

Regeringens proposition

1983/84: 128

med förslag till lag om företagshypotek m. m.;

beslutad den 8 mars 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

STEN WICKBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram ett förslag till lag om företagshypotek som skall ersätta 1966 års lag om företagsinteckning. Med företagshypotek avses en säkerhetsrätt som grundar sig på en företagsinteckning.

Syftet med den nya lagen är att göra företagshypoteket till en bättre säkerhetsrätt än den hittillsvarande företagsinteckningen. Vidare sker en anpassning till jordabalkens panträttskonstruktion. Bland nyheterna märks att alla näringsidkare blir inteckningsberättigade och att alla näringsidkare får tillgång till rikstäckande inteckningar. En annan nyhet är att ärenden om företagsinteckning i fortsättningen skall handläggas av en för hela riket gemensam inskrivningsmyndighet. Handläggningen kommer att ske med hjälp av automatisk databehandling.

I propositionen läggs också fram ett förslag till ändring i jordabalken. Förslaget innebär att det införs ett nytt inskrivningsrättsligt institut som gör det möjligt för en fastighetsägare dels att rättsligt skilja en fastighet från dess industritillbehör, dels att rättsligt återföre en fastighet med sådan egendom.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

1 Förslag till Lag om företagshypotek

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Med företagshypotek avses en säkerhetsrätt enligt bestämmelserna i denna lag.

2 § En näringsidkare som vill upplåta företagshypotek i sin näringsverksamhet har rätt att i den ordning som anges i 4 kap. få inskrivning i verksamheten av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). Bevis om inskrivningen kallas företagshypoteksbevis.

3 § Ett företagshypotek upplåts genom att näringsidkaren överlämnar företagshypoteksbeviset som säkerhet för en fordran.

4 § Ett konkursbo har inte rätt att få företagsinteckning eller att upplåta företagshypotek.

Om en näringsidkare avlider, träder dödsboet i hans ställe som näringsidkare.

Vad som sägs om näringsidkare i denna lag gäller även den som avser att utöva näringsverksamhet men som ännu inte har påbörjat verksamheten.

2 kap. Företagshypotek

Egendom som omfattas av företagshypotek

1 § Ett företagshypotek omfattar näringsidkarens lösa egendom i den mån egendomen hör till den intecknade verksamheten.

Företagshypoteket omfattar dock inte

1. kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder,
2. egendom som är av beskaffenhet att kunna vara föremål för panträtt på grund av inteckning, eller
3. egendom som varken kan utmätas eller ingå i konkurs.

2 § Om en intecknad verksamhet överlåts, omfattar hypoteket överlåtarens fordran på ersättning såvitt denna avser egendom som omfattades av hypoteket vid överlåtelsen.

3 § Om en intecknad verksamhet överlåts och i överlåtelsen ingår egendom som omfattas av företagshypotek, gäller hypoteket i denna egendom hos förvärvaren. Om förvärvaren överlåter egendomen eller upplåter särskild rätt i denna eller om egendomen skadas eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande, omfattar hypoteket förvärvarens fordran på ersättning. Hypoteket ger företräde till betalning framför ett företagshypotek i samma egendom som grundar sig på upplåtelse av förvärvaren.

Borgenären förlorar sin rätt enligt första stycket, om han inte inom sex månader från det överlåtaren eller förvärvaren har underrättat honom om

överlåtelsen och senast inom arton månader från det verksamheten frånträdde väcker talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen och anmäler detta till inskrivningsmyndigheten.

Vad som sägs om förvärvaren gäller också hans dödsbo.

4 § Bestämmelserna i 3 § tillämpas också om den intecknade verksamheten och egendom som omfattas av företagshypotek övergår till någon annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av någon annan anledning än näringsidkarens död.

Utän hinder av att en köpehandling om försäljning av lösöre som tillhör näringsidkaren har behandlats enligt bestämmelserna i lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, omfattas den sålda egendomen av hypotek på grund av en företagsinteckning som har sökts senast trettio dagar efter det att handlingen företeddes inför rätten.

Rätt till betalning på grund av företagshypotek

5 § En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte förslår har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte tio procent årlig ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes.

Har flera hypoteksbrev överlämnats som säkerhet för fordran och har inteckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om hypoteksbrevets belopp avse hypoteksbrevens sammanlagda belopp.

Borgenärens rätt till betalning ur egendomen gäller, även om fordringen har preskriberats eller inte har anmälts av borgenären efter kallelse på okända borgenärer.

6 § Företagshypotek för vilket inteckning söks samma dag som egendom beläggs med kvarstad eller senare omfattar inte den kvarstadsbelagda egendomen. Hävs kvarstaden, gäller dock företagshypoteket även i den egendomen såvida den inte är utmätt eller tagen i anspråk genom betalningssäkring.

7 § En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att söka betalning ur egendom som omfattas av hypoteket trots att hans fordran inte är förfallen till betalning, om

1. den intecknade verksamheten eller en väsentlig del därav överläts eller upphör eller övergår till någon annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av någon annan anledning än näringsidkarens död eller, när företagsinteckningen är begränsad till ett visst område, flyttas från detta, eller

2. egendomen till följd av vanvård eller naturhändelse eller av någon annan därmed jämförlig orsak försämras eller minskas så att säkerhetens värde går ned väsentligt.

Vid utmätning av egendom som omfattas av företagshypotek har inteckningsborgenären rätt till betalning ur egendomen enligt 8 kap. utsökningsbalken, även om hans fordran inte är förfallen till betalning.

3 kap. Företagsinteckning

Omfattningen av intecknad verksamhet

1 § Företagsinteckningar beviljas i all den näringsverksamhet som näringsidkaren vid varje tid utövar här i landet, om inte annat följer av andra stycket.

En inteckning får begränsas till näringsverksamhet av viss art. Inteckningar i verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft får dessutom begränsas till verksamheten på en eller flera fastigheter och inteckningar i gruvdrift till den verksamhet som hänför sig till ett eller flera utmål eller koncessionsområden.

2 § En näringsverksamhet som flera utövar gemensamt får intecknas endast som en enhet för sig.

En företagsinteckning får inte beviljas gemensamt i flera verksamheter som utövas av olika näringsidkare.

En inteckning får inte beviljas om den i fråga om den intecknade verksamhetens art eller giltighetsområdet skulle avvika från en annan inteckning som är beviljad eller sökt i samma verksamhet.

Företagsinteckningars företräde

3 § Bestämmelser om den förmånsrätt som följer med företagsinteckning finns i förmånsrättslagen (1970: 979).

4 § En företagsinteckning ger företräde i förhållande till en annan företagsinteckning efter den tidsföljd i vilken inteckningarna söks. Inteckningar som söks på samma inskrivningsdag ger lika rätt.

I 4 kap. finns bestämmelser om möjlighet att bestämma företrädet mellan flera inteckningar som söks på samma inskrivningsdag på ett annat sätt och om ändring i företrädesordningen genom sammanföring eller nedsättning.

Företagsinteckningars och företagshypoteksbrevs giltighet i vissa fall

5 § Om egendom som omfattas av företagshypotek har blivit utmätt och inteckningsborgenären har tillerkänts betalning ur egendomen, är företagsinteckningen utan verkan till ett belopp som motsvarar vad som har utfallit på företagshypoteksbrevets belopp. Detsamma gäller om borgenären har tillerkänts betalning ur sådan egendom i konkurs.

6 § Om en företagsinteckning blir utan verkan, är även företagshypoteksbrevet utan verkan. Ändras i annat fall en inteckning till belopp eller omfattning, får hypoteksbrevet verkan i enlighet med inteckningens ändrade innehåll.

Dödning av ett förkommet hypoteksbrev medför inte att inteckningen blir utan verkan.

4 kap. Inskrivningsförfarandet

Inskrivningsregister och inskrivningsmyndighet

1 § Inskrivning enligt denna lag sker i ett särskilt inskrivningsregister (företagsinteckningsregistret). Detta förs med hjälp av automatisk databehandling.

2 § Ärenden om företagsinteckning eller annan införing i företagsinteckningsregistret på grund av föreskrift i denna lag eller annan författning (inskrivningsärenden) handläggs av en för landet gemensam inskrivningsmyndighet. Regeringen bestämmer vilken myndighet som skall vara inskrivningsmyndighet.

Inskrivningsmyndigheten förestås av en inskrivningsdomare som skall vara lagfaren.

Handläggningen av inskrivningsärenden

3 § För behandlingen av inskrivningsärenden gäller bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken i tillämpliga delar, i den mån inte något annat följer av denna lag.

Ansökningar och anmälningar i inskrivningsärenden skall vara skriftliga.

4 § Inskrivningsärendena tas upp på en inskrivningsdag. Inskrivningsdag hålls till klockan tolv varje måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag som inte är helgdag. Lika med helgdag anses midsommarafton, julafton och nyårsafton. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att en inskrivningsdag skall ställas in, om det finns särskilda skäl till det.

En ansökan eller anmälan som har kommit in efter klockan tolv en viss dag anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

5 § Hos inskrivningsmyndigheten förs dagbok över inskrivningsärendena. Handlingarna i sådana ärenden förs samman i akter.

Har sökanden eller någon annan lämnat en uppgift eller förklaring av betydelse för ärendets prövning eller har en särskild utredning gjorts i ärendet, skall detta antecknas i akten. I akten tas även upp förelägganden och andra beslut som inte skall föras in i företagsinteckningsregistret.

6 § Om det är nödvändigt för utredningen, får ett inskrivningsärende skjutas upp till en senare inskrivningsdag.

Om ett ärende skjuts upp, får sökanden föreläggas att lägga fram den utredning som behövs. Ansökningen får förklaras förfallen, om sökanden inte följer föreläggandet. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om detta.

Ett inskrivningsärende får vidare skjutas upp till en senare inskrivningsdag, om ärendet med hänsyn till beskaffenhet eller omfattning inte lämpligen kan prövas omedelbart. Ett ärende som har skjutits upp av denna anledning skall tas upp till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansökningen gjordes.

7 § Beslut skall föras in i företagsinteckningsregistret, om beslutet innebär att en ansökan i inskrivningsärende bifalls, avslås eller förklaras förfallen eller att ett ärende skjuts upp. Skälen för beslutet skall antecknas i akten eller i dagboken, om beslutet innebär att ansökningen inte bifalls.

Beslut som skall föras in i registret meddelas genom införandet och skall anses ha det innehåll som framgår av registret.

8 § Om ett beslut i inskrivningsärende har gått emot sökanden eller någon annan som har hörts i ärendet, skall denne genast underrättas om beslutet. I underrättelsen skall anges de skäl för beslutet som har antecknats i akten eller i dagboken och vad den som vill överklaga beslutet har att iakta.

9 § Om ett inskrivningsärende enligt beslut av högre rätt skall tas upp till ny handläggning av inskrivningsmyndigheten, skall det ske utan dröjsmål efter det att beslutet har kommit myndigheten till handa.

Inteckningsansökan

10 § En ansökan om företagsinteckning skall göras av näringsidkaren. Ansökningen skall innehålla uppgift om det belopp i svenskt mynt på vilket inteckningen skall lyda. Om inteckningen skall begränsas enligt 3 kap. 1 § andra stycket, skall den avsedda begränsningen anges i ansökningen.

Sökanden skall lämna styrkt uppgift om namn och person- eller organisationsnummer. Är sökanden ett dödsbo skall den avlidnes personnummer anges.

11 § En ansökan om företagsinteckning skall avslås, om

1. vad som gäller enligt 3 § andra stycket eller 10 § inte har iakttagits,
2. den verksamhet ansökningen avser uppenbarligen inte kan intecknas,
3. ansökningen strider mot 3 kap. 1 eller 2 §,
4. sökanden eller, om inteckningen söks av flera, någon av sökandena är i konkurs eller försätts i konkurs den inskrivningsdag då inteckningen söks.

12 § Om det inte finns något hinder skall företagsinteckning beviljas och företagshypoteksbrev utfärdas på grund av inteckningen.

Bestämmelser om utfärdande av nytt hypoteksbrev i stället för hypoteksbrev som har dödats finns i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

13 § En företagsinteckning som skulle medföra lika företrädesrätt som en annan företagsinteckning skall vid inskrivningen förklaras gälla efter den andra inteckningen, om sökanden begär det. En inteckning som sätts efter en annan inteckning gäller också efter en inteckning med lika rätt som eller bättre rätt än den andra inteckningen, även om detta inte anges i beslutet.

Inteckningsåtgärder

14 § En företagsinteckning som är begränsad enligt 3 kap. 1 § andra stycket får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare utsträckas till att omfatta ytterligare verksamhet (utsträckning). För en sådan ansökan gäller i tillämpliga delar bestämmelserna angående ansökan om inteckning.

15 § Ett företagshypoteksbrev får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare bytas ut mot två eller flera nya hypoteksbrev (utbyte). I fråga om de nya hypoteksbrevens inbördes företrädesrätt gäller 13 §.

16 § Företagsinteckningar som besvärar samma verksamhet och har inbördes lika rätt eller gäller omedelbart efter varandra får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevens innehavare föras samman till en inteckning (sammanföring). Denna inteckning skall gälla med den förmånsrätt som tillkommer den av de i sammanföringen ingående inteckningarna som har sämsta rätt.

En inteckning som avses i första stycket skall förklaras gälla för ett lägre belopp än det som de sammanförda inteckningarna sammanlagt uppgår till, om sökanden begär det och hypoteksbrevens innehavare medger det.

17 § En företagsinteckning får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare sättas ned efter en annan inteckning (nedsättning). En inteckning som sätts ned efter en annan inteckning gäller också efter en inteckning med lika rätt som eller bättre rätt än den andra inteckningen, även om detta inte anges i beslutet.

18 § På ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare får en företagsinteckning dödas helt eller i viss verksamhet (dödning).

En inteckning får inte dödas så att inteckningsförhållandena därigenom blir oförenliga med 3 kap. 1 eller 2 §.

Bestämmelser om dödning av inteckning när hypoteksbrevet har förkommit finns i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

19 § I fall då medgivande krävs enligt 14–18 §§ skall hypoteksbrevet ges in till inskrivningsmyndigheten.

20 § På ansökan av den som innehar ett företagshypoteksbrev skall innehavet antecknas i företagsinteckningsregistret. Föreläggande skall meddelas sökanden att visa upp hypoteksbrevet, om det finns anledning att anta att han inte innehar detta. Om någon annan redan är antecknad som innehavare, skall inskrivningsmyndigheten sedan det nya innehavet har antecknats föra av den tidigare anteckningen och underrätta den vars innehav var antecknat.

En anteckning om innehav skall avföras, om den vars innehav har antecknats anmäler att innehavet har upphört.

Anteckning och rättelse i företagsinteckningsregistret

21 § I företagsinteckningsregistret skall antecknas när

1. en borgenär enligt 2 kap. 3 § andra stycket har anmält att han har sökt betalning ur egendom som omfattas av företagshypotek,

2. det har anmälts till inskrivningsmyndigheten att betalning vid utmätning eller i konkurs har utfallit på ett företagshypoteksbrevs belopp.

Det kan även i andra fall följa av lag eller annan författning att ett visst förhållande skall antecknas i registret.

En anteckning i registret skall avföras, om den uppenbarligen inte längre kan vara av betydelse.

22 § En införing i företagsinteckningsregistret skall rättas, om införingen innehåller en uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, något annat liknande förbiseende eller något tekniskt fel. Det inbördes företrädet mellan inteckningar som berörs av en rättelse skall bestämmas efter vad som är skäligt, om rättelsen kan skada näringsidkaren eller någon innehavare av företagshypoteksbrev.

Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs, om han är känd, samt den myndighet som avses i 5 kap. 3 §.

En anteckning om ärendet skall göras i registret, om inte beslut meddelas samma dag som ärendet har tagits upp.

23 § Beslut i ärenden om rättelse meddelas genom införing i registret. Skälen för beslutet antecknas i akten eller i dagboken. I stället för bevis eller handling som har utfärdats i enlighet med den tidigare införingen skall en ny sådan handling utfärdas.

Den tidigare handlingen skall fordras in, göras obrukbar och behållas av inskrivningsmyndigheten. Den som innehar handlingen är skyldig att ge in den för detta ändamål. I föreläggande att fullgöra en sådan skyldighet får vite sättas ut. Vitet döms ut av inskrivningsmyndigheten.

Besvär

24 § Beslut i inskrivningsärenden överklagas till hovrätten. Besvärslagan skall ges in till inskrivningsmyndigheten.

Besvärstiden är i fråga om slutligt beslut fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra.

Besvär över beslut som har förts in i företagsinteckningsregistret skall antecknas där. När slutligt beslut med anledning av besvären har vunnit laga kraft skall anteckning göras om beslutets innehåll.

25 § Beslut i ärenden om rättelse får överklagas även av den myndighet som avses i 5 kap. 3 §.

5 kap. Rätt till ersättning i vissa fall

1 § Om någon lider skada till följd av tekniskt fel i företagsinteckningsregistret eller i någon anordning som hos inskrivningsmyndigheten eller annan statlig myndighet är ansluten till registret, har han rätt till ersättning av staten.

Ersättningen skall efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om den skadelidande har medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidta åtgärd för att bevara sin rätt eller genom eget vållande på annat sätt.

2 § En rättsägare som avses i 4 kap. 22 § har rätt till ersättning av staten, om han lider skada till följd av ett beslut i ärende om rättelse. Ersättning utgår dock inte, om den skadelidande med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

3 § Staten företräds i ärenden om ersättning enligt 1 eller 2 § av den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Om den som enligt 1 eller 2 § är berättigad till ersättning av staten har haft rätt att kräva beloppet som skadestånd av någon annan, träder staten in i rätten mot denne.

Ersättning enligt 1 eller 2 § på grund av domstols dom betalas ut sedan domen har vunnit laga kraft.

Om ikraftträdandet av denna lag föreskrivs i särskild lag.

2 Förslag till

Lag om införande av lagen (1984:000) om företagshypotek

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Lagen (1984:000) om företagshypotek och denna lag träder i kraft den 1 januari 1986. Genom lagen om företagshypotek upphävs, med de begränsningar som följer av denna lag, lagen (1966:454) om företagsinteckning.

2 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i lagen (1984:000) om företagshypotek eller i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3 § Om inte något annat föreskrivs i denna lag, gäller lagen (1984:000) om företagshypotek även i fråga om företagsinteckningar som har meddelats eller sökts före ikraftträdandet av lagen om företagshypotek. Vad som föreskrivs i denna lag i fråga om företagsinteckningar gäller även förlagsinteckningar och inteckningar i jordbruksinventarier.

4 § Om det finns synnerliga skäl, får en företagsinteckning som gäller vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek efter beslut av inskrivningsmyndigheten stå kvar i inskrivningsboken utan hinder av vad som föreskrivs om ett särskilt inskrivningsregister i 4 kap. 1 § lagen om företagshypotek.

5 § Om egendom, i vilken en företagsinteckning som avses i 3 § gäller, är utmätt vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek eller om näringsidkaren är försatt i konkurs på grund av en ansökan som har gjorts före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser beträffande utmätningen eller konkursen i stället för 2 kap. 1 och 5 §§ och 3 kap. 5 § lagen om företagshypotek.

6 § Om en intecknad verksamhet har överlåtits före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek, gäller i stället för 2 kap. 3 § andra stycket nämnda lag motsvarande äldre bestämmelser. Detsamma gäller, om skifte eller bodelning som avses i 2 kap. 4 § första stycket lagen om företagshypotek har skett före ikraftträdandet av nämnda lag.

Vad som föreskrivs i 2 kap. 4 § andra stycket lagen om företagshypotek gäller inte om köpehandlingen har upprättats före den 1 juli 1967.

7 § En företagsinteckning som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek skall anses som en enligt nämnda lag beviljad eller sökt inteckning på ett belopp som motsvarar den tidigare beviljade eller sökta inteckningens kapitalbelopp. Om inteckningen är beviljad, skall inteckningshandlingen anses som ett företagshypoteksbrev på samma belopp.

8 § Om en företagsinteckning utgör säkerhet för fordran vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek, skall företagshypotek anses upplåtet till säkerhet för fordringen, oavsett om denna grundar sig på särskilt fordringsbevis eller den grundar sig på inteckningshandlingen.

Utan hinder av första stycket gäller fortfarande 9 § första stycket lagen (1966: 454) om företagsinteckning.

9 § Om en ansökan om företagsinteckning har gjorts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek men inte blivit slutligt behandlad vid ikraftträdandet, skall inteckning beviljas och företagshypoteksbrev utfärdas enligt lagen om företagshypotek, om ansökningen uppfyller villkoren för inteckning enligt äldre bestämmelser.

Söks efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek inteckning på grund av en fordringshandling på vilken det före ikraftträdandet har tecknats ett sådant medgivande som avses i 8 § lagen (1966: 454) om företagsinteckning, skall ansökningen tas upp och prövas som en ansökan om inteckning enligt 4 kap. 10 § lagen om företagshypotek. Ansökningen skall därvid anses avse ett belopp som svarar mot fordringens kapitalbelopp.

Om en inteckning beviljas enligt första eller andra stycket, gäller vad som föreskrivs i 8 § om upplåtelse av företagshypotek.

10 § Om en borgenär har företagshypotek för sin fordran på grund av en inteckning som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek skall, i fråga om hans rätt till betalning vid utmätning eller konkurs, äldre bestämmelser tillämpas i stället för 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek, om det yrkas av någon vars rätt beror därav. Detta gäller dock endast om betalningen föranleds av en utmätning som har skett före utgången av år 1990 eller av en konkurs efter ansökan som har gjorts före samma tidpunkt.

Första stycket gäller även i fall då efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek en inteckningshandling som avses i nämnda stycke i samband med någon inteckningsåtgärd har ersatts med företagshypoteksbrev.

11 § Om en borgenär har företagshypotek för en vid ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek föreliggande fordran på grund av en inteckning som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet och fordringens förfallodag inträffar efter utgången av år 1990, gäller följande. Borgenären får säga upp fordringen till betalning inom sex månader, om en tillämpning av 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek medför att inteckningssäkerhetens värde går ned väsentligt och gäldenären inte efter anfordran ställer ytterligare säkerhet som borgenären skäligen kan godta. Uppsägningen får inte ske förrän sex månader har förflutit från det gäldenären har anmodats att ställa ytterligare säkerhet och inte heller före utgången av år 1988 eller senare än att tiden för att fullgöra betalningen infaller före utgången av år 1990.

12 § Denna lag utgör inte hinder för en borgenär att göra gällande personligt betalningsansvar på grund av en inteckningshandling.

13 § Om en företagsinteckning har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek och inteckningen är begränsad till näringsverksamhet inom ett eller flera län eller inom en eller flera kommuner (regional inteckning), tillämpas 3 § första stycket och 32 § första stycket lagen (1966: 454) om företagsinteckning när det gäller att bestämma inteckningens giltighetsområde. Därvid beaktas inte sådana ändringar i kommunal indelning eller länsindelning som sker efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek.

14 § En regional inteckning, som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek, får på ansökan av näringsidkaren utsträckas att gälla i hela landet. Om en sådan ansökan gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen om företagshypotek angående ansökan om inteckning. Av 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om företagshypotek följer att utsträckning inte får ske så att inteckningen i fråga om den intecknade verksamhetens art eller giltighetsområdet avviker från en annan inteckning som är beviljad eller sökt i samma verksamhet.

15 § Vid prövningen av ansökningar om inteckning gäller – vid tillämpningen av 3 kap. 2 § tredje stycket lagen (1984: 000) om företagshypotek i vad avser giltighetsområdet – intill utgången av år 1999 att hänsyn skall tas till regionala inteckningar, som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen om företagshypotek, endast om de kan utsträckas enligt 14 §.

16 § Om ett skepp vid ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek omfattas av en företagsinteckning enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1067) om ändring i lagen (1966: 454) om företagsinteckning, skall skeppet omfattas av ett företagshypotek på grund av inteckningen.

17 § En båt omfattas inte av företagshypotek så länge båten är upptagen i skeppsregistret enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1).

3 Förslag till

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om jordabalken¹

dels att 2 kap. 3 och 4 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i balken skall införas ett nytt kapitel, 24 kap., av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, *maskin* och annan utrustning som tillförts fastigheten för att

Till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, *maskiner* och annan utrustning som tillförts fastigheten för

¹ Balken omtryckt 1971: 1209.

Nuvarande lydelse

användas i verksamheten huvudsakligen på denna. Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör dock icke till fastigheten.

Föreslagen lydelse

att användas i verksamheten huvudsakligen på denna. *Sådan egen- dom hör dock inte till fastigheten, om ägaren har avgett förklaring härom och förklaringen är inskriven i fastighetsboken enligt 24 kap.* Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör *inte i något fall* till fastigheten.

4 §

Föremål som nyttjanderättshavare eller eljest annan än fastighetsägaren tillfört fastigheten hör ej till denna, om icke föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand. Detsamma gäller i fråga om föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och tillförts denna av fastighetsägaren utan att han ägde föremålet. Har fastighetsägaren tillfört fastigheten föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och som han förvärvat under villkor att överlåtaren har rätt att återtaga föremålet om förvärvaren åsidosätter vad som åligger honom enligt överlåtelseavtalet, hör föremålet icke till fastigheten så länge villkoret gäller.

Ingår föremål, som tillförts fastighet av annan än fastighetsägaren, *i företagsinteknad verksamhet* och har föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand genom att fastighetsägaren förvärvat verksamheten eller näringsidkaren förvärvat fastigheten, hör föremålet likväl icke till fastigheten, om det icke upphört att *svara för inteckningen* eller, i det fall näringsidkaren förvärvat fastigheten, om icke sex månader förflutit från det han sökt lagfart på sitt fång. Har *inteckningshavaren* före utgången av angivna tid väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för det område där fastigheten ligger, hör föremålet ej till fastigheten, om icke två månader förflutit från det talan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft.

Omfattas föremål, som tillförts fastighet av annan än fastighetsägaren, *av företagshypotek* och har föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand genom att fastighetsägaren förvärvat verksamheten eller näringsidkaren förvärvat fastigheten, hör föremålet likväl icke till fastigheten, om det icke upphört att *omfattas av hypoteket* eller, i det fall näringsidkaren förvärvat fastigheten, om icke sex månader förflutit från det han sökt lagfart på sitt fång. Har *inteckningsborgenären* före utgången av angivna tid väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för det område där fastigheten ligger, hör föremålet ej till fastigheten, om icke två månader förflutit från det talan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft.

24 kap. Inskrivning av förklaring om tillbehör till fastighet

1 § En fastighetsägare har rätt att ansöka om inskrivning i fastighetsboken av förklaring som avses i 2 kap. 3 §. Som fastighetsägare anses i detta kapitel den för vilken lagfart senast är sökt. Ansökningen skall göras skriftligen.

Ansökningen skall avslås, om

1. kravet på skriftlig form inte har iakttagits,
2. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad och inskrivningsansökningen inte har medgivits av den som har lagfart,
3. en eller flera inteckningar gäller i fastigheten och varje borgenär för vars fordran pantbrev på grund av sådan inteckning utgör säkerhet inte med ingivande av pantbrevet har medgivit ansökningen,
4. fastigheten har frångått sökanden på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,
5. sökanden är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inskrivningen söks samt fastigheten hör till konkursboet,
6. fastigheten eller en del därav är utmätt eller utmäts den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen,
7. fastigheten eller en del därav har tagits i anspråk genom betalnings-säkring eller tas i anspråk den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen,
8. fastigheten eller en del därav är belagd med kvarstad eller beläggs med kvarstad den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen.

Om ett ärende angående lagfart för sökanden har skjutits upp till en senare inskrivningsdag skall behandlingen av inskrivningsansökningen skjutas upp till samma dag.

2 § En inskrivning av förklaring som avses i 2 kap. 3 § skall avföras på ansökan av fastighetsägaren. Ansökningen skall göras skriftligen.

I fråga om ansökningen gäller 1 § andra och tredje styckena. I stället för vad som föreskrivs i 1 § andra stycket 3 gäller dock att ansökningen skall avslås, om inte varje borgenär som har företagshypotek i fastighetsägarens näringsverksamhet med ingivande av företagshypoteksbrevet har medgivit ansökningen. Sådant medgivande behövs inte, om fastighetsägaren visar att åtgärden att avföra inskrivningen endast berör egendom som inte omfattas av företagshypoteket.

3 § Bestämmelserna i 1 och 2 §§ tillämpas också på tomträtt som har inskrivits. Därvid likställs inskrivning av tomträtt med lagfart.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

4 Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Härigenom föreskrivs att 145 a och 185 g §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Har betalning utfallit på kapitalbeloppet av fordran, till säkerhet för vilken företagsinteckning med-

Föreslagen lydelse

145 a §¹

Om betalning har utfallit på ett företagshypoteksbrevs belopp, skall förvaltaren anmäla detta till

¹ Senaste lydelse 1979: 340.

Föreslagen lydelse

delats, skall förvaltaren, sedan tiden för klander mot framlagt utdelningsförslag gått till ända eller väckt klander avgjorts genom beslut som vunnit laga kraft, göra anmälan därom till inskrivningsmyndigheten och därvid insända utdelningsförslaget eller annan handling som visar fördelningen. Kan det antagas att ytterligare betalning kommer att tilläggas inteckningshavaren skall dock med anmälan anstå till dess det blivit avgjort, om sådan betalning skall utgå.

När innehavare av inteckning som avses i första stycket lyfter betalning, skall anteckning härom göras på inteckningshandlingen.

Nuvarande lydelse

inskrivningsmyndigheten. Anmälan skall ske sedan tiden för klander mot framlagt utdelningsförslag har gått ut eller väckt klander har avgjorts genom beslut som har vunnit laga kraft. Tillsammans med anmälningen skall förvaltaren sända in utdelningsförslaget eller annan handling som visar fördelningen. Kan det antas att inteckningsborgenären kommer att tillerkännas ytterligare betalning, skall anmälan ske först sedan det har blivit avgjort om sådan betalning skall utgå.

När inteckningsborgenären lyfter betalning, skall detta antecknas på hypoteksbrevet.

185 g §²

Sedan beslut om fastställelse av utdelning i konkursen har vunnit laga kraft, skall förvaltaren snarast tillställa borgenär de medel som *tillkomma* denne. Detta gäller dock ej beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller som är föremål för rättegång. Borgenär är berättigad till den ränta som har upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. När medlen *ha* tillställts borgenärerna, skall förvaltaren anmäla det hos konkursdomaren och tillsynsmyndigheten. *Har betalning utfallit på kapitalbeloppet av fordran, till säkerhet för vilken företagsinteckning meddelats, gäller* 145 a §.

Sedan beslut om fastställelse av utdelning i konkursen har vunnit laga kraft, skall förvaltaren snarast tillställa borgenär de medel som *tillkommer* denne. Detta gäller dock ej beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller som är föremål för rättegång. Borgenär är berättigad till den ränta som har upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. När medlen *har* tillställts borgenärerna, skall förvaltaren anmäla det hos konkursdomaren och tillsynsmyndigheten. *Om betalning har utfallit på ett företagshypoteksbrevs belopp gäller* 145 a §.

Bli medel tillgängliga för utdelning sedan konkursen avslutats, skall förvaltaren utdela dem till borgenärerna och avge redovisning för förvaltningen av medlen. Bestämmelserna i 185 e och 185 f §§ om utdelning och redovisning skola därvid tillämpas. Att nytt utdelningsförslag har upprättats skall kungöras endast om det finns skäl till det. Om konkursdomaren med hänsyn till de med en utdelning förenade kostnaderna finner att sådan icke lämpligen bör ske, äger han efter framställning av förvaltaren förordna att medlen i stället för att utdelas skola överlämnas till gåldenären.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

² Senaste lydelse 1979: 340.

5 Förslag till

Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 §, 8 kap. 13 § och 13 kap. 17 § utsökningsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §

Pantbrev eller annan inteckningshandling, som gäller i utmätt skepp eller luftfartyg eller i utmäta reservdelar till luftfartyg och ej är belånad, får tagas i förvar. Sedan handlingen har tagits i förvar, får den ej pantförskrivas utan kronofogdemyndighetens tillstånd.

Pantbrev eller annan inteckningshandling, som gäller i utmätt skepp eller luftfartyg eller i utmäta reservdelar till luftfartyg *eller i utmätt lös egendom som hör till näringsverksamhet* och ej är belånad, får tagas i förvar. Sedan handlingen har tagits i förvar, får den ej pantförskrivas utan kronofogdemyndighetens tillstånd.

8 kap.

13 §

Borgenär, vars fordran är för- enad med *företagsinteckning* eller annars med förmånsrätt i utmätt egendom enligt 5 § förmånsrättslagen (1970: 979), har rätt att få betalning ur egendomen, om han anmäler sin fordran hos kronofogdemyndigheten innan egendomen säljs eller, om försäljning sker under hand eller utmätt fordran drivs in, senast när fördelning skall äga rum.

Borgenär, vars fordran är för- enad med *företagshypotek*, eller annars med förmånsrätt i utmätt egendom enligt 5 § förmånsrättslagen (1970: 979), har rätt att få betalning ur egendomen, om han anmäler sin fordran hos kronofogdemyndigheten innan egendomen säljs eller, om försäljning sker under hand eller utmätt fordran drivs in *eller försäljning i annat fall inte behövs*, senast när fördelning skall äga rum.

Sökanden har dock företräde i den mån betalning till borgenär som avses i första stycket är obehövlig för att trygga borgenären och dem som har sämre förmånsrätt i egendomen enligt 5 § förmånsrättslagen. Vid prövningen skall hänsyn tagas även till säkerhet som borgenären på annan grund har i gäldenären tillhörig egendom.

13 kap.

17 §

När medel betalas ut, skall iakttagas vad som i allmänhet gäller om skyldighet för borgenär att förete eller återställa fordringsbevis eller säkerhet som har lämnats för fordran.

Pantbrev i skepp eller fastighet, vilket utgör säkerhet för fordran på vilken betalning har utfallit, skall företes även om borgenären ej är

Pantbrev i skepp eller fastighet *eller företagshypoteksbrev*, vilket utgör säkerhet för fordran på vilken betalning har utfallit, skall företes

Nuvarande lydelse

skyldig att återställa *pantbrevet*, om ej kronofogdemyndigheten finner skäl att medge undantag. Detsamma gäller skuldebrev som är in-tecknat i annan egendom, när skyldighet att förete eller återställa skuldebrevet ej följer redan av första stycket.

När köparen åberopar att den som enligt sakägarförteckning är berättigad till betalning har medgivit honom avräkning på köpeskillingen, gäller vid kronofogdemyndighetens prövning av överenskommelsen vad som föreskrivs i första och andra styckena.

Föreslagen lydelse

även om borgenären ej är skyldig att återställa *handlingen*, om ej kronofogdemyndigheten finner skäl att medge undantag. Detsamma gäller skuldebrev som är in-tecknat i annan egendom, när skyldighet att förete eller återställa skuldebrevet ej följer redan av första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

6 Förslag till**Lag om ändring i föräldrabalken**

Häri genom föreskrivs att 15 kap. 8 § föräldrabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Aktier, obligationer, pantbrev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar *skola, såframt* sammanlagda värdet överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, i den omyndiges namn nedsätts i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren *uttaga* nedsatt värdehandling, *söka han* överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen *allenast* skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsätts i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna *skola* under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om *dylik* vård av omyndigs värdehandlingar *särskilt stadgas*.

Föreslagen lydelse

15 kap.

8 §

Aktier, obligationer, pantbrev, *företagshypoteks*brev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar *skall, om* sammanlagda värdet överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, i den omyndiges namn nedsätts i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren *ta ut* nedsatt värdehandling, *skall han söka* överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen *endast* skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsätts i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna *skall* under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad *som föreskrivs* om vård om omyndigs värdehandlingar.

¹ Balken omtryckt 1983: 485.

Vad sålunda om nedsättning av omyndigs värdehandlingar föreskrivits skall ej äga tillämpning med avseende å bevis eller motbok rörande tillgodohavande å räkning hos bank, ej heller med avseende å bevis, som utfärdats om inskrivning i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok eller skuldbok hos annan inrättning, som regeringen bestämmer, såframt å beviset finnes antecknat, att inskrivningen skett med förbehåll att kapitalbelopp å inskriven fordran eller därå utställd obligation eller ock inskriven obligation eller å sådan obligation belöpande kapitalbelopp ej må lyftas utan överförmyndarens tillstånd.

Premieobligationer, vilka utfärdats av staten, skola, såframt ej obligationerna äro nedsatta i öppet förvar hos bank eller överförmyndaren med-giver undantag, inskrivas i statsskuldboken med förbehåll, varom i andra stycket sägs.

Utövar en förmyndare förmynderskap för flera omyndiga, skola vid tillämpning av det i första stycket givna stadgandet de omyndigas värdehandlingar sammanräknas.

Finnas omyndigs värdehandlingar, som skola förvaltas av förmyndaren, i öppet förvar hos bank utan att hava nedsatts enligt bestämmelse i detta kapitel, skall å dem tillämpas vad i denna balk är stadgat om nedsatta värdehandlingar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

7 Förslag till

Lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 § ärvdabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

3 §

Finns det flera delägare i dödsboet eller är allmänna arvsfonden ensam delägare, får en skuld som inte förfaller till betalning inom sex månader sägas upp hos borgenären till betalning sex månader efter uppsägningen. Om borgenären till säkerhet för sin fordran har panträtt *i fast egendom eller tomträtt eller har inteckning* och han inom tre månader efter uppsägningen meddelar att han vill hålla sig endast till säkerheten, är han dock inte skyldig att ta emot betalning före förfallodagen.

Finns det flera delägare i dödsboet eller är allmänna arvsfonden ensam delägare, får en skuld som inte förfaller till betalning inom sex månader sägas upp hos borgenären till betalning sex månader efter uppsägningen. Om borgenären till säkerhet för sin fordran har panträtt *på grund av inteckning eller har företagshypotek* och han inom tre månader efter uppsägningen meddelar att han vill hålla sig endast till säkerheten, är han dock inte skyldig att ta emot betalning före förfallodagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Balken omtryckt 1981: 359.

2 Riksdagen 1983/84. 1 saml. Nr 128

8 Förslag till**Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)**

Härigenom föreskrivs att 5 § förmånsrättslagen (1970: 979)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet *vari företagsinteckning kan meddelas* följer med

Förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet följer med

1. fordran hos hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal angående lägenhet eller jord som var avsedd för verksamheten, dock ej för större belopp än som svarar mot tre månaders hyra eller ett års arrendeavgift.

2. *företagsinteckning.*

Särskild föreskrift om vilka slag av lös egendom som omfattas av *företagsinteckning* äger motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt enligt 1.

2. *företagshypotek.*

Särskilda föreskrifter om vilka slag av lös egendom som omfattas av *företagshypotek* tillämpas också i fråga om förmånsrätt enligt 1.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

9 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva**

Härigenom föreskrivs att 3 a § lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva¹, skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 a §²

Att köp av lös egendom i visst fall är utan verkan, ehuru köpeavhandling om egendomen behandlats enligt bestämmelserna i denna förordning, stadgas i lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning.

I 2 kap. 4 § lagen (1984:000) om företagshypotek finns en bestämmelse om att egendom kan omfattas av företagshypotek även efter det att egendomen blivit såld genom en köpehandling som behandlats enligt bestämmelserna i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Lagen omtryckt 1975: 1248.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1977: 673.

² Senaste lydelse 1966: 457.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 4, 8, 10, 13 och 14 §§ lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev och pantbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och företagshypoteksbrev liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Denna lag tillämpas inte på banksedlar. Den tillämpas inte heller på obligationer eller förlagsbevis utom i fråga om

1. obligationer och förlagsbevis som har ställts till viss man eller till viss man eller order och som har utfärdats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg, eller
2. obligationer med en löptid på högst ett år som har ställts till innehavaren och som utges av bankinstitut.

2 §

Ansökan om dödande av handling skall, skriftligen avfattad, *ingivas* till rätten i den ort, där förpliktelsen skall fullgöras, eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen till den rätt, där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål, som *angår* gäld i allmänhet. Då fråga är om pantbrev på grund av inteckning i fastighet eller tomrätt, *göres* ansökningen hos den rätt under vilken fastigheten lyder.

I fråga om pantbrev på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge *göres* ansökningen hos rätten i skeppets hemort eller i den ort där bygget *utföres*. Ansökan om dödande av intecknad fordringshand-

ling skall, skriftligen avfattad, *ges in* till rätten i den ort, där förpliktelsen skall fullgöras, eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen, till den rätt, där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål, som *angår* gäld i allmänhet. Då fråga är om pantbrev på grund av inteckning i fastighet eller tomrätt, *görs* ansökningen hos den rätt under vilken fastigheten lyder.

I fråga om pantbrev på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge *görs* ansökningen hos rätten i skeppets hemort eller i den ort där bygget *utförs*. I fråga om företagshypoteksbrev *görs* ansökningen hos

¹ Lagen omtryckt 1981: 770.

Nuvarande lydelse

ling göres hos rätten i den ort, där vederbörande inskrivningsmyndighet är.

Ansökan om dödande av konossement skall ingivas till rätten i godsets bestämelseort.

Äro enligt vad nu är sagt flera domstolar behöriga, må ansökningen göras vid vilken som helst av dem.

Föreslagen lydelse

rätten i den ort där inskrivningsmyndigheten är. Ansökan om dödande av intecknad fordringshandling görs hos rätten i den ort där inskrivningsmyndigheten är.

4 §

Sökanden åligger att, så vitt ske kan, om ansökningen underrätta en var vilken såsom gäldenär, löftesman eller eljest är på grund av handlingen förpliktad. Avser ansökningen pantbrev eller intecknad fordringshandling, skall den intecknade egendomens ägare, så ock den som senast, i den ordning särskilt är stadgat, blivit antecknad såsom innehavare av handlingen, där så ske kan, underrättas om ansökningen.

Sökanden åligger att, så vitt ske kan, om ansökningen underrätta en var vilken såsom gäldenär, löftesman eller eljest är på grund av handlingen förpliktad. Avser ansökningen pantbrev, *företagshypoteksbrev* eller intecknad fordringshandling, skall den intecknade egendomens ägare, så ock den som senast, i den ordning särskilt är stadgat, blivit antecknad såsom innehavare av handlingen, där så ske kan, underrättas om ansökningen.

8 §

Sedan tiden för anmälan enligt 6 § andra stycket har gått ut, skall rätten avgöra ärendet. Finner rätten därvid att någon omständighet inte har förekommit som visar eller ger skälig anledning till antagande att handlingen finns i behåll, skall handlingen dödas genom beslut av rätten.

Beträffande pantbrev och intecknade fordringshandlingar skall beslutet innehålla en erinran om att beslutet inte innebär att inteckningen dödas.

Beträffande pantbrev, *företagshypoteksbrev* och intecknade fordringshandlingar skall beslutet innehålla en erinran om att beslutet inte innebär att inteckningen dödas.

10 §

Avser ansökan om dödning pantbrev eller intecknad fordringshandling, skall rätten underrätta vederbörande inskrivningsmyndighet om ansökningen för anteckning i *fastighetsboken* eller *annan inskrivningsbok varom fråga är*. Vad nu sagts om ansökningen skall *ock* gälla rättens slutliga utslag i ärendet; *dock må, då* ansökningen avslagits, anteckning ej verkställas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Avser ansökan om dödning pantbrev, *företagshypoteksbrev* eller intecknad fordringshandling, skall rätten underrätta vederbörande inskrivningsmyndighet om ansökningen för anteckning i *inskrivningsboken* eller *inskrivningsregistret*. Vad nu sagts om ansökningen skall *också* gälla rättens slutliga utslag i ärendet. *Har* ansökningen avslagits, *får dock* anteckning ej verkställas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Nuvarande lydelse

Sedan utslag, varigenom pantbrev dödats, vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten på ansökan utfärda nytt pantbrev som svarar mot det dödade samt göra anteckning i *fastighets- eller tomrättsboken därom*.

Har intecknad fordringshandling dödats genom lagakraftvunnet utslag, skall inskrivningsmyndigheten, på ansökan, å inskrivningsdag göra anteckning i vederbörande inskrivningsbok, att ny handling, som utfärdats jämlikt 9 §, medför den inteckningsrätt som tillkommit den dödade.

13 §

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes. Ansökan som avser ett pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

Den som senast har antecknats som innehavare av handlingen skall, om det kan ske, delges ansökningshandling i enlighet med vad som föreskrivs om delgivning av stämning i tvistemål. Rätten skall därefter utfärda en offentlig stämning, som skall kungöras på det sätt som anges i 6 §. Stämningen skall innehålla en beskrivning av handlingen. I stämningen skall vidare den som kan inneha handlingen eller vet att den finns i behåll eller som i övrigt kan lämna upplysningar i ärendet uppmanas att anmäla detta till rätten senast en viss angiven dag. Denna dag skall bestämmas så att minst sex månader kommer att förflyta från dagen för kungörandet. Sökanden skall underrättas om innehållet i stämningen.

Föreslagen lydelse

Sedan utslag, varigenom pantbrev *eller hypoteksbrev* dödats, vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten på ansökan utfärda nytt pantbrev *eller hypoteksbrev* som svarar mot det dödade samt göra anteckning i *inskrivningsboken eller inskrivningsregistret om detta*.

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes. Ansökan som avser ett pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev *eller företagshypoteksbrev* har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Sedan tiden för anmälan enligt andra stycket har gått ut, skall rätten avgöra ärendet. Finner rätten därvid att någon omständighet inte har förekommit som utgör skälig anledning att låta inteckningen fortfarande gälla, skall rätten förordna att inteckningen får dödas utan handlingens företeende efter ansökan om detta hos vederbörande inskrivningsmyndighet.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i *fastighetsboken eller annan inskrivningsbok*. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutit har vunnit laga kraft.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i *inskrivningsboken eller inskrivningsregistret*. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

14 §

Bestämmelserna i 1–10 §§ äga, såvitt de angå pantbrev, motsvarande tillämpning i fråga om vilandebevis. Bestämmelserna i 13 § om dödande av inteckning äga motsvarande tillämpning i fråga om vilandeförklarad inteckningsansökan.

Bestämmelserna i 10 och 13 §§ om annan inskrivningsbok än fastighetsbok äga, i fråga om pantbrev för skepps- eller skeppsbyggnadsinteckning, motsvarande tillämpning på skepps- och skeppsbyggnadsregistren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

11 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt**

Härigenom föreskrivs att 52 § 2 mom. lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

52 §

2 mom.² Vid erläggande av arvsskatt, som jämlikt 54 § skall av dödsboet förskjutas, *må* efter tillstånd av beskattningsmyndigheten

2 mom. Vid erläggande av arvsskatt, som jämlikt 54 § skall av dödsboet förskjutas, *får* efter tillstånd av beskattningsmyndigheten

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 857.

² Senaste lydelse 1974: 857.

Nuvarande lydelse

intill ett belopp, motsvarande högst hälften av skatten, såsom betalningsmedel gälla *skuldebrev, till säkerhet för vilket, jämlikt gällande bestämmelser angående inteckning i fast egendom, tomträtt, vattenfallsrätt, fartyg, jordbruksinventarier eller förlagsegendom, inteckning meddelats i boet tillhörig egendom, eller ock skuldförbindelse med säkerhet av sådant skuldebrev.*

Sålunda intecknat skuldebrev vare gällande såsom betalningsmedel eller säkerhet endast i den mån *det samma* fastställts att gälla inom det värde, till vilket den intecknade egendomen upptagits i ärendet angående arvsskattens fastställande, och därjämte endast under förutsättning, att inteckningen omfattar jämväl ränta efter den procent, som regeringen föreskriver.

Överstiger den arvsskatt, som skall av dödsboet förskjutas, 20000 kronor må därjämte, intill skattens halva belopp, å inländsk börs noterade aktier, som ingå bland dödsboets tillgångar, eller skuldebrev, för vilket lämnas säkerhet i börsnoterade eller andra aktier, gälla såsom betalningsmedel i enlighet med de föreskrifter regeringen meddelar.

Å skuld, som avses i första och tredje styckena, skall gäldas ränta. Räntan utgår från och med månaden efter den då beslut meddelats om att skatten må erläggas med betalningsmedel varom nu är fråga till och med den månad då skulden betalats. I fråga om räntan gälla i övrigt bestämmelserna i 1 mom.

Föreslagen lydelse

intill ett belopp, motsvarande högst hälften av skatten, såsom betalningsmedel gälla *ett skuldebrev, som har intecknats i boet tillhörig egendom, eller en skuldförbindelse, till säkerhet för vilken har lämnats sådant skuldebrev eller pantbrev eller företagshypoteksbrev avseende boet tillhörig egendom.*

Sålunda intecknat skuldebrev *gäller* såsom betalningsmedel eller säkerhet endast i den mån *det* fastställts att gälla inom det värde, till vilket den intecknade egendomen upptagits i ärendet angående arvsskattens fastställande, och därjämte endast under förutsättning att inteckningen omfattar jämväl ränta efter den procent, som regeringen föreskriver. *Ett pantbrev eller företagshypoteksbrev gäller som säkerhet endast i den mån inteckningen har fastställts att gälla inom det värde som nyss har angetts.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ lagsökningslagen (1946:808) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

För fordran som grundar sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis och är förfallen till betalning får gäldenären lagsökas enligt vad som sägs i det följande.

Om panträtt i fast egendom, skepp eller skeppsbygge har skriftligen upplåtits för en fordran som avses i första stycket, kan borgenären genom lagsökning söka betalning ur *egendomen*. Har borgenären för fordringen inteckning i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg *eller företagsinteckning*, kan han genom lagsökning söka betalning ur den egendom vari inteckningen gäller.

Om panträtt i fast egendom, skepp eller skeppsbygge *eller företagshypotek* har skriftligen upplåtits för en fordran som avses i första stycket, kan borgenären genom lagsökning söka betalning ur *den egendom som panträtten eller företagshypoteket gäller i*. Har borgenären för fordringen inteckning i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg, kan han genom lagsökning söka betalning ur den egendom vari inteckningen gäller.

För en fordran på ersättning som avses i 2 eller 3 § lagen (1981: 739) om ersättning för inkassokostnader m. m. får lagsökning äga rum även om fordringen inte grundar sig på skriftligt fordringsbevis. En förutsättning är dock att lagsökningen äger rum i samband med lagsökning enligt första eller andra stycket för den fordran som har föranlett den åtgärd som ersättningsanspråket avser.

Lagsökning för fordran på ersättning som avses i tredje stycket får äga rum endast i den mån den fordrade ersättningen kan utgå enligt lagen om ersättning för inkassokostnader m. m.

Vad som sägs i denna lag om gäldenären skall vid lagsökning som avser fastställelse till betalning ur viss egendom tillämpas på ägaren av egendomen.

2 §²

Lagsökning skall göras skriftligen hos allmän underrätt. Ansökningen skall innehålla uppgift om borgenärens namn, personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer samt gäldenärens namn och postadress. Om det behövs för delgivning med gäldenären, skall uppgift även lämnas om annan ad-

Lagsökning skall göras skriftligen hos allmän underrätt. Ansökningen skall innehålla uppgift om borgenärens namn, personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer samt gäldenärens namn och postadress. Om det behövs för delgivning med gäldenären, skall uppgift även lämnas om annan ad-

¹ Senaste lydelse 1981: 740.

² Senaste lydelse 1982: 297.

Nuvarande lydelse

ress där han kan anträffas samt hans personnummer. Saknar gäldenären känd adress, skall uppgift lämnas om den utredning som gjorts för att fastställa detta. Vidare bör anges gäldenärens yrke, hemvist, telefonnummer och andra omständigheter som är av betydelse för delgivning. Dessutom skall anges fordringens belopp och den ränta som fordras. Borgenären skall också ange de omständigheter som betingar rättens behörighet, om denna inte framgår av vad som annars anförs. Vid ansökning skall fogas styrkt avskrift av den handling varpå fordringen grundas och, då betalning enligt 1 § andra stycket söks ur fast egendom, skepp eller skeppsbygge, av den handling varigenom panträtt i egendomen upplåtits.

Föreslagen lydelse

ress där han kan anträffas samt hans personnummer. Saknar gäldenären känd adress, skall uppgift lämnas om den utredning som gjorts för att fastställa detta. Vidare bör anges gäldenärens yrke, hemvist, telefonnummer och andra omständigheter som är av betydelse för delgivning. Dessutom skall anges fordringens belopp och den ränta som fordras. Borgenären skall också ange de omständigheter som betingar rättens behörighet, om denna inte framgår av vad som annars anförs. Vid ansökningen skall fogas styrkt avskrift av den handling varpå fordringen grundas och, då betalning enligt 1 § andra stycket söks ur fast egendom, skepp, skeppsbygge eller egendom som omfattas av företagshypotek, av den handling varigenom panträtt i egendomen eller företagshypotek har upplåtits.

Ansökningen skall jämte avskrift som anges i första stycket inges i två exemplar och vara egenhändigt undertecknad av borgenären eller hans ombud. Är endast ett exemplar ingivet, skall rätten mot föreskriven avgift ombesörja erforderlig avskrift. Denna gäller i målet lika med originalet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Om en inteckningshandling som rör näringsverksamhet vid ikraftträdandet utgör säkerhet för fordran, får lagsökning äga rum enligt 1 § andra stycket i dess nya lydelse, även om fordringen inte grundas på skriftligt bevis eller upplåtelsen inte har skett skriftligen. Målet skall hänskjutas till rättegång, om det görs invändning som hänför sig till fordringen eller upplåtelsen och borgenärens rätt är tvistig.

13 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1978:882) om säkerhet för skattefordringar m. m.**

Härigenom föreskrivs att 2 och 4 §§ lagen (1978:882) om säkerhet för skattefordringar m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Säkerhet får bestå av pant, borgen eller företagsinteckning.

Föreslagen lydelse

2 §

Säkerhet får bestå av pant, borgen eller företagshypotek.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Borgen skall ställas såsom för egen skuld. Om den ställs av två eller flera personer gemensamt skall den vara solidarisk.

4 §

Pant får tillgodogöras i den ordning som gäller för utmätt egendom.

Borgen får genast utsökas. Därvid gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272) om indrivning av restförd skatt. Införsel får äga rum om det är medgivet beträffande den fordran som säkerheten avser.

Om *företagsinteckning* utgör säkerhet, får utmätning genast ske i den egendom som omfattas av *inteckningen*, även när den gäller i annan näringsverksamhet än gäldenärens.

Om ett *företagshypoteks*brev utgör säkerhet, får utmätning genast ske i den egendom som omfattas av *företagshypoteket*, även när detta gäller i annan näringsverksamhet än gäldenärens.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

14 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken**

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

25 §

Om ett skepp, som enligt *punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1067) om ändring i lagen (1966:454) om företagsinteckning* omfattas av *en sådan inteckning*, skall säljas exekutivt enligt 10 kap. i balken, skall borgenären underrättas och fordran som anmäls tas upp i sakägarförteckningen.

Om ett skepp, som enligt *16 § lagen (1984:000) om införande av lagen (1984:000) om företagshypotek* omfattas av *ett företagshypotek*, skall säljas exekutivt enligt 10 kap. i balken, skall borgenären underrättas och fordran som anmäls tas upp i sakägarförteckningen.

Bestämmelserna i 10 kap. i balken om tillägg enligt 264 § sjölagen (1891:35 s.1) tillämpas beträffande ränta, som enligt punkt 14 eller 15 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1064) om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) skall i stället för sådant tillägg beräknas på kapitalbeloppet av en inteckning enligt äldre lag.

Vad som sägs i balken om registrerat skepp gäller även i fråga om båt som enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1064) om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) är upptagen i skeppsregistret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken**

Härigenom föreskrivs att 60 a § lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid tillämpningen av 20 kap. 7 § 2, 21 kap. 2 § första stycket 3, 22 kap. 4 § första stycket 1 och 23 kap. 3 § första stycket 1 nya balken skall den som inte var skyldig att lagfara sitt förvärv enligt de regler som gällde när förvärvet skedde anses ha lagfart, om hans äganderätt styrks. Han skall då också anses ha behörighet som fastighetsägare enligt 22 kap. nya balken, om inte lagfart har sökts för annan.

*Föreslagen lydelse*60 a §²

Vid tillämpningen av 20 kap. 7 § 2, 21 kap. 2 § första stycket 3, 22 kap. 4 § första stycket 1 och 23 kap. 3 § första stycket 1 nya balken skall den som inte var skyldig att lagfara sitt förvärv enligt de regler som gällde när förvärvet skedde anses ha lagfart, om hans äganderätt styrks. Han skall då också anses ha behörighet som fastighetsägare enligt 22 och 24 kap. nya balken, om inte lagfart har sökts för annan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Lagen omtryckt 1971: 1210.

² Paragrafen införd genom 1983: 176.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-09-15

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Gustafsson, Leijon, Peterson, Rainer, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Rainer

Lagrådsremiss med förslag till lag om företagshypotek m. m.

1 Inledning

År 1972 tillkallades en särskild sakkunnig¹ för att se över lagen (1966: 454) om företagsinteckning (1973 års riksdagsberättelse s. 95–99). Den sakkunnige antog namnet utredningen (Ju 1972: 12) angående företagsinteckning.

Regeringen har i november 1979 till utredningen överlämnat riksdagens skrivelse 1979/80: 23 jämte lagutskottets betänkande 1979/80: 9 med anledning av motion 1978/79: 691. Motionen syftade till en utredning om ändring i jordabalkens regler om s. k. industritillbehör.

Utredningen har tidigare lagt fram delförslag, nämligen år 1973 betänkandet (Ds Ju 1973: 10) Företagsinteckning och ändringar i läns- eller kommunindelning och år 1975 betänkandet (Ds Ju 1975: 4) Löneprivilegium och förmånsrätt för företagsinteckning samt en promemoria rörande rätt på grund av företagsinteckning vid avveckling av små aktiebolag. Förslagen har lett till lagstiftning (SFS 1973: 940 och 1975: 1248–1258).

Utredningen överlämnade i november 1981 sitt slutbetänkande (SOU 1981: 76) Företagshypotek. Betänkandet innehåller bl. a. ett förslag till lag om företagshypotek och förslag till nya regler om industritillbehör i jordabalken. Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen har den 16 december 1982 uppdragit åt domstolsverket att i samarbete med statskontoret utreda de tekniska och organisatoriska frågor som föranleds av ett genomförande av utredningens förslag till lag om företagshypotek. Enligt regeringsbeslutet bör domstolsverkets utredning redovisas senast den 1 oktober 1983.

¹ Hovrättslagmannen Christer Rune.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredningens sammanfattning av sitt betänkande som *bilaga 1*, dels utredningens lagförslag som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*, dels nyssnämnda regeringsbeslut den 16 december 1982 som *bilaga 4*. Beträffande gällande ordning och utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Under ärendets beredning i justitiedepartementet har kontakt hållits med företrädare för det finländska justitiedepartementet.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna synpunkter

En säkerhetsrätt avser att ge en långgivare säkerhet för att en förpliktelse fullgörs. Till säkerhetsrätterna hör t. ex. panträtt och retentionsrätt men också rätt på grund av företagsinteckning.

Gällande bestämmelser om företagsinteckningar finns i lagen (1966: 454) om företagsinteckning (FL). Enligt lagen meddelas en företagsinteckning i en näringsidkares verksamhet till säkerhet för en fordran. Utmärkande för företagsinteckningen är att den medför en förmånsrätt, om det sker en utmätning hos näringsidkaren eller denne försätts i konkurs. En företagsinteckning omfattar ett egendomskollektiv (näringsidkarens verksamhet) men är inte som den typiska panträtten fast knuten till någon viss, bestämd egendom.

Utredningen har lagt fram ett förslag till lag om företagshypotek som skall ersätta FL. Lagförslaget innebär en anpassning till jordabalkens (JB:s) panträttskonstruktion. Med företagshypotek avser utredningen en säkerhet på grund av inteckning i näringsverksamhet. Bland nyheterna märks att alla näringsidkare blir inteckningsberättigade, att alla näringsidkare får tillgång till rikstäckande inteckningar och att de slag av lös egendom som kan omfattas av företagsinteckning utökas. Utredningen har vidare föreslagit att ärenden om företagsinteckning i fortsättningen skall handläggas av en för hela riket gemensam inskrivningsmyndighet och att handläggningen skall ske med automatisk databehandling.

Vid remissbehandlingen har utredningsförslaget i stort sett fått ett positivt mottagande.

Inom kreditssystemet har under senare år säkerheter i form av företagsinteckningar fått en alltmer framträdande plats. Det totala beloppet företagsintecknade fordringar utgjorde år 1970 cirka 15 miljarder kr. men översteg tio år senare 80 miljarder kr. Särskilt mindre företag har ofta svårigheter att ställa någon annan creditsäkerhet än företagsinteckningar. Enligt min uppfattning är det därför en angelägen uppgift att stärka den säkerhetsrätt som företagsinteckningarna utgör och att helt allmänt modernisera regelsystemet. En sådan modernisering kan ses som ett inslag i den satsning på de

små och medelstora företagen som måste ingå i ett långsiktigt program för att stärka svenskt näringsliv.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt anser jag att utredningens förslag till lag om företagshypotek bör läggas till grund för lagstiftning.

Utredningen har också lagt fram ett förslag till ändring i JB:s regler om industritillbehör. Förslaget innebär att det införs ett nytt inskrivningsrättsligt institut som gör det möjligt för en fastighetsägare dels att rättsligt skilja en fastighet från dess industritillbehör, dels att rättsligt återföreina fastigheten med sådan egendom.

De flesta remissinstanserna har tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag angående industritillbehör. För egen del anser jag att förslaget fyller ett angeläget behov och att det liksom förslaget till lag om företagshypotek bör leda till lagstiftning (se vidare avsnitt 2.7).

2.2 Anpassningen till jordabalkens panträttskonstruktion

Mitt förslag: Företagsinteckningsrätten anpassas efter JB:s panträttskonstruktion. En säkerhetsrätt enligt den nya lagen kallas för företagshypotek. En näringsidkare som vill upplåta ett företagshypotek har rätt att få inskrivning i sin näringsverksamhet av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). En företagsinteckning innebär alltså enligt den nya lagen endast en inskrivning av ett visst penningbelopp på en näringsidkares upplägg i företagsinteckningsregistret. Beviset om inskrivningen kallas för företagshypoteksbrev. Ett företagshypotek upplåts genom att näringsidkaren överlämnar företagshypoteksbrevet som pant för en fordran.

Gällande rätt: FL:s inteckningskonstruktion har utformats efter mönster av den fastighetsinteckningsrätt som gällde före JB. Termen företagsinteckning används i tre olika betydelser. För det första avses med termen inskrivningsmyndighetens anteckning i inskrivningsboken om en fordran. För det andra avses den rätt som är förenad med den intecknade fordringshandlingen. För det tredje och slutligen avses även själva den intecknade fordringshandlingen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag utom i vissa terminologiska hänseenden (se betänkandet s. 65–68).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har i huvudsak tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag att institutet företagsinteckning bör anpassas till JB:s panträttskonstruktion. Vissa remissinstanser vill emellertid att den nya lagen skall knyta närmare an till den traditionella panträttsterminologin. Å andra sidan finns det remissinstanser som menar att termen hypotek är olämplig, eftersom den för tanken till en panträtt.

Skäl för mitt förslag: Enligt *gällande rätt* meddelas en företagsinteckning till säkerhet för en fordran. Företagsinteckningen förutsätter ett skriftligt medgivande av näringsidkaren. Medgivandet tecknas på den handling som utgör grund för fordringen. I regel är det en borgenär som ansöker om företagsinteckning hos inskrivningsmyndigheten. Borgenären åberopar därvid näringsidkarens inteckningsmedgivande på fordringshandlingen. Bevis om meddelad företagsinteckning tecknas av inskrivningsmyndigheten på fordringshandlingen.

Innehavaren av en företagsinteckning har en förmånsrätt, om det sker en utmätning hos näringsidkaren eller denne försätts i konkurs.

Inteckningen har också vissa verkningar för den händelse ägaren av den intecknade verksamheten överlåter denna. Om egendom som ingår i den intecknade verksamheten överlåts i samband med överlåtelse av verksamheten, skall den konkreta egendom som ingår i överlåtelsen i förvärvarens hand fortfarande svara för inteckningen (s. k. förföljelserätt). Denna rätt preskriberas emellertid, om inteckningshavaren inte inom ett år från det verksamheten frånträdde har väckt talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen och har anmält detta till inskrivningsmyndigheten.

Vad därefter gäller det fall att viss egendom – men inte själva verksamheten – har överlåtits, så upphör inteckningen helt att gälla i den överlåtna egendomen. Detta gäller även om den som har mottagit egendomen har känt till företagsinteckningens existens.

Den typiska panträtten uppvisar vissa skillnader i förhållande till företagsinteckningen. En panträtt i fast egendom p. g. a. inteckning är sålunda knuten till den aktuella fastigheten oavsett ägarbyte och utan tidsbegränsning. Panträtt i lös egendom förutsätter i allmänhet att egendomen specificeras. Främst p. g. a. dessa skillnader brukar den rätt som skapas genom en företagsinteckning inte räknas som en panträtt.

Inom fastighetsrätten innebär ett ägarhypotek, som närmare skall beröras i det följande, att utdelning på en inteckning skall tillfalla fastighetsägaren om och i den mån motsvarande pantbrev är obelånat eller underbelånat. Något ägarhypotek förekommer inte inom företagsinteckningsrätten. Om en företagsinteckning inte är fullbelånad kan näringsidkaren dock använda inteckningen som säkerhet för ytterligare lån hos någon annan långivare. Ett s. k. överhypotek kan alltså utnyttjas även inom företagsinteckningsrätten.

Eftersom en företagsinteckning inte kan ge upphov till ägarhypotek, anses en sådan inteckning inte heller kunna tas i mät för en fordran gentemot näringsidkaren.

Även inom *fastighetsinteckningsrätten* förekom tidigare termen inteckning i tre olika betydelser. Därmed avsågs dels anteckning i fastighetsboken om en fordran (varigenom inskrivningsdomarens inteckningsbelut primärt kom till uttryck), dels den rätt som tänktes vara förenad med ett intecknat skuldebrev, dels själva det intecknade skuldebrevet.

Panträtt i en fastighet grundades enligt äldre fastighetsinteckningsrätt genom inskrivningsdomarens inteckningsbeslut. Fastigheten blev p. g. a. detta beslut en pant för den i det intecknade skuldebrevet dokumenterade fordringen.

Genom JB, som trädde i kraft den 1 januari 1972, infördes emellertid en ny panträttskonstruktion för fastighetsrättens del. Enligt JB grundas inte panträtt genom inteckningsbeslutet utan först genom att ett pantbrev lämnas som säkerhet för en fordran. I korthet innebär JB:s panträttsliga system följande.

För att en fastighetsägare skall erhålla ett pantbrev krävs att han ansöker om inteckning hos inskrivningsmyndigheten. En inteckning innebär en inskrivning av ett visst penningbelopp på en fastighets upplägg i fastighetsboken hos inskrivningsmyndigheten. Inteckningens och därmed pantbrevets belopp bestäms av fastighetsägaren.

Pantbrev utfärdas av inskrivningsmyndigheten på grundval av inteckningen. Pantbrevet är inte något skuldebrev. Det får i stället karakteriseras som en handling av speciell natur vars juridiska betydelse bestäms genom regler i JB och utsökningsbalken samt därtill anslutande lagstiftning. Pantbrevet tillhör alltid ägaren av den intecknade fastigheten.

Panträtt i en fastighet upplåts genom att fastighetsägaren överlämnar ett pantbrev i fastigheten som säkerhet för en borgenärs fordran. Genom panträttsupplåtelsen får borgenären rätt att vid medelsfördelning erhålla utdelning för sin fordran intill pantbrevets belopp jämte visst tillägg.

Det är i princip bara fastighetsägaren själv som kan upplåta panträtt i en fastighet. JB innehåller emellertid vissa regler som är avsedda att skydda en kreditgivare som i god tro har förvärvat panträtt från en lagfartshavare som inte är att räkna som ägare till fastigheten. Enligt förarbetena till JB skall borgenären sålunda anses i allmänhet ha rätt att vid panträttsupplåtelse lita på ägaruppgifter i ett upp till sex månader gammalt gravationsbevis.

Som ägarhypotek betecknas fastighetsägarens rätt när ett pantbrev inte alls eller endast delvis har utnyttjats för pantsättning. Ägarhypoteket innebär att utdelning på en inteckning skall tillfalla fastighetsägaren om och i den mån motsvarande pantbrev är obelånat eller underbelånat. Denna utdelning beräknas endast på vad som motsvarar pantbrevets grundbelopp. Pantbrevstillägget kommer alltså inte fastighetsägaren tillgodo.

I den mån ett pantbrev inte utgör säkerhet för fordran får det utmätas hos fastighetsägaren. Även tillägget kan omfattas av utmätning.

Om ett pantbrev inte är fullbelånat, kan fastighetsägaren utnyttja det som säkerhet för ytterligare lån. Upptas det nya lånet hos en annan kreditgivare, talar man om andrahandspantsättning. Kreditgivaren får säkerhet i pantbrevet efter förstahandspanthavaren. Andrahandspantsättning brukar också kallas för pantsättning av överhypotek.

En ägare av registrerat skepp eller skeppsbygge som vill upplåta panträtt

i skeppet eller bygget kan få inteckning i egendomen (*skeppshypotek*). Bestämmelser om skeppshypotek finns i 261–293 §§ sjölagen (1891: 35 s. 1). Bestämmelserna ansluter nära till fastighetspanträttens regelsystem. Någon motsvarighet till den fastighetspanträttsliga godtrosregleringen har emellertid inte ansetts behövlig i sjörätten.

Nuvarande bestämmelser om *inteckning i luftfartyg* finns i lagen (1955: 227) om inskrivning av rätt till luftfartyg. Bestämmelserna har utformats med äldre fastighetsrättsliga och sjörättsliga inteckningsregler som förebild. Panträtten i ett luftfartyg uppkommer således genom inskrivningsdomarens beslut om inteckning i egendomen. Beslutet fattas på grundval av ett ingivet skuldebrev med inteckningsmedgivande.

Vissa frågor angående panträttsreglerna i fastighets-, sjö- och lufträtten har utretts av pantbrevsutredningen (Ju 1979: 02), som i januari 1983 har överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1982: 57) Pantbrev. Betänkandet har remissbehandlats och övervägs f. n. inom justitiedepartementet.

Utredningsförslaget efterbildar fastighetspanträttens konstruktion i allt väsentligt. En avvikelse från JB:s system gäller emellertid reglerna om godtrosvärv. På förevarande område står enligt utredningen inte någon lösning med godtrosvärv av fastighetspanträttslig modell till buds. Den presumtiva säkerheten består nämligen av ett egendomskollektiv, individualiserat främst genom näringsidkarens person.

En annan avvikelse från fastighetspanträtten är att utredningen – i överensstämmelse med gällande rätt – inte föreslår något ägarhypotek på grund av inteckning i näringsverksamhet. Inte heller har utredningen funnit det motiverat att efterbilda den fastighetsrättsliga ordningen med pantbrevsutmätning.

Den reviderade konstruktionen av rätt på grund av företagsinteckning påverkar utredningsförslagets terminologi.

Enligt utredningens förslag kommer termen inteckning att beteckna enbart den inskrivning som lägger grunden för rättigheten men inte den handling vilken utfärdas som bevis om inskrivningen och än mindre den rättighet som inskrivningen lagt grunden till.

Med en traditionell syn på saken kan enligt utredningen den rättighet som grundas på företagsinteckning inte betecknas som en panträtt. Av rättssystematiska skäl har därför utredningen underlåtit att helt knyta an till den traditionella panträttsterminologin. Det terminologiska problemet har utredningen i stället löst genom att inte ge själva rättigheten någon egen beteckning men i stället kalla säkerhet på grund av inteckning i näringsverksamhet för företagshypotek. I konsekvens härmed betecknar utredningen det inteckningsbevis som inskrivningsmyndigheten skall utfärda som hypoteksbrev i stället för pantbrev.

Ingen *remissinstans* har hävdats att det finns behov av godtrosregler eller regler om ägarhypotek enligt JB:s system. Åtskilliga synpunkter har framförts när det gäller den föreslagna terminologin.

För egen del får jag anföra följande.

En rätt på grund av företagsinteckning och en fastighetspanträtt utgör s. k. säkerhetsrätter. I båda fallen är det alltså fråga om regelkomplex som avser att ge en långivare säkerhet för att en förpliktelse framdeles fullgörs. Ofta är också en företagsinteckning och ett pantbrev i fast egendom säkerhet i ett och samma kreditförhållande. Det är enligt min mening uppenbart att en i möjligaste mån enhetlig uppbyggnad av de båda regelkomplexen på sikt kommer att medföra betydande hanteringsmässiga fördelar. Jag delar därför remissinstansernas uppfattning att företagsinteckningsrätten på i huvudsak det sätt som utredningen har föreslagit bör anpassas efter JB:s panträttskonstruktion.

Jag delar utredningens uppfattning att det saknas skäl att i den nya lagstiftningen införa godtrosregler som motsvarar bestämmelserna i 6 kap. 7 § JB. Kreditgivaren måste alltså förvissa sig om att näringsverksamheten fortfarande drivs av den eller de som upplåter säkerhetsrätten.

Fastighetsrättens bestämmelser om ägarhypotek bärs väsentligen upp av ett behov att kunna fastställa ett lägsta bud och ett skyddsbelopp vid en fastighetsförsäljning. Något motsvarande behov föreligger inte inom företagsinteckningsrätten. Jag är därför ense med utredningen om att det inte finns anledning att införa regler om ägarhypotek.

En naturlig följd av att ägarhypotek inte kan förekomma är att ett obelånat eller underbelånat företagshypoteksbrev inte får utmätas. Något praktiskt behov av en sådan utmätningsmöjlighet torde inte heller föreligga. Jag delar alltså utredningens uppfattning att det inte finns skäl att införa regler som möjliggör utmätning av hypoteksbrev hos näringsidkaren. I specialmotiveringen (se förslag till ändring i 6 kap. 5 § utsökningsbalken i avsnitt 4.5) kommer jag att ta upp frågan om kronofogdemyndighetens möjligheter att förhindra pantsättning av obelånade eller underbelånade företagshypoteksbrev medan ett utmätningsförfarande pågår.

Jag går därefter över till den terminologiska frågan.

Som framgår av vad jag tidigare har sagt uppvisar den typiska panträtten vissa skillnader i förhållande till företagsinteckningen. En panträtt i fast egendom på grund av inteckning är sålunda fast knuten till själva fastigheten oavsett ägarbyte och utan tidsbegränsning. Panträtt i lös egendom gäller i viss bestämd egendom. Företagsinteckningen däremot gäller i den egendom som vid varje särskild tidpunkt ingår i den intecknade verksamheten. Överlåtts viss egendom – men inte själva verksamheten – så upphör företagsinteckningen helt att gälla i den överlåtna egendomen. Om viss egendom som ingår i den intecknade verksamheten överlåtts i samband med överlåtelse av verksamheten, skall visserligen egendomen i förvärvarens hand fortfarande svara för inteckningen (förföljelserätt). Denna rätt preskriberas emellertid efter viss tid.

De nu angivna skillnaderna mellan en typisk panträtt och en rätt som grundas på företagsinteckning utgör enligt min mening inte i och för sig

något avgörande hinder mot att man knyter an till en panträttsterminologi i den nya lagstiftningen. Däremot anser jag att praktiska skäl talar mot att en sådan terminologi kommer till användning. Bestämmelser som berör pant­rätt finns nämligen i ett stort antal författningar. Många av dessa bestämmelser avser endast panträtt i traditionell mening men inte rätt som grundas på företagsinteckning. Ett införande av en panträttslig terminologi på företagsinteckningsrättens område skulle därför göra det nödvändigt med ändringar i ett stort antal författningar. En underlåtenhet att vidta sådana ändringar skulle leda till osäkerhet om en viss bestämmelse i framtiden skall anses avse endast panträtt i traditionell mening eller även gälla rätt som grundas på företagsinteckning. Av praktiska skäl ansluter jag mig därför till utredningens uppfattning att en panträttslig terminologi inte bör införas.

I nutida juridiskt språkbruk har ordet hypotek en mera obestämd innebörd än ordet panträtt. Ordet hypotek används ofta som en överordnad beteckning i samband med olika slag av säkerheter. Jag anser därför, liksom utredningen, att ordet hypotek lämpligen kan användas i samband med den säkerhetsrätt som avses här.

Utredningen har föreslagit att det bevis om inteckning i näringsverksamhet som inskrivningsmyndigheten skall utfärda skall kallas för hypoteksbrev. Som pantbrevsutredningen har framhållit i sitt remissyttrande kan man emellertid med fog säga att även pantbrev i fast egendom eller i skepp är ett slags hypoteksbrev. För att förväxlingar skall undvikas anser jag därför att det nu aktuella beviset, såsom pantbrevsutredningen har föreslagit, i stället bör heta "företagshypoteksbrev".

Utredningen har inte föreslagit någon särskild beteckning på själva den säkerhetsrätt som den nya lagen handlar om. Med uttrycket företagshypotek avser utredningen i stället säkerheten, dvs. föremålet för säkerhetsrätten. Enligt min mening kan lagtexten göras mera lättillgänglig, om man i stället kallar själva säkerhetsrätten för företagshypotek. Någon särskild beteckning på föremålet för rättigheten behövs däremot inte enligt min mening. Att ordet hypotek kan avse en rättighet är en konstruktion som förekommer också i JB (se 6 kap. 2 § JB).

2.3 Företagsinteckningars territoriella omfattning

Mitt förslag: Varje näringsidkare kan få inteckning i all sin näringsverksamhet, alternativt näringsverksamhet av viss art i hela riket (riksinteckning). Inteckningar som begränsas till verksamhet i en eller flera kommuner eller ett eller flera län (regionala inteckningar) blir däremot inte längre tillåtna. Liksom enligt gällande rätt kan en inteckning i vissa specialfall begränsas till näringsverksamhet som hänför sig till en eller flera fastigheter eller ett eller flera utmål eller koncessionsområden (lokala inteckningar).

Gällande rätt: En företagsinteckning kan meddelas i all näringsverksamhet, alternativt i den näringsverksamhet av viss art som en näringsidkare driver i ett län eller i en eller flera kommuner i samma län. Aktiebolag kan därutöver få inteckning i verksamhet i hela riket eller i flera län. En inteckning kan i vissa specialfall begränsas till fastighet, utmål eller koncessionsområde.

Utredningens förslag: Utredningen anser att varje näringsidkare bör få rätt till riksinteckning. Utredningen anser dock att det även i framtiden bör vara möjligt att begränsa en inteckning till verksamhet i en eller flera kommuner. Två av utredningens experter anser att möjligheten att regionalt begränsa en inteckning helt bör avskaffas. Utredningen vill tillåta lokala inteckningar i samma utsträckning som enligt gällande rätt. (Se betänkandet s. 87–102 och 233–324.)

Remissinstanserna: En nära nog enhällig remissopinion har tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att varje näringsidkare bör få rätt till riksinteckning. Meningarna är delade om regionala inteckningar bör få förekomma i framtiden. Ingen remissinstans har haft något att erinra mot att lokala inteckningar får förekomma i samma utsträckning som enligt gällande rätt.

Skäl för mitt förslag: Som jag tidigare har sagt anser jag att det är en angelägen uppgift att söka modernisera reglerna om företagsinteckning. Enligt min uppfattning skulle en tillgång till riksinteckningar för varje näringsidkare oavsett företagsform avsevärt bidra till en förstärkning av rättsinstitutet företagsinteckning.

Den nuvarande ordningen att andra näringsidkare än aktiebolag endast kan få företagsinteckning i den verksamhet som de utövar inom ett län eller inom en eller flera kommuner i länet är enligt min mening förenad med betydande nackdelar. Här vill jag först och främst framhålla att en inteckning som avser all näringsverksamhet i riket generellt sett grundar en bättre kreditsäkerhet än en inteckning som begränsas på något sätt. Varje begränsning ökar nämligen risken för att inteckningsrätten skall utslockna. Om en inteckning är begränsad till ett visst område och hela den intecknade verksamheten flyttas från detta område, finns det inte längre någon egendom som omfattas av inteckningen och borgenären har därför inte längre någon möjlighet att söka betalning ur sådan egendom. Som pantbrevsutredningen har påpekat i sitt remissyttrande rycker alltså en sådan flyttning med ens undan hela värdet av säkerheten för kreditgivaren.

En ökad användning av riksinteckningar kommer vidare att främja enkelhet och reda i inteckningsförhållandena samt att motverka rättsosäkerhet och tvister när säkerhetsrätten aktualiseras vid utmätning och i konkurs. I det sammanhanget bör särskilt framhållas att reglerna om vilken inverkan som en administrativ indelningsändring skall ha på regionalt

begränsade inteckningar, liksom fallet är i gällande rätt, också i en ny lagstiftning med nödvändighet torde bli komplicerade och svårtillämpade.

Användningen av regionalt begränsade inteckningar kompliceras också, som utredningen har påpekat, av att det ibland kan vara svårt att bestämma var en rörelse egentligen drivs. Slutligen kan det vara kostsamt och tidsödande för en kreditgivare att tvingas hantera ett flertal inteckningar i olika län för kredit till en och samme näringsidkare, om denne driver verksamhet – t. ex. en detaljhandelskedja – som är spridd över flera län.

Jag delar på grund av det anförda utredningens uppfattning att en ny lag om företagshypotek bör ge alla näringsidkare tillgång till riksinteckningar.

Som jag närmare kommer att uppehålla mig vid i avsnitt 2.4 är en förutsättning för rätt till riksinteckning för alla näringsidkare att en central inskrivningsmyndighet inrättas.

Jag går därefter över till frågan om regionala inteckningar över huvud taget bör vara tillåtna enligt den nya lagen.

Det är önskvärt att en näringsidkare har möjlighet att använda sin rörelse som kreditunderlag på ett så flexibelt sätt som möjligt. Jag har därför i och för sig förståelse för det av utredningen och flera remissinstanser uttryckta önskemålet att en företagsinteckning också i framtiden skall kunna begränsas, inte bara till viss art av verksamhet utan även till verksamheten inom en eller flera kommuner.

En övergripande målsättning för den nya lagstiftningen måste emellertid enligt min mening vara att stärka förtroendet för företagsinteckningen som en god och lämplig form av säkerhet. Enligt min uppfattning är de regionalt begränsade inteckningarna ägnade att motverka denna målsättning. Jag vill här peka på följande förhållanden.

Som jag tidigare har nämnt kan det inte undvikas att reglerna om den inverkan som en kommunal indelningsändring skall ha på regionalt begränsade inteckningar blir komplicerade och svårtillämpade också i en ny lagstiftning. Tillämpningssvårigheterna inverkar naturligtvis menligt på tillförlitligheten av registeruppgifterna hos inskrivningsmyndigheten. Detta är i sin tur ägnat att minska inteckningarnas säkerhetsrättsliga värde.

Under alla förhållanden kommer det att krävas en betydande dokumentationshantering och tidskrävande kontroller från inskrivningsmyndighetens sida för att felaktigheter skall motverkas vid handläggningen av ärenden som berör regionala inteckningar. På sikt kommer man att uppnå en avsevärd kostnadsbesparing hos myndigheten, om möjligheten att ta ut sådana inteckningar slopas. Denna kostnadsbesparing är av betydelse för näringslivet. Företagsinteckningsväsendet skall nämligen vara ekonomiskt självbärande och besparingar inom detta kommer därför näringslivet till godo i form av en lägre avgiftsbeläggning av ärendena.

En geografisk begränsning av en företagsinteckning ökar vidare, som jag nyss har uppehållit mig vid, risken för att inteckningsrätten skall ut-slockna.

Jag framhöll nyss att jag delar uppfattningen att det i och för sig är önskvärt att en näringsidkare kan använda sin verksamhet som kreditunderlag på ett så flexibelt sätt som möjligt. I detta sammanhang vill jag understryka att möjligheten att begränsa en inteckning till verksamhet av viss art bör finnas kvar också enligt den nya lagen. I vissa fall kan möjligheten att bilda skilda juridiska personer för verksamhet inom olika geografiska områden vara en lämplig lösning.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag vid en samlad bedömning att de nackdelar som är förenade med ett system med regionala företagsinteckningar är så betydande att de fördelar för ett fåtal företag som den nuvarande ordningen kan innebära inte kan väga upp dessa nackdelar. Jag föreslår alltså att möjligheten att begränsa en företagsinteckning till län eller kommun avskaffas.

Enligt gällande rätt och även enligt utredningens förslag kan en företagsinteckning i vissa specialfall begränsas till fastighet, utmål eller koncessionsområde. Jag delar uppfattningen att denna möjlighet till lokal begränsning, som inte berörs av administrativa indelningsändringar, bör få finnas även i framtiden.

Utöver de nu angivna specialfallen bör alltså enligt den nya lagen endast rikstäckande företagsinteckningar få förekomma.

Förslaget att endast riksinteckningar skall få förekomma i framtiden kräver särskilda övergångsbestämmelser för sådana fall då en näringsverksamhet är belastad med regionala inteckningar vid den nya lagens ikraftträdande. Behovet av övergångsbestämmelser hänger samman med kongruensprincipen, dvs. principen att två eller flera inteckningar i en verksamhet inte får sammanfalla endast delvis med avseende på inteckningarnas giltighetsområde. En förutsättning för att en riksinteckning skall kunna beviljas är alltså enligt denna princip att tidigare beviljade inteckningar i samma art av verksamhet också är rikstäckande. Riktpunkten vid övergångsbestämmelsernas utformning bör därför vara att äldre, regionala inteckningar i möjligaste mån förvandlas till riksinteckningar. I specialmotiveringen kommer jag att uppehålla mig närmare vid övergångsbestämmelsernas utformning (se avsnitt 4.2).

2.4 Inskrivningsväsendets organisation

Mitt förslag: Handläggningen av ärenden om företagsinteckning förläggs till en central inskrivningsmyndighet (CIM) där inskrivningen sker med hjälp av automatisk databehandling (ADB).

Gällande rätt: Ärenden om företagsinteckning handläggs av en inskrivningsmyndighet i varje län (se prop. 1966: 23 s. 67). Handläggningen sker manuellt.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 103–133).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser utom Malmö tingsrätt (majoriteten) och Svenska Handelskamarförbundet har instämt i eller lämnat utan erinran förslaget att en CIM bör inrättas. Ingen remissinstans har invänt mot att en CIM utrustas med ADB-stöd.

Skäl för mitt förslag: Efter en ingående analys av olika alternativ har utredningen funnit att en förutsättning för rätt till riksinteckning för alla näringsidkare är att en CIM inrättas. Enligt utredningen talar också rationaliseringssynpunkter och rättssäkerhetsskäl för inrättandet av en CIM. En nära nog enhällig remissopinion har stött utredningens krav på en CIM. Också enligt min uppfattning är de skäl som utredningen har anfört för en CIM övertygande. Jag vill framhålla att en centralisering inte kan antas komma att försämra allmänhetens service. Personliga besök hos de nuvarande inskrivningsmyndigheterna är mycket sällsynta. Vanligt är i stället att det görs telefonförfrågningar angående näringsidkarnas inteckningsförhållanden. En centralisering medför härvid den fördelen att den som vill undersöka en viss näringsidkares totala inteckningsbild aldrig behöver kontakta mer än en inskrivningsmyndighet.

Från såväl handläggningsmässiga som ekonomiska synpunkter är det enligt min mening uppenbart att en CIM bör utrustas med ADB-stöd. Utredningens kostnadsberäkningar sammanställda med vad man har anfört från remissinstansernas sida ger klart vid handen att en CIM utrustad med ADB på sikt ställer sig avsevärt mindre kostnadskrävande än det nuvarande systemet för handläggning av ärenden om företagsinteckning. Jag utgår från att de resurser som frigörs vid de nuvarande länsvisa inskrivningsmyndigheterna kan utnyttjas effektivt inom andra arbetsområden vid tingsrätterna.

Jag föreslår alltså att en central inskrivningsmyndighet inrättas för handläggning av ärenden om företagsinteckning och att denna myndighet utrustas med ADB-stöd.

Utredningen har avstått från att lägga fram något förslag om var den föreslagna centralmyndigheten bör förläggas. Enligt utredningens mening är det dock lämpligast att myndigheten förläggs någonstans i Mellansverige och utredningen har i sina kostnadsberäkningar utgått från att den förläggs på ett avstånd om 25 mil från Stockholm.

Utredningen har emellertid betonat att en förläggning till Stockholms tingsrätt torde ställa sig billigast, eftersom man där har betydligt fler upplägg och handlägger betydligt fler ärenden angående företagsinteckning än vid någon av de andra 23 inskrivningsmyndigheterna. Därmed har man också den största personalen för handläggning av sådana ärenden.

I sitt remissyttrande har Stockholms tingsrätt anfört att tingsrätten med

sin redan nu stora omfattning av företagsinteckningar torde vara den tingsrätt som har de bästa möjligheterna att handha verksamheten vid den centrala myndigheten. Tingsrätten har gjort bedömningen att endast smärre förstärkningar av personalen vid inskrivningsmyndigheten skulle behövas för att kunna handlägga den utvidgade verksamheten, om ett effektivt och ändamålsenligt datasystem ställs till förfogande.

Enligt statskontoret torde det med hänsyn till att inskrivningsmyndigheten i Stockholm handlägger det ojämförligt största antalet ärenden per år vara mest rationellt att verksamheten förläggs till Stockholms tingsrätt. Riksrevisionsverket har inga erinringar mot en förläggning av CIM till Stockholms tingsrätt, men anser att andra alternativ också kan diskuteras. Stats tjänstemannaförbundet anser att Stockholms tingsrätt är ett bra alternativ. Enligt Sveriges domareförbund kan det vara lämpligt att en CIM förläggs till en tingsrätt där man har erfarenhet av ADB på fastighetsområdet. Malmö tingsrätt anser att man vid den tingsrätten har samma förutsättningar som Stockholms tingsrätt att bli säte för en CIM.

Enligt min uppfattning talar både personalpolitiska och statsfinansiella synpunkter för att den centrala inskrivningsmyndigheten anknyts till Stockholms tingsrätt. Jag anser därför för egen del att en sådan lösning är den lämpligaste.

I inledningen (avsnitt 1) har jag nämnt att regeringen har uppdragit åt domstolsverket att i samarbete med statskontoret undersöka de tekniska och organisatoriska frågor som föranleds av utredningens förslag till lag om företagshypotek (se bilaga 4). Regeringen har därvid förutsatt att den centrala inskrivningsmyndigheten förläggs till Stockholms tingsrätt. Lokaliseringsfrågan bör lämpligen regleras i tillämpningsföreskrifterna till den nya lagen.

I domstolsverkets uppgifter enligt det nämnda uppdraget ingår bl. a. att överväga vilken systemteknisk lösning som är lämpligast för verksamheten vid en CIM samt om övergången till ADB bör ske successivt eller på en gång.

Jag kommer att anmäla dessa frågor för regeringen när domstolsverket har redovisat sin utredning.

2.5 De inteckningsberättigade näringsidkarna

Mitt förslag: Varje näringsidkare utom konkursbo ges rätt till företagsinteckning i sin verksamhet. Även en blivande näringsidkare får sådan rätt utan hinder av att han ännu inte har påbörjat verksamheten.

Gällande rätt: Enligt FL kan företagsinteckning meddelas i näringsverksamhet utövad av en näringsidkare som skulle ha varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1929: 117), om denna alltjämt hade varit i kraft. Den som driver jordbruk eller skogsbruk har dock rätt att inteckna sin verksamhet, även om han inte är bokföringsskyldig.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 69–72).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag.

Skäl för mitt förslag: Anknytningen i FL till 1929 års bokföringslag – som bibehölls även sedan bokföringslagen (1976: 125) trätt i kraft (se prop. 1975: 104 s. 145) – innebär att inteckning alltid kan meddelas i näringsverksamhet som utövas av aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och sambruksföreningar. Vidare innebär anknytningen att företagsinteckning kan beviljas även andra, om de yrkesmässigt bedriver något av det tjugotal olika slag av rörelse som räknas upp i 1929 års lag. Med vissa av de uppräknade rörelserna följde inte bokföringsskyldighet, om de endast utövades i mindre omfattning. I de fallen kan inte heller företagsinteckning beviljas i rörelsen.

När en företagsinteckning söks skall enligt FL ett s. k. driftsbevis ges in till inskrivningsmyndigheten. I beviset, som utfärdas av kronofogdemyndigheten, skall intygas att den som har medgivit inteckningen driver sådan näringsverksamhet som avses i inteckningsmedgivandet.

FL:s krav på bokföringsplikt enligt 1929 års lag utestänger, som framgår av det sagda, vissa mindre företag från rätt till företagsinteckning. Särskilt mindre företag har emellertid ofta svårigheter att ställa någon annan kredit-säkerhet. Enligt min mening är det därför betydelsefullt för näringslivet att var och en som utövar näringsverksamhet får en rättslig möjlighet att ta ut företagsinteckningar. En sådan möjlighet kan uppenbarligen också – för att öka kreditmöjligheterna i ett initialskede – vara av värde för den som står i begrepp att starta en näringsverksamhet. Som utredningen och flera remissinstanser har understrukit får det sedan ankomma på borgenären att pröva i vad mån ett företagshypotek skall godtas som kreditsäkerhet.

Jag ansluter mig alltså till utredningens uppfattning att i princip var och en som utövar eller avser att utöva näringsverksamhet får en rätt att ta ut företagsinteckningar i verksamheten. En sådan ordning medför också den fördelen att det nuvarande kravet på driftsbevis kan slopas.

Jag går därefter över till frågan om ett konkursbo bör ha möjlighet att upplåta företagshypotek.

Om en konkursgäldenär har idkat rörelse, får denna drivas vidare för konkursboets räkning i den mån det befins ändamålsenligt. Under en konkurs skiljer man mellan två olika grupper av fordringar, allteftersom fordringen riktar sig mot konkursgäldenären eller den riktar sig mot konkursboet som sådant. I det förstnämnda fallet talar man om konkursfordringar och innehavaren av en sådan fordran kallas konkursborgenär. I det senare fallet får man skilja mellan konkurskostnader och annan skuld som boet har ådragit sig. Den senare kategorin av skuld kallas massaskuld och

innehavaren av en massafordran benämns massaborgenär. Massaborgenärerna har rätt till betalning innan utdelning får äga rum till konkursborgenärerna men först sedan konkurskostnaderna har betalats. Enligt 81 § konkurslagen (1921: 225) får ur egendom i vilken en särskild förmånsrätt gäller endast konkurskostnader som hänför sig till egendomen tas ut. Om den särskilda förmånsrätten grundar sig på en företagsinteckning, gäller dock från denna regel det undantaget att av egendomen får betalas även andra konkurskostnader än sådana som hänför sig till egendomen, i den mån boet i övrigt inte lämnar tillgång därtill. Vad som har sagts nu beträffande konkurskostnadernas fördelning torde gälla också beträffande massaskulderna, även om någon uttrycklig bestämmelse härom inte finns.

Enligt numera gällande regler kan en massaborgenär få till stånd både utmätning i konkursboets egendom och konkursboets försättande i konkurs (se 193 § konkurslagen i lydelse enligt SFS 1979: 340). Verkan av ett företagshypotek består också i en rätt att vid en utmätning eller i en konkurs med förmånsrätt få betalning för en fordran.

Avgörande för vilken egendom som utgör objekt för ett företagshypotek är förhållandena vid den tidpunkt då hypoteket görs gällande, dvs. när utmätning sker eller konkurs inträffar. Denna tidpunkt är olika för konkursborgenärerna och för massaborgenärerna. Som framgår av vad jag nyss har sagt har vidare en massaborgenär under vissa omständigheter företräde framför en konkursborgenär till egendom som besvärats av företagshypotek till förmån för konkursborgenären. De nu angivna förhållandena är ägnade att skapa osäkerhet om vilken egendom som egentligen skulle omfattas av ett företagshypotek till förmån för en massaborgenär och om rättsverkningarna i övrigt av ett sådant hypotek. Därigenom motverkas strävandena efter enkelhet och reda i inteckningsförhållandena. Slutligen vill jag understryka att ingen av remissinstanserna har gjort gällande att det skulle föreligga ett praktiskt behov av att kunna upplåta sådant företagshypotek. Jag ansluter mig därför till utredningens uppfattning att ett konkursbo inte bör ha möjlighet att söka företagsinteckning eller att upplåta företagshypotek. En särskild bestämmelse därom bör tas in i den nya lagen.

Jag delar vidare utredningens uppfattning att liksom enligt gällande rätt den som är i konkurs inte bör kunna söka företagsinteckning.

2.6 Den inteckningsbara egendomen

Mitt förslag: Den inteckningsbara egendomen omfattar i princip all lös egendom som hör till den intecknade verksamheten. Undantag görs dock för kassa- och banktillgodohavanden samt aktier och övriga fondpapper.

Gällande rätt: Den lösa egendom som kan utgöra objekt för en företagsinteckning anges genom en uppräknning i FL. Grunden för denna reglering är

att den inteckningsbara egendomen endast skall omfatta sådan egendom som annars inte alls eller endast med olägenhet skulle kunna användas för kreditändamål.

Utredningens förslag: Omfattningen av den inteckningsbara egendomen vidgas väsentligt jämfört med gällande rätt. Sålunda skall kassamedel och alla rörelsefordringar samt good-will ingå i säkerheten. (Se betänkande s. 73–80.).

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna har i huvudsak tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag att inteckningsunderlaget skall utvidgas till att avse även kassamedel och samtliga rörelsefordringar samt good-will.

Föreningen Sveriges kronofogdar har emellertid avstyrkt förslaget att inteckningsunderlaget skall omfatta kassamedel och samtliga rörelsefordringar. Samma ståndpunkt har riksskatteverket intagit i fråga om kassamedel, banktillgodohavanden och fordringar på skatterestitution.

Flera remissinstanser har föreslagit att också aktier och andra andelsrätter i juridiska personer skall inräknas i den inteckningsbara egendomen.

Skäl för mitt förslag: Den lösa egendom som kan utgöra objekt för en företagsinteckning anges genom en uppräkningslista i 4 § FL under sju punkter. Första punkten avser inventarier, varor och andra lösören, andra punkten byggnad eller annan anläggning som inte hör till tomträtt, tredje punkten arrenderätt, hyresrätt, bostadsrätt, avverkningensrätt m. m. enligt 7 kap. 3 § JB samt rätt till gruva eller annan gruvegendom, fjärde punkten nyttjanderätt till inventarier eller andra lösören, femte punkten patent, upphovsrätt eller annan rättighet av immateriell art, sjätte punkten fordran på vederlag för överlåtelse eller upplåtelse av egendom av sådant slag som avses under första–femte punkterna eller på ersättning med anledning av att sådan egendom skadats eller gått förlorad eller tagits i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande samt sjunde punkten fordran på vederlag för arbete. I fråga om sådana rättigheter som är upptagna under tredje–femte punkterna har inteckningsobjekten uttryckligen begränsats till utmätningsbara rättigheter. Om en verksamhet överläts, gäller inteckningen i överlåtarens fordran på vederlag i den mån vederlaget avser egendom som vid överlåtelsen omfattades av inteckningen.

Liksom enligt FL anger utredningen genom en uppräkningslista under sju punkter vilken egendom som skall utgöra objekt för företagshypotek (se 1 kap. 5 § i utredningens förslag till lag om företagshypotek). De fem första punkterna i utredningens förslag motsvarar de fem första punkterna i 4 § FL. Den sjätte punkten i förslaget omfattar kassamedel och samtliga rörelsefordringar. Denna punkt vidgar alltså betydligt inteckningsunderlaget jämfört med gällande rätt. Däremot kommer aktier och andra andels-

rätter i juridiska personer även enligt förslaget att falla utanför den inteckningsbara egendomen. Enligt den sjunde punkten i förslaget ingår, vilket är en nyhet, en verksamhets affärsvärde (goodwill) i den inteckningsbara egendomen. För att en tillgång skall kunna omfattas av företagshypotek måste tillgången enligt förslaget kunna antingen utmätas eller ingå i näringsidkarens konkurs. Liksom enligt gällande rätt ingår inte i inteckningsunderlaget sådan egendom, t. ex. vissa fartyg, som kan vara föremål för någon panträtt på grund av inteckning.

En utvidgning av inteckningsunderlaget i enlighet med utredningens förslag ligger i linje med vad jag tidigare har sagt om angelägenheten av att stärka företagsinteckningarnas ställning. Förslaget skulle emellertid samtidigt leda till en viss försvagning av förmånsrätten för bl. a. skatter och allmänna avgifter samt löner och pensioner. F. n. pågår överväganden som rör det framtida förmånsrättsliga förhållandet mellan olika borgenärsgrupper. Resultatet av dessa överväganden bör inte föregripas. Jag är därför inte nu beredd att föreslå någon väsentlig utvidgning av inteckningsunderlaget. Kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder bör därför även i fortsättningen falla utanför inteckningsunderlaget. Av bl. a. praktiska skäl, för att besvärliga gränsdragningsfrågor skall undvikas, bör emellertid alla övriga rörelsefordringar ingå i företagshypoteket.

Jag vill erinra om att kreditsäkerhetsvärdet hos aktier, obligationer och liknande värdehandlingar lätt kan utnyttjas genom att handlingarna i fråga blir föremål för pantsättning enligt reglerna om handpanträtt.

Liksom enligt gällande rätt bör sådan lös egendom för vilken det finns andra, särskilda inteckningsinstitut inte inräknas i inteckningsunderlaget för företagshypoteket. En annan ordning skulle kunna leda till oklarhet när det gäller gränserna för de olika inteckningsinstituten.

Värdet hos ett företagshypotek består i möjligheten att vid en utmätning eller i en konkurs med förmånsrätt få betalning för en fordran. Sådan egendom som inte kan tas i anspråk vare sig vid utmätning eller i konkurs saknar därför värde för panthavaren. Som utredningen har framhållit kan det emellertid förekomma att viss egendom som skulle undantas från en utmätning kommer att ingå i gäldenärens konkurs. Detta hänger främst samman med att bedömningen av vilken egendom som med hänsyn till gäldenärens behov skall undantas vid exekution kan utfalla olika beroende på om det är fråga om en utmätning eller en konkurs. Jag delar därför utredningens uppfattning att det för att en viss tillgång skall räknas som inteckningsbar bör räcka att den kan antingen utmätas eller ingå i näringsidkarens konkurs.

2.7 Industritillbehör

Mitt förslag: Det införs inskrivningsrättsliga regler i JB som gör det möjligt för en fastighetsägare dels att rättsligt skilja en fastighet från dess industritillbehör, dels att rättsligt återföreina fastigheten med sådan egendom.

Gällande rätt: Till en fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver andra fastighetstillbehör, maskiner och annan utrustning som har tillförts fastigheten för att användas i verksamheten huvudsakligen på denna (s. k. industritillbehör). Överlåts ett industritillbehör gäller inte överlåtelsen mot tredje man förrän föremålet skiljs från fastigheten på sådant sätt att det inte längre kan anses höra till denna.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 81–85).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningens förslag.

Skäl för mitt förslag: Reglerna om tillbehör till och panträtt i fastighet återfinns i JB. Till en fastighet hör bl. a. byggnad, ledning, stängsel och annan anläggning som anbragts i eller ovan jord för stadigvarande bruk (2 kap. 1 § JB). Till en byggnad hör fast inredning och annan utrustning som är ägnad till stadigvarande bruk för byggnaden. I butikslokaler skall vidare hyllor, diskar och skyltfönsteranordningar anses höra till byggnaden. I fabrikslokaler gäller motsvarande för kylsystem och fläktmaskineri (2 §).

Till fastigheter som helt eller delvis är inrättade för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, maskiner och annan utrustning som tillförts fastigheten för att användas i verksamheten huvudsakligen på fastigheten (s. k. industritillbehör). Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör dock inte till fastigheten (3 §). Föremål som nyttjanderättshavare eller eljest någon annan än fastighetsägaren tillfört fastigheten hör inte heller till denna, om inte föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand. Detsamma gäller beträffande sådana föremål som kan utgöra industritillbehör och som tillförts fastigheten av fastighetsägaren utan att denne ägde föremålet – det kan vara förhyrt eller övertaget med äganderättsförbehåll. I analogi härmed stadgas att om fastighetsägaren förvärvat sådant föremål under villkor om återtagandeförbehåll hör föremålet inte till fastigheten så länge villkoret gäller (4 § första stycket).

Det kan tänkas att ett föremål, exempelvis en maskin, har tillförts en industrifastighet av en annan person än fastighetsägaren, normalt en rörelseidkare, och att maskinen ingår i rörelseidkarens företagsinteknade egendom. Maskinen och fastigheten kan sedermera komma i samme ägares hand, antingen genom att fastighetsägaren förvärvar verksamheten

eller genom att näringsidkaren förvärvar fastigheten. I sådana fall tillhör maskinen likväl inte fastigheten om inte maskinen har upphört att svara för in-teckningen eller – för det fall att det är näringsidkaren som förvärvat fastigheten – om inte sex månader förflutit från lagfartsansökningen. In-teckningshavaren har möjlighet att inom den angivna tiden väcka talan om betalning för sin fordran (4 § andra stycket).

Överlåts ett fastighetstillbehör gäller inte överlåtelsen mot tredje man förrän föremålet skiljs från fastigheten på ett sådant sätt att det inte längre kan anses höra till denna (7 §). Hur det i paragrafen föreskrivna avskiljan-det skall åstadkommas varierar allt efter tillbehörets beskaffenhet och andra omständigheter. Ett rent tillfälligt bortflyttande av ett tillbehör, exempelvis för reparation, torde inte medföra att föremålet i rättsligt hänseende får en annan karaktär än tidigare.

Jag delar utredningens uppfattning att det från kreditsynpunkt kan vara ändamålsenligt för en näringsidkare att en fastighet och dess industritillbehör kan belånas var för sig, trots att tillbehören finns kvar på fastigheten. Ett sätt att möjliggöra en sådan särbelåning är att – som hovrätten över Skåne och Blekinge samt Sveriges domareförbund har påpekat – helt enkelt upphäva de nuvarande bestämmelserna i 2 kap. JB om att industritillbehör skall räknas som tillbehör till fastighet. Remissutfallet ger emel-lertid enligt min mening klart vid handen att det å andra sidan inte sällan kan vara värdefullt från kreditsynpunkt att industritillbehören räknas till fastigheten. I själva verket visar remissyttrandena att just flexibiliteten i det av utredningen föreslagna systemet skulle ha en avsevärd betydelse för näringslivets kreditmöjligheter. En rätt för fastighetsägaren att genom en inskrivningsåtgärd både skilja en fastighet från dess industritillbehör samt att därefter återförening fastigheten och tillbehören gör det möjligt att på ett smidigt sätt anpassa säkerhetskombinationerna efter förhållandena i det enskilda fallet.

Jag är därefter för egen del benägen att söka en lösning utefter de av utredningen angivna riktlinjerna. Utredningens förslag till förfarande fram-står som ändamålsenligt och det finns enligt min uppfattning ingen anled-ning att anta att förfarandet skulle skapa oreda på fastighetspanträttsens område. De föreslagna inskrivningsåtgärderna kommer att kunna avläsas i fastighetsboken resp. inskrivningsregistret. Åtgärderna torde rymmas i det nuvarande fastighetsdatasystemet utan några större kostnader för utveck-ling av program.

För att befintliga säkerhetsinnehavare inte skall riskera att drabbas av förluster bör, som utredningen har föreslagit, samtliga innehavare av pant-brev i en fastighet lämna sitt medgivande för att industritillbehören skall kunna skiljas från fastigheten genom en inskrivningsåtgärd från fastighets-ägarens sida. Av samma skäl bör det för en återförening av fastigheten och industritillbehören krävas ett medgivande från dem som har företagshypo-tek som omfattar tillbehören.

Jag anser att det är praktiskt att detta nya inskrivningsrättsliga institut regleras i ett särskilt kapitel i JB.

2.8 Ikraftträdande m. m.

Av främst tekniska skäl är det knappast möjligt att låta den föreslagna lagstiftningen träda i kraft före år 1985. Jag förordar att den nya lagstiftningen får träda i kraft den 1 juli 1985.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den nya lagen om företagshypotek bör lämpligen tas in i en särskild lag. Därutöver behövs följdändringar i en rad andra lagar.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om företagshypotek,
2. lag om införande av lagen om företagshypotek,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i utsökningsbalken,
6. lag om ändring i föräldrabalken,
7. lag om ändring i ärvdabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,
10. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
11. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoscatt,
12. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
13. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964: 308),
14. lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m.,
15. lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken.

De under 11, 13 och 14 angivna förslagen har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.¹

¹ Bilagan har uteslutits här. I den mån förslagen inte är likalydande med dem som är fogade till propositionen kan i allt väsentligt hänvisas till den i specialmotiveringen intagna lagtexten.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om företagshypotek

Lagen är uppdelad på fem kapitel. 1 kap. innehåller inledande bestämmelser om företagshypotek, företagsinteckning och företagshypoteksbrev samt om vem som har rätt att upplåta företagshypotek. 2 kap., som innehåller bestämmelser om företagshypotek, är uppdelat på två avsnitt som skiljs åt genom underrubriker. Det första avsnittet handlar om vilken egendom som omfattas av företagshypotek. Det andra avsnittet behandlar rätten till betalning på grund av företagshypotek. Även 3 och 4 kap. är uppdelade på avsnitt med underrubriker. 3 kap. handlar om företagsinteckning och kapitlets tre avsnitt gäller omfattningen av intecknad verksamhet, företagsinteckningars företräde samt företagsinteckningars och företagshypoteksbrevs giltighet i vissa fall. 4 kap. handlar om inskrivningsförfarandet. De sex avsnitten i detta kap. behandlar inskrivningsregister och inskrivningsmyndighet, handläggningen av inskrivningsärenden, inteckningsansökan, inteckningsåtgärder, anteckning och rättelse i företagsinteckningsregistret samt besvär. 5 kap. slutligen handlar om rätt till ersättning av staten i vissa fall.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Med företagshypotek avses en säkerhetsrätt enligt bestämmelserna i denna lag.

(Jfr 1 kap. 1 § i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller en bestämning av begreppet företagshypotek.

Med säkerhetsrätt menas en rätt som avser att ge en långivare säkerhet för att en förpliktelse framdeles fullgörs. Till säkerhetsrätterna hör t. ex. panträtt och retentionsrätt. I den allmänna motiveringen har jag angivit skälen för att beteckna den säkerhetsrätt som regleras i förevarande lag som företagshypotek (se avsnitt 2.2).

Den reella innebörden av ett företagshypotek är att hypotekshavaren är berättigad att vid utmätning eller konkurs med förmånsrätt få betalning ur den egendom som hypoteket gäller i.

2 § En näringsidkare som vill upplåta företagshypotek i sin näringsverksamhet har rätt att i den ordning som anges i 4 kap. få inskrivning i verksamheten av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). Bevis om inskrivningen kallas företagshypoteksbrev.

(Jfr 1 kap. 2 § första stycket i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 1 och 2 §§ FL men har utformats efter mönster av 6 kap. 1 § första stycket JB.

Som jag har närmare utvecklat i den allmänna motiveringen innebär

förevarande paragraf dels en anpassning till jordabalkens panträttskonstruktion (se avsnitt 2.2), dels att anknytningen till bokföringsskyldighet enligt 1929 års bokföringslag försvinner (se avsnitt 2.5).

Paragrafen innebär alltså att varje näringsidkare får rätt att inteckna sin näringsverksamhet och upplåta företagshypotek i denna (se 3 §). Med näringsidkare avses var och en – juridisk eller fysisk person – som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Begreppet näringsidkare har alltså en innebörd som överensstämmer med den som vanligtvis har tillagts detta begrepp inom civilrättslig lagstiftning. I samma bemärkelse används sålunda termen näringsidkare i bl. a. avtalsvillkorslagen (1971:112), konsumentköplagen (1973:877), marknadsföringslagen (1975:1418) och bokföringslagen (1976:125). Se i fråga om det korresponderande begreppet näringsverksamhet även 1 kap. 1 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag samt prop. 1979/80:143 s. 109.

Liksom enligt gällande rätt avser förevarande lag endast näringsverksamhet som drivs här i landet (se 3 kap. 1 §). Lagen är tillämplig även på sådan näringsverksamhet som en utlänning eller ett utländskt företag driver i Sverige (se NJA 1971 s. 417, som avsåg ett utländskt företags filial i Sverige, samt vad som anförs vid 4 kap. 10 §).

I motsats till vad som är fallet enligt gällande rätt utesluter inte förevarande lag formellt sett staten och kommunerna från rätten att ta ut företagsinteckningar. Som utredningen närmare har utvecklat (se betänkandet s. 138) torde emellertid varken stat eller kommun i denna sin egenskap ha någon möjlighet att utnyttja en företagsinteckning som kreditsäkerhetsinstrument. Däremot finns det inte något hinder mot att statliga och kommunala aktiebolag eller andra offentligägda rättssubjekt som utövar näringsverksamhet upplåter företagshypotek efter att ha intecknat sin verksamhet.

De i olika sammanhang framförda önskemålen om att trädgårdsodlare, fiskare och andra särskilda grupper av näringsidkare skall beredas möjlighet att inteckna sin verksamhet blir i stor utsträckning tillgodosedda genom förevarande lag.

Vad gäller fisket vill jag emellertid erinra om att en del sammanslutningsformer, främst partrederiet, ofta torde vara mindre ändamålsenliga då det blir fråga om att utnyttja företagshypoteket som kreditsäkerhetsinstrument (se betänkandet s. 139). Om företagshypoteket skall få praktisk betydelse för gemensamt verksamma fiskare, torde det i stället i allmänhet bli aktuellt för dessa att sammansluta sig i bolag eller föreningar.

Som utredningen närmare har utvecklat (se betänkandet s. 140) kan det uppkomma vissa svårigheter för de renskötande samerna att utnyttja företagshypoteket som kreditsäkerhetsinstrument. Svårigheterna hänger bl. a. samman med att det mellan renskötande samer och en sameby synes råda en sådan rörelsegemenskap att den samlade verksamheten endast kommer att kunna intecknas som en enhet för sig (se 3 kap. 2 §). En särskild

utredning arbetar emellertid med att se över rennärings ekonomiska förhållanden (utredningen, Jo 1979:08, om rennärings ekonomiska förhållanden). Utredningen, som räknar med att bli klar med sitt arbete under år 1983, skall bl. a. kartlägga de ekonomisk-administrativa faktorer som bestämmer renskötelsens utformning och lönsamhet. I avvaktan på resultatet av den utredningen anser jag inte att det föreligger skäl att överväga några särregler för de renskötande samerna i den nya lagen om företagshypotek.

På motsvarande sätt som enligt gällande rätt meddelas företagsinteckningen och upplåts företagshypoteket i själva verksamheten, inte i den till verksamheten knutna egendom som utgör hypotekets egentliga föremål.

Jag delar utredningens uppfattning (se betänkandet s. 72) att det saknas skäl att införa regler som möjliggör inskrivning av en utfästelse från en näringsidkare att inte inteckna sin verksamhet.

3 § Ett företagshypotek upplåts genom att näringsidkaren överlämnar företagshypoteksbrevet som pant för en fordran.

(Jfr 1 kap. 3 § i utredningens förslag).

Paragrafen har utformats efter mönster av 6 kap. 2 § första stycket JB. Som jag har närmare utvecklat i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.2) innebär förevarande paragraf en anpassning till jordabalkens panträttskonstruktion.

Av paragrafen framgår att de nödvändiga förutsättningarna för grundandet av ett företagshypotek är följande.

För det första skall det föreligga ett *fordringsförhållande*. I regel är fordringen dokumenterad i en omslagsrevers. Men detta är inte nödvändigt. Ett företagshypoteksbrev kan lämnas som säkerhet även för en muntlig fordran. Pantsättningen kan avse en villkorlig fordran, t. ex. en vitesutfästelse. Den kan också avse en framtida fordran. Ett viktigt sådant fall är generell pantförskrivning. Fordringen behöver inte vara en fordran mot näringsidkaren själv. Denne kan alltså lämna ett hypoteksbrev som säkerhet för en fordran mot ett annat rättssubjekt.

För det andra skall en *pantsättning* av hypoteksbrevet äga rum. Pantsättningen innefattar två moment, nämligen en pantsättningsförklaring och överlämnandet av hypoteksbrevet. Någon särskild form för pantsättningsförklaringen föreskrivs inte. Beträffande överlämnandet av hypoteksbrevet gäller allmänna regler om tradition vid pantsättning av lös sak. Om hypoteksbrevet befinner sig i tredje mans besittning, ersätts överlämnandet av hypoteksbrevet med en underrättelse enligt reglerna i lagen (1936:88) om pantsättning av lös egendom som innehas av tredje man. Det typiska fallet av en sådan pantsättning är att det hypoteksbrev som skall lämnas som säkerhet redan är belånat hos någon annan kreditgivare. Det blir då fråga om pantsättning av s. k. överhypotek.

Slutligen ger paragrafen vid handen att pantförskrivningen skall vara gjord av *näringsidkaren*. Som jag har anført i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.2) saknas det skäl att införa godtrosregler som motsvarar bestämmelserna i 6 kap. 7 § JB. Det ankommer alltså alltid på en långgivare att i eget intresse kontrollera att han har att göra med den eller de näringsidkare som anges i företagshypoteksbrevet. Om ett hypoteksbrev har utfärdats på grund av en inteckning i näringsverksamhet som flera utövar gemensamt, måste i princip alla näringsidkarna medverka vid pantsättning- en (se betänkandet s. 142).

Något ägarhypotek förekommer inte inom gällande företagsintecknings- rätt (jfr 6 kap. 9 § JB). Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2) anser jag inte heller att det finns anledning att införa regler om ägarhypotek i den nya lagen. Om ett hypoteksbrev är obelånat eller under- belånat är det emellertid enligt min mening inget som hindrar att näringsid- karen – på motsvarande sätt som enligt gällande rätt – utnyttjar hypoteks- brevet som säkerhet för ytterligare lån (jfr vad jag redan anført om s. k. överhypotek). Det sistnämnda följer av företagshypotekets allmänna kon- struktion och kräver inte någon särskild bestämmelse (jfr emellertid 20 § FL). Vad jag här har sagt innebär att en borgenär som har ett företagshypo- teksbrev med sämre företrädesrätt rycker upp, om ett belånat företagshy- poteksbrev med bättre rätt helt eller delvis löses in. Denna uppräckning består emellertid inte, om det inlösta hypoteksbrevet belånas på nytt. I den mån så sker träder nämligen den nye borgenären in med den företrädesrätt som följer av den mot hypoteksbrevet svarande inteckningen.

Enligt 10 kap. 6 § handelsbalken är det under vissa förutsättningar tillåtet för en borgenär som har en pant för sin fordran att företa återpant- sättning, dvs. i sin tur lämna panten som säkerhet för en egen skuld. En borgenär som har ett skuldebrev intecknat enligt FL som säkerhet kan sålunda återpanta skuldebrevet. Något motsvarande kommer emeller- tid inte att gälla när säkerheten utgörs av ett företagshypoteksbrev enligt den nya lagen. Principen att pantsättningen av ett företagshypoteksbrev måste utföras av näringsidkaren medför nämligen att en återpant- sättning inte kan anses giltig (jfr i fråga om JB prop. 1970:20 s. B 305). Ett företagshypoteksbrev kan alltså inte återpant- sättas. En annan sak är det om en borgenär överlåter eller pantsätter en fordran med företagshypo- teksbrev som säkerhet. Någon ny panträtt stiftas inte därigenom och avtalet blir därför giltigt enligt vanliga regler.

Det förhållandet att ett utmätningsförfarande pågår hindrar i princip inte att en ansökan om företagsinteckning beviljas eller att ett företagshypotek upplåts. På den punkten överensstämmer förslaget i sak med gällande rätt (se även 4 kap. 29 § utsökningsbalken). Jag föreslår emellertid ett tillägg i 6 kap. 5 § utsökningsbalken som gör det möjligt för kronofogdemyndigheten att under pågående utmätning kontrollera belåningen av företagshypoteks- brev (se specialmotiveringen till 6 kap. 5 § utsökningsbalken i avsnitt 4.5).

Eftersom något ägarhypotek inte förekommer vid nuvarande företagsinteckning, kan en sådan inteckning inte tas i mät för en fordran gentemot näringsidkaren. Företagshypoteket innebär ingen ändring på den punkten (se avsnitt 2.2).

4 § Ett konkursbo räknas inte som näringsidkare enligt denna lag.

Om en näringsidkare avlider, träder dödsboet i hans ställe som näringsidkare.

Vad som sägs om näringsidkare i denna lag gäller även den som avser att utöva näringsverksamhet men som ännu inte har påbörjat verksamheten.

(Jfr 1 kap. 2 § första stycket andra meningen och andra stycket samt 4 § i utredningens förslag.)

Första stycket har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5). Stycket innebär att ett konkursbo inte har rätt vare sig att ansöka om en företagsinteckning eller att upplåta ett företagshypotek. En ansökan om företagsinteckning från konkursboets sida skall således avslås (jfr vad som anförs vid 4 kap. 11 §). Om ansökningen av misstag beviljas, blir inteckningen ogiltig. Om konkursboet upplåter ett företagshypotek, blir upplåtelsen ogiltig.

Andra stycket motsvarar 3 § andra stycket andra meningen FL. Bestämmelsen i förevarande stycke innebär att den intecknade verksamheten inte ändras som inteckningsenhet genom dödsfallet. Vidare innebär bestämmelsen att dödsboet träder i den avlidnes ställe både när det gäller rätten att inteckna verksamheten och rätten att upplåta företagshypotek på grund av en inteckning i verksamheten. Det sist sagda gäller oavsett om det är näringsidkaren själv eller dödsboet som har utverkat inteckningen.

Tredje stycket har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5). Som har framhållits där innebär bestämmelsen i detta stycke att det nuvarande kravet på s. k. driftsbevis (se 17 § andra stycket FL) kan slopas.

2 kap. Företagshypotek

Egendom som omfattas av företagshypotek

1 § Ett företagshypotek omfattar näringsidkarens lösa egendom i den mån egendomen hör till den intecknade verksamheten.

Företagshypoteket omfattar dock inte

1. kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder,
2. egendom som är av beskaffenhet att kunna vara föremål för panträtt på grund av inteckning, eller
3. egendom som varken kan utmätas eller ingå i konkurs.

(Jfr 1 kap. 5 § första och tredje styckena i utredningens förslag.)

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6).

Första stycket innehåller huvudregeln om vilken egendom som omfattas av ett företagshypotek. Stycket ersätter 4 § första stycket FL.

I enlighet med sedvanligt juridiskt språkbruk avses i förevarande stycke med lös egendom alla ekonomiska tillgångar som inte enligt 2 kap. JB räknas som fast egendom.

I stycket slås fast att företagshypoteket endast omfattar sådan lös egendom som är näringsidkarens och som hör till den intecknade verksamheten. Härav följer att ett företagshypotek upphör att besvära sådan egendom som inte längre tillhör näringsidkaren (se dock 3 och 4 §§). Att i händelse av näringsidkarens död hypoteket gäller i dödsboets egendom framgår av 1 kap. 4 § andra stycket.

Att egendomen skall vara näringsidkarens betyder att den skall ingå i hans förmögenhet så att den är tillgänglig för hans borgenärer. I fråga om factoring innebär detta att s. k. fakturaköpta kundfordringar omfattas av ett företagshypotek som kreditgivaren (factorn) har upplåtit (se betänkandet s. 75).

Om ett företagshypotek upplåts på grund av inteckning i flera näringsidkares gemensamt utövade verksamhet (se 3 kap. 2 § första stycket), kommer hypoteket – på motsvarande sätt som enligt gällande rätt – att omfatta den till verksamheten hänförliga egendomen, vare sig denna tillhör näringsidkarna samfällt eller den tillhör någon eller några av dem.

Kravet på anknytning till den intecknade verksamheten syftar främst till att särskilja det egendomskollektiv som omfattas av ett företagshypotek från sådan egendom som hör till någon annan av samme näringsidkare utövad näringsverksamhet och från sådan egendom som är avsedd uteslutande för hans privata bruk.

I allmänhet torde det inte vara svårt att avgöra vilken egendom som hör till en intecknad verksamhet. Gränsdragningsproblem kan dock självfallet uppkomma. Viss egendom kan vara avsedd för användning i skilda verksamheter eller delvis för privatbruk. Med hänsyn till förhållandenas växlande natur är det enligt min mening inte möjligt att i lag reglera gränsdragningsfrågorna eller att förorda någon särskild metod som generellt tillämplig för fördelning av gemensamma tillgångar på skilda verksamheter. Liksom enligt gällande rätt (se prop. 1966:23 s. 103) får det därför alltjämt ankomma på rättstillämpningen att lösa dessa frågor.

Om en intecknad näringsverksamhet upphör utan att den egendom som har hört till verksamheten utnyttjas för något annat ändamål, torde egendomen alltjämt omfattas av det tidigare upplåtna företagshypoteket. Att så är fallet synes stå i överensstämmelse med nu gällande rätt (se prop. 1966:23 s. 104). I motsats till utredningen (se 1 kap. 11 § i utredningens förslag till lag om företagshypotek) anser jag emellertid inte att det behövs en särskild lagbestämmelse om detta.

Då det gäller att bedöma vilken egendom som omfattas av ett företagshypotek är liksom enligt gällande rätt den avgörande tidpunkten den då

hypoteket görs gällande, dvs. när utmätning sker eller konkurs inträffar (se om s. k. förkovran av konkursboet NJA 1982 s. 900).

Andra stycket innehåller tre undantag från huvudregeln att ett företagshypotek omfattar näringsidkarens lösa egendom i den mån egendomen hör till den intecknade egendomen.

Den egendom som enligt *första punkten* undantas från företagshypoteket utgörs utöver kassa- och banktillgodohavanden av s. k. fondpapper (angående sistnämnda begrepp se prop. 1978/79:9 s. 194, 261 och 294). Bestämmelsen innebär att inteckningsunderlaget i viss mån vidgas i förhållande till nu gällande rätt (jfr uppräkningsdelen i 4 § första stycket FL). Företagshypoteket kommer således att omfatta alla övriga rörelsefordringar och även t. ex. good-will. Utvidgningen beror bl. a. på en strävan att undvika gränsdragningsproblem då det gäller att avgöra vilken egendom som skall räknas till företagshypoteket.

Bestämmelsen i *andra punkten* innebär att sådan lös egendom för vilken det finns något annat inteckningsinstitut inte omfattas av företagshypotek. Tomträtt, skepp, skeppsbygge, luftfartyg och inteckningsbara reservdelar till luftfartyg omfattas alltså inte av företagshypotek. Det sist sagda gäller även om vederbörlig inskrivning resp. registrering av den ifrågavarande lösa egendomen ännu inte har skett.

Att fast egendom inte omfattas av företagshypotek framgår redan av första stycket.

Bestämmelsen i *tredje punkten* innebär att det räcker med att viss egendom kan antingen utmätas eller ingå i näringsidkarens konkurs för att egendomen skall kunna omfattas av företagshypotek. Om sådan egendom endast kan ingå i konkurs men inte kan utmätas, kan naturligtvis ett företagshypotek som omfattar egendomen endast göras gällande i denna vid konkurs.

Den i paragrafen föreslagna utvidgningen av inteckningsunderlaget kommer att medföra en motsvarande utvidgning av den egendom i vilken hyresvärd och jordägare har förmånsrätt enligt 5 § förmånsrättslagen (se även avsnitt 4.8).

2 § Om en intecknad verksamhet överläts, omfattar hypoteket överlåtarens fordran på ersättning för den egendom som omfattades av hypoteket vid överlåtelsen.

(Jfr 1 kap. 5 § andra stycket i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 4 § tredje stycket FL.

3 § Om en intecknad verksamhet överläts och i överlåtelsen ingår egendom som omfattas av företagshypotek, gäller hypoteket i denna egendom hos förvärvaren. Om förvärvaren överlåter eller upplåter egendomen till någon annan eller om egendomen skadas eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande, omfattar hypoteket förvärvarens ford-

ran på ersättning. Hypoteket ger företräde till betalning framför ett företagshypotek i samma egendom som förvärvaren upplåter.

Borgenären förlorar sin rätt enligt första stycket, om han inte inom sex månader från det överlåtaren eller förvärvaren har underrättat honom om överlåtelsen och senast inom arton månader från det verksamheten frånträdde väcker talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen och anmäler detta till inskrivningsmyndigheten.

Vad som sägs om förvärvaren gäller också hans dödsbo.

(Jfr 1 kap. 6 § i utredningens förslag.)

Paragrafen, som motsvarar 10 § FL, innehåller ett undantag från huvudregeln i 1 § att ett företagshypotek endast omfattar egendom som tillhör den näringsidkare som har upplåtit hypoteket.

I princip upphör ett företagshypotek att besvära en intecknad verksamhet som överläts till en ny innehavare. Men förevarande paragraf ger borgenären en s. k. förföljelserätt som enligt *första stycket första mening* innebär att borgenären utan hinder av överlåtelsen kan göra företagshypoteket gällande i egendom hos förvärvaren. Förföljelserätten gäller i den bestämda, av företagshypoteket omfattade egendom som hörde till den överlåtna verksamheten då denna överläts. Däremot gäller inte förföljelserätten i det med denna egendom helt eller delvis identiska men föränderliga egendomskollektiv som hör till verksamheten hos förvärvaren.

Den tidpunkt då borgenärens rätt omvandlas till förföljelserätt är den då näringsverksamheten faktiskt byter innehavare, dvs. då den nye ägaren tillträder och den förre frånträder.

Bestämmelsen i första meningen tillämpas också, om en del av den intecknade verksamheten överläts. Rörande innebörden i övrigt av begreppet överlåtelse av verksamhet får jag hänvisa till förarbetena till FL (se prop. 1966: 23 s. 111 och 164).

Förevarande bestämmelser är inte tillämpliga när det är näringsidkarens konkursbo som överlåter den intecknade verksamheten. I det fallet är ju överlåtelsen ett led i betalningsanspråkets genomförande (se SOU 1964: 10 s. 123).

Om förvärvaren i sin tur överlåter den egendom som förföljelserätten avser, gäller inte företagshypoteket i egendomen hos den nye förvärvaren. Däremot kan borgenären enligt *andra meningen* hålla sig till den förste förvärvarens fordran på ersättning för överlåtelsen. Om den förste förvärvaren i stället upplåter egendomen, omfattar hypoteket enligt *andra meningen* dennes fordran på ersättning för upplåtelsen (t. ex. hyra). I det sistnämnda fallet omfattar företagshypoteket enligt huvudregeln i första meningen även den upplåtna egendomen, eftersom denna fortfarande tillhör den förste förvärvaren. Vad jag nu har sagt angående ersättning för överlåtelse och upplåtelse har enligt *andra meningen* också tillämpning då det är fråga om ersättning för egendom som skadas (varmed också avses att egenodmen går förlorad) eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande.

Tredje meningen innebär att en borgenär som kan åberopa förföljelserätt har företrädde till betalning ur den egendom som omfattas av förföljelserätten framför en borgenär till vilken förvärvaren av verksamheten har upplåtit företagshypotek.

Enligt 10 § andra stycket FL förlorar inteckningshavaren sin förföljelserätt, om han inte inom ett år från det verksamheten frånträdades väcker talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen och anmäler detta till inskrivningsmyndigheten. Det är emellertid en brist att den nuvarande tidsfristen inte är förenad med någon underrättelseskyldighet för överlåtaren eller förvärvaren. Dessutom har man från bankhåll framhållit att tidsfristens längd bör bestämmas så att säkerhet såvitt möjligt skapas för att ett bokslut alltid finns att tillgå innan fristen har gått till ända. Mot denna bakgrund har i *andra stycket* gjorts den ändringen i förhållande till gällande rätt att tidsfristen i första hand skall räknas från det borgenären underrättades om överlåtelsen av överlåtaren eller förvärvaren och skall löpa ut sex månader därefter. För att inte fristen skall kunna tänjas ut alltför mycket föreslås dock att den alltid skall löpa ut senast arton månader efter det att egendomen frånträdades. Underrättelsen till borgenären skall avse en överlåtelse som verkligen har ägt rum, inte en överlåtelse som bara är tilltänkt. I händelse av tvist huruvida borgenären har blivit underrättad torde bevisbördan normalt ligga på den som påstår att så har skett.

I 10 § andra stycket FL föreskrivs också att en inteckningshavare som avstår från förföljelserätt är skyldig att på förvärvarens begäran anteckna det på inteckningshandlingen. Genom anteckningen förebyggs att senare innehavare av inteckningen åberopar bristande kännedom om avståendet. Enligt förevarande lag ersätts emellertid de intecknade skuldebrevens av företagshypoteksbrev. Eftersom hypoteksbrevens inte är löpande skuldebrev som kan överlåtas eller pantsättas, finns det inte samma praktiska behov av *anteckningar på handlingen*. Förevarande *paragraf* innehåller därför inte någon motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen om skyldighet att anteckna ett avstående från förföljelserätt. Bevisning om att en borgenär har avstått från sin förföljelserätt får i framtiden säkerställas på något annat sätt, t. ex. genom en skriftlig utfästelse av borgenären.

Enligt 4 kap. 21 § första stycket första punkten skall borgenärens anmälan till inskrivningsmyndigheten att han sökt betalning ur egendom som omfattas av företagshypotek antecknas i företagsinteckningsregistret.

Tredje stycket motsvarar 10 § tredje stycket FL.

4 § Bestämmelserna i 3 § tillämpas också om den intecknade verksamheten och egendom som omfattas av företagshypotek övergår till någon annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av någon annan anledning än näringsidkarens död.

Utan hinder av att en handling om försäljning av lösöre som tillhör näringsidkaren har behandlats enligt bestämmelserna i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,

omfattas den sålda egendomen av hypotek på grund av en företagsinteckning som har sökts senast trettio dagar efter det att handlingen företeddes inför rätten.

(Jfr 1 kap. 7 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 11 och 12 §§ FL. 11 a § FL har inte fått någon motsvarighet, eftersom övergångstiden för äldre aktiebolag att höja aktiekapitalet till minst 50 000 kronor numera har löpt ut.

Första stycket tar utan ändring i sak upp den nuvarande bestämmelsen i 11 § FL om att förföljelserätt gäller även när den intecknade verksamheten jämte rörelseegendom går över i någon annans hand genom skifte av handelsbolag eller genom bodelning av annan anledning än näringsidkarens död.

I näringsidkarens dödsbo får företagshypoteket göras gällande utan tidsbegränsning (se 1 kap. 4 § andra stycket). Hypoteket gäller däremot inte alls i egendom som har kommit i efterlevande makes, arvinges eller testamentstagares hand. Har bodelning eller arvskifte skett eller har legat utgetts, kan emellertid egendomen återgå till boet, t. ex. genom att boet på ansökan av hypotekshavaren eller någon annan sätts i konkurs.

Andra stycket överensstämmer i sak med 12 § FL (se även 6 § andra stycket i promulgationslagen).

Rätt till betalning på grund av företagshypotek

5 § En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att vid utmätning eller i konkurs, med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag, få betalt för fordringen ur egendom som omfattas av hypoteket intill företagshypoteksbrevets belopp. I den mån detta inte förslår har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Tillägget får inte överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte tio procent årlig ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes.

Har flera hypoteksbrev överlämnats som säkerhet för fordran och har inteckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om hypoteksbrevets belopp avse hypoteksbrevens sammanlagda belopp.

Borgenärens rätt till betalning ur egendomen gäller, även om fordringen har preskriberats eller inte har anmälts av borgenären efter kallelse på okända borgenärer.

(Jfr 1 kap. 8 och 10 §§ i utredningens förslag).

Paragrafen ersätter 13 § FL men har utformats efter mönster av 6 kap. 3 och 4 §§ JB.

Första stycket efterbildar bestämmelserna i 6 kap. 3 § första stycket JB om borgenärens rätt till betalning efter inteckningens laga företrädesrätt intill pantbrevets belopp med tillägg som i mån av behov får uppgå till femton procent av pantbrevets belopp jämte tio procent årlig ränta på detta belopp från den dag då realisationsförfarandet inleddes.

Den s. k. utmätningensrättan enligt JB har år 1981 höjts från sex till tio procent (se SFS 1981: 194). Pantbrevsutredningen har föreslagit att utmätningensrättan skall göras rörlig så att den motsvarar gällande diskonto ökat med fyra procentenheter (se SOU 1982: 57 s. 136). Pantbrevsutredningens betänkande har remissbehandlats och övervägs f. n. inom justitiedepartementet. Det kan därför finnas anledning att senare på nytt ta upp frågan om utformningen av förevarande bestämmelse.

Förevarande stycke avviker från förebilden i JB därigenom att det, liksom 13 § FL, knyter borgnärens rätt till utdelning till fall av utmätning eller konkurs utan att därvid förutsätta att det är en myndighet som fördelar realisationsmedlen. När det gäller lös egendom som hör till en intecknad näringsverksamhet är det visserligen så att exekutionsmyndigheten fördelar medlen efter utmätning. Men i konkurs säljs egendomen i regel genom förvaltarens försorg. Vad som då utfaller på en företagsin-tecknad fordran går ut över in-teckningens bestånd (se 14 § FL samt 3 kap. 5 och 6 §§ i den nya lagen).

Andra stycket motsvarar 6 kap. 3 § andra stycket JB (se prop. 1971: 179 s. 46). Bestämmelsen innebär att om flera företagshypoteks-brev på grund av in-teckningar med lika rätt eller företrädesrätt omedelbart efter varandra utgör säkerhet för samma fordran, borgenären inte har rätt till tillägg förrän han har utnyttjat hypoteks-brevens sammanlagda grundbelopp. En motsatt ordning skulle göra det möjligt för borgenären att påverka olika andra-handshypotekshavares rätt genom att ta tilläggen till vissa hypoteks-brev i anspråk men i stället lämna grundbeloppen till andra hypoteks-brev outnyttjade. Motivet för bestämmelsen är alltså att förebygga manipulationer som påverkar andrahandshypotekshavarnas rätt.

Tredje stycket motsvarar 13 § andra stycket FL och 6 kap. 4 § JB (se även 11 § preskriptionslagen, 1981: 130, och 9 § lagen, 1981: 131, om kallelse på okända borgenärer).

6 § Företagshypotek för vilket in-teckning söks samma dag som egendom beläggs med kvarstad eller senare omfattar inte den kvarstadsbelagda egendomen. Hävs kvarstaden, gäller dock företagshypoteket även i den egendomen såvida den inte är utmätt eller tagen i anspråk genom betalningssäkring.

(Jfr 1 kap. 9 § i utredningens förslag).

Paragrafen, som reglerar förhållandet mellan kvarstad för fordran och företagshypotek, motsvarar 4 § andra stycket FL i dess lydelse fr. o. m. den 1 januari 1982 (se prop. 1980/81: 84 s. 193).

Paragrafen innebär att företagshypotek på grund av en företagsin-teckning som söks samma dag som egendom beläggs med kvarstad för fordran eller senare, inte får göras gällande i den kvarstadsbelagda egendomen. Om kvarstadsborgenären eller någon annan borgenär får utmätning i egendomen medan kvarstaden består, får företagshypoteket fortfarande inte

göras gällande (se härom prop. 1980/81: 84 s. 194). Detsamma gäller beträffande betalningssäkring.

Om egendomen säljs till följd av att kvarstads- eller utmätningborgenären realiserar sin rätt i denna, får företagshypoteket göras gällande i ett eventuellt överskott av köpeskillingen. Går kvarstaden åter utan att egendomen har blivit utmätt eller tagen i anspråk genom betalningssäkring, upphör kvarstadens skyddande verkan och företagshypoteket kan på nytt göras gällande i egendomen. Detsamma gäller om en inledd utmätning eller betalningssäkring hävs.

Om företrädesordningen mellan företagshypotek och utmätning resp. betalningssäkring finns bestämmelser i 9 § förmånsrättslagen (se även 3 kap. 4 § förevarande lag).

7 § En borgenär som har företagshypotek till säkerhet för sin fordran har rätt att söka betalning ur egendom som omfattas av hypoteket trots att hans fordran inte är förfallen till betalning, om

1. den intecknade verksamheten eller en väsentlig del därav överläts eller upphör eller övergår till någon annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av någon annan anledning än näringsidkarens död eller, när företagsinteckningen är begränsad till ett visst område, flyttas från detta, eller

2. egendomen till följd av vanvård eller naturhändelse eller av någon annan därmed jämförlig orsak försämras eller minskas så att säkerhetens värde går ned väsentligt.

Vid utmätning av egendom som omfattas av företagshypotek har inteckningsborgenären rätt till betalning ur egendomen enligt 8 kap. utsökningsbalken, även om hans fordran inte är förfallen till betalning.

(Jfr 1 kap. 12 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 15 § FL (se även 6 kap. 6 § JB) och innehåller regler om s. k. acceleration av förfallotid (dvs. rätt till förtida betalning). 15 a § FL har inte fått någon motsvarighet, eftersom övergångstiden för äldre aktiebolag att höja aktiekapitalet till minst 50 000 kronor numera har löpt ut.

Vad gäller de omständigheter som enligt *första stycket* ger rätt att kräva omedelbar betalning föreslås i sak inga ändringar i förhållande till gällande rätt. Enligt 15 § FL ger dessa omständigheter inteckningshavaren rätt att få betalt fastän den intecknade fordringen inte har förfallit. Ett företagshypoteksbrev kommer emellertid inte att ange någon förfallotid. Därför föreslås i inledningen till första stycket att ifrågavarande omständigheter i stället skall ge rätt till betalning utan hinder av att fordringen, dvs. i normalfallet den i en omslagsrevers angivna fordringen, inte är förfallen till betalning (jfr i fråga om JB prop. 1970: 20 s. B 313).

Reglerna i 15 § FL ger inteckningshavaren rätt att erhålla betalning "för intecknad" fordran och innehåller inte någon begränsning till betalning ur egendom i vilken inteckningen gäller. 15 § FL torde därför ge rätt till

omedelbar betalning ur all gäldenärens egendom intill beloppet av den in-tecknade gälden. Dock kan betalningen givetvis inte utgå med förmåns-rätt i den mån den söks i egendom i vilken företagsin-teckningen inte gäller. En allmän princip inom området för panträttsligt betonade accelerations-regler är emellertid att borgenärens rätt till omedelbar betalning är begrän-sad till betalning ur den egendom som omfattas av säkerhetsrätten (se 6 kap. 6 § JB). Enligt min mening saknas det skäl att gå ifrån denna allmänna princip i den nya lagen om företagshypotek. I inledningen till första stycket anges därför att borgenärens rätt att söka betalning i förtid skall avse den egendom som omfattas av företagshypoteket. Om en borgenär har intresse av rätt till förtida betalning för hela sin fordran, alltså även till den del den överstiger värdet av nyssnämnda egendom, får han tillgodose detta intres-se genom en klausul därom i omslagsreversen.

Av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3) tillåter inte den nya lagen regionalt begränsade in-teckningar. Möjligheten kvarstår emellertid även enligt den nya lagen att i vissa specialfall begränsa en företagsin-teckning till en fastighet, ett utmål eller ett koncessionsområde (se 3 kap. 1 §). I *första punkten* i förevarande stycke har därför behållits den nuvarande bestämmelsen om förtida betalning vid flyttning av en verksamhet när företagsin-teckningen är begränsad till ett visst område. Samtidigt vill jag erinra om att, för den händelse en in-teckning är begrän-sad till ett visst område och *hela* den in-tecknade verksamheten flyttas från detta område, det inte längre finns någon egendom som omfattas av före-tagshypotek och borgenären har således inte någon möjlighet att söka betalning ur sådan egendom.

Vad gäller *andra punkten* i förevarande stycke har, i motsats till vad utredningen föreslagit, uttrycket "annan orsak" i 15 § FL ändrats till "någon annan därmed jämförlig orsak" (se 6 kap. 6 § JB och prop. 1970: 20 s. B 314). Den nya lydelsen avser inte att åstadkomma någon saklig ändring av bestämmelsen i 15 § FL men vill ge ett tydligare uttryck åt avsikten med bestämmelsen. Denna avsikt är att endast sådan försämring eller minskning som särskilt hänför sig till den ifrågavarande egendomen bör leda till acceleration av förfallotiden, medan däremot förändringar i det allmänna marknadsläget inte bör beaktas i sammanhanget. Ett fall då enligt min mening acceleration av förfallotiden på grund av förevarande punkt kan komma i fråga är då den in-tecknade näringsverksamheten först drivs på någon annans fastighet och fastigheten därefter förvärvas av närings-sidkaren (se prop. 1966: 24 s. 123 och betänkandet s. 156). Ett annat fall är det då närings-sidkaren träffar avtal om fakturaköp eller fakturakredit (se betän-kandet s. 157).

När det är en bank eller någon annan kreditinrättning som är långgivare brukar lagregler om fordringens förfallande till betalning ersättas av före-skrifter i låneavtalet. Detta förhållande minskar i hög grad den praktiska betydelsen av ifrågavarande lagbestämmelser.

Andra stycket överensstämmer i sak med vad som nu gäller enligt 15 § andra stycket FL. Bestämmelsen ger borgenären rätt till betalning, om egendom som omfattas av hans företagshypotek utmäts för någon annan borgenärs fordran (se vidare 8 kap. 13 § utsökningsbalken.).

3 kap. Företagsinteckning

Omfattningen av intecknad verksamhet

1 § Företagsinteckningar beviljas i all den näringsverksamhet som näringsidkaren vid varje tid utövar här i landet, om inte annat följer av andra stycket.

En inteckning får begränsas till näringsverksamhet av viss art. Inteckningar i verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft får dessutom begränsas till verksamheten på en eller flera fastigheter och inteckningar i gruvdrift till den verksamhet som hänför sig till ett eller flera utmål eller koncessionsområden.

(Jfr 2 kap. 1 § första och andra styckena i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 3 § första stycket FL och innehåller de grundläggande reglerna om vilken verksamhet som får intecknas. Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3). I förhållande till gällande rätt innehåller paragrafen framför allt den nyheten att varje näringsidkare oavsett företagsform får rätt att inteckna sin verksamhet i hela landet (riksinteckningar). Samtidigt avskaffas möjligheten att begränsa en inteckning till verksamhet inom ett eller flera län eller inom en eller flera kommuner i ett län (regionala inteckningar).

Första stycket innehåller den nya lagens huvudregel att endast riksinteckningar omfattande all näringsidkarens verksamhet får förekomma. Vid tillämpning av huvudregeln i första stycket blir näringsidkarens person det enda individualiserande momentet då det gäller att bestämma den verksamhet som intecknas. Hur näringsidkarens person identifieras behandlas vid 4 kap. 10 §.

Eftersom huvudregeln i första stycket avser all näringsverksamhet här i landet, kommer en inteckning beviljad enligt huvudregeln att omfatta varje ny verksamhet som näringsidkaren startar i landet. Av 1 kap. 4 § tredje stycket framgår att en företagsinteckning kan beviljas redan innan sökanden har startat någon verksamhet.

Andra stycket innehåller två undantag från huvudregeln i första stycket.

Enligt andra stycket *första meningen* kan en företagsinteckning, liksom enligt gällande rätt, begränsas till näringsverksamhet av viss art. En sådan inteckning måste vara artbegränsad på samma sätt i hela riket. Bortsett från de specialfall som anges i andra stycket *andra meningen* medger nämligen inte den nya lagen någon geografisk begränsning av företagsinteckningar.

En artbegränsning bör, liksom enligt gällande rätt, kunna ske på så sätt

att inteckningen får omfatta all verksamhet med undantag av verksamhet av visst eller vissa slag.

Vid artbegränsningen måste verksamhetens art resp. arten av undantagen verksamhet beskrivas i inteckningsansökan, inteckningsbeslut och företagshypoteksbrev på ett sådant sätt att det tydligt framgår vilken eller vilka arter som åsyftas.

I överensstämmelse med gällande rätt innehåller andra stycket *andra meningen* en undantagsregel enligt vilken en inteckning får begränsas till verksamheten på en eller flera fastigheter, om inteckningen avser produktion av elenergi genom vattenkraft, eller till den verksamhet som hänför sig till ett eller flera utmål eller koncessionsområden, om inteckningen avser gruvsdrift. En förutsättning för lokal begränsning enligt denna regel är alltså att inteckningen också artbegränsas till produktion av elenergi genom vattenkraft resp. till gruvsdrift.

Förevarande paragraf gör det inte möjligt att låta en inteckning omfatta all näringsidkarens verksamhet i landet med undantag för t. ex. verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft på en viss fastighet. Om en näringsidkare som enligt andra stycket *andra meningen* har intecknat verksamheten på en viss fastighet därefter vill inteckna sin övriga verksamhet, kan han emellertid med tillämpning av regeln om artbegränsning i andra stycket första meningen inteckna all sin verksamhet i landet med undantag för produktion av elenergi genom vattenkraft.

En begränsning av en inteckning kan endast hänföra sig till verksamhetens art och geografiska omfattning i enlighet med reglerna i andra stycket. Andra slag av begränsningar får över huvud taget inte förekomma. En enskild näringsidkare som driver olika rörelser under skilda firmor får inte begränsa en inteckning till att avse den verksamhet som drivs under en viss firma. Inte heller får ett moderföretag begränsa en inteckning till att avse den verksamhet som företaget driver i ett visst dotterbolags namn.

2 § En näringsverksamhet som flera utövar gemensamt får intecknas endast som en enhet för sig.

En företagsinteckning får inte beviljas gemensamt i flera verksamheter som utövas av olika näringsidkare.

En inteckning får inte beviljas om den i fråga om den intecknade verksamhetens art eller giltighetsområdet skulle avvika från en annan inteckning som är beviljad eller sökt i samma verksamhet.

(Jfr 2 kap. 2 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 3 § andra stycket första meningen samt 5 och 6 §§ FL. Bestämmelserna kompletterar reglerna i föregående paragraf angående omfattningen av den intecknade verksamheten. Bestämmelserna syftar främst till att främja enkelhet och reda i inteckningsförhållandena.

Regeln i *första stycket* syftar på näringsverksamhet som flera näringsidkare utövar gemensamt utan att någon juridisk person har bildats. Ett

typfall av sådan gemensamt utövad näringsverksamhet är att ett lantbruk drivs av flera familjemedlemmar. Andra typfall är fiske som bedrivs av partredare samt renskötsel som en sameby och dess medlemmar driver (jfr vad som anförts vid 1 kap. 2 §). Däremot torde den näringsverksamhet som berörs av ett konsortialavtal endast undantagsvis vara gemensamt utövad i nu angivna bemärkelse. Om näringsverksamheten som berörs av konsortialavtalet skall anses utövad av det genom avtalet skapade konsortiet, torde nämligen regelmässigt ett handelsbolag, alltså en juridisk person, föreligga. Om i stället den ifrågavarande näringsverksamheten bedöms ingå i varje enskild konsortiedeltagares verksamhet, föreligger det över huvud taget inte någon gemensamt utövad näringsverksamhet (jfr LU 1980/81: 4 s. 12).

Innebörden av att den gemensamt utövade verksamheten endast får intecknas som en enhet för sig är dels att en delägars ideella andel i den gemensamma verksamheten inte får särintecknas och dels att den gemensamt utövade verksamheten i inteckningshänseende skall hållas skild från en verksamhet som någon av delägarna driver ensam eller tillsammans med någon eller några av de övriga eller med utomstående. En förutsättning för att gemensamt utövad näringsverksamhet skall kunna intecknas är att inteckningen söks av alla de näringsidkare som deltar i verksamheten (se vad som anförts vid 4 kap. 10 §). Att gemensamt utövad näringsverksamhet i inteckningshänseende skall hållas skild från delägarnas verksamhet i övrigt, dvs. utgöra en särskild inteckningsenhet, medför att varje delägare kan särskilt inteckna den verksamhet som han driver i övrigt.

Det bör framhållas att inskrivningsmyndigheten inte kan förhindra att en inteckning beviljas i en viss näringsidkares verksamhet trots att näringsidkaren endast driver verksamhet gemensamt med någon annan. Inteckning får nämligen beviljas även om sökanden ännu inte driver den verksamhet som han vill inteckna. En inteckning som beviljas i en viss näringsidkares verksamhet, trots att näringsidkaren endast utövar verksamhet gemensamt med annan, kommer emellertid bara att omfatta självständig verksamhet som näringsidkaren senare kan komma att utöva (jfr NJA 1979 s. 413).

Endast i de säkerligen sällsynta fall då en näringsidkare i sin ansökan uppger att han utövar verksamhet gemensamt med någon annan men likväl önskar att inteckningen endast skall avse hans andel i den gemensamma verksamheten, torde inskrivningsmyndigheten kunna avslå ansökningsenheten såsom stridande mot förevarande bestämmelse (se 4 kap. 11 § tredje punkten).

Bestämmelsen i *andra stycket* innehåller ett förbud mot gemensam inteckning i skilda verksamheter som utövas av olika näringsidkare. I detta sammanhang vill jag erinra om att en företagsinteckning som omfattar en och samma näringsidkares skilda verksamheter inte är en gemensam inteckning. All verksamhet som omfattas av en företagsinteckning är nämligen att betrakta som en inteckningsenhet. Någon fördelning av ansvaret

mellan de olika verksamheterna kan därför inte komma ifråga såvitt gäller inteckningsborgenärens rätt.

Tredje stycket innebär att en näringsidkares olika företagsinteckningar skall ha antingen helt gemensamma eller helt skilda föremål. Två eller flera inteckningar får inte med avseende på objektet sammanfalla endast delvis. Flera inteckningar i samma näringsverksamhet måste alltså vara kongruenta med avseende på såväl den intecknade verksamhetens art som inteckningarnas giltighetsområde.

Eftersom regionala inteckningar inte får förekomma enligt den nya lagen, blir i fortsättningen risken liten för bristande kongruens mellan två inteckningars giltighetsområden. En sådan bristande kongruens kan bara komma ifråga, om den ena inteckningen är en riksinteckning och den andra är lokalt begränsad enligt bestämmelserna i 1 § andra stycket andra meningen.

Företagsinteckningars företräde

3 § En företagsinteckning ger företräde i förhållande till en annan företagsinteckning efter den tidsföljd i vilken inteckningarna söks. Inteckningar som söks på samma inskrivningsdag ger lika rätt.

I 4 kap. finns bestämmelser om möjlighet att bestämma företrädet mellan flera inteckningar som söks på samma inskrivningsdag på ett annat sätt och om ändring i företrädesordningen genom sammanföring eller nedsättning.

(Jfr 2 kap. 4 § i utredningens förslag.)

Första stycket reglerar företrädesrätten mellan flera företagsinteckningar i samma verksamhet. Bestämmelserna motsvarar 19 § första stycket FL (jfr även 17 kap. 6 § första stycket JB).

Enligt förevarande stycke ger en företagsinteckning företräde till betalning i förhållande till en annan sådan inteckning efter den tidsföljd i vilken inteckningarna har sökts, dvs. efter inskrivningsdag. Den ordning i vilken företagshypotek upplåts på grund av inteckningarna blir utan betydelse för företrädesrätten. Inteckningar som söks samma inskrivningsdag ger lika rätt.

Andra stycket har utformats efter mönster av 17 kap. 8 § JB. Stycket innehåller en erinran om att 4 kap. innehåller bestämmelser som gör det möjligt att bestämma företrädet mellan inteckningar som söks på samma inskrivningsdag på ett annat sätt (4 kap. 13 §) och att ändra en inteckningsföreträde genom sammanföring eller nedsättning (4 kap. 16 och 17 §§).

Det inbördes företrädet mellan flera företagshypoteksbrev som genom utbyte har satts i stället för ett hypoteksbrev kan också bestämmas (se 4 kap. 15 §). Om så inte sker, har de nya hypoteksbreven lika rätt.

4 § Bestämmelser om den förmånsrätt som följer med företagsinteckning finns i förmånsrättslagen (1970: 979).

(Jfr 2 kap. 5 § i utredningens förslag.)

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, innehåller en hänvisning till förmånsrättslagen, där den viktiga frågan om företagsinteckningens prioritet i förhållande till andra rättigheter regleras (se 5, 9 och 15 §§ förmånsrättslagen).

Företagsinteckningars och företagshypoteksbrevs giltighet i vissa fall

5 § Om egendom som omfattas av företagshypotek har blivit utmätt och inteckningsborgenären har tillerkänts betalning ur egendomen, är företagsinteckningen utan verkan till ett belopp som motsvarar vad som har utfallit på företagshypoteksbrevets belopp. Detsamma gäller om borgenären har tillerkänts betalning ur sådan egendom i konkurs.

(Jfr 2 kap. 6 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 14 § FL men innebär vissa ändringar i förhållande till gällande rätt.

Av förevarande paragraf följer att en räntebetalning får samma inverkan på företagsinteckningen som en kapitalbetalning. Detta är en konsekvens av anpassningen till JB:s panträttskonstruktion som innebär att tillägg till pantbrev får tas i anspråk först om pantbrevets grundbelopp inte förslår (se 6 kap. 3 § JB och 2 kap. 5 § förevarande lag).

Vidare framgår av förevarande paragraf att inteckningsrätten skall påverkas så snart betalning ur egendomen faller ut på hypoteksbrevets belopp vid utmätning eller i konkurs. Enligt 14 § FL krävs däremot för att inteckningsrätten skall påverkas att betalningen skall vara en följd av att egendomen har sålts på grund av utmätning eller i konkurs.

Enligt 4 kap. 21 § första stycket andra punkten skall en betalning enligt förevarande paragraf antecknas i företagsinteckningsregistret.

6 § Om en företagsinteckning blir utan verkan, är även företagshypoteksbrevet utan verkan. Ändras i annat fall en inteckning till belopp eller omfattning, får hypoteksbrevet verkan i enlighet med inteckningens ändrade innehåll.

Dödning av ett förkommet hypoteksbrev medför inte att inteckningen blir utan verkan.

(Jfr 2 kap. 7 § i utredningens förslag.)

I paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, regleras sambandet mellan företagsinteckning och företagshypoteksbrev. Paragrafen motsvarar 6 kap. 17 § JB.

Av bestämmelserna i *första stycket* följer att om en inteckning blir utan verkan eller ändras till belopp eller omfattning, så återverkar detta utan vidare på hypoteksbrevet.

En inteckning kan bli verkningslös genom dödning enligt 4 kap. 18 §. Dessutom kan en inteckning bli utan verkan, om inteckningsborgenären vid utmätning eller i konkurs uppbär betalning intill hypoteksbrevets be-

lopp (se 5 §). Vidare kan tänkas att en inteckning förlorar verkan genom beslut om rättelse enligt 4 kap. 22 §. De nu nämnda fallen inbegrips i första stycket *första meningen*.

Första stycket *andra meningen* avser bl. a. fall då en intecknings belopp ändras. En sådan verkan kan inträda dels som en följd av rättelse, dels när inteckningsborgenären uppbär betalning vid utmätning eller i konkurs. Andra meningen avser dessutom fall då en intecknings omfattning ändras, dvs. då omfattningen av den verksamhet som inteckningen avser ändras. En sådan ändring kan innebära att inteckningens omfattning minskas, t. ex. genom partiell dödning enligt 4 kap. 18 §.

Den som har förlorat ett hypoteksbrev bör ha möjlighet att få handlingen dödad (se förslaget till ändring i lagen om dödande av förkommen handling samt 4 kap. 12 § andra stycket förevarande lag).

I *andra stycket* erinras om att dödning av ett förkommen hypoteksbrev inte påverkar inteckningens giltighet.

4 kap. Inskrivningsförfarandet

Inskrivningsregister och inskrivningsmyndighet

1 § Inskrivning enligt denna lag sker i ett särskilt inskrivningsregister (företagsinteckningsregistret). Detta förs med hjälp av automatisk databehandling.

(Jfr 3 kap. 1 § i utredningens förslag.)

Paragrafen, som ersätter 16 § andra stycket FL, har en viss motsvarighet i 2 § lagen (1973: 98) om inskrivningsregister och i 2 § sjölagen (1891: 35 s. 1).

Skälen för att använda ADB har redovisats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.4). Som jag har anfört där kommer jag att senare ta upp frågan om vilken systemteknisk lösning som är lämpligast.

Närmare föreskrifter om hur företagsinteckningsregistret skall läggas upp och föras kan meddelas av regeringen i en särskild tillämpningsföreläggning.

2 § Ärenden om inteckning i näringsverksamhet eller annan införing i företagsinteckningsregistret på grund av föreskrift i denna lag eller annan författning (inskrivningsärenden) handläggs av en för landet gemensam inskrivningsmyndighet. Regeringen bestämmer vilken myndighet som skall vara inskrivningsmyndighet.

Inskrivningsmyndigheten förestås av en inskrivningsdomare som skall vara lagfaren.

(Jfr 3 kap. 2 § i utredningens förslag.)

Paragrafen, som ersätter 16 § första stycket FL, har en motsvarighet i 19 kap. 1 och 2 §§ JB (jfr 2 och 25 §§ sjölagen).

Skälen för att gå över till en ordning med en för landet gemensam

inskrivningsmyndighet har redovisats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.4). Som jag har anförts där är avsikten att inskrivningsmyndigheten skall förläggas till Stockholms tingsrätt.

Med "ärenden om inteckning i näringsverksamhet" avses främst ärenden om meddelande av företagsinteckning men även sådana ärenden som kan förekomma om olika inteckningsåtgärder enligt 14–18 §§. Med "annan införing" avses bl. a. de anteckningar som regleras i 21 §.

Handläggningen av inskrivningsärenden

3 § För behandlingen av inskrivningsärenden gäller bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken i tillämpliga delar, i den mån inte något annat följer av denna lag.

Ansökningar och anmälningar i inskrivningsärenden skall vara skriftliga.

(Jfr 3 kap. 3 § i utredningens förslag.)

Paragrafen saknar motsvarighet i FL.

Första stycket innehåller en bestämmelse som gör tvistemålsreglerna i rättegångsbalken subsidiärt tillämpliga i inskrivningsärenden på samma sätt som är fallet i fastighetsrättsliga inskrivningsärenden (jfr 19 kap. 3 § andra stycket JB).

I andra stycket ställs i överensstämmelse med utredningens förslag upp ett krav på skriftlighet som avviker från vad som gäller enligt FL och JB. Ett krav på skriftlighet gäller däremot enligt 30 § första stycket sjölagen i fråga om sjörättsliga registerärenden. Redan nu torde det vara ovanligt att ansökningar eller anmälningar i ärenden angående företagsinteckning görs muntligen. Jag delar utredningens uppfattning att det är naturligt med ett generellt krav på skriftlighet när inskrivningsärendena handläggs av en för landet gemensam inskrivningsmyndighet.

4 § Inskrivningsärenden tas upp på en inskrivningsdag. Inskrivningsdag hålls till klockan tolv varje måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag som inte är helgdag. Lika med helgdag anses midsommarafton, julafton och nyårsafton. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att en inskrivningsdag skall ställas in, om det finns särskilda skäl till det.

En ansökan eller anmälan som har kommit in efter klockan tolv en viss dag anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

(Jfr 3 kap. 4 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 25 § FL (se även 21 a § företagsinteckningsförordningen, 1966:455) och innehåller en grundläggande bestämmelse som knyter ett inskrivningsärende och dess handläggning till en viss inskrivningsdag. Paragrafen har en viss motsvarighet i 19 kap. 5 § JB (se även 3 § kungörelsen, 1971:748, med tillämpningsföreskrifter för inskrivningsväsendet enligt jordabalken) samt i 4 § lagen om inskrivningsregister (se även 15 § inskrivningsregisterkungörelsen, 1974:1061) och i 25 § sjölagen.

Liksom f. n. skall handläggningen av inskrivningsärenden vara knuten till bestämda inskrivningsdagar (s. k. intermittent handläggning). Detta system tillämpas även i fråga om inskrivningsärenden enligt JB och sjölagen. Ett inskrivningsärende skall alltså tas upp på en viss inskrivningsdag. Enligt gällande rätt hålls inskrivningsdag en gång i veckan. Förevarande paragraf innebär däremot att inskrivningsdag i princip skall hållas varje arbetsdag. Denna ordning innebär en anpassning till vad som gäller i fråga om det databaserade inskrivningsväsendet enligt lagen om inskrivningsregister (jfr prop. 1973: 13 s. 42) och enligt sjölagen.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt 4 § lagen om inskrivningsregister ger förevarande paragraf regeringen en möjlighet att förordna att en inskrivningsdag skall ställas in, om det finns särskilda skäl till det. Sådana särskilda skäl kan vara att en inskrivningsdag infaller i anslutning till en större helg eller på en dag då tjänstgöringsfrihet kan erhållas under villkor att tjänstetiden arbetas in i förväg (jfr prop. 1973: 13 s. 56).

5 § Hos inskrivningsmyndigheten förs dagbok över inskrivningsärendena. Handlingarna i sådana ärenden förs samman i akter.

Har sökanden eller någon annan lämnat en uppgift eller förklaring av betydelse för ärendets prövning eller har en särskild utredning gjorts i ärendet, skall detta antecknas i akten. I akten tas även upp förelägganden och andra beslut som inte skall föras in i företagsinteckningsregistret.

(Jfr 3 kap. 5 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 26 och 27 §§ FL (se även 19 kap. 6 och 7 §§ JB).

Enligt 14 § företagsinteckningsförordningen tillämpas f. n. ett s. k. realaktssystem som innebär att handlingarna i nya ärenden sorteras in i en för resp. näringsidkare upplagd akt. Utredningen förordar en övergång till ett sådant system med kronologiska akter som tillämpas inom det fastighetsrättsliga inskrivningsväsendet. Denna fråga kommer jag att ta upp senare när jag anmäler frågan om tillämpningsföreskrifter till den nya lagen.

6 § Om det är nödvändigt för utredningen, får ett inskrivningsärende skjutas upp till en senare inskrivningsdag. Detta gäller dock inte om ärendet avser en ansökan som omedelbart bör avslås.

Om ett ärende skjuts upp, får sökanden föreläggas att lägga fram den utredning som behövs. Ansökningen får förklaras förfallen, om sökanden inte följer föreläggandet. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om detta.

Ett inskrivningsärende får vidare skjutas upp till en senare inskrivningsdag, om ärendet med hänsyn till beskaffenhet eller omfattning inte lämpligen kan prövas omedelbart. Ett ärende som har skjutits upp av denna anledning skall tas upp till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansökningen gjordes.

(Jfr 3 kap. 6 § i utredningens förslag.)

Första och andra styckena i förevarande paragraf ersätter 18 § andra stycket FL (se även 19 kap. 9 § andra stycket JB). Uppskovsinstitutet

enligt dessa bestämmelser ger inskrivningsmyndigheten en möjlighet att i oklara situationer skaffa sig underlag för bedömning av om något av avslagsfallen föreligger. Uppskovsinstitutet behöver i och för sig inte hindra att ofullständiga ärenden kompletteras under hand. På det sättet kan brister ofta botas på ett smidigt sätt. Utrymmet för sådana kompletteringar är emellertid begränsat med hänsyn till den korta tid som står till förfogande i ett system med endagsintervall.

Ett uppskov får inte avse obestämd tid utan måste gälla till en viss angiven inskrivningsdag. Sökanden bör alltså föreläggas att komplettera utredningen senast denna dag.

Ett tänkbart uppskovsfall är att en inteckning söks i en viss såsom näringsverksamhet betecknad verksamhet men det kan sättas i fråga om verksamheten inte i stället innebär utövande av tjänst.

Till skillnad från vad som gäller enligt JB kan föreläggandet inte gå ut på att sökanden skall förebringa utredningen vid inställelse hos myndigheten. Det är alltså endast skriftlig utredning som sökanden kan föreläggas att prestera.

Om sökanden inte efterkommer ett föreläggande att komplettera utredningen får inskrivningsmyndigheten förklara ansökningsförfallen. Enligt JB kan ett kompletteringsföreläggande förenas med vite. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att det inte finns behov av en motsvarande möjlighet i förevarande lag.

Jag vill erinra om att företrädessrätten i förhållande till andra företagsinteckningar räknas från ansökningsdagen, då det är fråga om en inteckningsansökan som blir föremål för ett beslut om uppskov men som sedermera bifalls (se 3 kap. 3 §).

Tredje stycket saknar motsvarighet i FL. Det motsvarar 5 § lagen om inskrivningsregister (se prop. 1973: 13 s. 44 och 57). Avsikten med förevarande uppskovsbestämmelser är att det slutliga godkännandet av en inskrivningsdag inte skall behöva fördröjas därför att beslut inte har fattats i samtliga ärenden. Inskrivningsmyndigheten ges alltså en möjlighet att skaffa rådruum till en senare inskrivningsdag för att överväga ett särskilt komplicerat inskrivningsärende. Uppskov får inte ske under längre tid än till femte inskrivningsdagen efter den då ansöknings gjordes.

Enligt 22 kap. 4 § JB kan en ansökan om inteckning i fast egendom under vissa i lagrummet angivna förutsättningar förklaras vilande. Detta innebär att behandlingen av ärendet uppskjuts på obestämd tid. Enligt min mening finns det inte något motsvarande behov av att kunna skjuta upp ett ärende om företagsinteckning på obestämd tid. Förevarande lag innehåller alltså inte några bestämmelser om vilandeförklaring som motsvarar 22 kap. 4 § JB.

7 § Beslut skall föras in i företagsinteckningsregistret, om beslutet innebär att en ansökan i inskrivningsärende bifalls, avslås eller förklaras förfal-

len eller att ett ärende skjuts upp. Skälen för beslutet skall antecknas i akten eller i dagboken, om beslutet innebär att ansökningen inte bifalls.

Beslut som skall föras in i registret meddelas genom införandet och skall anses ha det innehåll som framgår av registret.

(Jfr 3 kap. 7 § i utredningens förslag.)

Första stycket ersätter 28 § första stycket FL. Det är väsentligt att registret genast ger besked om ett nytt ärende, även om det inte kan slutligt avgöras samma inskrivningsdag. Därför skall också uppskovsbeslut föras in i registret. Andra beslut i inskrivningsärenden, t. ex. beslut om föreläggande eller om avvísning, skall däremot inte föras in i registret utan enligt 5 § andra stycket tas upp i akten. Införingen i registret kommer normalt att utgöra hela beslutet i ärendet. I fråga om beslut som innebär bifall behöver skälen över huvud taget inte redovisas. Innebär beslutet att ansökan inte bifalls, skall skälen antecknas. Av handläggningstekniska skäl har det ansetts praktiskt att inskrivningsmyndigheten får välja mellan att anteckna skälen i akten eller i dagboken.

Andra stycket, som saknar motsvarighet i FL, reglerar frågan om registrets vitsord i förhållande till de handlingar som ligger till grund för införelse och till vad som i övrigt har förekommit i ärendet. Registret bör i likhet med vad som i regel gäller inom inskrivningsväsendet i övrigt ha ett självständigt vitsord (jfr 19 kap. 12 § första stycket JB och 6 § lagen om inskrivningsregister). Införingen i registret skall alltså utgöra den enda form i vilken det av myndigheten fattade beslutet framträder utåt. I enlighet härmed föreskrivs i förevarande stycke att beslut i ett inskrivningsärende som skall föras in i registret meddelas genom införandet och skall anses ha det innehåll som framgår av registret. Det innehåll som åsyftas är innehållet i registret sådant det framgår i införingsögonblicket. Beslutet får rättsverkan från utgången av den inskrivningsdag till vilken det hänförelse sig.

Jag kommer att senare anmäla frågan om de tillämpningsföreskrifter som behövs bl. a. om dokumentation av inskrivningarnas innehåll och om införande av inskrivningar ur registret.

8 § Om ett beslut i inskrivningsärende har gått emot sökanden eller någon annan som har hörts i ärendet, skall denne genast underrättas om beslutet. I underrättelsen skall anges de skäl för beslutet som har antecknats i akten eller i dagboken och vad den som vill överklaga beslutet har att iaktta.

(Jfr 3 kap. 8 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 28 § andra stycket andra meningen FL (se även 19 kap. 13 § JB). Ett syfte med bestämmelsen är att förebygga att vederbörande försitter besvärstiden. En underrättelse bör ges inte bara om beslut varigenom en ansökan ha avslagits eller förklarats förfallen utan också om beslut om uppskov. Om sökanden har anlitat ombud, skall underrättelsen

sändas till ombudet i stället för till sökanden personligen enligt de regler som gäller beträffande ombud i rättegång.

9 § Om ett inskrivningsärende enligt beslut av högre rätt skall tas upp till ny handläggning av inskrivningsmyndigheten, skall det ske utan dröjsmål efter det att beslutet har kommit myndigheten till handa.

(Jfr 3 kap. 9 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 35 § FL (se även 19 kap. 15 § JB och 29 § fjärde stycket sjölagen). Förevarande paragraf innebär att ärendet skall återupptas genast, om beslutet når myndigheten under en löpande inskrivningsdag, och annars på nästa inskrivningsdag. En förutsättning är att den högre rättens beslut har vunnit laga kraft.

I detta sammanhang vill jag framhålla att en högre rätt aldrig kan bevilja en inskrivning utan i stället skall återförvisa ärendet till inskrivningsmyndigheten för ny handläggning, varvid de omständigheter som då föreligger får beaktas av myndigheten.

Inteckningsansökan

10 § En ansökan om företagsinteckning skall göras av näringsidkaren. Ansökningen skall innehålla uppgift om det belopp i svenskt mynt på vilket inteckningen skall lyda. Om inteckningen skall begränsas enligt 3 kap. 1 § andra stycket, skall den avsedda begränsningen anges i ansökningen.

Sökanden skall lämna styrkt uppgift om namn och person- eller organisationsnummer. Är sökanden ett dödsbo skall den avlidnes personnummer anges.

(Jfr 3 kap. 10 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 7, 8 och 17 §§ FL (se även 22 kap. 2 § JB). Som har berörts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.5) får nu gällande bestämmelser om s. k. driftsbevis inte någon motsvarighet i den nya lagen.

Av 3 § andra stycket framgår att ansökan skall vara skriftlig. Utredningen har förutsatt att särskilda blanketter kommer att utarbetas för inteckningsansökningar. Jag kommer att senare ta upp denna fråga.

I *första stycket* föreskrivs till en början att en företagsinteckning skall sökas av näringsidkaren. En inteckningsansökan av någon annan än näringsidkaren skall följaktligen avslås. Drivs verksamheten av flera näringsidkare som inte verkar i handelsbolag eller någon annan sammanslutning med egen rättskapacitet, måste inteckningsansökningen göras av alla näringsidkarna. I ett partrederi torde emellertid huvudredaren till följd av bestämmelserna i 42 § sjölagen vara behörig att söka inteckning i rederiverksamheten. Däremot torde inte denna behörighet omfatta en rätt för huvudredaren att utan särskilt bemyndigande även upplåta företagshypotek.

Ansökningen skall innehålla uppgift om det belopp som inteckningen skall lyda på och beloppet skall anges i svenskt mynt (jfr 7 § FL). Detta innebär att inteckningen inte får fastställas i utländsk valuta. Beloppet skall vidare vara fullt fixerat i inteckningsansökningen. Man kan således inte bestämma beloppet i relation till ett indextal. Inteckningen får inte heller avse ränta på kapitalbeloppet (jfr 7 § FL).

Om en ansökan inte innehåller någon begäran om begränsning av inteckningen på något av de sätt som anges i 3 kap. 1 § andra stycket får den utan vidare anses avse inteckning i all näringsverksamhet som näringsidkaren utövar här i landet. Som framgår av första stycket tredje meningen i förevarande paragraf skall alltså varje begränsning av inteckningen uttryckligen anges i ansökningen.

I *andra stycket* lämnas föreskrifter som berör identifieringen av näringsidkaren. En sökande som är enskild näringsidkare eller dödsbo skall alltså lämna styrkt uppgift om namn och personnummer. För dödsboets del blir det fråga om den avlidnes namn och personnummer. För annan juridisk person än dödsbo skall styrkt uppgift lämnas om namn och organisationsnummer.

Varken JB eller sjölagen innehåller bestämmelser om att sökanden skall uppgive person- eller organisationsnummer. Däremot följer av tillämpningsföreskrifterna inom resp. område att uppgifter härom skall lämnas i vissa fall. Något krav på att uppgifterna skall styrkas uppställs däremot inte. Vid inteckning i näringsverksamhet har emellertid uppgifterna om sökandens identitetsnummer en långt större betydelse än vad de har då det gäller fast egendom och skepp. I de senare fallen utgörs nämligen inteckningsenheten av fastigheten resp. skeppet, som identifieras genom registernummer, och uppgifter om sökandens identitet har alltså ingen betydelse för inteckningsenhetens identifiering. När det gäller inteckning i näringsverksamhet utgör däremot näringsidkarens identitet och därmed också hans identitetsnummer det främsta momentet vid inteckningsenhetens individualisering. Härtill kommer att identitetsnumret skall utgöra registerbeteckning i företagsinteckningsregistret.

Uppgifterna om namn och nummer bör lämpligen styrkas genom personbevis resp. registreringsbevis. Registreringsbevis behövs också för att inskrivningsmyndigheten skall kunna kontrollera att ansökan gjorts av behöriga firmatecknare.

Kravet på organisationsnummer enligt andra stycket avser alla juridiska personer utom dödsbon och är alltså inte begränsat till sådana som redan har organisationsnummer. En juridisk person som saknar organisationsnummer måste alltså se till att få ett sådant nummer fastställt innan den kan inteckna sin verksamhet.

Bestämmelser om organisationsnummer finns i lagen (1974:174) om identitetsbeteckning för juridiska personer m. fl. Organisationsnummer kan fastställas för alla juridiska personer (utom konkursbo), inklusive dödsbo, samt för partrederi och utländskt företags filial i Sverige.

I företagsinteckningsregistret skall registerbeteckningen för dödsbo och partrederi vara den avlidnes resp. partredarnas personnummer. Det bör dock inte möta något hinder mot att dessutom registrera det organisationsnummer som kan ha fastställts för dödsboet eller partrederiet.

Ett utländskt företag kan med vederbörligt tillstånd idka näringsverksamhet här i landet och denna verksamhet kan också intecknas här (se NJA 1971 s. 417). De utländska företagens filialer i Sverige har i regel egna organisationsnummer. Men en filial är inte något självständigt rättssubjekt och det är inte filialens utan det utländska rättssubjektets verksamhet här som intecknas. Av praktiska skäl lär man dock få acceptera att det utländska företaget identifieras genom filialens organisationsnummer.

11 § En ansökan om företagsinteckning skall avslås, om

1. vad som gäller enligt 3 § andra stycket eller 10 § inte har iakttagits,
2. den verksamhet ansökningsavser uppenbarligen inte kan intecknas,
3. ansökningsavser strider mot 3 kap. 1 eller 2 §,
4. sökanden eller, om inteckningen söks av flera, någon av sökandena är i konkurs eller försätts i konkurs samma inskrivningsdag som inteckningen söks.

(Jfr 3 kap. 11 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 18 § första stycket FL (se även 22 kap. 3 § JB). I paragrafen räknas under fyra punkter upp de fall då en inteckningsansökan skall avslås, antingen omedelbart eller efter uppskov enligt 6 §.

Första punkten föreskriver avslag på en inteckningsansökan dels när skriftlighetskravet i 3 § andra stycket inte har iakttagits, dels när kraven i 10 § inte är uppfyllda, t. ex. genom att styrkt uppgift om namn och person- eller organisationsnummer inte har lämnats.

Andra punkten föreskriver avslag på en inteckningsansökan, om näringsidkaren söker inteckning i en viss specificerad verksamhet och denna är av sådan karaktär att den uppenbarligen inte kan intecknas. Som exempel kan nämnas att verksamheten i själva verket innebär utövande av tjänst.

Tredje punkten föreskriver som avslagsgrund att ansökningsavser strider mot föreskrifterna i 3 kap. 1 eller 2 § om omfattningen av den intecknade verksamheten. Ansökningsavser skall alltså avslås, om t. ex. kongruenskravet i 3 kap. 2 § tredje stycket inte är uppfyllt.

Enligt *fjärde punkten*, som i sak överensstämmer med 18 § första stycket 3 FL, är det en avslagsgrund att sökanden eller, om inteckningen söks av flera, någon av sökandena är i konkurs eller försätts i konkurs samma inskrivningsdag som inteckningen söks. Om en inteckning skulle beviljas trots konkursen, behåller inteckningen (jfr 18 § tredje stycket FL) och därmed företagshypoteksbrevet sin giltighet men en eventuell pantförskrivning blir normalt utan verkan mot konkursboet (jfr prop. 1970: 20 s. B 638). Konkurslagen erbjuder emellertid numera en viss möjlighet till

godtrosvförvärv i konkursens inledningsskede på grund av rättshandling med gäldenären (se 21 § konkurslagen).

I fråga om en ansökan om inteckning som görs av konkursboet hänvisas till vad som anförts vid 1 kap. 4 §.

Frågan om hur inskrivningsmyndigheten skall kunna kontrollera att företagsinteckning inte meddelas en näringsidkare som är i konkurs kommer att behandlas i tillämpningsförfordningen.

Lika litet som i 18 § FL är uppräknningen av avslagsanledningar i förevarande paragraf avsedd att vara uttömmande (se prop. 1966: 23 s. 167). Av allmänna rättsgrundsatser följer att en ansökan även i andra fall skall avslås, om det är uppenbart att den är ogiltig. Således bör t. ex. en in-teckningsansökan som inte har skrivits under av behörig firmatecknare avslås.

Jag delar utredningens uppfattning att ett näringsförbud formellt sett inte bör utgöra hinder mot att företagsinteckning beviljas på ansökan av den som är underkastad förbudet. Däremot torde en sådan ansökan ofta utgöra ett led i utövande av näringsverksamhet och därför kunna medföra ansvar för överträdelse av näringsförbudet.

12 § Om det inte finns något hinder skall företagsinteckning beviljas och företagshypoteksbrev utfärdas på grund av in-teckningen.

Bestämmelser om utfärdande av nytt hypoteks-brev i stället för hypo-tektsbrev som har dödats finns i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

(Jfr 3 kap. 12 § i utredningens förslag.)

Första stycket motsvarar 22 kap. 5 § första stycket JB (se även 284 § första stycket sjölagen).

Ett alternativ till bifall till en in-teckningsansökan enligt förevarande stycke eller till avslag enligt 11 § kan vara ett uppskottsbeslut enligt 6 §.

Som jag har utvecklat i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.2) innebär beviljandet av en företagsinteckning enligt den nya lagen en inskrivning av ett penningbelopp på näringsidkarens upplägg i företagsin-teckningsregistret. I motsats till vad som har gällt enligt FL är det däremot inte fråga om anteckning i registret av någon fordran. I den nya lagen har följaktligen inte upptagits någon motsvarighet till bestämmelsen i 9 § första stycket FL angående tvist om giltigheten av in-tecknad fordran (se dock 8 § andra stycket i promulgationslagen).

Andra stycket motsvarar 22 kap. 5 § andra stycket JB (se även 284 § andra stycket sjölagen). Hänvisningen avser 10 § lagen om dödande av förkommen handling (se vidare avsnitt 4.10).

13 § En företagsinteckning som skulle medföra lika företrädesrätt som en annan företagsinteckning skall vid inskrivningen förklaras gälla efter den andra in-teckningen, om sökanden begär det. En in-teckning som sätts efter en annan in-teckning gäller också efter en in-teckning med lika rätt som eller bättre rätt än den andra in-teckningen, även om detta inte anges i beslutet.

(Jfr 3 kap. 13 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 19 § andra stycket FL (se även 22 kap. 6 § JB). Paragrafen, som i sak överensstämmer med gällande rätt, utgör ett undantag i förhållande till huvudregeln i 3 kap. 3 § att företagsinteckningar som söks på samma inskrivningsdag får samma företrädesrätt. Som framgår av lagtexten tillämpas undantagsregeln endast om sökanden begär det.

Inteckningsåtgärder

14 § En företagsinteckning som är begränsad enligt 3 kap. 1 § andra stycket får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare utsträckas till att omfatta ytterligare verksamhet (utsträckning). För en sådan ansökan gäller i tillämpliga delar bestämmelserna angående ansökan om inteckning.

(Jfr 3 kap. 14 § i utredningens förslag.)

Paragrafen reglerar det fallet att näringsidkaren önskar att en företagsinteckning skall ändras till att omfatta ytterligare verksamhet (utsträckning).

Institutet inteckning till ytterligare säkerhet är inte reglerat i FL men i förarbetena förutsätts att en sådan utsträckning skall kunna förekomma (se prop. 1966: 23 s. 163). Innan JB trädde i kraft ansågs inteckning till ytterligare säkerhet kunna ske i fråga om fast egendom utan särskilt stöd i inskrivningslagstiftningen. Genom 22 kap. 7 § JB reglerades institutet och gavs benämningen utsträckning (se prop. 1970: 20 s. B 646). Institutet föreslås nu bli reglerat även i förevarande lag. Syftet med utsträckning kan emellertid ofta uppnås även genom dödning och nyinteckning.

Utsträckning förutsätter en ansökan av näringsidkaren. Enligt 3 § andra stycket skall ansökningsenheten vara skriftlig. Enligt förevarande paragraf skall pantbrevets innehavare vidare medge att utsträckning får ske. Medgivandet dokumenteras enligt 19 § genom att hypoteksbrevet ges in till inskrivningsmyndigheten.

Utsträckningen kan ske både till ett annat område (hela landet, fastighet, utmål eller koncessionsområde) och till ett annat slags verksamhet. Liksom en inteckning kan beviljas även om sökanden inte driver någon verksamhet kan en inteckning utsträckas oavsett huruvida näringsidkaren driver någon verksamhet som kommer att omfattas av utsträckningen.

En utsträckning får emellertid inte göras så att inteckningsenheten därefter kommer att strida mot bestämmelserna i 3 kap. 1 §. Detta följer av föreskriften om att bestämmelserna angående ansökningsenheten om inteckning i tillämpliga delar gäller i fråga om ansökan om utsträckning. En inteckning i verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft på en viss fastighet får alltså inte utsträckas till att även avse annat slags verksamhet på fastigheten. Av hänvisningen till bestämmelserna angående ansökan om inteckning följer också att en ansökan om utsträckning inte får strida mot 3 kap. 2 §. Om en verksamhet besväras av flera inteckningar, måste utsträckningsåtgärden således avse alla inteckningarna. Hänvisningen med-

för dessutom att en ansökan om utsträckning skall avslås t. ex. om sökanden är i konkurs (se 11 §). Det ligger i sakens natur att ansökningshandlingen bör innehålla uppgift om hur inteckningen skall utsträckas, dvs. vilken ytterligare verksamhet som skall omfattas av inteckningen. Om sådan uppgift saknas, torde ansökningen få anses utgöra en begäran om att inteckningen skall sträckas ut till att omfatta all verksamhet i hela landet (se 10 § första stycket tredje meningen).

Utredningen har föreslagit en särskild bestämmelse om att, när ansökan om utsträckning avser flera inteckningar, dessa skall fastställas att gälla med samma inbördes företrädesrätt i all av inteckningarna omfattad verksamhet. Denna bestämmelse, som saknar motsvarighet i 22 kap. 7 § JB, är enligt min mening obehövlig, eftersom det ändå är klart att förevarande paragraf inte ger något utrymme för att ändra företrädesrätten. Utredningens förslag i denna del har alltså inte fått någon motsvarighet i förevarande paragraf.

15 § Ett företagshypoteksbrev får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare bytas ut mot två eller flera nya hypoteksbrev (utbyte). I fråga om de nya hypoteksbrevens inbördes företrädesrätt gäller 13 §.

(Jfr 3 kap. 15 § i utredningens förslag.)

Paragrafen ersätter 21 § FL (se även 22 kap. 8 § JB). Enligt 21 § FL kan f. n. utbyte ske på flera olika sätt. En inteckningshandling kan bytas ut mot en ny eller mot flera nya handlingar. Vidare kan flera inteckningshandlingar bytas ut mot en ny eller mot flera nya handlingar. Enligt förevarande paragraf kan däremot i överensstämmelse med 22 kap. 8 § JB utbyte ske endast av ett hypoteksbrev mot flera.

Denna inskränkning av utbytesinstitutet innebär inte att det i framtiden blir omöjligt att uppnå de syften som det nuvarande utbytesinstitutet kan tillgodose. Den nuvarande möjligheten att byta ut flera inteckningshandlingar mot en ersätts sålunda av bestämmelser om sammanföring i 16 § (se även 22 kap. 8 a § JB). Syftet med att byta flera inteckningshandlingar mot flera kan, liksom enligt JB, uppnås genom en kombination av sådan sammanföring och utbyte enligt förevarande paragraf. I överensstämmelse med vad som gäller enligt JB ger förevarande lag inte någon direkt möjlighet att byta ut *ett* hypoteksbrev mot *ett* nytt. Detta kan emellertid uppnås genom en kombination av utbyte och sammanföring.

När ett hypoteksbrev enligt förevarande paragraf byts ut mot flera får de nya hypoteksbrevens i princip lika företrädesrätt (se 3 kap. 3 §). På begäran av sökanden kan emellertid bestämmas att de nya hypoteksbrevens skall ha inbördes företrädesrätt i särskild ordning (se 13 §).

16 § Företagsinteckningar som besväras samma verksamhet och har inbördes lika rätt eller gäller omedelbart efter varandra får på ansökan av

näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevens innehavare föras samman till en inteckning (sammanföring). Denna inteckning skall gälla med den företrädesrätt som tillkommer den av de i sammanföringen ingående inteckningarna som har sämsta rätt.

En inteckning som avses i första stycket skall förklaras gälla för ett lägre belopp än det som de sammanförda inteckningarna sammanlagt uppgår till, om sökanden begär det och hypoteksbrevens innehavare medger det.

(Jfr 3 kap. 16 § i utredningens förslag.)

Paragrafen har utformats efter mönster av 22 kap. 8 a § JB och innehåller bestämmelser om sammanföring av flera inteckningar till en inteckning.

Institutet sammanföring infördes i fastighetsrätten så sent som år 1977 (se prop. 1976/77: 72). Behovet av regler om sammanföring är kanske inte lika stort i fråga om företagsinteckning som det är i fastighetsförhållanden, där institutet har betydelse främst för att åstadkomma enklare och mera överskådliga inteckningsförhållanden i framför allt stadsfastigheter. Eftersom de nuvarande möjligheterna till utbyte föreslås bli begränsade till det fallet att *ett* företagshypoteksbrev byts ut mot två eller flera hypoteksbrev (se 15 §) anser jag emellertid att regler om sammanföring är motiverade.

Enligt *första stycket första meningen* får, på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevens innehavare, flera företagsinteckningar föras samman till en. Att ansökan måste göras skriftligen följer av 3 § andra stycket. Ett medgivande till åtgärden skall enligt 19 § dokumenteras genom att hypoteksbrevet ges in till inskrivningsmyndigheten. För åtgärden krävs vidare att de i sammanföringen ingående företagsinteckningarna dels besvarar samma verksamhet, dels har inbördes lika rätt eller gäller omedelbart efter varandra.

Sammanföringen innebär enligt *andra meningen* att rättsverkningarna av samtliga berörda inteckningar utom den som gäller med sämsta rätt upphör. Denna får i stället fortsätta att gälla som förut men för ett högre belopp. Företrädesrätten för detta belopp skall räknas från ansökningsdagen för denna inteckning.

Det är framför allt möjligheten av konkurrens mellan en utmätning och en sammanförd företagsinteckning (jfr 9 § förmånsrättslagen) som motiverar bestämmelsen i *andra meningen* om företrädesrätt. Om en utmätning har förmånsrätt mellan två inteckningar medför denna bestämmelse att en sammanföring kan leda till en relativ förbättring av utmätningens förmånsrätt med motsvarande försämring av inteckningsborgenärens rätt. Risken för en sådan försämring torde emellertid vara liten i praktiken.

I *andra stycket* ges föreskrifter om att den sammanförda inteckningen skall förklaras gälla för ett lägre belopp än det vartill de sammanförda inteckningarna sammanlagt uppgår, om sökanden begär det och hypoteksbrevens innehavare medger det. Bestämmelsen avser att underlätta en omläggning av näringsidkarens krediter.

17 § En företagsinteckning får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare sättas ned efter en annan inteckning (nedsättning). En inteckning som sätts ned efter en annan inteckning gäller också efter en inteckning med lika rätt som eller bättre rätt än den andra inteckningen, även om detta inte anges i beslutet.

(Jfr 3 kap. 17 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 22 § FL (se även 22 kap. 9 § första stycket JB) och innehåller bestämmelser om nedsättning av inteckning. Andra meningarna i förevarande paragraf överensstämmer med vad som gäller enligt 13 § andra meningarna.

18 § På ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare får en företagsinteckning dödas helt eller i viss verksamhet (dödning).

En inteckning får inte dödas så att inteckningsförhållandena därigenom blir oförenliga med 3 kap. 1 eller 2 §.

Bestämmelser om dödning av inteckning när hypoteksbrevet har förkommit finns i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

(Jfr 3 kap. 18 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 23 § FL (se även 22 kap. 10 § JB) och innehåller bestämmelser om dödning av företagsinteckning.

Av företagsinteckningens allmänna konstruktion följer att den i princip gäller tills den dödas.

Enligt *första stycket* får en företagsinteckning dödas på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare. Ansökningen skall i enlighet med bestämmelsen i 3 § andra stycket göras skriftligen och medgivandet till dödningen skall enligt 19 § dokumenteras genom att hypoteksbrevet ges in till inskrivningsmyndigheten.

Inteckningen kan dödas helt eller i viss verksamhet. En dödning i viss verksamhet kan sägas innefatta motsatsen till utsträckning av en inteckning (se 14 §). En sådan partiell dödning innebär att inteckningen dödas antingen såvitt avser verksamhet av visst eller vissa slag eller såvitt avser verksamheten i ett geografiskt område. I sistnämnda hänseende kan som exempel nämnas det fallet att en inteckning som enligt 3 kap. 1 § andra stycket andra meningarna avser verksamhet på flera fastigheter dödas såvitt avser verksamheten på någon av fastigheterna.

Till skillnad från vad som nu gäller får en företagsinteckning enligt förevarande paragraf inte dödas för ett visst belopp. Samma effekt kan emellertid uppnås genom att hypoteksbrevet först byts ut mot två nya hypoteksbrev, av vilka ett lyder på det belopp var till inteckningen önskas dödad. Den inteckning som svarar mot detta senare hypoteksbrev kan därefter dödas. Sökanden får alltså anlita två inskrivningsinstitut för att genomföra en dödning till visst belopp. Detta är en följd av att inskrivningsreglerna anpassas till vad som gäller enligt JB. Tillämpningsföreskrif-

terna kan emellertid utformas så att utbytet och dödningen kan ske i ett sammanhang. Det föreslagna förfarandet behöver därför inte medföra någon omgång jämfört med vad som gäller nu.

I *andra stycket* föreskrivs att en inteckning inte får dödas så att inteckningsförhållandena blir oförenliga med 3 kap. 1 eller 2 §. Hänvisningen till 3 kap. 1 § innebär att inteckningen efter dödningen måste vara begränsad på något av de sätt som är tillåtna när det gäller meddelande av en ny inteckning. Hänvisningen till 3 kap. 2 § innebär att samtliga inteckningar som besväras en viss verksamhet måste dödas likformigt.

Bestämmelser om dödning av en inteckning när hypoteksbrevet har förkommit finns i lagen om dödande av förkommen handling. *Tredje stycket* innehåller en hänvisning till dessa bestämmelser (se även hänvisningen i 12 § *andra stycket* i fråga om utfärdande av nytt hypoteksbrev samt avsnitt 4.10).

I 32 § *andra stycket* FL finns bestämmelser enligt vilka inteckningsdödning kan ske såvitt gäller verksamhet i del av län eller kommun. Eftersom den nya lagen inte tillåter regionalt begränsade inteckningar över huvud taget, innehåller lagen inte heller någon motsvarighet till bestämmelserna i 32 § *andra stycket* FL.

19 § När en innehavare av företagshypoteksbrev lämnar medgivande till en åtgärd som avses i 14–18 §§ skall hypoteksbrevet ges in till inskrivningsmyndigheten.

(Jfr 3 kap. 19 § i utredningens förslag.)

Inteckningsåtgärder enligt 14–18 §§ förutsätter ansökan av näringsidkaren men kräver också medgivande av innehavaren av företagshypoteksbrevet. I förevarande paragraf, som överensstämmer med 22 kap. 13 § JB, föreskrivs att hypoteksbrevet skall ges in till inskrivningsmyndigheten när sådant medgivande lämnas. Självfallet skall hypoteksbrevet ges in även när sökanden, dvs. näringsidkaren, själv innehar hypoteksbrevet. Någon särskild förklaring av innehavaren att han medger den sökta åtgärden behövs inte, utan hypoteksbrevets ingivande utgör bevis om medgivandet. Lagens krav på medgivande är alltså uppfyllt i och med att hypoteksbrevet ges in.

Ingivandet har betydelse också i ett annat avseende. På grund av inteckningsåtgärden måste hypoteksbrevet nämligen antingen makuleras och ersättas av ett eller flera nya hypoteksbrev eller också förses med bevis om inteckningsåtgärden. Vilka förfaranden med hypoteksbrevet som här kan komma ifråga får regleras i tillämpningsföreskrifterna.

Om hypoteksbrevet inte ges in, skall ansökningsavslås (jfr prop. 1970: 20 s. B 674).

20 § På ansökan av den som innehar ett företagshypoteksbrev skall innehavet antecknas i företagsinteckningsregistret. Föreläggande skall

meddelas sökanden att visa upp hypoteksbrevet, om det finns anledning att anta att han inte innehar detta. Om någon annan redan är antecknad som innehavare, skall inskrivningsmyndigheten sedan det nya innehavet har antecknats föra av den tidigare anteckningen och underrätta den vars innehav var antecknat.

En anteckning om innehav skall avföras, om den vars innehav har antecknats anmäler att innehavet har upphört.

(Jfr 3 kap. 20 § i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om anteckning av innehav av företagshypoteksbrev och motsvarar 24 § FL men har utformats efter mönster av 22 kap. 12 § JB och 291 § sjölagen. För en innehavsantekning krävs alltså inte generellt att hypoteksbrevet företes (se i fråga om JB prop. 1970: 20 s. B. 671–673).

Såväl ansökan om innehavsantekning som anmälan om att innehav har upphört måste göras skriftligen (se 3 § andra stycket).

Den som har säkerhet på grund av företagsantekning är mer än andra intekningsborgenärer beroende av att hans innehav är antecknat i vederbörande register så att han kan få underrättelse om förfaranden som berör hans rätt. Detta följer bl. a. av att hans rätt till betalning ur utmätt egendom blir helt avskuren om han inte har yrkat betalning inom den i 8 kap. 13 § utsökningsbalken föreskrivna tiden.

Anteckning och rättelse i företagsintekningsregistret

21 § I företagsintekningsregistret skall antecknas när

1. en borgenär enligt 2 kap. 3 § andra stycket har anmält att han har sökt betalning ur egendom som omfattas av företagshypotek,
2. det har anmälts till inskrivningsmyndigheten att betalning vid utmätning eller i konkurs har utfallit på ett företagshypoteksbrevs belopp.

Det kan även i andra fall följa av lag eller annan författning att ett visst förhållande skall antecknas i registret.

En anteckning i registret skall avföras, om den uppenbarligen inte längre kan vara av betydelse.

(Jfr 3 kap. 21 § i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka förhållanden som skall antecknas i företagsintekningsregistret (jfr 38 § sjölagen). Närmare bestämmelser om hur anteckningarna skall göras kan meddelas i tillämpningsföreskrifterna.

I *första stycket* anges i två punkter särskilda fall då anteckning skall göras i registret.

I *första punkten* föreskrivs att det skall antecknas i företagsintekningsregistret när en borgenär enligt 2 kap. 3 § andra stycket har anmält att han har sökt betalning ur egendom som omfattas av företagshypotek, dvs. har utövat sin s. k. förföljelserätt efter överlåtelse av inteknad verksamhet. Eftersom bestämmelserna i 2 kap. 3 § andra stycket tillämpas även i fall

som avses i 2 kap. 4 § första stycket, skall en anteckning i registret göras även när anmälingen grundar sig på omständigheter som anges i sistnämnda lagrum.

Bestämmelsen i förevarande punkt, som motsvarar 29 § första stycket FL (jfr 10 § 7 företagsinteckningsförordningen), syftar till att ge publicitet åt det dittills latent hypoteket i förvärvarens egendom. Vad som skall antecknas är att talan mot förvärvaren har väckts genom stämning eller lagsökning. Om förvärvaren har tecknat egen näringsverksamhet bör anteckningen göras i det för honom upplagda dokumentet i företagsinteckningsregistret. Om förvärvaren inte har tagit ut någon teckning i sin verksamhet, skall anteckningen likväl göras i registret men i ett särskilt dokument som då endast kommer att innehålla anteckningen jämte erforderliga uppgifter för identifiering av förvärvaren (jfr 5 § fjärde stycket företagsinteckningsförordningen). I sistnämnda fall kommer företagsinteckningsregistret således att innehålla uppgifter även om andra än dem som har sökt eller beviljats teckning. Detta motiveras av att man genom att begära registerutdrag avseende en viss näringsidkares verksamhet skall kunna förvissa sig om huruvida egendom som hör till verksamheten på grund av utövad förföljelserätt besväras av företagshypotek som någon annan har ställt.

Frågan om det finns anledning att i företagsinteckningsregistret göra anteckning även i det för överlåtaren upplagda dokumentet får övervägas i samband med att tillämpningsföreskrifterna utarbetas.

Enligt *andra punkten*, som motsvarar 29 § andra stycket FL, skall i företagsinteckningsregistret antecknas när det har anmälts till inskrivningsmyndigheten att betalning vid utmätning eller i konkurs har utfallit på företagshypoteksbrevets belopp (jfr 10 § 8 företagsinteckningsförordningen). Bestämmelsen har samband med 3 kap. 5 §, där det föreskrivs att en teckning blir utan verkan till belopp som motsvarar vad som vid utmätning eller konkurs har utfallit på hypoteksbrevets belopp.

Sådan anmälan som skall föranleda anteckning enligt förevarande punkt görs av konkursförvaltaren eller kronofogdemyndigheten enligt 145 a och 185 g §§ konkurslagen resp. 13 kap. 12 § utsökningsförordningen (1981:981; jfr även 13 kap. 22 § nämnda förordning). Anpassningen till JB:s panträttskonstruktion föranleder vissa ändringar i 145 a och 185 g §§ konkurslagen (se avsnitt 4.4). Jag kommer att senare anmäla frågan om de motsvarande ändringar som behövs i 13 kap. 12 § utsökningsförordningen.

Anteckningen i företagsinteckningsregistret skall inte ske förrän fördelningen e. d. har vunnit laga kraft och kan därför avse i vad mån teckningen har blivit utan verkan på grund av att betalning har utfallit på hypoteksbrevets belopp (jfr 19 kap. 21 § andra stycket JB).

Andra stycket, som har en förebild i 19 kap. 21 § tredje stycket JB (se även 38 § andra stycket sjölagen), innehåller en erinran om att föreskrifter om anteckningsskyldighet kan förekomma även i andra författningar.

Framför allt kommer tillämpningsföreskrifterna till förevarande lag att innehålla åtskilliga regler om vad som skall antecknas i registret. Som exempel på en lag med föreskrifter om anteckning i företagsinteckningsregistret kan nämnas 10 § lagen om dödande av förkommen handling (se avsnitt 4.10). Redan förevarande lag innehåller f. ö. även andra bestämmelser om anteckning i registret än de som tas upp i förevarande paragraf, se t. ex. 24 §.

Tredje stycket motsvarar 19 kap. 22 § JB (se även 38 § tredje stycket sjölagen) och innehåller en bestämmelse om att uppenbart betydelselösa anteckningar skall avföras (jfr 12 § första stycket företagsinteckningsförordningen).

22 § En införing i företagsinteckningsregistret skall rättas, om införingen innehåller en uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, något annat liknande förbiseende eller något tekniskt fel. Det inbördes företrädet mellan inteckningar som berörs av en rättelse skall bestämmas efter vad som är skäligt, om rättelsen kan skada näringsidkaren eller någon innehavare av företagshypoteks brev.

Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs, om han är känd, samt den myndighet som avses i 5 kap. 3 §.

En anteckning om ärendet skall göras i registret, om inte beslut meddelas samma dag som ärendet har tagits upp.

(Jfr 3 kap. 22 § i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om rättelse av felaktiga införingar i företagsinteckningsregistret. Den saknar motsvarighet i FL (jfr dock 3 och 13 §§ företagsinteckningsförordningen), men har en fastighetsrättslig förebild i 19 kap. 17 § första stycket och 18 § tredje stycket JB samt 8 § lagen om inskrivningsregister (se även 39 § första stycket sjölagen). De viktiga rättsverkningar som är förenade med flertalet införingar i företagsinteckningsregistret gör det nödvändigt både att kunna rätta felaktiga införingar och att omge rättelseförfarandet med vissa formkrav.

En införing som befinns innehålla en uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, annat liknande förbiseende eller tekniskt fel i dataanläggningen skall rättas av inskrivningsmyndigheten. Det är här fråga om sådana fall då införingen av någon anledning har kommit att avvika från vad som var den beslutandes vilja. Om oriktigheten däremot beror på något annat förhållande, t. ex. att en inskrivningsrättslig föreskrift har åsidosatts, kan rättelse endast vinnas genom besvär över beslutet eller genom en särskild rättegång. En fråga om rättelse enligt förevarande paragraf kan inskrivningsmyndigheten ta upp självmant eller efter påpekande eller ansökan.

I paragrafen ges vidare bestämmelser till skydd för allmänna och enskilda intressen som kan beröras av en rättelse. I den mån en rättelse skulle kunna bli till skada för näringsidkaren eller en innehavare av ett företagshypoteks brev skall inskrivningsmyndigheten efter skälighetsprövning fastställa det inbördes företrädet mellan inteckningar som berörs av rättelsen.

Skada för näringsidkaren kan tänkas uppkomma om ett för honom disponibelt överhypotek påverkas av rättelsen. Den vars rätt berörs av rättelsen skall, om han är känd, beredas tillfälle att yttra sig. Innan åtgärd för rättelse vidtas skall också den myndighet som enligt 5 kap. 3 § har utsetts att företräda staten i frågor rörande ersättningsskyldighet för det allmänna beredas tillfälle att yttra sig. Meddelas inte slutligt beslut i rättelseärendet samma dag som det tas upp, skall anteckning om ärendet göras i registret. Anteckningen tjänar till upplysning för tredje man att riktigheten av en viss uppgift i registret har satts i fråga. Bestämmelser om förfarandet i övrigt finns i 23 §.

23 § Beslut i ärenden om rättelse meddelas genom införing i registret. Skälen för beslutet antecknas i akten eller i dagboken. I stället för bevis eller handling som har utfärdats i enlighet med den tidigare införingen skall en ny sådan handling utfärdas.

Den tidigare handlingen skall fordras in, göras obrukbar och behållas av inskrivningsmyndigheten. Den som innehar handlingen är skyldig att ge in den för detta ändamål. I föreläggande att fullgöra en sådan skyldighet får vite sättas ut. Vitet döms ut av inskrivningsmyndigheten.

(Jfr 3 kap. 23 § i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet i samband med rättelse. En fastighetsrättslig förebild finns i 19 kap. 17 § andra stycket och 18 § första stycket JB (se även 39 § andra stycket sjölagen).

Ett beslut i ärende om rättelse skall meddelas genom införing i registret. Ärendet behandlas följaktligen som ett särskilt inskrivningsärende. Därav följer bl. a. att bestämmelserna om underrättelse när ett slutligt beslut har gått emot någon som har hörts i ärendet skall iakttas. Även ett beslut som innebär att inskrivningsmyndigheten har beslutat att inte vidta en aktualiserad rättelse skall föras in i registret.

Ett bevis eller en handling som har utfärdats i enlighet med den oriktiga införingen skall ersättas med en ny sådan handling. För det ändamålet skall registermyndigheten fordra in den tidigare handlingen samt göra den obrukbar och behålla den i akten. Om ett nytt hypoteksbrev utfärdas med anledning av rättelse bör i detta anges att det ersätter ett tidigare utfärdat hypoteksbrev. Innehavaren av den tidigare handlingen är skyldig att ge in denna till myndigheten. För att kunna göra denna skyldighet gällande får myndigheten rätt att använda tvångsmedel i form av vite. Myndigheten kan både förelägga och döma ut vitet. Därigenom främjas en snabb handling.

På grund av bestämmelsen i 3 § första stycket kommer de allmänna bestämmelserna i 9 kap. 8 § rättegångsbalken om vite i rättegång att gälla i fråga om vite som föreläggs av inskrivningsmyndigheten. Vitets belopp skall alltså bestämmas med iakttagande av föreskrifterna i rättegångsbalken.

Besvär

24 § Beslut i inskrivningsärenden överklagas till hovrätten. Besvärslagan skall ges in till inskrivningsmyndigheten.

Besvärstiden är i fråga om slutligt beslut fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra.

Besvär över beslut som har förts in i företagsinteckningsregistret skall antecknas där. När slutligt beslut med anledning av besvären har vunnit laga kraft skall anteckning göras om beslutets innehåll.

(Jfr 3 kap. 24 § i utredningens förslag.)

Paragrafen motsvarar 33 och 34 §§ FL och har en fastighetsrättslig förebild i 19 kap. 14 § JB.

Enligt *första stycket* överklagas beslut i inskrivningsärenden genom besvär till hovrätten. Besvärslagan skall ges in till inskrivningsmyndigheten. Föreskriften att besvärstalan förs i hovrätten medför att rättegångsbalkens bestämmelser om fullföljd av talan till hovrätt och högsta domstolen samt om rättegången där, i mål som har väckts vid underrätt, skall tillämpas (se 21 § lagen, 1946: 804, om införande av nya rättegångsbalken).

Besvärstiden är enligt *andra stycket* såvitt gäller slutligt beslut fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra. Såväl utgångspunkten för besvärstiden som besvärstidens längd överensstämmer med vad som gäller enligt 19 kap. 14 § andra stycket JB.

Enligt 58 a § lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken (JP) har den nyss nämnda bestämmelsen i JB ännu inte trätt i kraft (se härom prop. 1971: 179 s. 44). Tills vidare gäller i stället en besvärstid av två veckor från den dag expeditionen hölls sökanden till handa, dock minst fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra.

Utredningen har föreslagit en ordning som överensstämmer med 58 a § JP (se punkt 20 i utredningens förslag till övergångsbestämmelser). Enligt min mening saknas det emellertid i förevarande sammanhang skäl för en sådan övergångsreglering och promulgationslagen till förevarande lag innehåller alltså inte någon motsvarighet till utredningens förslag i denna del.

Den i andra stycket i förevarande paragraf angivna besvärstiden gäller endast i fråga om slutliga beslut. Beträffande andra beslut, i den mån de får överklagas särskilt, blir rättegångsbalkens allmänna bestämmelser om besvärstid tillämpliga (se 52 kap. 1 § rättegångsbalken). Ett beslut om utdömande av vite som meddelas under handläggningen av ett inskrivningsärende bör därför delges den som har förpliktats att utge vitet. För klagan över onödigt uppskov gäller inte någon viss besvärstid (se 49 kap. 6 § och 52 kap. 1 § rättegångsbalken).

Besvär över beslut som har förts in i företagsinteckningsregistret skall enligt *tredje stycket* antecknas där. En sådan anteckning har inte någon rättsbildande betydelse utan tjänar endast som en upplysning till tredje man. Anteckning om slutligt beslut med anledning av besvären skall göras först när beslutet har vunnit laga kraft. Av 52 kap. 13 § och 56 kap. 13 §

rättegångsbalken följer att högre rätt skall sända avskrift av sitt beslut till inskrivningsmyndigheten så snart beslutet har vunnit laga kraft. Anteckning om innehållet bör göras den inskrivningsdag då beslutet kommer in till inskrivningsmyndigheten.

25 § Beslut i ärenden om rättelse får överklagas även av den myndighet som avses i 5 kap. 3 §.

(Jfr 3 kap. 25 § i utredningens förslag.)

Paragrafen, som har en fastighetsrättslig förebild i 19 kap. 18 § andra stycket JB, berättigar den myndighet som skall företräda staten att överklaga beslut i rättelseärenden (se 22 och 23 §§).

5 kap. Rätt till ersättning i vissa fall

Kapitlet behandlar rätten till ersättning av staten för förlust som vållas genom tekniskt fel i företagsinteckningsregistret eller genom rättelse av registerinnehållet (se 9 § lagen om inskrivningsregister och 349–353 §§ sjölagen). Däremot behandlas inte en skadelidandes rätt till ersättning av staten för fel eller försummelse som inskrivningsmyndighetens personal kan begå i samband med registerföringen. Frågan om skadestånd i sådana fall regleras i skadeståndslagen (1972: 207).

1 § Om någon lider skada till följd av tekniskt fel i företagsinteckningsregistret eller i någon anordning som hos inskrivningsmyndigheten eller annan statlig myndighet är ansluten till registret, har han rätt till ersättning av staten.

Ersättningen skall efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om den skadelidande har medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidta åtgärd för att bevara sin rätt eller genom eget vållande på annat sätt.

(Jfr 4 kap. 1 § i utredningens förslag.)

Paragrafen har en fastighetsrättslig förebild i 9 § lagen om inskrivningsregister (se även 19 kap. 19 § JB).

Enligt *första stycket* ansvarar staten för skada som någon lider till följd av tekniskt fel i företagsinteckningsregistret eller i någon anordning som hos inskrivningsmyndigheten eller annan statlig myndighet är ansluten till registret. Med skada avses här s. k. ren förmögenhetsskada, alltså sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada (se 1 kap. 2 § skadeståndslagen). Det skadebringande felet kan yttra sig i att registerinnehållet avviker från vad som egentligen har skrivits in eller vad beslutsfattaren har sökt att skriva in eller i att det rätta innehållet inte går att avläsa eller annars återges på ett missvisande sätt.

Tillämpningsområdet för paragrafen är begränsat till fel hos statliga myndigheter. Information via terminaler eller andra anläggningar hos enskilda som kan komma att anknytas till företagsinteckningsregistret faller således utanför tillämpningsområdet. Sådan information ges och mottas inte på statens risk, såvida inte den felaktiga informationen i själva verket går tillbaka på registret och någon felaktighet där.

Statens ersättningsansvar förutsätter inte att fel eller försummelse föreligger på statens sida. Frågan om ersättning skall utgå även om felet har uppkommit på grund av någon utomstående får emellertid överlämnas åt rättstillämpningen (jfr prop. 1973: 13 s. 49).

Andra stycket, som överensstämmer med 19 kap. 19 § första stycket andra meningen JB, föreskriver att den skadelidandes medverkan till förlusten kan leda till att hans ersättning jämkas efter skälighet.

2 § En rättsägare som avses i 4 kap. 22 § har rätt till ersättning av staten, om han lider skada till följd av ett beslut i ärende om rättelse. Ersättning utgår dock inte, om den skadelidande med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

(Jfr 4 kap. 2 § i utredningens förslag.)

Paragrafen reglerar rätten till ersättning av staten för sådan ren förmögenhetsskada som vållas genom att ett oriktigt registerinnehåll rättas enligt 4 kap. 22 §. Paragrafen har en fastighetsrättslig förebild i 9 § första stycket andra meningen lagen om inskrivningsregister (se även 19 kap. 19 § andra stycket JB).

En rättelse av ett oriktigt registerinnehåll kan vålla skada för en rättsägare – i detta sammanhang näringsidkaren eller innehavare av företagshypoteksbrev – som har grundat sitt handlande på det oriktiga registerinnehållet, t. ex. genom att räkna med en annan prioritet för ett visst hypoteksbrev än som egentligen tillkom detta. En sådan skada skall enligt förevarande paragraf ersättas av staten. En förutsättning är att den skadelidande inte själv borde ha insett att fel förekommit.

3 § Staten företräds i ärenden om ersättning enligt 1 eller 2 § av den myndighet som regeringen bestämmer.

(Jfr 4 kap. 3 § i utredningens förslag.)

Paragrafen har en fastighetsrättslig förebild i 18 kap. 5 § första stycket JB (se 9 § andra stycket lagen om inskrivningsregister).

Avsikten är att kammarkollegiet skall företräda staten i de ärenden som avses här.

4 § Om den som enligt 1 eller 2 § är berättigad till ersättning av staten har haft rätt att kräva beloppet som skadestånd av någon annan, träder staten in i rätten mot denne.

Ersättning enligt 1 eller 2 § på grund av domstols dom betalas ut sedan domen har vunnit laga kraft.

(Jfr 4 kap. 4 § i utredningens förslag.)

Paragrafen har en fastighetsrättslig förebild i 18 kap. 7 § JB (se 9 § andra stycket lagen om inskrivningsregister).

4.2 Förslaget till lag om införande av lagen om företagshypotek

Antalet övergångsbestämmelser till lagen om företagshypotek har blivit så stort att de har tagits in i en särskild promulgationslag (se avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen).

I promulgationslagen har inte tagits med någon motsvarighet till vissa punkter i utredningens förslag. Detta gäller till en början *punkt 7* i utredningens förslag. Övergångstiden för äldre aktiebolag att höja aktiekapitalet till minst 50 000 kronor har numera löpt ut och de särskilda bestämmelserna i 11 a och 15 a §§ FL om upplösning av aktiebolag som inte höjt aktiekapitalet kommer därför inte längre att få någon aktualitet (jfr vad som anförs om dessa paragrafer vid 2 kap. 4 och 7 §§ lagen om företagshypotek). *Punkt 20* i utredningens förslag har inte heller fått någon motsvarighet i promulgationslagen. I fråga om anledningen härtill hänvisar jag till vad som anförs i specialmotiveringen till 4 kap. 24 § lagen om företagshypotek. *Punkt 23*, som avser skingringsförbud som har meddelats före den 1 januari 1982 då utsökningsbalken trädde i kraft, har inte heller fått någon motsvarighet i promulgationslagen.

Vissa andra punkter i utredningens förslag till övergångsbestämmelser som befunnits obehövligen behandlar jag senare (vid 2, 3, 10 och 13 §§ promulgationslagen).

1 § Lagen (1984:000) om företagshypotek och denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. Genom lagen om företagshypotek upphävs, med de begränsningar som följer av denna lag, lagen (1966:454) om företagsinteckning.

(Jfr punkt 1 i utredningens förslag.)

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om den nya lagstiftningens ikraftträdande.

2 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i lagen (1984:000) om företagshypotek eller i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

(Jfr punkt 2 i utredningens förslag.)

Förevarande paragraf motsvarar vad som i allmänhet brukar föreskrivas i övergångsbestämmelser. Utredningen har emellertid dessutom föreslagit en bestämmelse om att föreskrift i särskild lag eller annan författning angående företagsinteckning, förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier skall gälla också i fråga om företagshypotek (punkten 22 i

utredningens förslag). Enligt min mening behövs det inte någon särskild bestämmelse om detta. Vad utredningen har föreslagit får ändå anses gälla.

3 § Om inte något annat föreskrivs i denna lag, gäller lagen (1984:000) om företagshypotek även i fråga om företagsinteckningar som har meddelats eller sökts före ikraftträdandet av lagen om företagshypotek. Vad som föreskrivs i denna lag i fråga om företagsinteckningar gäller även förlagsinteckningar och inteckningar i jordbruksinventarier.

(Jfr punkt 3 i utredningens förslag.)

En principiell grundsats är att nya materiella rättsregler normalt bör tillämpas endast beträffande förhållanden som har uppkommit efter det att reglerna har trätt i kraft. Emellertid är det uppenbart opraktiskt att ha olika regler för gamla och nya inteckningar. Vid ikraftträdandet av jordabalken var också huvudprincipen att de nya panträttsreglerna gjordes tillämpliga även på äldre fastighetsinteckningar. Jag delar därför utredningens uppfattning att lagen om företagshypotek med vissa undantag bör kunna tillämpas på företagsinteckningar som har meddelats eller sökts före ikraftträdandet av lagen om företagshypotek. I *första meningen* i förevarande paragraf har tagits in en bestämmelse med denna innebörd.

Övergångsregleringen i promulgationslagen bör avse inte bara företagsinteckningar enligt FL utan även förlagsinteckningar och inteckningar i jordbruksinventarier enligt före FL gällande lagstiftning (jfr punkterna 1 och 3 i övergångsbestämmelserna till FL). En bestämmelse härom har tagits in i *andra meningen* i förevarande paragraf.

Utredningen har även föreslagit en bestämmelse om att vad i annan lag eller författning stadgas angående företagshypotek skall tillämpas även i fråga om företagsinteckningar och vissa andra inteckningar enligt äldre lag (punkten 21 i utredningens förslag). Enligt min mening behövs det inte någon särskild bestämmelse om detta. Vad utredningen har föreslagit får ändå anses gälla.

4 § Om det finns synnerliga skäl, får en företagsinteckning som gäller vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek efter beslut av inskrivningsmyndigheten stå kvar i inskrivningsboken utan hinder av vad som föreskrivs om ett särskilt inskrivningsregister i 4 kap. 1 § lagen om företagshypotek.

(Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.)

Förevarande paragraf innehåller ett undantag från huvudregeln i 3 § att lagen om företagshypotek skall tillämpas även i fråga om äldre inteckningar. Undantaget är betingat av praktiska skäl.

Även äldre inteckningar skall föras över till det med hjälp av automatisk databehandling förda företagsinteckningsregistret (se 4 kap. 1 § lagen om företagshypotek). I fråga om vissa inteckningar kan det föreligga sådana svårigheter att identifiera den intecknade verksamheten att det i praktiken

är omöjligt att föra över inteckningen från den manuellt förda inskrivningsboken till företagsinteckningsregistret, där näringsidkarens person- eller organisationsnummer skall utgöra registerbeteckning (se vad som anförs härom i specialmotiveringen till 4 kap. 10 § andra stycket lagen om företagshypotek). I förevarande paragraf har tagits in en undantagsbestämmelse som gör det möjligt att låta vissa företagsinteckningar stå kvar i inskrivningsboken. Jag vill understryka vikten av att bestämmelsen tillämpas med återhållsamhet.

I fråga om överföringen till företagsinteckningsregistret vill jag i detta sammanhang även framhålla följande. Enligt nu gällande bestämmelser (5 § företagsinteckningsförordningen) görs i inskrivningsboken ett särskilt upplägg för varje verksamhet beträffande vilken det förekommer ett inteckningsärende. Vid överföringen till det nya företagsinteckningsregistret bör det av praktiska skäl inte komma i fråga att göra någon materiell kontroll av att flera inteckningar på ett och samma upplägg verkligen har samma giltighetsområde (se vad som anförs om betydelsen av den s. k. kongruensprincipen vid 14 och 15 §§ promulgationslagen).

Det kan finnas anledning att återkomma till utformningen av förevarande paragraf när domstolsverket har redovisat sin utredning när det gäller frågan om övergången till ADB bör ske successivt eller på en gång.

5 § Om egendom, i vilken en företagsinteckning som avses i 3 § gäller, är utmätt vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek eller om näringsidkaren är försatt i konkurs på grund av en ansökan som har gjorts före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser beträffande utmätningen eller konkursen i stället för 2 kap. 1 och 5 §§ och 3 kap. 5 § lagen om företagshypotek.

6 § Om en intecknad verksamhet har överlåtits före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek, gäller i stället för 2 kap. 3 § andra stycket nämnda lag motsvarande äldre bestämmelser. Detsamma gäller, om skifte eller bodelning som avses i 2 kap. 4 § första stycket lagen om företagshypotek har skett före ikraftträdandet av nämnda lag.

Vad som föreskrivs i 2 kap. 4 § andra stycket lagen om företagshypotek gäller inte om köpehandlingen har upprättats före den 1 juli 1967.

(Jfr punkterna 4–6 i utredningens förslag.)

Paragraferna innerhåller undantag från huvudregeln i 3 § att lagen om företagshypotek skall tillämpas även i fråga om äldre inteckningar. När det gäller skillnaderna mellan gammal och ny lag får jag hänvisa till vad som anförs i specialmotiveringen till de paragrafer i lagen om företagshypotek som anges i förevarande paragrafer.

6 § andra stycket motsvarar vad som gäller enligt punkten 3 d i övergångsbestämmelserna till FL. Bestämmelsen innebär att den genom 12 § FL införda (och till 2 kap. 4 § andra stycket lagen om företagshypotek överförda) regeln som begränsar ett lösöreköps verkan mot en intecknings-

borgenär inte skall gälla, om köpehandlingen har upprättats innan FL trädde i kraft den 1 juli 1967.

7 § En inteckning till säkerhet för fordran som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek skall anses som en enligt nämnda lag beviljad eller sökt inteckning på ett belopp som motsvarar den tidigare beviljade eller sökta inteckningens kapitalbelopp. Om inteckningen är beviljad, skall inteckningshandlingen anses som ett företagshypoteks brev på samma belopp.

(Jfr punkt 10 i utredningens förslag.)

Som jag har berört vid 3 § är huvudregeln att lagen om företagshypotek skall gälla även i fråga om äldre företagsinteckningar. Övergångsregleringen i förevarande paragraf överensstämmer med vad som gäller enligt 23 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken (JP). Av paragrafen följer att intecknad ränta blir utan betydelse. I stället kommer bestämmelserna om tillägg i 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek att gälla (med de inskränkningar som följer av 10 och 11 §§ promulgationslagen).

8 § Om en inteckningshandling utgör säkerhet för fordran vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek, skall företagshypotek enligt 1 kap. 3 § lagen om företagshypotek anses upplåtet till säkerhet för fordringen. Om en borgenär innehar en inteckningshandling vid ikraftträdandet av lagen om företagshypotek utan att handlingen utgör säkerhet för fordran, skall företagshypotek anses upplåtet till säkerhet för borgenärens rätt på grund av handlingen.

Utän hinder av första stycket gäller fortfarande 9 § första stycket lagen (1966:454) om företagsinteckning.

(Jfr punkt 11 i utredningens förslag.)

Paragrafen överensstämmer med vad som gäller enligt 24 § JP.

I första stycket regleras det fallet att en inteckningshandling vid ikraftträdandet innehas av en borgenär. Innehas inteckningshandlingen av borgenären som säkerhet för fordran enligt en omslagsrevers skall handlingen anses som ett företagshypoteks brev till säkerhet för omslagsreversen. Om inteckningshandlingen däremot innehas av borgenären utan annan fordran än den som det intecknade skuldebrevet utvisar, skall företagshypotek anses ställt för den intecknade fordringen. Inteckningshandlingen får alltså här på en gång utgöra hypoteks brev och bevis om fordringen. Om betalningsrätten sedermera upphör, kommer inteckningshandlingen därefter endast att kunna användas som hypoteks brev.

Enligt nuvarande bestämmelser finns det en möjlighet att angripa betalningsrätten med åberopande av en brist i fråga om den intecknade fordringens eller inteckningsmedgivandets giltighet. Denna möjlighet bör bibehållas trots att inteckningshandlingen skall betraktas som ett hypoteks brev. En regel om fortsatt giltighet av 9 § första stycket FL har därför tagits in i andra stycket.

9 § Om en ansökan om företagsinteckning har gjorts före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek men inte blivit slutligt behandlad vid ikraftträdandet, skall inteckning beviljas och företagshypoteksbrev utfärdas enligt lagen om företagshypotek, om ansökningen uppfyller villkoren för inteckning enligt äldre bestämmelser.

Söks efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek inteckning på grund av en fordringshandling på vilken det före ikraftträdandet har tecknats ett sådant medgivande som avses i 8 § lagen (1966:454) om företagsinteckning, skall ansökningen tas upp och prövas som en ansökan om inteckning enligt 4 kap. 10 § lagen om företagshypotek. Ansökningen skall därvid anses avse ett belopp som svarar mot fordringens kapitalbelopp.

Om en inteckning beviljas enligt första eller andra stycket, gäller vad som föreskrivs i 8 § om upplåtelse av företagshypotek.

(Jfr punkterna 12 och 19 i utredningens förslag.)

Första och andra styckena, som överensstämmer med 61 § JP, reglerar hur det skall förfaras med en inteckningsansökan som bygger på bestämmelserna i FL men som prövas efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek. En sådan ansökan godtas som en ansökan enligt lagen om företagshypotek i de fall som anges i förevarande paragraf. Då inteckningen har sökts före ikraftträdandet gäller enligt första stycket att ansökningen skall leda till att inteckning beviljas och hypoteksbrev utfärdas enligt lagen om företagshypotek, om ansökningen uppfyller villkoren enligt FL (se även 7 § promulgationslagen). När inteckningen söks efter ikraftträdandet på grund av ett fordringsbevis med inteckningsmedgivande som har tecknats för ikraftträdandet gäller däremot enligt andra stycket att ansökningen fullt ut skall prövas enligt lagen om företagshypotek.

Tredje stycket överensstämmer med 25 § JP (jfr punkten 12 i utredningens förslag).

10 § Om en borgenär har företagshypotek för sin fordran på grund av en inteckning som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek skall, i fråga om hans rätt till betalning vid utmätning eller konkurs, äldre bestämmelser tillämpas i stället för 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek, om det yrkas av någon vars rätt beror därav. Detta gäller dock endast om betalningen föranleds av en utmätning som har skett före utgången av år 1989 eller av en konkurs efter ansökan som har gjorts före samma tidpunkt.

Första stycket gäller även i fall då efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek en inteckningshandling som avses i nämnda stycke i samband med någon inteckningsåtgärd har ersatts med företagshypoteksbrev.

(Jfr punkt 13 i utredningens förslag.)

Paragrafen överensstämmer med 26 § JP.

De nya bestämmelserna i 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek om tillägg till företagshypoteksbrevets belopp bör i princip gälla även i fråga om äldre inteckningar (se 7 § promulgationslagen). Beroende på den intecknade räntans höjd skulle emellertid i vissa fall en tillämpning av dessa bestäm-

melser kunna leda till rättsförluster för näringsidkaren, inteckningsborgernären eller någon tredje man. Förevarande paragraf och 11 § innehåller övergångsbestämmelser som tar sikte på denna problematik.

I *första stycket* föreskrivs för samtligt sakägare, alltså även näringsidkaren, en övergångstid till utgången av år 1989 under vilken äldre bestämmelser om intecknad ränta får gälla (se 7 och 13 §§ FL). En förutsättning för att äldre bestämmelser skall tillämpas är att någon vars rätt kan påverkas yrkar det. Med en sådan ordning kan man räkna med att äldre bestämmelser efter hand bara undantagsvis behöver tillämpas parallellt med de nya reglerna. Eftersom paragrafen är tidsbegränsad kommer den så småningom att helt sakna betydelse.

När det gäller tillämpningen av 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek har man också att ta hänsyn till sådana fall då en inteckningshandling i samband med utsträckning eller någon annan inteckningsåtgärd ersätts med företagshypoteksbrev. Om pantförskrivning av ett sådant hypoteksbrev alltid skulle medföra rätt till betalning enligt 2 kap. 5 § skulle på det sättet bestämmelserna i första stycket kunna kringgå. I *andra stycket* föreskrivs därför att första stycket även gäller då en inteckningshandling som avses i första stycket i samband med någon inteckningsåtgärd har ersatts med företagshypoteksbrev (jfr 26 § andra stycket JP).

Utredningen har även föreslagit en inte tidsbegränsad rätt för näringsidkaren att påfordra att betalning till borgnären skall begränsas enligt äldre bestämmelser (punkt 14 i utredningens förslag som överensstämmer med 27 § JP). Jag anser inte att det i förevarande sammanhang finns behov av en sådan bestämmelse, som dessutom kan medföra praktiska olägenheter. Promulgationslagen innehåller därför inte någon motsvarighet till utredningens förslag i denna del.

11 § Om en borgenär har företagshypotek för en vid ikraftträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek föreliggande fordran på grund av en inteckning som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet och fordringens förfallodag inträffar efter utgången av år 1989, gäller följande. Borgnären får säga upp fordringen till betalning inom sex månader, om en tillämpning av 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek medför att inteckningssäkerhetens värde går ned väsentligt och gäldenären inte efter anfordran ställer ytterligare säkerhet som borgenären skäligen kan godta. Uppsägningen får inte ske förrän sex månader har förflutit från det gäldenären har anmodats att ställa ytterligare säkerhet och inte heller före utgången av år 1987 eller senare än att tiden för att fullgöra betalningen infaller före utgången av år 1989.

(Jfr punkt 15 i utredningens förslag.)

Paragrafen överensstämmer med vad som gäller enligt 28 § JP.

Bestämmelserna i förevarande paragraf tar sikte på äldre inteckningar med hög ränta där en tillämpning av 2 kap. 5 § lagen om företagshypotek skulle leda till att inteckningssäkerhetens värde minskar. Undantagsvis

kan minskningen ha en sådan betydelse för inteckningsborgnären att han – om fordringens förfallodag inträffar efter utgången av år 1989 och 10 § alltså inte är tillämplig – bör ha rätt att säga upp sin fordran till betalning i förtid. Förevarande paragraf ger honom under vissa förutsättningar en sådan rätt.

Paragrafen kommer att sakna betydelse efter utgången av år 1989, eftersom den förtida uppsägningen inte får ske senare än att tiden för att fullgöra betalningen infaller före denna tidpunkt (se om 28 § JP prop. 1970: 145 s. 135 och 412).

12 § Denna lag utgör inte hinder för en borgenär att göra gällande personligt betalningsansvar på grund av en inteckningshandling.

(Jfr punkt 16 i utredningens förslag.)

Paragrafen, som överensstämmer med 29 § JP, innebär att övergången till ny lag inte inverkar på det personliga betalningsansvar som kan vara förenat med en inteckningshandling som har tillkommit före ikraftträdandet av den nya lagen (se även 8 § promulgationslagen).

13 § Om en företagsinteckning har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek och inteckningen är begränsad till näringsverksamhet inom ett eller flera län eller inom en eller flera kommuner (regional inteckning), tillämpas 3 § första stycket och 32 § första stycket lagen (1966: 454) om företagsinteckning när det gäller att bestämma inteckningens giltighetsområde. Därvid beaktas inte sådana ändringar i kommunal indelning eller länsindelning som sker efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek.

(Jfr punkt 17 i utredningens förslag).

Övergångsbestämmelserna i förevarande och närmast följande paragrafer skall ses mot bakgrunden att lagen om företagshypotek i princip endast tillåter riksinteckningar och att möjligheten till regionala inteckningar avskaffas (se härom avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen samt 3 kap. 1 § lagen om företagshypotek). Eftersom utredningen ville tillåta kommunala inteckningar (men inte länsinteckningar) har övergångsbestämmelserna fått en utformning som avviker från vad utredningen föreslagit.

För näringsidkaren kan det vara av intresse att en regional inteckning inte vid ikraftträdandet av lagen om företagshypotek utsträcks till hela landet. Med utgångspunkt i hittills gällande rätt kan nämligen näringsidkaren ha utfäst sig att hålla ett visst område gravationsfritt eller räknat med en sådan gravationsfrihet inför en förestående försäljning. Denna synpunkt får särskild tyngd med hänsyn till att det skulle kunna bli fråga om att utvidga inteckningens giltighetsområde från en enda kommun till hela landet. I *första meningen* föreskrivs därför att äldre bestämmelser fortfarande skall tillämpas när det gäller att bestämma äldre inteckningars geografiska giltighetsområde. Äldre regionala inteckningar övergår alltså inte

utan vidare till att bli riksinteckningar (se vidare 14 § promulgationslagen).

Av praktiska skäl innehåller *andra meningen* en bestämmelse som innebär att indelningsändringar som sker efter ikraftträdandet av lagen om företagshypotek inte skall beaktas vid tillämpningen av 32 § första stycket FL.

Punkt 18 i utredningens förslag till övergångsbestämmelser har inte fått någon motsvarighet. Den anknyter till vissa av utredningen föreslagna bestämmelser om kommunala indelningsändringar som inte fått någon motsvarighet i mitt förslag, eftersom detta inte tillåter regionala inteckningar.

14 § En regional inteckning, som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen (1984: 000) om företagshypotek, får på ansökan av näringsidkaren utsträckas att gälla i hela landet. Om en sådan ansökan gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen om företagshypotek angående ansökan om inteckning. Av 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om företagshypotek följer att utsträckning inte får ske så att inteckningen i fråga om den intecknade verksamhetens art eller giltighetsområdet avviker från en annan inteckning som är beviljad eller sökt i samma verksamhet.

(Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.)

Jag hänvisar till vad som anförts vid 13 § om äldre regionala företagsinteckningar (se även avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen). Enligt förevarande paragraf krävs det en ansökan av näringsidkaren för att sådana inteckningar skall bli riksinteckningar enligt den nya lagen. Den s.k. kongruensprincipen skall upprätthållas (se 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om företagshypotek). Utsträckning får alltså inte ske om det finns flera regionala inteckningar med olika giltighetsområden, såvida de inte avser verksamhet av helt skilda slag. Av kongruensprincipen följer vidare att nyinteckning inte får ske så länge det finns regionala inteckningar i verksamheten (se dock 15 §). I motiven till 4 § har behandlats frågan om kontroll av inteckningars giltighetsområde vid överföringen till det nya företagsinteckningsregistret.

Enligt 4 kap. 14 § lagen om företagshypotek krävs för utsträckning medgivande av företagshypoteksbrevets innehavare. Enligt min mening saknas det anledning att i förevarande situation kräva motsvarande medgivande. Det är inte heller nödvändigt att inteckningshandlingen ges in (jfr 4 kap. 19 § lagen om företagshypotek).

Något särskilt bevis om en inteckningsåtgärd enligt förevarande paragraf behöver inte utfärdas. Om den äldre inteckningshandlingen ges in, möter det emellertid inget hinder mot att ett nytt hypoteksbrev utfärdas.

15 § Vid prövningen av ansökningar om inteckning skall – vid tillämpningen av 3 kap. 2 § tredje stycket lagen (1984: 000) om företagshypotek i vad avser giltighetsområdet – inte förrän efter utgången av år 1999 hänsyn tas till regionala inteckningar, som har beviljats eller sökts före ikraftträ-

dandet av lagen om företagshypotek. Vad nu sagts gäller dock inte sådana regionala inteckningar som kan utsträckas enligt 14 §.

(Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.)

I 14 § behandlas regionala inteckningar som har samma giltighetsområde eller som – om de har olika giltighetsområden – avser verksamhet av helt skilda slag, dvs. inteckningar som kan utsträckas till riksinteckningar utan några problem. Som jag har anfört vid 14 § är det vidare en förutsättning för nyinteckning att det inte finns äldre regionala inteckningar. Kongruensprincipen kräver att de utsträckts till riksinteckningar innan en ny inteckning får meddelas i samma verksamhet.

Förevarande paragraf tar sikte på det fallet att de regionala inteckningarna i ett visst slags verksamhet avser olika geografiska områden. Det är då inte möjligt att tillämpa bestämmelserna i 14 § om utsträckning utan det behövs en inteckningssanering av typ dödning – nyinteckning. Sådana åtgärder förutsätter medverkan av inteckningshavarna. Om man här tillämpar kongruensprincipen fullt ut, kan en inteckningshavare genom att vägra att medverka till en inteckningssanering göra det omöjligt för näringsidkaren att ta ut nya riksinteckningar. För att undgå denna betydande olägenhet bör man enligt min mening övergångsvis lätta på kongruenskravet.

Förevarande paragraf innebär att man fram till år 2000 (jfr 62 § JP) bortser från regionala inteckningar som gäller samma slags verksamhet i olika geografiska områden. Under denna övergångstid kan alltså nya riksinteckningar tas ut oavsett förekomsten av sådana regionala inteckningar. Efter utgången av övergångstiden blir det däremot möjligt att ta ut ytterligare riksinteckningar först sedan ännu kvarstående regionala inteckningar antingen dödats eller också, efter dödning av vissa inteckningar, utsträckts till att gälla i hela landet.

Lättnaderna i kongruenskravet enligt förevarande paragraf avser endast nyinteckning och alltså inte andra inskrivningsärenden.

16 § Om ett skepp vid ikrafträdandet av lagen (1984:000) om företagshypotek omfattas av en företagsinteckning enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1067) om ändring i lagen (1966:454) om företagshypotek, skall skeppet omfattas av ett företagshypotek på grund av inteckningen.

(Jfr punkten 8 i utredningens förslag.)

Enligt 2 kap. 1 § andra stycket 2 lagen om företagshypotek omfattas inte skepp av företagshypotek. Detta överensstämmer med gällande rätt (se 4 § första stycket 1 FL).

Enligt den övergångsbestämmelse som anges i förevarande paragraf kan emellertid ett skepp undantagsvis omfattas av en företagsinteckning. Om så fortfarande är fallet när lagen om företagshypotek träder i kraft, skall skeppet enligt förevarande paragraf omfattas av företagshypotek enligt den nya lagen.

Av grunderna för 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om företagshypotek följer att ett skepp i det fall som avses här kommer att omfattas av företagshypotek även på grund av inteckningar som söks efter det att lagen om företagshypotek har trätt i kraft (se prop. 1973: 42 s. 609).

17 § En båt omfattas inte av företagshypotek så länge båten är upptagen i skeppsregistret enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1).

(Jfr punkten 9 i utredningens förslag.)

Tidigare kunde vissa mindre fartyg (båtar) intecknas för fordran enligt lagen (1901: 26 s. 1) om inteckning i fartyg (lagen upphävd genom SFS 1973: 1064). En båt som besvärades av en fartygsinteckning skulle tas upp i skeppsregistret. Enligt punkt 3 övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1067) om ändring i FL omfattas inte en sådan båt av en företagsinteckning. Förevarande paragraf innebär att denna ordning kommer att gälla även i fortsättningen. Om båten avförs ur skeppsregistret, kommer den därefter att kunna omfattas av företagshypotek.

4.3 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

2 kap. 3 §

Till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, *maskiner* och annan utrustning som tillförts fastigheten för att användas i verksamheten huvudsakligen på denna. *Sådan egendom hör dock inte till fastigheten, om ägaren har avgett förklaring härom och förklaringen är inskriven i fastighetsboken enligt 24 kap.* Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör *inte i något fall* till fastigheten.

Som framgår av den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.7) föreslår jag att det införs inskrivningsrättsliga regler som gör det möjligt för en fastighetsägare dels att rättsligt skilja en fastighet från dess industritillbehör, dels att rättsligt återförena fastigheten med sådan egendom.

Det nya inskrivningsrättsliga institutet kommer att regleras i ett nytt 24 kapitel i JB. Förevarande paragraf innehåller emellertid huvudregeln om att industritillbehören hör till fastigheten. Paragrafen har därför kompletterats med en bestämmelse som anger att huvudregeln inte gäller, om fastighetsägaren har avgett en förklaring att industritillbehören inte skall höras till fastigheten och denna förklaring har skrivits in i fastighetsboken.

Rättsverkan av att fastighetsägaren låter skriva in en förklaring som avses i andra meningen blir att all hans rörelseegendom av industritillbehörs karaktär omedelbart rättsligen skiljs från fastigheten och förvandlas till lös egendom. Rättsverkan blir också den att fastigheten tills vidare inte kan tillföras någon ny utrustning av industritillbehörs karaktär på så sätt

att utrustningen blir tillbehör till fastigheten enligt paragrafens första mening. All befintlig och framtida rörelseegendom på fastigheten som varit eller skulle ha kommit att bli tillbehör till denna, om inskrivningen inte hade kommit emellan, blir alltså disponibel att utnyttja som kreditsäkerhet för sig.

Befintlig och framtida lös egendom av industritillbehörs karaktär kan på nytt i rättslig bemärkelse förenas med fastigheten, om inskrivningen avförs ur fastighetsboken (se 24 kap. 2 §).

Inskrivningens rättsverkan inträder vid utgången av den inskrivningsdag på vilken inskrivningen beviljas. På motsvarande sätt kommer verkan av att en beviljad inskrivning avförs att inträda i och med utgången av den inskrivningsdag på vilken inskrivningen har avförts.

I princip gäller enligt 19 kap. 16 § JB att en inskrivning saknar betydelse för det materiella rättsläget. Det innebär att en inskrivning av en förklaring om industritillbehör eller ett avförande av en sådan inskrivning kan angripas även efter besvärstidens utgång, om exempelvis en kreditgivare som inte hörts i inskrivningsärendet gör gällande att åtgärden har kränkt hans rätt.

2 kap. 4 §

Föremål som nyttjanderättshavare eller eljest annan än fastighetsägaren tillfört fastigheten hör ej till denna, om icke föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand. Detsamma gäller i fråga om föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och tillförts denna av fastighetsägaren utan att han ägde föremålet. Har fastighetsägaren tillfört fastigheten föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och som han förvärvat under villkor att överlåtaren har rätt att återtaga föremålet om förvärvaren åsidosätter vad som åligger honom enligt överlåtelseavtalet, hör föremålet icke till fastigheten så länge villkoret gäller.

Omfattas föremål, som tillförts fastighet av annan än fastighetsägaren, *av företagshypotek* och har föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand genom att fastighetsägaren förvärvat verksamheten eller näringsidkaren förvärvat fastigheten, hör föremålet likväl icke till fastigheten, om det icke upphört att *omfattas av hypoteket* eller, i det fall näringsidkaren förvärvat fastigheten, om icke sex månader förflutit från det han sökt lagfart på sitt fång. Har *inteckningsborgenären* före utgången av angivna tid väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för det område där fastigheten ligger, hör föremålet ej till fastigheten, om icke två månader förflutit från det talan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft.

Ändringarna i paragrafens andra stycke är redaktionella och föranledda av den säkerhetsrättsliga konstruktionen och terminologin i lagen om företagshypotek.

24 kap. Inskrivning av förklaring om tillbehör till industrifastighet

De inskrivningsrättsliga reglerna om tillbehör till industrifastighet har tagits in i ett nytt 24 kapitel i JB.

1 § En fastighetsägare har rätt att ansöka om inskrivning i fastighetsboken av förklaring som avses i 2 kap. 3 §. Som fastighetsägare anses i detta kapitel den för vilken lagfart senast är sökt. Ansökningen skall göras skriftligen.

Ansökningen skall avslås, om

1. kravet på skriftlig form inte har iakttagits,
2. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad och inskrivningsansökningen inte har medgivits av den som har lagfart,
3. en eller flera inteckningar gäller i fastigheten och varje borgenär för vars fordran pantbrev på grund av sådan inteckning utgör säkerhet inte med ingivande av pantbrevet har medgivit ansökningen,
4. fastigheten har frångått sökanden på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,
5. sökanden är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inskrivningen söks samt fastigheten hör till konkursboet,
6. fastigheten eller en del därav är utmätt eller utmäts den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen,
7. fastigheten eller en del därav har tagits i anspråk genom betalnings-säkring eller tas i anspråk den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen,
8. fastigheten eller en del därav är belagd med kvarstad eller beläggs med kvarstad den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten inte har medgivit ansökningen.

Om ett ärende angående lagfart för sökanden har skjutits upp till en senare inskrivningsdag, skall behandlingen av inskrivningsansökningen skjutas upp till samma dag.

Enligt *första stycket* har en fastighetsägare rätt att söka inskrivning i fastighetsboken av en förklaring varigenom han vill skilja befintliga och framtida industritillbehör från sin fastighet. Som fastighetsägare anses i förevarande kapitel (jfr 22 kap. 1 § JB) den för vilken lagfart senast är sökt. Ansökningen skall göras skriftligen. Någon kontroll från inskrivningsmyndighetens sida att det verkligen finns industritillbehör på fastigheten kommer givetvis inte i fråga.

I *andra stycket* finns en uppräknig i åtta punkter av de fall då en ansökan om inskrivning skall avslås.

Andra punkten behandlar det fallet att sökandens ansökan om lagfart är vilandeförklarad. Liksom när det gäller en inteckningsansökan beaktas här de bakomvarande ägarförhållandena på så sätt att inskrivningen kräver samtycke av den som alltjämt har lagfart på fastigheten. Om sådant samtycke saknas, skall ansökningen avslås. I motsats till vad som gäller i fråga om ansökan om inteckning (se 22 kap. 4 § JB) skall ansökningen alltså inte förklaras vilande. Det föreligger enligt min mening inte något behov av vilandeförklaring.

För att befintliga säkerhetsinnehavare inte skall riskera att drabbas av förluster bör, som jag har framhållit i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.7), samtliga innehavare av pantbrev i en fastighet lämna sitt medgivande för att industritillbehören skall kunna skiljas från fastigheten genom en inskrivningsåtgärd enligt förevarande paragraf. Detta grundläggande rättssäkerhetskrav tillgodoses genom bestämmelsen i *tredje punkten*.

Uppenbarligen bör en person inte få disponera över en fastighet som ägare, om fastigheten har frångått honom på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv. I ett sådant fall skall därför enligt *fjärde punkten* inskrivningsansökningen avslås (jfr 22 kap. 3 § första stycket fjärde punkten JB).

Femte--åttonde punkterna motsvarar vad som enligt 22 kap. 3 § första stycket femte och sjätte punkterna gäller i fråga om ansökan om inteckning. En ansökan om inskrivning skall alltså i princip avslås, om fastigheten eller en andel av den har dragits in i en general- eller specialeksekution. Är det fråga om konkurs skulle en inskrivning kunna förrycka borgenärernas inbördes företrädesrätt. Är det fråga om utmätning, betalningssäkring eller kvarstad skulle inskrivningen kunna äventyra en borgenärs rätt genom den effekt inskrivningen får på fastighetens förmögenhetsvärde.

I vissa fall kan det emellertid vara till nytta för en borgenär att rörelseegendom och fastighet skiljs åt genom inskrivning, nämligen om gäldenären därigenom lättare kan skaffa medel till att betala borgenären. På motsvarande sätt som i fråga om inteckning tillåts därför inskrivning utan hinder av de förhållanden som anges i *sjätte--åttonde punkterna*, om kronofogdemyndigheten har medgivit ansökningen.

Däremot har jag inte funnit skäl att, som utredningen har föreslagit men i motsats till vad som gäller inom fastighetsinskrivningsrätten, göra det möjligt för en fastighetsägare i konkurs att med konkursförvaltarens medgivande erhålla inskrivning enligt förevarande paragraf. Den av utredningen föreslagna ordningen skulle enligt min mening inte leda till några påtagliga, praktiska fördelar som kunde motivera ett avsteg från vad som gäller inom fastighetsinskrivningsrätten. En inskrivning får därför inte under några förhållanden äga rum, om fastighetsägaren är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inskrivningen söks samt fastigheten hör till konkursboet.

Bestämmelsen i *tredje stycket* om uppskov med behandlingen av en inskrivningsansökan överensstämmer med vad som gäller angående ansökan om inteckning (se 22 kap. 3 § andra stycket).

2 § En inskrivning av förklaring som avses i 2 kap. 3 § skall avföras på ansökan av fastighetsägaren. Ansökan skall göras skriftligen.

I fråga om ansökningen gäller 1 § andra och tredje styckena. I stället för vad som föreskrivs i 1 § andra stycket 3 gäller dock att ansökningen skall avslås, om inte varje borgenär som har företagshypotek i fastighetsägarens

näringsverksamhet med ingivande av företagshypoteksbrevet har medgivit ansökningsen. Sådant medgivande behövs inte, om fastighetsägaren visar att åtgärden att avföra inskrivningen endast berör egendom som inte omfattas av företagshypoteket.

Paragrafen reglerar fastighetsägarens rätt att låta avföra en inskrivning enligt 1 § ur fastighetsboken. Åtgärden medför att befintlig och framtida lös egendom av industritillbehörs karaktär på nytt förenas med fastigheten i rättslig bemärkelse.

Förutsättningarna för att få en beviljad inskrivning avförd enligt förevarande paragraf överensstämmer i stort med vad som enligt 1 § krävs för att en inskrivning skall komma till stånd. Fastighetsinteckningsborgenärens intresse vid en åtgärd enligt 1 § motsvaras emellertid här av intresset hos företagsinteckningsborgenären. För att en inskrivning skall få avföras krävs följaktligen medgivande av den eller de borgenärer som har företagshypotek i fastighetsägarens näringsverksamhet. Medgivandet är naturligtvis onödigt, om åtgärden att föra av inskrivningen endast berör egendom som inte omfattas av företagshypoteket. Det kan t. ex. förhålla sig så att företagshypoteket enbart gäller i en näringsverksamhet av viss art, men den lösa egendom som berörs av en åtgärd enligt förevarande paragraf hör till någon annan art av näringsverksamhet.

3 § Bestämmelserna i 1 och 2 §§ tillämpas också på tomträtt som har inskrivits. Därvid likställs inskrivning av tomträtt med lagfart.

Paragrafen föreskriver, efter förebild i 22 kap. 15 §, att 1 och 2 §§ skall tillämpas också i fråga om inskriven tomträtt.

Inskrivningsåtgärder enligt förevarande kapitel skall inom det manuella inskrivningssystemet ske i fastighetsboken och tomträttsboken och inom fastighetsdatasystemet i inskrivningsregistret (se 3 § lagen om inskrivningsregister). Anteckningar om åtgärderna kan därvid enligt min mening lämpligen göras i anteckningsspalten eller, inom fastighetsdatasystemet, i avdelningen för anteckningar.

Om en inskrivning enligt 1 § äger rum, bör samtliga pantbrev som gäller i fastigheten förses med en anteckning om inskrivningen eller också bytas ut mot nya pantbrev varav ändringen framgår. I annat fall skulle blivande kreditgivare kunna vilseledas. Om inskrivningen avförs enligt 2 §, bör fastighetsägaren och vederbörande pantbrevsinnehavare ha rätt att få anteckningen om inskrivningen avförd även från pantbrevet.

Närmare bestämmelser i nu angivna hänseenden kan meddelas av regeringen i särskilda tillämpningsföreskrifter till det nya kapitlet.

4.4 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen

I 145 a och 185 g §§ har gjorts redaktionella ändringar med anledning av anpassningen i lagen om företagshypotek till JB:s panträttskonstruktion.

Jag hänvisar till vad som har anförts om förevarande paragrafer i specialmotiveringen till 4 kap. 21 § första stycket andra punkten lagen om företagshypotek.

4.5 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

6 kap. 5 §

Enligt 4 kap. 29 § andra stycket utsökningsbalken får en utmätningssköldenär pantsätta en företagsinteckning även sedan intecknad egendom har utmätts. Denna rätt kan vara av värde för gäldenären då det gäller att skaffa medel till att betala utmätningsskölden. Å andra sidan kan utgåendet av en tidigare meddelad företagsinteckning medföra att den förmänsrätt som utmätningssökanden har vunnit blir utan värde (jfr specialmotiveringen till 1 kap. 3 § lagen om företagshypotek). 6 kap. 5 § utsökningsbalken ger kronofogdemyndigheten en rätt att ta i förvar en obelånad inteckningshandling som gäller i utmätt skepp eller luftfartyg eller i utmätta reservdelar till luftfartyg. Sedan handlingen har tagits i förvar får den inte pantförskrivas utan kronofogdemyndighetens tillstånd. Möjligheten att ta i förvar och förhindra pantförskrivning av obelånade inteckningshandlingar utsträcks genom den föreslagna ändringen av förevarande paragraf till att avse även företagshypoteksbrev. Ett hypoteksbrev som delvis är belånat och som alltså befinner sig i tredje mans besittning kan tas om hand enligt bestämmelserna i 6 kap. 7 § utsökningsbalken.

8 kap. 13 § och 13 kap. 17 §

Ändringarna är redaktionella.

4.6 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

Ändringarna i 15 kap. 8 § är redaktionella.

4.7 Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken

Ändringen i 21 kap. 3 § är redaktionell.

4.8 Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen

Ändringarna i 5 § är redaktionella. Jag hänvisar till vad som anförts om förevarande paragraf i specialmotiveringen till 2 kap. 1 § lagen om företagshypotek.

4.9 Förslaget till lag om ändring i lagen om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Ändringen i 3 a § är redaktionell.

4.10 Förslaget till lag om ändring i lagen om dödande av förekommen handling

Liksom ett pantbrev i en fastighet bör också ett företagshypoteksbrev kunna dödas enligt bestämmelserna i förevarande lag. Detta föranleder terminologiska ändringar i 1, 4, 8, 10 och 13 §§. Vidare införs en särskild forumbestämmelse i 2 § som anger att ansökan om dödande av ett företagshypoteksbrev skall ske hos rätten i den ort där inskrivningsmyndigheten är.

I 10 och 13 §§ finns nu bestämmelser om anteckning i fastighetsboken eller annan inskrivningsbok. Enligt 14 § andra stycket har bestämmelserna om annan inskrivningsbok än fastighetsbok motsvarande tillämpning på skepps- och skeppsbyggnadsregister. Hänvisningarna i 10 och 13 §§ till olika inskrivningsböcker ersätts med en hänvisning till inskrivningsbok eller inskrivningsregister. Under beteckningen inskrivningsregister kommer att falla det föreslagna företagsinteckningsregistret, skepps- och skeppsbyggnadsregistren och fastighetsrättsliga register som avses i lagen om inskrivningsregister. Den nuvarande bestämmelsen i 14 § andra stycket kan därmed utgå.

4.11 Förslaget till lag om ändring i lagen om arvsskatt och gåvoskatt

Ändringarna i 52 § 2 mom. är redaktionella och innebär att lagrummets lydelse anpassas till panträttskonstruktionen i JB, sjölagen och förslaget till lag om företagshypotek.

4.12 Förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen

Anpassningen till JB:s panträttskonstruktion och den nya terminologin i lagen om företagshypotek föranleder vissa ändringar i 1 och 2 §§ lagsökningslagen.

För att en borgenär genom lagsökning skall kunna söka betalning ur fast egendom eller skeppsegendom krävs enligt 1 § andra stycket att borgenären innehar en fordran som grundar sig på ett skriftligt fordringsbevis och att panträtt för fordringen har upplåtits i egendomen genom en skriftlig handling. Enligt 2 § första stycket skall bl. a. en avskrift av upplåtelsehandlingen bifogas lagsökningsansökningen. Ändringarna i förevarande paragrafer innebär att motsvarande regler införs då en borgenär genom lagsökning vill söka betalning ur egendom som omfattas av företagshypotek.

Det kan förekomma att en företagsinteckning ligger som säkerhet för en muntlig fordran och att säkerhetsupplåtelsen har skett muntligen. Enligt 1 § andra stycket i dess nu gällande lydelse kan i ett sådant fall lagsökning äga rum på grund av inteckningshandlingen, om ansökningen riktas mot företagsintecknad egendom. Enligt de föreslagna *övergångsbestämme-*

serna får lagsökning göras också i fortsättningen med åberopande av inteckningshandlingen, även om själva fordringen inte grundas på skriftligt bevis eller säkerhetsupplåtelsen inte har skett skriftligen. En förutsättning är att inteckningshandlingen vid ikraftträdandet utgör säkerhet för fordran.

Vid tillkomsten av JB och bestämmelserna om skeppshypotek i sjölagen meddelades motsvarande övergångsbestämmelser beträffande inteckningshandlingar som rör fast egendom resp. fartyg (se SFS 1971: 496 och 1973: 1074).

4.13 Förslaget till lag om ändring i stämpelskattelagen

I betänkandet (SOU 1983:8) Stämpelskatt har föreslagits en lag om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, som skall ersätta 1964 års stämpelskattelag. Betänkandet har remissbehandlats och övervägs f. n. inom finansdepartementet. I avvaktan på förslag till riksdagen om lagstiftning på grundval av betänkandet föreslås här de ändringar som behövs i 1964 års lag.

Ändringarna i 11 och 36 §§ är redaktionella. Ändringarna i 32 § är föranledda av att enligt lagen om företagshypotek endast näringsidkaren är behörig att ansöka om inteckning i näringsverksamheten.

4.14 Förslaget till lag om ändring i lagen om säkerhet för skattefordringar m. m.

Ändringarna i 2 och 4 §§ är redaktionella.

4.15 Förslaget till lag om ändring i lagen om införande av utsökningsbalken

I fråga om ändringen i 25 § förevarande lag hänvisar jag till vad som anförts i specialmotiveringen till 16 § lagen om införande av lagen om företagshypotek (se avsnitt 4.2).

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om företagshypotek,
2. lag om införande av lagen om företagshypotek,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i utsökningsbalken,
6. lag om ändring i föräldrabalken,
7. lag om ändring i ärvdabalken.
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),

9. lag om ändring i lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,
10. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förekommen handling,
11. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
12. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
13. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964: 308),
14. lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m.,
15. lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Se bilagedelen

Bilaga 1-4

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1984-02-21

Närvarande: justitierådet Höglund, f. d. justitierådet Hessler, regeringsrådet Wahlgren.

Enligt utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 15 september 1983 har regeringen på hemställan av statsrådet Rainer beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om företagshypotek,
2. lag om införande av lagen om företagshypotek,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i utsökningsbalken,
6. lag om ändring i föräldrabalken,
7. lag om ändring i ärvdabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,
10. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
11. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
12. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
13. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964: 308),
14. lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m. samt
15. lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Per Pettersson.

Förslagen föranleder följande yttranden inom lagrådet:

Lagrådet:

Inom kreditssystemet har under senare år säkerheter i form av företagsinteckningar fått en alltmer framträdande plats. Det remitterade förslaget innebär att den säkerhetsrätt som följer med företagsinteckning stärks och att regelsystemet moderniseras. I det senare hänseendet medför förslaget en anpassning av företagsinteckningsrätten till jordabalkens panträttskonstruktion, vilken sedermera också upptagits i fråga om skeppsanträtt. Den säkerhetsrätt som en borgenär erhåller på grund av företagsinteckning kallas i den föreslagna lagen för företagshypotek. Föremålet för en företagsinteckning är liksom för närvarande gäldenärens näringsverksam-

het. Med företagsinteckning menas i den nya lagen endast inskrivning av ett visst penningbelopp i denna verksamhet. Inskrivningen materialiseras i en införelse på gäldenärens upplägg i företagsinteckningsregistret. Beviset om inskrivningen kallas företagshypoteksbevis. Företagshypotek upplättes genom att gäldenären överlämnar företagshypoteksbeviset till borgenären som säkerhet för dennes fordran.

Bland nyheterna i förslaget märks, förutom den nya panträttskonstruktionen, att alla näringsidkare blir inteckningsberättigade och att i princip alla företagsinteckningar skall gälla i all den näringsverksamhet eller i den näringsverksamhet av visst slag som näringsidkaren bedriver här i landet (s. k. rikstäckande inteckningar). För att möjliggöra en förstärkning av underlaget för företagshypotek föreslås vidare, genom ändringar i jordabalken, ett nytt inskrivningsrättsligt institut, varigenom den egendom som utgör industritillbehör kan rättsligt avskiljas från fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet. Sådant avskiljande sker genom att fastighetens ägare avger förklaring därom och inskrivning av förklaringen görs i fastighetsboken. Har avskiljande skett, kan sådan egendom åter rättsligt förenas med fastigheten genom att inskrivningen av förklaringen avförs ur fastighetsboken. Till vissa problem som är förbundna med detta nya institut återkommer lagrådet i det följande vid förslaget till ändringar i jordabalken.

Angående den panträttskonstruktion som förslaget inför efter mönster av jordabalkens regelsystem kan allmänt sägas, att nackdelarna med det gamla systemet är åtskilligt överdrivna samtidigt som olägenheter uppstått genom den nya konstruktionen (jfr pantbrevsutredningens betänkande, SOU 1982: 57, "Pantbrev"). I själva verket är i många hänseenden fråga blott om olikheter i form, inte i sak. Då det exempelvis sägs att det mellan den gamla och den nya konstruktionen råder den grundläggande olikheten att panträtten (säkerheten) enligt det gamla systemet grundades genom inteckningen men i det nya kommer till stånd genom att beviset om inteckningen (pantbrevet) överlämnas som säkerhet för en fordran är detta knappast riktigt. I allt fall om man anser att panträtt är en rätt för en borgenär att, i händelse en fordran mot en gäldenär ej infrias i rätt ordning, göra sig betald ur pantegendomen, är det tydligt att någon saklig skillnad mellan gammal och ny konstruktion inte föreligger. I en av gäldenären enligt äldre rätt uttagen inteckning i hans fastighet skapades panträtt först genom att handlingen överlämnades som pant till borgenären, på samma sätt som förhållandet nu är med jordabalkens pantbrev. En annan sak är att genom anknytningen till ett vanligtvis löpande skuldebrev ett komplex av bl. a. godtrosförvävsregler kopplades på enligt äldre rätt, vilket inte är fallet med de nya pantbreven – ett förhållande som f. ö. föranlett vissa av olägenheterna med det nya systemet. Och liksom skedde enligt äldre rätt ombesörjs i dag själva uttagandet av inteckning oftast av den kreditinstitution som lämnar lånet; pantsättningen blir bindande gentemot pantägaren

och hans övriga borgenärer vid en viss tidpunkt under detta förfarande (se NJA 1981 s. 507, jfr 1983 s. 671). En sak för sig är att detta vanliga, kanske normala förfarande inte alls återspeglas i lagtexten i jordabalken. Men detta förhållande synes närmast böra betraktas som en lagteknisk onöjaktighet.

När den nya konstruktionen införts i fråga om fastighets- och skeppspant framstår det som naturligt att den införs även på nu förevarande område, dvs. beträffande säkerhet i företagsegendom. Det remitterade förslaget synes innebära en konsekvent genomförd anpassning till det nya systemet. Anledning till någon mer grundläggande eller principiell invändning mot förslaget finns därför inte i denna del. Inte heller i övrigt föranleder förslaget i sina huvuddrag någon invändning från lagrådets sida. I det följande behandlas några enskilda punkter där förslaget enligt lagrådets mening fått en mindre lyckad utformning. I vissa fall är fråga endast om smärre språkliga justeringar som lagrådet funnit sig föranlåtet att ta upp i yttrandet.

Förslaget till lag om företagshypotek

1 kap.

1 och 2 §§

Ledamöterna Hessler och Wahlgren:

Enligt 1 § avses med företagshypotek en säkerhetsrätt enligt "bestämmelserna i denna lag". I 2 § föreskrivs att en näringsidkare som vill upplåta företagshypotek i sin näringsverksamhet har rätt att i den ordning som anges i 4 kap. få inskrivning i verksamheten av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). Bevis om inskrivningen kallas företagshypoteksbrev. Enligt 4 § första stycket räknas ett konkursbo inte som näringsidkare enligt lagen.

Som allmän förutsättning för rätten att få företagsinteckning skall således gälla att den som begär inteckningen är näringsidkare eller åtminstone blivande näringsidkare och inte är i konkurs.

En central fråga är vilken betydelse som skall tillmätas kravet på att en inteckningssökande skall vara näringsidkare. Enligt gällande lag måste vissa ytterligare kvalifikationer uppfyllas för att företagsinteckning skall meddelas. Näringsverksamheten skall nämligen – med undantag för jordbruk eller skogsbruk – vara sådan att näringsidkaren skulle ha varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1929:117) om denna alltjämt hade varit i kraft. Dessutom måste s. k. driftsbevis företes. Nu nämnda förutsättningar föreslås slojade. Någon utredning till styrkande av en inteckningssökandes egenskap av näringsidkare eller blivande näringsidkare krävs inte enligt lagförslaget. Inte heller innehåller lagförslaget någon bestämmelse eller några uttalanden om rättsverkan av att en inteckning beviljas i verksamhet som sedermera visar sig inte vara näringsverksamhet utan enbart t. ex. hobbyverksamhet.

Av den tidigare återgivna lydelsen av 4 § första stycket i förslaget framgår att ett konkursbo inte skall räknas som näringsidkare. Enligt 4 kap. 11 § 4 skall en ansökan om företagsinteckning avslås, om sökanden är i konkurs eller försätts i konkurs samma inskrivningsdag som inteckningen söks. Enligt specialmotiveringen till förstnämnda lagrum blir såväl en av misstag beviljad inteckning på ansökan av konkursbo som en av konkursbo gjord upplåtelse av företagshypotek ogiltig. Genom att i lagtekniskt hänseende – och med hänsyn till förhållandena i praktiken något oegentligt – ett konkursbo bestämts som icke näringsidkare vill det synas som om begreppet även mer allmänt betraktat skall tillmätas avgörande betydelse vid lagens tillämpning. Frågan är emellertid om ett sådant synsätt inte skulle leda till onödiga komplikationer. Å ena sidan har önskemålet om en utvidgning av kretsen inteckningsberättigade medfört att kraven på bokföringsskyldighet och driftsbevis övergivits. Detta leder naturligt till ett försvårande av kontrollen av att en inteckningssökande verkligen är näringsidkare. I varje fall måste hur det än förfares uppkomma gränssfall. Ledning kanske söks med hänsyn till vederbörandes skatteförhållanden men även här kan det vara vanskligt att i gränssfallen snabbt träffa riktiga avgöranden. Å andra sidan blir en dylik kontroll meningsfull endast om rättsverkningarna av ett felaktigt beslut att bevilja inteckning blir betydelsefulla i något hänseende. Härutinnan kan anmärkas att något behov av rättsföljden ogiltighet knappast föreligger, eftersom inteckningens bestånd och värde kan göras beroende av huruvida inteckningsbar egendom, ingående i näringsverksamhet, förefinns vid den tidpunkt då inteckningen göres gällande. Om så är fallet synes i formellt avseende "oriktiga" inteckningar, beviljade vid en tidpunkt då sökanden ännu inte var näringsidkare, kunna få bli giltiga.

Det här anförda leder till slutsatsen att 2 § kan få den lydelsen att den som vill upplåta företagshypotek i näringsverksamhet som han driver eller avser att driva, har rätt att etc. – – . Genom inteckningsbeslutet kan då framgå vilken verksamhet som inteckningen gäller i eller kan komma att gälla i. Vidare blir det även med en sådan reglering den tilltänkte borgenären som får ta på sig uppgiften att undersöka om något kreditunderlag faktiskt finns. Någon större skillnad i sak mellan det remitterade förslaget och den här föreslagna ordningen torde inte föreligga.

Vad här sagts föranleder en ändring även i 4 § första stycket i förslaget.

Ledamoten Höglund:

Enligt 1 § avses med företagshypotek en säkerhetsrätt enligt "bestämmelserna i denna lag". I 2 § föreskrivs att en näringsidkare som vill upplåta företagshypotek i sin näringsverksamhet har rätt att i den ordning som anges i 4 kap. få inskrivning i verksamheten av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). Bevis om inskrivningen kallas företagshypoteksbrev.

Lagen förutsätter sålunda, att företagshypotek kan upplåtas av närings-

idkare i hans näringsverksamhet, men anger inte klart att det är just näringsidkare som enligt lagen äger upplåta företagshypotek. Lagen skulle vinna i tydlighet, om det i 1 § utsades att med företagshypotek avses en säkerhetsrätt som enligt bestämmelserna i lagen upplåtes av näringsidkare i hans näringsverksamhet. Ett sådant förtydligande föranleder en mindre redaktionell jämkning av första meningen i 2 § sålunda, att orden "i sin näringsverksamhet" flyttas ned och får ersätta ordet "verksamheten" efter uttrycket "få inskrivning i".

Enligt gällande lag äger inte alla näringsidkare upplåta företagsinteckning. Endast om näringsidkaren skulle ha varit bokföringsskyldig enligt 1929 års bokföringslag, om denna gällt även efter utgången av år 1976, eller om han driver jordbruk eller skogsbruk får företagsinteckning meddelas. Någon motsvarande avgränsning görs inte i den nu föreslagna lagen. Varje näringsidkare får alltså upplåta företagshypotek. Vem som är att anse som näringsidkare anges dock inte närmare. Enligt specialmotiveringen till 2 § avses med näringsidkare var och en – juridisk eller fysisk person – som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Och vidare sägs att begreppet näringsidkare alltså har en innebörd som överensstämmer med den som vanligtvis har tillagts detta begrepp inom civilrättslig lagstiftning. I samband härmed görs hänvisning till avtalsvillkorlagen (1971: 112), konsumentköplagen (1973: 877), marknadsföringslagen (1975: 1418) och bokföringslagen (1976: 125). Den återgivna bestämningen är densamma som kommit till uttryck i förarbetena till nämnda lagar. I förarbetena till konsumentköplagen sägs t. ex., att termen näringsidkare bör i överensstämmelse med vad som är fallet i marknadsföringslagen (1970 års lag i ämnet) och avtalsvillkorlagen fattas i vidsträckt mening, dvs. såsom omfattande varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur (prop. 1973: 138 s. 160, NJA II 1973 s. 438; i förarbetena till bokföringslagen hänvisas till denna bestämning, se prop. 1975: 104 s. 140).

Klart är att gränsdragningsproblem kan uppkomma. Det kan sålunda bli förenat med vissa svårigheter att avgöra huruvida en person, som driver verksamhet av ekonomisk natur, gör detta yrkesmässigt i det fall då han samtidigt innehar tjänst hos annan. Även i andra fall kan det vara svårt att avgöra huruvida fråga är om näringsverksamhet eller t. ex. hobbyverksamhet. Exempel därpå utgör vissa avgöranden på skatteområdet, där motsvarande fråga, om näringsverksamhet skall anses föreligga eller inte, uppkommer (se t. ex. RÅ 1964: 9 och från senare tid RÅ 1978 Aa 158). Bedömningen försvåras av att enligt 4 § tredje stycket i förslaget även den som avser att utöva näringsverksamhet men som ännu inte har påbörjat verksamheten faller in under lagens tillämpningsområde. Detta medför att praktiskt taget vem som helst synes kunna göra anspråk på att få företagsinteckning meddelad i sin påstådda verksamhet. Det kan i sammanhanget anmärkas att förslaget saknar motsvarighet till den nu gällande lagens föreskrifter om krav på viss utredning rörande verksamheten i inskriv-

ningsärendet (17 § FL). En annan sak är att en tilltänt borgenär kanske inte kommer att anse inteckningen tjänlig som kreditunderlag. Men om företagshypotek upplåtets och det visar sig att upplåtaren egentligen inte driver eller kommer att driva näringsverksamhet – med andra ord han varken är eller kommer att bli näringsidkare – inställer sig frågan, om upplåtelsen anses ogiltig och säkerheten alltså helt värdelös. Tvist därom kan t. ex. uppkomma vid utmätning för annan borgenärs fordran.

Förslaget innehåller i nämnda hänseende endast bestämmelsen i 4 § första stycket, att konkursbo inte räknas som näringsidkare enligt lagen, och enligt vad som anförs i specialmotiveringen till denna bestämmelse blir såväl en av misstag beviljad inteckning på ansökan av konkursbo som en av konkursbo gjord upplåtelse av företagshypotek ogiltig. Däremot saknas motsvarighet till den nu gällande lagens bestämmelse (i 9 § andra stycket FL), att inteckning inte må anses ogiltig på grund av att föreskriven bokföringsskyldighet inte förelåg, när inteckningen meddelades, eller näringsidkaren då inte drev jordbruk eller skogsbruk.

I kapitlet rörande inskrivningsförfarandet tas upp en bestämmelse, motsvarande nuvarande ordning, av innehåll att en ansökan om företagsinteckning skall avslås, om den verksamhet ansökningen avser uppenbarligen inte kan intecknas, se 4 kap. 11 § 2 i förslaget. Som exempel härpå anförs i specialmotiveringen att verksamheten i själva verket innebär utövande av tjänst. Vilken rättsverkan som följer av att en ansökan beviljas i strid mot bestämmelsen anges dock inte.

Avsaknad av bestämmelse i nämnda hänseende är ägnad att skapa osäkerhet. Det torde inte förhålla sig så att en oriktigt beviljad inteckning under alla omständigheter blir ogiltig. Till belysning av frågan kan nämnas att bestämmelser motsvarande nyssnämnda 4 kap. 11 § i förslaget finns i 18 § FL. Där upptas i första stycket särskilda avslagsanledningar under tre särskilda punkter. Punkt 1 omfattar bl. a. det fallet att inteckning medgivits av annan än sådan näringsidkare som är behörig enligt 2 § i lagen, medan punkt 3 upptar det fallet att inteckningen medgivits av någon som är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inteckningen söks. Angående det senare fallet föreskrivs i tredje stycket av paragrafen, att inteckning som meddelats i strid mot bestämmelsen i punkt 3 är utan verkan. Samma bestämmelse gäller dock inte i fråga om inteckning som meddelats i strid mot punkt 1 eller punkt 2.

Det remitterade förslaget saknar motsvarighet till 18 § tredje stycket FL. I specialmotiveringen till 4 kap. 11 § 4 i förslaget, vilken punkt motsvarar den förut berörda punkten 3 i 18 § första stycket FL, sägs också att, om en inteckning skulle beviljas trots konkursen, inteckningen och därmed företagshypoteksbrevet behåller sin giltighet men att en eventuell pantförskrivning normalt blir utan verkan mot konkursboet.

Hur det förhåller sig med en inteckning som meddelats i strid mot bestämmelserna i övriga punkter av 4 kap. 11 § i förslaget berörs inte. Det

nyss återgivna motivuttalandet rörande punkt 4 kan tyda på att inte heller in-teckningar som meddelats i strid mot övriga punkter skall betraktas som ogiltiga. Detta skulle t. ex. innebära att en in-teckning som i strid mot punkt 2 meddelats i verksamhet, som uppenbarligen inte kan in-tecknas, inte är ogiltig av den anledningen. En sådan ståndpunkt står i överensstämmelse med den förut nämnda bestämmelsen i 9 § andra stycket FL, att in-teckning inte blir ogiltig därför att frågan, huruvida näringsidkaren var bokförings-skyldig eller drev jordbruk eller skogsbruk, blivit oriktigt bedömd i in-skrivningsärendet. I rättspraxis har emellertid en in-teckning som meddelats i strid mot föreskriften i 3 § andra stycket FL – i vilket fall ansökningen alltså bort avslås enligt 18 § första stycket 1 i samma lag – ansetts ogiltig och talan om förmånsrätt på grund av in-teckningen lämnats utan bifall (NJA 1979 s. 413). I detta fall har sålunda en in-teckning ansetts ogiltig när den beviljats trots att avslagsanledning förekommit och 9 § andra stycket FL eller motsvarande bestämmelse inte varit tillämplig.

Det anförda ger vid handen att ett klarläggande synes önskvärt för det här närmast berörda fallet, att in-teckning meddelats trots att näringsverksamhet – eller tilltänkt näringsverksamhet – i själva verket inte förelegat.

3 §

Lagrådet:

I den – enligt remissprotokollet "terminologiska" – frågan, huruvida den säkerhetsrätt det rör sig om är att betrakta som en panträtt, uttalas i den allmänna motiveringen att den rätt som grundas genom företagsin-teckning inte brukat betecknas som panträtt och att skälen härtill främst är, att rätten inte består oavsett ägarbyte och inte heller utan tidsbegrän-sning samt att den egendom som utgör underlag inte specificeras. Enligt föredragande statsrådet är det närmast praktiska skäl som talar mot att panträttsterminologi används. Många bestämmelser som avser endast panträtt i traditionell mening men alltså inte rätt som grundas genom före-tagsin-teckning skulle, menar statsrådet, behöva ändras, om säkerhet i företagsegendom benämndes panträtt. I det remitterade förslaget har i stället för panträtt valts – trots kritik från vissa remissinstanser – beteck-ningen hypotek, som förmenas ha en mer obestämd innebörd än panträtt.

Detta sistnämnda förefaller något tvivelaktigt. Termen hypotek synes ganska fast knuten till institutioner och verksamhet som avser panträtt i fast egendom, i någon mån panträtt i fartyg. Termen "hypotekarisk" anger att panträtten grundar sig på registrering i offentligt register i motsats till sådan som kräver tradition av pantobjektet.

Om man emellertid bortser härifrån synes det välbetänkt att inte använ-da termen panträtt för den säkerhetsrätt som nu är i fråga. Detta beror inte så mycket på att de särskilda förmögenhetsföremål som utgör underlag inte är specificerade utan bildar en s. a. s. rörlig förmögenhetsmassa – detta är exempelvis förhållandet även beträffande industritillbehör till fastighet

vilket inte hindrar att fråga där anses vara om panträtt (jfr Rodhe i Tidskr. utg. av Jur. Fören. i Finland 1973 s. 239) – utan vad som synes avgörande är att det för panträttsbegreppet väsentliga elementet skydd mot ny ägare är mycket rudimentärt utvecklat vid företagsinteckning. Skydd gäller endast i vissa begränsade situationer och är dessutom föremål för preskription. Härigenom skiljer sig rätt på grund av företagsinteckning i så hög grad från panträtt att det synes väl motiverat att systematiskt inte inordna rätten under panträten.

I remissförslaget betecknas – liksom i utredningens förslag – den rättsföljd som utgöres av visst skydd mot ny ägare med den i sammanhanget främmande termen "förföljelserätt". Något särskilt behov av annan beteckning än den inom sakrätten hävdvunna, dvs. skydd mot ny ägare, synes inte föreligga.

Trots den ståndpunkt i begrepps- och terminologifrågan som ligger till grund för det remitterade förslaget föreskrivs i förevarande 3 §, att företagshypotek upplåts genom att näringsidkaren överlämnar företagshypoteksbrev som "pant" för en fordran. Klart är att den rättshandling varigenom säkerheten skapas i många hänseenden bör följa pantregler, så t. ex. reglerna om pantsättning av lös egendom i tredje mans besittning, vilka regler lika väl som vid panträtt i fastighet kan bli av betydelse då det gäller att upplåta säkerhet i överhypotek. Att exempelvis också reglerna i 4 kap. 29 § UB om pantsättning av pantbrev eller annan inteckningshandling är att tillämpa på företagshypoteksbrev är klart och kommer att framgå av att särskild bestämmelse härom föreslås intagen i 6 kap. 5 § UB (jfr prop. 1980/81: 8 s. 470). Däremot måste användningen av pantterminologi i den grundläggande bestämmelse i förslaget varom nu är fråga vara ägnad att åstadkomma förvirring och osäkerhet (jfr nedan 2 kap. 1 § andra stycket 2 i förslaget). Att inte bestämmelser om panträtt i olika författningar utan vidare skall anses tillämpliga vid företagsinteckning är också enligt remissprotokollet en anledning till att man bör undvika panträttsterminologi. Lagrådet föreslår på grund av det anförda att uttrycket "som pant" ersätts med "som säkerhet". Detta senare uttryck används också t. ex. i 8 § i förslaget till promulgationslag till förevarande lag.

I förslaget har inte upptagits någon motsvarighet till bestämmelsen i 20 § FL, att intecknad fordringshandling, om den kommit i näringsidkarens hand, kan utges på nytt med oförändrad inteckningsrätt. Det sägs i motiveringen till förevarande 3 § att – oaktat ägarhypotek liksom enligt gällande rätt avses ej skola förekomma – det "följer av företagshypotekets allmänna konstruktion" att hos näringsidkaren inneliggande hypoteksbrev eller överhypotek på belånat brev skall kunna användas på nämnt sätt.

Detta är emellertid knappast något utan vidare så givet att inte liksom i gällande rätt en särskild bestämmelse bör ges (jfr NJA 1957 s. 685). Lagrådet vill förordna att en motsvarighet till 20 § FL upptas i lagen. Bestämmelsen kunde lämpligen få sin plats närmast efter 3 kap. 4 § i förslaget.

4 § första stycket

Lagrådet:

Enligt specialmotiveringen till paragrafen blir såväl en av misstag beviljad inteckning på ansökan av konkursbo som en av konkursbo gjord upplåtelse av företagshypotek ogiltig. För att denna innebörd skall klarare följa av lagtexten bör första stycket i paragrafen ges lydelsen att konkursbo ej äger utverka företagsinteckning eller upplåta företagshypotek.

2 kap.

1 §

Lagrådet:

Bestämmelsen gäller frågan vilken egendom som omfattas av företagshypotek. Det förklaras i motiven att principen, att det är företagarens egendom som ingår i underlaget, innebär i fråga om factoring att s. k. fakturaköpta kundfordringar omfattas av ett företagshypotek som kreditgivaren (factorn) upplåtit; hänvisning ges till utredningsbetänkandet, där saken behandlas på s. 75 f.

Fråga är om inte utredningen gjort detta spörsmål alltför lätt för sig. Utredningen förefaller dra en klar gräns mellan fakturabelåning och fakturaköp; är en transaktion hänförlig till den sistnämnda kategorin ingår de berörda kundfordringarna inte längre i näringsidkarens verksamhet utan i factorns. Beträffande dessa senare fall förklaras att de då också utgör underlag för företagshypotek som factorn ställt.

Vad sålunda sagts om att kundfordringarna vid fakturaöverlåtelse lämnar näringsidkarens-kredittagarens inteckningsunderlag synes emellertid knappast med säkerhet gälla annat än i det fall där överlåtelsen är att betrakta som en omsättningsöverlåtelse; måhända är det ibland fråga om en sådan i det hos oss mer ovanliga fallet att factorn skall överta kreditrisken (se Rodhe a. a. s. 241 och Bogdan i TFR 1981 s. 514 f., jfr Björk i SvJT 1983 s. 325 ff. och Frigell i SvJT 1984 s. 70 ff.). Om i annat fall överlåtelseterminologi – och inte belåningsterminologi – används, vilket torde förekomma ofta, får antas att fråga är om säkerhetsöverlåtelse, dvs. en överlåtelse på vilken i de allra flesta hänseenden panträttsliga regler är att tillämpa.

Vad sålunda anförts synes kunna utgöra en komplikation vid bedömningen av om de av factorn förvärvade och sålunda eventuellt med förpliktelser av panträttslig art belastade fordringarna över huvud bör omfattas av företagshypotek som upplåtes av factorn. Antar man att så bör vara fallet, kan möjligen en del inte så alldeles lättlösta konflikter tänkas uppstå mellan företagshypotek i näringsidkarens verksamhet och företagshypotek i factorns verksamhet samt mellan sistnämnda form av företagshypotek och pantsättning av överhypotek i kundfordringarna som näringsidkaren gör i sekundärbelåningssyfte. Dessa spörsmål har utredningen ej berört; däremot har vissa av utredningen hörda remissinstanser varit inne på sådana problem (se betänkandet s. 252 ff.).

Möjligen bör sålunda i motiven till förevarande stadgande klargöras att såvitt avser factoring det endast är i det – synbarligen ovanliga – fallet att fakturaöverlåtelsen är en verklig omsättningsöverlåtelse (vilken torde innefatta övertagande av kreditrisk) som fordringarna helt klart kan utgöra underlag för företagshypotek ställt av factorn. Vid sådan fakturaöverlåtelse som i realiteten innebär säkerhetsöverlåtelse är saken mera tveksam och innefattar under alla omständigheter risker för komplikationer. Anmärkas bör att factorn i detta fall, liksom då factoringavtalet i allo framträder som en belåning, kan som refinanseringsmöjlighet använda återbetalningsformen.

2 §

Lagrådet:

I förevarande paragraf föreskrivs att om intecknad verksamhet överlåts hypoteket omfattar överlåtarens fordran på ersättning för den egendom som omfattades av hypoteket vid överlåtelsen. Paragrafen motsvarar 4 § tredje stycket i gällande lag. Innebörden av bestämmelsen, nämligen att enbart den del av vederlagsfordringen som belöper på egendom som omfattades av hypoteket, skulle framträda klarare om bestämmelsen angav hypoteket omfatta överlåtarens fordran på ersättning "till den del denna avser" eller "såvitt denna avser" egendom som omfattades av hypoteket vid överlåtelsen.

3 §

Lagrådet:

Första stycket. Om en intecknad verksamhet överlåtes och i överlåtelsen ingår egendom som omfattas av företagshypotek, gäller enligt första meningen i stycket hypoteket i denna egendom hos förvärvaren. I andra meningen heter det att, om förvärvaren överlåter eller upplåter egendomen till någon annan eller om egendomen skadas eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande, hypoteket omfattar förvärvarens fordran på ersättning. Hypoteket ger enligt tredje meningen företräde till betalning framför ett företagshypotek i samma egendom som förvärvaren upplåter.

Ett par redaktionella jämkningar torde böra företas. I andra meningen bör det rätteligen heta "om förvärvaren överlåter egendomen eller upplåter särskild rätt i denna eller om . . .". Den föreslagna lydelsen av tredje meningen innebär att hypoteket ger företräde till betalning enbart framför sådant företagshypotek som förvärvaren upplåter efter överlåtelsen. Avsikten torde emellertid vara att företrädet skall gälla även framför företagshypotek som upplåtits tidigare. För att den avsedda innebörden skall framgå torde meningen böra ges den lydelsen att hypoteket ger företräde till betalning framför ett företagshypotek i samma egendom som grundar sig på upplåtelse av förvärvaren (jfr nuvarande lydelse av 10 § första stycket FL).

Andra stycket. Innebörden av andra stycket torde bl. a. vara att den där avsedda preskriptionstiden om sex månader börjar löpa först sedan denunciation skett från överlåtarens eller förvärvarens sida. Det räcker sålunda inte med att borgenären på annat sätt får kännedom om överlåtelsen.

4 § andra stycket

Lagrådet:

Stadgandet, som motsvarar 12 § FL, gäller konkurrensen mellan ett s. k. lösöre köp (enligt 1845 års lösöre köpslag) och företagshypotek. Av den föreslagna lydelsen framgår att hypotekshavarens företrädesrätt riktar sig mot lösöre köparen, inte mot näringsidkaren, vilket varit föremål för någon tvekan med den äldre avfattningen.

Att den i lösöre köpslagen förekommande termen "avhandling" i förslaget ersatts med termen "handling" för det avtal varom fråga är förefaller mindre lyckat. Den nya termen framstår ingalunda som någon mer "modern" eller för allmänheten lättbegriplig term än den i lösöre köpslagen använda, snarare tvärtom. Skall man nödvändigtvis göra en terminologisk förändring, förefaller det ligga närmare till hands att – såsom skett i 6 § andra stycket i förslaget till promulgationslag och även i förslaget till ändring av 3 a § lösöre köpslagen – använda termen köphandling.

3 kap.

1 §

Lagrådet:

I andra stycket av förevarande paragraf ges bestämmelser om undantag från huvudregeln i första stycket, att företagsinteckning skall beviljas i all den näringsverksamhet som näringsidkaren vid varje tid utövar här i landet. En begränsning får sålunda ske till näringsverksamhet av viss art. Vidare får inteckning i verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft begränsas till verksamheten på en eller flera fastigheter och inteckning i gruvdrift begränsas till den verksamhet som hänför sig till ett eller flera utmål eller koncessionsområden.

I remissprotokollet uttalas att en enskild näringsidkare, som driver olika rörelser under skilda firmor, inte får begränsa en inteckning till att avse den verksamhet som drivs under en viss firma. Detta uttalande är så allmänt hållet att det kan vålla missförstånd. En begränsning till verksamhet som drivs under en viss firma får självfallet ske om verksamheten är av annan art än den verksamhet näringsidkaren driver i övrigt. Däremot får en begränsning till viss firma inte ske om verksamhet av samma art drivs under flera firmor. Begränsningen i inteckningsbeslutet skall således hänföras inte till en viss firma utan till en viss verksamhet.

Vidare heter det i remissprotokollet att ett moderföretag inte får begränsa en inteckning till att avse den verksamhet som företaget driver i ett visst dotterbolags namn. Det sålunda anförda torde syfta på kommissionärsför-

hållanden och andra liknande arrangemang, t. ex. arrende av rörelse, mellan moder- och dotterföretag. Kommissionärsförhållanden liksom andra slag av förhållanden mellan moder- och dotterföretag kan i företagshypotekssammanhang vålla problem som inte synes vara närmare behandlade i detta lagstiftningsärende. Frågor av hithörande slag diskuterades emellertid under förarbetena till gällande lag om företagsinteckning (se NJA II 1966 s. 151 och 156). Vid den diskussion som då fördes kom förhållandena vid beskattningen att spela en viss roll såtillvida att det framhölls att moderföretaget i här avsedda situationer taxerades för inkomsten av den rörelse som dotterbolaget drev. De skatteförhållanden som därvid åsyftades har numera i viss mån ändrats genom lagstiftning år 1979, varvid kommissionärsföretagen fick en särskild reglering (se punkt 2 av anvisningarna till 43 § kommunalskattelagen 1928: 370, och prop. 1978/79: 210 s. 170 f).

3 och 4 §§

Lagrådet:

Det remitterade förslaget innehåller i 3 § bestämmelser om den inbördes förmånsrätten mellan företagsinteckningar i samma verksamhet. Denna inbördes förmånsrätt kallas i lagförslaget "företräde" (i rubriken före 3 kap. 3 § samt i 3 kap. 3 §), "företrädesordning" (i 3 kap. 3 § andra stycket) eller "företrädesrätt" (i 4 kap. 13 och 16 §§). I 4 § ges en hänvisning till förmånsrättslagen beträffande företagsintecknings prioritet i förhållande till andra rättigheter.

Av nämnda bestämmelser framstår den i 4 § om företagsinteckningens plats i förmånsrättsordningen som den primära regeln och bestämmelserna i 3 § om den inbördes förmånsrätten som regler av sekundär art. En bättre systematik skulle därför vinnas om 3 och 4 §§ fick byta plats.

4 kap.

2 §

Lagrådet:

I 1 kap. 2 § i förslaget anges vad som är företagsinteckning, nämligen inskrivning i en näringsidkares verksamhet av ett visst penningbelopp, och i fortsättningen av den föreslagna lagen används termen företagsinteckning. Det är då något överraskande att här träffa på uttrycket "inteckning i näringsverksamhet", när det uppenbarligen är företagsinteckning som avses. Den senare benämningen bör användas även här. Paragrafen bör alltså avse ärenden om företagsinteckning eller annan införing i företagsinteckningsregistret etc.

6 § första stycket

Lagrådet:

I paragrafens första stycket föreskrivs att ett inskrivningsärende får

skjutas upp till en senare inskrivningsdag, om det är nödvändigt för utredningen. Detta gäller dock enligt andra meningen i stycket inte om ärendet avser en ansökan som omedelbart bör avslås.

Regler om avslag på en ansökan om företagsinteckning finns i 4 kap. 11 §. För samtliga de fall som behandlas där gäller att ansökningen skall avslås. Remissprotokollet ger emellertid vid handen att paragrafens avslagsanledningar inte är uttömmande. Som exempel på fall som inte reglerats nämns, att en inteckningsansökan inte har skrivits under av behörig firmatecknare.

Föreskriften i 6 § första stycket andra meningen är oklar till sin innebörd. Till en del beror denna oklarhet på att det enligt remissprotokollet är förutsatt att även avslagsbeslut skall kunna meddelas efter uppskov. Förvarande lagrum ger också en antydning därom, i det att det gör undantag för ansökningar som "omedelbart bör" avslås. I vilka fall en ansökan "bör" omedelbart avslås anges dock inte. Andra meningen i 6 § första stycket är både förvillande och obehövlig. Den bör därför helst utgå. I praktiken lär en sökande, som erfar att han inte kan påräkna uppskov för komplettering av utredningen, ha möjlighet att återkalla sin ansökan.

11 §

Lagrådet:

Lydelsen av punkt 4, som svarar mot 18 § första stycket 3 FL, är något oegentlig och torde jämkas till att avse bl. a. den som försätts i konkurs "den inskrivningsdag då inteckningen söks".

I specialmotiveringen till paragrafen sägs bl. a. att en inteckningsansökan som inte har skrivits under av behörig firmatecknare bör avslås. Det rätta förfarandet torde emellertid vara att ansökningen skall avvisas.

Avslutningsvis uttalas i specialmotiveringen att ett näringsförbud formellt sett inte bör utgöra hinder mot att företagsinteckning beviljas på ansökan av den som är underkastad förbudet men att en sådan ansökan ofta torde utgöra ett led i utövande av näringsverksamhet och därför kunna medföra ansvar för överträdelse av näringsförbudet. Härtill må anföras att enbart själva uttagandet av inteckning knappast kan innefatta överträdelse av näringsförbud. Först om ett verkligt utövande av näringsverksamhet föreligger kan ansvar uppkomma.

13 §

Lagrådet:

Paragrafen är avsedd att göra det möjligt för en inteckningssökande att begära en inskrivningsåtgärd av innebörd att två företagsinteckningar som eljest skulle gälla med samma inbördes rätt i stället förklaras gälla den ena efter den andra. I den föreslagna lagtexten talas om en företagsinteckning som skulle medföra "lika företrädesrätt som" en annan företagsinteckning. Uttrycket "lika företrädesrätt" bör lämpligen ersättas med uttrycket "samma rätt".

16 § första stycket

Lagrådet:

I paragrafens första stycke ges bestämmelser om s. k. sammanföring av flera företagsinteckningar till en inteckning. Sammanföring avses skola få ske under förutsättning bl. a. att inteckningarna besväras samma verksamhet och har inbördes lika rätt eller gäller omedelbart efter varandra. Åtgärden föreslås medföra den rättverkningen att inteckningen skall gälla med den företrädesrätt som tillkommer den av de i sammanföringen ingående inteckningarna som har sämsta rätt. Denna rättsverkan är enligt remissprotokollet motiverad av möjligheten till konkurrens mellan en utmätning och en sammanförd företagsinteckning; hänvisning görs till 9 § förmånsrättslagen (1970: 979). Eftersom den föreslagna bestämmelsen sålunda är avsedd att reglera den nya inteckningens förmånsrätt i förhållande till förmånsrätt på grund av utmätning bör ordet företrädesrätt ersättas med ordet förmånsrätt. I sammanhanget kan anmärkas att konkurrens i förmånsrätts-hänseende kan uppkomma även med en verkställd betalningssäkring.

19 §

Lagrådet:

Paragrafen föreskriver att, när en innehavare av företagshypoteksbrev lämnar medgivande till en åtgärd som avses i 14–18 §§, hypoteksbrevet skall ges in till inskrivningsmyndigheten. Enligt specialmotiveringen till paragrafen behövs dock inte någon särskild förklaring av innehavaren att han medger den sökta åtgärden. Lagens krav på medgivande enligt nämnda paragrafer anses uppfyllt i och med att hypoteksbrevet ges in.

Av det anförda framgår att paragrafens ordalydelse inte rätt återspeglar vad som menas. Ett bättre återgivande av det avsedda förfarandet skulle erhållas om paragrafen fick det innehållet att i fall då medgivande krävs enligt 14–18 §§ hypoteksbrevet skall ges in till inskrivningsmyndigheten.

5 kap.

1–3 §§

Lagrådet:

Paragraferna innehåller bestämmelser om rätt till ersättning av staten i vissa fall av skada till följd av tekniska fel i företagsinteckningsregistret m. m. eller till följd av beslut i ärende om rättelse. I 3 § föreskrivs att staten i ärenden om ersättning av här avsett slag företräds av den myndighet som regeringen bestämmer. Av remissprotokollet framgår att 3 § har sin förebild i 18 kap. 5 § första stycket jordabalken samt att avsikten är att kammarkollegiet skall företråda staten i de ärenden som här är i fråga.

Nämnda paragraf i jordabalken omfattar, utöver första styckets föreskrift att regeringen bestämmer vilken myndighet som skall företråda staten, en regel i andra stycket om laga domstol för ersättningsfall. Av förarbetena till denna regel (se SOU 1960: 25 s. 579, jfr även NJA II 1972 s.

443) framgår att ersättningsfrågan är avsedd att behandlas som ett tvistemål. I själva verket torde emellertid två processformer kunna uppkomma. Innan en tvistemålsprocess inleds har nämligen den skadelidande möjlighet att göra ansökan hos kammarkollegiet om ersättning till följd av påstådd skada (jfr 3 kap. 1 § förordningen, 1982: 1037, med instruktion för kammarkollegiet.) Lämnas en sådan ansökan utan bifall av kammarkollegiet torde, eftersom något förbud mot fullföljd i fall som här är i fråga inte är föreskrivet, beslutet kunna enligt gällande processuella grundsatser angripas med administrativa besvär. Jämlikt 1 § förordningen (1982: 1037) med instruktion för kammarkollegiet jämfört med 18 § allmänna verksstadgan (1965: 600) torde regeringen vara besvärinstans. Den skadelidande har också möjlighet att vid sidan av det administrativa förfarandet väcka talan mot staten vid domstol. En sådan ordning med två processformer förefaller bli tillämplig även i fråga om ersättningar enligt 5 kap. 1 och 2 §§ i det remitterade förslaget.

Förslaget till lag om införande av lagen om företagshypotek

4 §

Ledamöterna Hessler och Wahlgren:

I paragrafen stadgas att om det finns synnerliga skäl får en företagsinteckning som gäller vid ikraftträdandet av den föreslagna lagen om företagshypotek efter beslut av inskrivningsmyndigheten stå kvar i inskrivningsboken utan hinder av vad som föreskrivs om ett särskilt inskrivningsregister i 4 kap. 1 § nyssnämnda lag. Stadgandet torde få ses såsom ett utflöde av den uppfattning som kommer till synes i remissprotokollet att 4 kap. 1 § ger stöd för att även äldre inteckningar i princip skall föras över till det med hjälp av automatisk databehandling förda företagsinteckningsregistret. Stadgandet kan emellertid vålla missförstånd. Inskrivningsåtgärder, vare sig de har skett tidigare i inskrivningsboken eller kommer att ske i ett centralt inskrivningsregister, utgör bevis och allmän informationskälla för de beslut som fattats av inskrivningsmyndigheten. Avsikten med den nya lagstiftningen är inte att upphäva rättsverkningarna av sådana beslut om företagsinteckningar som fattats före den föreslagna lagens ikraftträdande utan fastmera att låta denna lags olika bestämmelser bli tillämpliga även i fråga om dessa beslut (se 3 § i förslaget till promulgationslag). Den omständigheten att anteckningar i inskrivningsboken av någon anledning inte fått inflyta i det centrala inskrivningsregistret kan således inte utan särskild bestämmelse därom anses ändra rättsläget för den inteckning varom fråga är. Att en utebliven överföring kan grundas på ett särskilt beslut av inskrivningsmyndigheten, vilket förutsätts i förevarande stadgande, ändrar inte detta sakförhållande men torde bidra till att stadgandet kan missförstås. En annan sak är att uteblivna överföringar kan leda till svårigheter och rättsförluster i praktiken. Stadgandet har mer karaktär av tillämpningsföreskrift till den föreslagna lagen och föreslås få utgå.

Ledamoten Höglund:

Jag lämnar den föreslagna bestämmelsen utan erinran.

7 §

Lagrådet:

I paragrafen bör liksom på andra håll i den föreslagna lagen användas benämningen företagsinteckning i stället för uttrycket "en inteckning till säkerhet för fordran".

8 § första stycket

Lagrådet:

En inteckning till säkerhet för fordran som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av den nya lagen om företagshypotek skall enligt 7 § i förslaget anses som en enligt den nya lagen beviljad eller sökt inteckning på ett belopp som motsvarar den tidigare beviljade eller sökta inteckningens kapitalbelopp. Om inteckningen är beviljad, skall inteckningshandlingen enligt samma paragraf anses som ett företagshypoteksbrev på samma belopp. Om inteckningshandlingen utgör säkerhet för fordran vid ikraftträdandet av den nya lagen, skall enligt 8 § första stycket i förslaget företagshypotek enligt 1 kap. 3 § i den nya lagen anses upplåtet till säkerhet för fordringen. Vidare heter det i nämnda stycke att, om en borgenär innehar en inteckningshandling vid ikraftträdandet av den nya lagen "utan att handlingen utgör säkerhet för fordran", företagshypotek skall anses upplåtet till säkerhet för borgenärens rätt på grund av handlingen.

Med 8 § första stycket avses att utsäga att, om en företagsinteckning utgör säkerhet för fordran vid den nya lagens ikraftträdande, företagshypotek skall anses upplåtet till säkerhet för fordringen, oavsett om fordringen grundar sig på ett särskilt fordringsbevis vid sidan om inteckningshandlingen, t. ex. i form av en s. k. omslagsrevers, eller den grundar sig på själva inteckningshandlingen. Paragrafen har emellertid fått en valhänt utformning som gör innebörden svårtillgänglig. En annan lydelse bör väljas, oaktat den föreslagna lydelsen har sin förebild i 24 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken. Förslagsvis kunde stycket få lyda att, om en företagsinteckning utgör säkerhet för fordran vid ikraftträdandet av lagen om företagshypotek, företagshypotek skall anses upplåtet till säkerhet för fordringen, oavsett om denna grundar sig på särskilt fordringsbevis eller den grundar sig på inteckningshandlingen.

15 §

Lagrådet:

Paragrafen innebär ett undantag från den s. k. kongruensprincipen såtillvida att fram till utgången av år 1999 inteckningar skall i princip få beviljas utan hänsyn till äldre regionala inteckningar som beviljats eller sökts före ikraftträdandet av den föreslagna lagen om företagshypotek. Denna rätt att

bortse från äldre regionala inteckningar skall dock enligt sista meningen i paragrafen inte omfatta sådana inteckningar som kan utsträckas enligt 14 §. Sista meningen har emellertid fått en mindre lyckad utformning. Paragrafen torde böra få lydelsen att det vid prövningen av ansökningar om inteckning – vid tillämpningen av 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om företagshypotek i vad avser giltighetsområdet – intill utgången av år 1999 gäller att hänsyn skall tas till regionala inteckningar, som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet av lagen om företagshypotek, endast om de kan utsträckas enligt 14 §.

Förslaget till lag om ändring i jordabalken

Lagrådet:

Förslaget innebär som nämnts inledningsvis att en kategori tillhör till fastighet, nämligen industritillbehör, skall kunna genom en förklaring av fastighetsägaren övergå till att bli lös egendom, som därmed i allmänhet kommer att kunna ingå i underlaget för företagshypotek. Det blir därvid av största vikt att kunna dra en klar gräns mellan industritillbehör, å ena, och övriga fastighetstillbehör, å andra sidan. Dessa senare skall inte omfattas av åtgärden utan skall även i fortsättningen utgöra tillbehör.

Den ifrågavarande gränsen är emellertid inte helt klar. Närmare bestämt kan osäkerhet råda, huruvida vissa maskiner o. d. är att räkna till byggnadstillbehör enligt 2 kap. 2 § JB eller om de skall anses utgöra industritillbehör enligt 3 § i samma kapitel.

Till den förra kategorin är i princip utrustningen att hänföra endast om den kan tjäna till stadigvarande bruk för industriell rörelse i allmänhet. Detta krav medför, framhålls i förarbetena (prop. 1966:24 s. 91; NJA II 1966 s. 441), att maskiner, redskap o. d. i det stora flertalet fall inte blir byggnadstillbehör utan industritillbehör enligt 3 §. I speciella situationer kan dock, uttalas det i förarbetena, tvekan råda om inte en maskin är ägnad för stadigvarande bruk för viss byggnad; det gäller när en industribyggnad "skräddarsytt" för att passa till en särskild maskinell utrustning, liksom i det fall då byggnaden blott utgör ett tämligen värdelöst "skal" runt en större anläggning.

Enligt nu gällande rätt får gränsdragningen betydelse endast då maskiner som tillförts fastigheten av fastighetsägaren är förhyrda (t. ex. genom s. k. leasingavtal) eller köpta under ägar- eller återtagandeförbehåll. Som framgår av 2 kap. 4 och 5 §§ JB får ett leasingavtal verkan mot tredje man – ny ägare till fastigheten eller fastighetsägarens borgenärer – endast om föremålet är att hänföra till kategorin industritillbehör. Är det däremot av sådan beskaffenhet som avses i 1 eller 2 § blir avtalet väl gällande mellan uthyraren och fastighetsägaren men däremot inte mot tredje man. Har föremålet förvärvats under ägar- eller återtagandeförbehåll, får ett sådant förbehåll full verkan i fråga om föremål av beskaffenhet att kunna utgöra

industritillbehör men ingen verkan alls om föremålet är sådant som avses i 1 eller 2 §.

Vid tillkomsten av nu berörda bestämmelser (genom 1966 års lag om vad som är fast egendom) uttalade departementschefen (a. st.) att sådana stora maskiner eller anläggningar där tvekan kunde råda, huruvida de vore hänförliga till byggnadstillbehör eller till industritillbehör, mera sällan torde förhyras eller säljas på avbetalning. Viss restriktivitet anbefalldes emellertid vid tolkningen av begreppet byggnadstillbehör för att de berörda speciella formerna för finansiering av industriell verksamhet skulle kunna bedrivas ostört.

Läget i nu berört hänseende har möjligen förändrats en del sedan dessa uttalanden gjordes, i det att särskilt leasingformen torde ha vunnit ökad utbredning. Det synes också i praktiken ej sällan uppstå tvekan, huruvida en maskin e. d. är av sådan beskaffenhet att leasingavtal skall bli verksamt mot tredje man. Detta förhållande torde utgöra en betydande olägenhet.

Med den nu förelagna reformen kommer tydligen här åsyftade problem att få en ytterligare och avsevärt större betydelse. Det blir inte endast vid leasing och i ägarförbehålls- och återtagandeförbehållsfall av betydelse att dra gränsen mellan vad som är hänförligt till den ena eller den andra kategorin av tillbehör. Har sådan förklaring som avses med förslaget givits av fastighetsägaren och blivit inskriven i fastighetsboken, kan gränsdragningen komma att aktualiseras vid varje exekutiv försäljning av fastighet med industriell verksamhet.

Anförda synpunkter leder inte till att lagrådet vill avstyrka den föreslagna nyordningen, som synes vara av värde och som i allmänhet tillstyrkts eller godtagits av remissinstanserna. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida inte reformen borde föranleda en översyn av reglerna om fastighetstillbehör. En sådan översyn är som av det förut anförda framgår motiverad också från finansieringssynpunkt. Detta gäller f. ö. inte endast fastigheter med industriell verksamhet utan även andra fastigheter (se Westerlind, Jordabalken 1–5 kap. s. 169 ff.). En översyn skulle tydligen syfta till att finna en klarare och enklare gränsdragningsmetod och kanske också till att bereda större utrymme än f. n. för finansieringsformer av typen leasing e. d.

2 kap.

4 § andra stycket

Lagrådet:

Det här liksom på en del andra ställen förekommande uttrycket "inteckningsborgenären" förefaller passa mindre väl med den nya konstruktion som genom lagen om företagshypotek givits säkerhetsrätten. Det synes hellre böra heta "hypotekshavaren".

24 kap.

Rubriken

Lagrådet:

Ordet industrifastighet, som inte förekommer i lagtexten, bör lämpligen ersättas med ordet fastighet. Det kan t. ex. vara fråga om en fastighet som endast delvis är inrättad för industriell verksamhet. För en sådan ter sig beteckningen industrifastighet mindre adekvat, men de föreslagna reglerna blir tillämpliga även i detta fall.

1 §

Lagrådet:

Enligt första stycket i paragrafen anses som fastighetsägare i det nya 24 kap. den för vilken lagfart senast är sökt. Även på andra håll i JB finns bestämmelser som tillmäter lagfarten betydelse i olika fall. För sådana fall har år 1983 i lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken som en ny 60 a § införts en bestämmelse av innehåll, att vid tillämpningen av dessa bestämmelser den som inte var skyldig att lagfara sitt förvärv enligt de regler som gällde när förvärvet skedde skall anses ha lagfart, om hans äganderätt styrks. Vidare föreskrivs i en andra mening att han också skall anses ha behörighet som fastighetsägare enligt 22 kap. nya balken, om inte lagfart har sökts för annan. Samma regel torde böra gälla vid tillämpningen av förevarande 1 § i det nya 24 kap. Detta torde kunna få komma till uttryck genom ett tillägg i andra meningen av 60 a §.

Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Lagrådet:

Det i 145 a § första och andra styckena förekommande ordet inteckningsborgenären torde i enlighet med vad som anförts i anslutning till 2 kap. 4 § andra stycket JB böra ersättas med ordet hypotekshavaren.

Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)

Lagrådet:

Den såsom redaktionell angivna ändringen av ingressen till 5 § har oavsiktligt kommit att innebära även en saklig ändring, i det att den föreslagna lydelsen är i sak mera omfattande än den gällande. Med hänsyn till att förslaget till lag om företagshypotek medger företagsinteckning i all näringsverksamhet synes lydelsen böra vara att "förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet följer med . . .".

Förslaget till lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Lagrådet:

Den föreslagna lydelsen av 3 a § är något otydlig, i det att det inte klart framgår att fråga är om hypotekshavarens företrädesrätt framför köparens rätt i fråga om egendom som blir kvar hos säljaren-näringsidkaren. Lagrådet förordar att paragrafen får lydelsen, att i 2 kap. 4 § lagen om företagshypotek finns en bestämmelse om att egendom kan omfattas av företagshypotek även efter det att egendomen blivit såld genom en köpehandling som behandlats enligt bestämmelserna i lösöreköpslagen.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt

52 § 2 mom. första stycket

Lagrådet:

Den föreslagna ändringen i första stycket har angetts vara redaktionell. Avfattningen kan emellertid genom det nya uttrycket "antingen --- eller också" oriktigt uppfattas som om två alternativa betalningsmöjligheter avses vilka inte kan kombineras med varandra. Vidare är uttrycket "pantbrev eller företagshypoteksbrev i boet tillhörig egendom" språkligt sett mindre nöjaktigt. Lagrådet föreslår lydelsen att såsom betalningsmedel får gälla "ett skuldebrev, som har in-tecknats i boet tillhörig egendom, eller en skuldförbindelse, till säkerhet för vilken har lämnats sådant skuldebrev eller pantbrev eller företagshypoteksbrev avseende boet tillhörig egendom".

Förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)

1 § andra stycket

Lagrådet:

Lagrådet föreslår att i första meningen ordet respektive byts mot ordet eller.

Övriga lagförslag

Lagrådet:

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-08

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition med förslag till lag om företagshypotek m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om företagshypotek,
2. lag om införande av lagen om företagshypotek,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i utsökningsbalken,
6. lag om ändring i föräldrabalken,
7. lag om ändring i ärvdabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,
10. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
11. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
12. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
13. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964: 308),
14. lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m. samt
15. lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har uttalat att det remitterade förslaget i sina huvuddrag inte föranleder någon invändning från lagrådets sida.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 15 september 1983.

Förslaget till lag om företagshypotek

1 kap. 1 och 2 §§

Enligt en av lagrådets ledamöter är det önskvärt med ett klarläggande angående vilken rättsverkan som följer av att en inteckning har meddelats trots att näringsverksamhet – eller tilltänkt näringsverksamhet – i själva verket inte förelegat.

I fråga om en sådan inteckning som nu angivits anser jag för egen del och i anslutning till vad två av lagrådets ledamöter har uttalat, att något behov av rättsföljden ogiltighet knappast föreligger. Inteckningens värde är beroende av huruvida inteckningsbar egendom som ingår i en i inteckningsbeslutet angiven näringsverksamhet finns vid den tidpunkt då inteckningen görs gällande. Om så är fallet kan enligt min mening en inteckning tillerkännas giltighet, även om den har beviljats vid en tidpunkt då sökanden ännu inte var eller avsåg att bli näringsidkare.

Enligt en ledamot av lagrådet skulle lagen vinna i tydlighet, om det i 1 § utsades att med företagshypotek avses en säkerhetsrätt som enligt bestämmelserna i lagen upplåts av näringsidkare i hans näringsverksamhet. Att det är en sådan säkerhetsrätt som avses framgår emellertid enligt min uppfattning tydligt av 2 § i det remitterade förslaget.

Jag finner alltså inte skäl att förorda någon ändring i 1 §.

Två ledamöter av lagrådet har föreslagit att 2 § ges den lydelsen att ”den som vill upplåta företagshypotek i näringsverksamhet som han driver eller avser att driva, har rätt att etc.”

Inte heller den föreslagna jämkningen av 2 § finner jag skäl att tillstyrka. Jag vidhåller alltså att 2 § bör ges den lydelse som paragrafen har enligt det remitterade förslaget.

1 kap. 3 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag att uttrycket ”som pant” byts ut mot ”som säkerhet”.

Däremot är jag inte beredd att godta lagrådets förslag att en motsvarighet till 20 § FL skall upptas i den nya lagen. Jag vidhåller alltså min i remissprotokollet uttryckta uppfattning att det följer av företagshypotekets allmänna konstruktion att ett obelånat eller underbelånat företagshypoteksbrev kan utnyttjas som säkerhet för ytterligare lån.

1 kap. 4 §

Jag godtar lagrådets anmärkningar beträffande denna paragraf. Lydelsen bör emellertid jämkas något i förhållande till lagrådets förslag.

2 kap. 1 §

Vid denna paragraf har lagrådet lämnat vissa synpunkter på factoring och företagshypotek.

Mot bakgrund av lagrådets synpunkter anser jag för egen del att det får överlämnas åt rättstillämpningen att göra den närmare bedömningen av hur factoring skall behandlas då det gäller att bestämma underlaget för ett företagshypotek.

2 kap. 2 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag att formuleringen "ersättning för den egendom" ändras till "ersättning såvitt denna avser egendom".

2 kap. 3 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av paragrafens första stycke samt ansluter mig till lagrådets uttalande om innebörden av paragrafens andra stycke.

2 kap. 4 §

Med anledning av vad lagrådet har anfört vid denna paragraf föreslår jag att termen "handling" i det remitterade förslaget ersätts med "köpehandling".

3 kap. 1 §

Jag ansluter mig till lagrådets uttalanden vid denna paragraf angående verksamhet som drivs under en viss firma.

3 kap. 3 och 4 §§

Jag tillstyrker lagrådets förslag att 3 och 4 §§ i det remitterade förslaget får byta plats.

4 kap. 2 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag att orden "inteckning i näringsverksamhet" byts ut mot ordet "företagsinteckning".

4 kap. 6 §

Jag ansluter mig till lagrådets förslag att 6 § första stycket andra mening-
en i det remitterade förslaget får utgå. Detta innebär emellertid från min sida inte någon ändring i sak av den ståndpunkt som jag har intagit i remissprotokollet. Jag vill understryka att det är angeläget att uppskovsinstitutet inte kommer till användning då det gäller en ansökan som omedelbart bör avslås, t. ex. därför att styrkt uppgift om person- eller organisationsnummer saknas (se 4 kap. 11 § första punkten).

4 kap. 11 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag att orden "samma inskrivningsdag som" byts ut mot "den inskrivningsdag då". Jag ansluter mig vidare till vad lagrådet har uttalat angående avvisande av ansökan och överträdelse av näringsförbud.

4 kap. 13 §

Jag finner inte skäl att tillstyrka lagrådets förslag att byta uttrycket "lika företrädesrätt" (jfr 22 kap. 6 § JB) mot "samma rätt".

4 kap. 16 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag att ordet "företrädesrätt" i det remitterade förslaget byts mot "förmånsrätt".

4 kap. 19 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av paragrafen.

5 kap. 1–3 §§

Med anledning av vad lagrådet har anfört vid dessa paragrafer vill jag framhålla, att de av lagrådet berörda frågorna är föremål för överväganden inom justitiedepartementet i annat sammanhang.

Förslaget till lag om införande av lagen om företagshypotek

4 §

Jag delar den av två av lagrådets ledamöter uttryckta uppfattningen, att den omständigheten att anteckningar i inskrivningsboken av någon anledning inte fått inflyta i det centrala inskrivningsregistret inte kan utan särskild bestämmelse därom anses ändra rättsläget för den inteckning som det är fråga om.

Dessa ledamöter föreslår emellertid också att paragrafen får utgå, eftersom den enligt dem har karaktären av tillämpningsföreskrift. Jag är inte beredd att tillstyrka detta förslag.

7, 8 och 15 §§

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av paragraferna.

Förslaget till lag om ändring i jordabalken

Lagrådet har ifrågasatt, om inte den nu aktuella reformen borde föranleda en översyn av reglerna om fastighetstillbehör.

För egen del anser jag att frågan om behovet av en sådan översyn får tas upp i annat sammanhang.

2 kap. 4 §

Jag finner inte skäl att ansluta mig till lagrådets förslag att ändra uttrycket "inteckningsborgenären" till "hypotekshavaren".

24 kap.

Jag tillstyrker lagrådets förslag att ordet "industrifastighet" i kapitelrubriken ändras till "fastighet".

24 kap. 1 §

Lagrådet har vid denna paragraf föreslagit en ändring i 60 a § lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken.

Jag biträder lagrådets förslag till ändring i sistnämnda lag.

Förslaget till lag om ändring i konkurslagen

Jag finner inte skäl att ansluta mig till lagrådets förslag till ändrad lydelse av 145 a § (jfr vid 2 kap. 4 § jordabalken).

Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av 5 §.

Förslaget till lag om ändring i lagen om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av 3 a §.

Förslaget till lag om ändring i lagen om arvsskatt och gåvoskatt

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av 52 § 2 mom.

Förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av 1 §.

2 Ikraftträdande m. m.

Den utredning av tekniska och organisatoriska frågor som har föranletts av detta lagstiftningsärende och som jag strax skall återkomma till har visat att det knappast är möjligt att låta den föreslagna lagstiftningen träda i kraft före utgången av år 1985. Med ändring av vad jag föreslog i de remitterade förslagen förordar jag därför att den nya lagstiftningen får träda i kraft den 1 januari 1986.

Vad jag nu har sagt föranleder mig även att föreslå ändringar i tidsfristerna i 10 och 11 §§ förslaget till lag om införande av lagen om företagshypotek.

Remissprotokollet innehöll ett förslag till lag om ändring i 1964 års stämpelskattelag som var föranlett av förslaget till lag om företagshypotek.

Regeringen har emellertid därefter den 16 februari 1984 beslutat en lagrådsremiss om en ny stämpelskattelagstiftning som är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1984.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt föreslår jag att förslaget till lag om ändring i 1964 års stämpelskattelag får utgå.

3 Organisatoriska frågor m. m.

Som framgår av lagrådsremissen har domstolsverket och statskontoret på regeringens uppdrag utrett de tekniska och organisatoriska frågor som föranleds av förslaget till lag om företagshypotek. Uppdraget har redovisats i en huvudstudierapport (DV 1983: 5, STKT 1983: 50) Företagsinteckningar – handläggning med datorstöd. Domstolsverkets och statskontorets förslag innebär i huvudsak följande.

ADB-systemet skall förutom ett företagsinteckningsregister även omfatta datorstöd för akthantering, dagbokföring och handläggning av stämpelskatt och expeditionsavgift. Datordriften skall ske på en dator som dimensioneras för enbart företagsinteckningsärenden och som installeras vid den centrala inskrivningsmyndigheten. Viss samverkan skall kunna ske med andra ADB-system. Omläggningen av de nuvarande inskrivningsböckerna till ADB skall ske på en gång inför övergången till den nya organisationen. Kostnadsskillnaden mellan detta alternativ – en totalomläggning – och en successiv omläggning – det andra av de båda omläggningalternativen – är väsentligt mindre än tidigare kalkyler har utvisat. För totalomläggning talar främst att den nya inskrivningsverksamheten får bättre arbetsbetingelser i ett känsligt inledningsskede.

Personalbehovet för systemet i drift har beräknats till en juristtjänst (inskrivningsdomare) och 21 biträdestjänster, varav nio med beslutsfunktioner. I förhållande till beräkningarna i betänkandet innebär detta en ökning av organisationen, beroende på att ärendevolymen under de senaste 2–3 åren har ökat med omkring 70 procent. Jämfört med det nuvarande, manuella systemet innebär ADB-systemet en minskning med ca tolv årsarbetskrafter på biträdessidan.

I rapporten har myndigheterna beräknat de sammanlagda investeringskostnaderna för den nya organisationen till 8 969 000 kr., varav 2 milj. kr. avser kostnader för datorutrustning. Domstolsverket har för sin del angett medelsbehovet för budgetåret 1984/85 till 4 020 000 kr., varav 3 755 000 som engångsanvisning, enligt följande fördelning.

<i>Anslag</i>	<i>Belopp</i>
D 1. Domstolsverket	2 940 000 kr.
D 2. Allmänna domstolar	730 000 kr.
D 5. Utrustning till domstolar m. m.	350 000 kr.
	<hr/>
	4 020 000

Myndigheterna räknar med att den nuvarande avgiftsnivån medger full kostnadstäckning för de årliga driftskostnaderna i det nya systemet.

Regeringen har den 22 december 1983 uppdragit åt domstolsverket att i samarbete med statskontoret fortsätta utredningsarbetet med systemkonstruktion av datorstödet. Myndigheterna skall även fortsätta utredningen

av de tekniska och organisatoriska frågor som föranleds av ett genomförande av ADB-stödet. I uppdraget, som skall redovisas till regeringen senast den 30 april 1984, har angetts att myndigheterna skall utgå från att den centrala inskrivningsmyndigheten knyts till Malmö tingsrätt.

I lagrådsremissen angavs att den centrala inskrivningsmyndigheten borde förläggas till Stockholms tingsrätt. Vid en samlad bedömning, där de regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga aspekterna har getts ökad tyngd, har emellertid övervägande skäl befunnits tala för en förläggning till Malmö.

Jag har ingen erinran mot myndigheternas beräkningar vare sig när det gäller personalbehovet eller när det gäller kostnaderna för projektet. Avsikten är att investeringskostnaderna skall räknas in i avgiftsunderlaget jämte kostnaderna för det löpande arbetet.

Myndigheterna har i sina kostnadsberäkningar utgått från en lokalisering till Stockholm och från ett ikraftträdande den 1 juli 1985. De ändrade förutsättningarna i fråga om lokalisering och ikraftträdande medför emellertid att vissa kostnader kommer att uppstå senare än beräknat. Jag utgår från att myndigheterna i sin nästa rapport reviderar sina kostnadsberäkningar med hänsyn till de angivna förändringarna. Jag återkommer till frågan om ytterligare anslag för budgetåret 1984/85 i samband med förslag om tilläggsbudget.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta
dels de av lagrådet granskade förslagen till

1. lag om företagshypotek,
2. lag om införande av lagen om företagshypotek,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i utsökningsbalken,
6. lag om ändring i föräldrabalken,
7. lag om ändring i ärvdabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva,
10. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förekommen handling,
11. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
12. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
13. lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m.,

14. lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken med vidtagna ändringar,
dels ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till
15. lag om ändring i lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om företagshypotek	2
2 Lag om införande av lagen om företagshypotek	9
3 Lag om ändring i jordabalken	11
4 Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)	13
5 Lag om ändring i utsökningsbalken	15
6 Lag om ändring i föräldrabalken	16
7 Lag om ändring i ärvdabalken	17
8 Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)	18
9 Lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva	18
10 Lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling	19
11 Lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt ..	22
12 Lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)	24
13 Lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m.	25
14 Lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken	26
15 Lag om ändring i lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken	27
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 15 september 1983	28
1 Inledning	28
2 Allmän motivering	29
2.1 Allmänna synpunkter	29
2.2 Anpassningen till jordabalkens panträttskonstruktion	30
2.3 Företagsinteckningars territoriella omfattning	35
2.4 Inskrivningsväsendets organisation	38
2.5 De inteckningsberättigade näringsidkarna	40
2.6 Den inteckningsbara egendomen	42
2.7 Industritillbehör	45
2.8 Ikraftträdande m. m.	47
3 Upprättade lagförslag	47
4 Specialmotivering	48
4.1 Förslaget till lag om företagshypotek	48
4.2 Förslaget till lag om införande av lagen om företagshypotek ..	87
4.3 Förslaget till lag om ändring i jordabalken	96
4.4 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen	100
4.5 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken	101
4.6 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	101
4.7 Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken	101
4.8 Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen	101
4.9 Förslaget till lag om ändring i lagen om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva	101
4.10 Förslaget till lag om ändring i lagen om dödande av förkommen handling	102
4.11 Förslaget till lag om ändring i lagen om arvsskatt och gåvoskatt	102
4.12 Förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen	102

Prop. 1983/84: 128	135
4.13 Förslaget till lag om ändring i stämpelskattelagen	103
4.14 Förslaget till lag om ändring i lagen om säkerhet för skattefordringar m. m.	103
4.15 Förslaget till lag om ändring i lagen om införande av utskönningsbalken	103
5 Hemställan	103
6 Beslut	104
Bilaga 1–4 (se bilagedelen)	105
Bilaga 5. De remitterade förslagen (bilagan har uteslutits här)	
Utdrag av lagrådets protokoll den 21 februari 1984	106
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 8 mars 1984	126

Utredningens sammanfattning

Utredningen lägger genom slutbetänkande fram lagförslag som skall anpassa konstruktionen av rätt på grund av företagsinteckning till den konstruktion av panträtt på grund av inteckning i fast egendom som infördes i svensk rätt genom 1970 års jordabalk; efter samråd med pantbrevsutredningen (Ju 1979: 02) har utredningen funnit att dess förslag sannolikt lätt kan jämkas efter vad pantbrevsutredningen kommer att föreslå.

Rätt på grund av företagsinteckning blir visserligen inte med utredningens förslag någon panträtt, ehuru utredningen allvarligt övervägt att föreslå att den inordnas bland panträterna såsom en särskild sådan rättighet. Men den kommer att grundas på inteckning i näringsverksamheten och upplåtas genom pantsättning av den inteckningshandling inskrivningsmyndigheten utfärdar som bevis om inteckningen; handlingen betecknas hypoteksbrev. Säkerheten, som omfattar viss rörelseegendom, betecknar utredningsförslaget företagshypotek. Dess omfattning blir vidare än vad som nu är fallet. Som viktigaste nyhet framträder att samtliga rörelsefordringar och därjämte kassamedel skall ingå i säkerheten.

Alla näringsidkare kommer, oavsett om de är bokföringspliktiga eller ej, att åtminstone formellt få tillgång till det nya creditsäkerhetsinstrumentet. Någon myndighetskontroll av om näringsidkaren verkligen driver verksamhet skall inte företas, ty han skall kunna vinna inteckning även om rörelsen ännu inte startats. Det blir sålunda, i viss mån också som en logisk följd av den nya rättighetskonstruktionen, helt lagt på kreditlivet självt att pröva i vad mån rörelse drivs eller kommer att drivas samt i vad mån den duger som creditsäkerhet.

Utredningen föreslår, både för att tillmötesgå berättigade önskemål av många näringsidkare och för att komma till rätta med svåra juridiska problem, att alla näringsidkare också skall få rätt att inteckna verksamhet i riket utan begränsning till del därav. Möjligheten att begränsa inteckning till verksamhet i län skall dessutom upphöra enligt förslaget och i dylika fall får man i stället begränsa inteckningen till samtliga kommuner i det berörda länet. Denna ordning kräver att företagsinteckningsväsendet koncentreras till en enda inskrivningsmyndighet, en ordning som visserligen övervägdes och förkastades då nuvarande lagstiftning i ämnet kom till år 1966 men som utredningen, efter ingående överväganden, funnit angeläget att på nytt lägga fram förslag om. Utredningen föreslår också att myndighetens inskrivning skall skötas med ADB. Utredningen beräknar att förslaget inte skall öka kostnaderna för inskrivningsverksamheten.

Utredningens förslag rymmer också ett inskrivningsrättsligt instrument för dem som driver industriell rörelse på egen fastighet. De skall med dess hjälp kunna rättsligen från fastigheten skilja dess s. k. industritillbehör så

att fastighet och rörelseegendom kan obehindrat belånas eller överlåtas var för sig trots att rörelseegendomen i själva verket blir kvar på fastigheten. De skall med samma instrument kunna återförena fastigheten med rörelseegendom av industritillbehörs karaktär. Instrumentet skall endast få användas med samtycke av berörda borgenärer och dess användning skall kunna avläsas i fastighetsboken. Detta förslag hör egentligen inte samman med utredningens övriga lagförslag och kan därför behandlas för sig.

Utredningen föregriper ikraftträdandet av den nya utsökningsbalken (UB) och dess följdlagstiftning i det att dessa lagverk, och inte deras nuvarande motsvarigheter, lagts till grund för utredningens olika lagförslag, av vilka det främsta är en ny lag om företagshypotek.

Utredningens lagförslag

1 Förslag till Lag om företagshypotek

Härigenom föreskrivs följande

1 kap. Rätt på grund av företagsinteckning

Allmänna bestämmelser

1 § Företagshypotek är sådan säkerhet i näringsverksamhet som ställs enligt denna lag.

2 § Näringsidkare, som vill ställa företagshypotek, har rätt att få inskrivning i sin näringsverksamhet av visst penningbelopp (företagsinteckning). Inteckning meddelas även om verksamheten ännu icke påbörjats. Bevis om inskrivningen kallas hypoteksbrev.

Konkursbo räknas icke som näringsidkare enligt denna lag.

3 § Företagshypotek ställs genom att näringsidkaren överlämnar hypoteksbrev som pant för fordran.

4 § Avlider näringsidkare, träder dödsboet i hans ställe som näringsidkare.

Företagshypoteks omfattning

5 § Företagshypotek omfattar näringsidkarens lösa egendom i den mån den hör till den intecknade verksamheten och utgörs av

1. inventarier, varor eller andra lösören,
2. byggnad eller annan anläggning,
3. arrenderätt, hyresrätt, rättighet som avses i 7 kap. 3 § jordabalken, bostadsrätt eller rätt till gruva eller annan gruvegendom,
4. nyttjanderätt till inventarier eller andra lösören,
5. patent, upphovsrätt eller annan rättighet av immateriell art,
6. kassamedel eller fordringar,
7. verksamhetens affärsvärde (goodwill).

Överlåts verksamheten, omfattar hypoteket överlåtarens fordran på vederlag för vad som ingick i hypoteket vid överlåtelsen.

Företagshypotek omfattar ej egendom, som kan vara föremål för panträtt på grund av inteckning, och ej heller egendom, som varken kan utmätas eller ingå i konkurs.

Verkan av överlåtelse m. m.

6 § Överlåts intecknad verksamhet jämte egendom, som omfattas av företagshypotek, består borgenärens rätt i egendomen i förvärvarens hand och ger företräde till betalning därur framför fordran för vilken förvärvaren själv ställt företagshypotek. Om förvärvaren överlåter eller upplåter egendomen till annan eller om egendomen skadas eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande, äger borgenären i stället hålla sig till förvärvarens fordran på vederlag eller ersättning.

Borgenärens rätt enligt första stycket förfaller, om han ej, inom sex månader från det överlåtaren eller förvärvaren underrättat honom om överlåtelsen och senast inom aderton månader från det verksamheten frånträdde, söker betalning ur egendomen och anmäler detta till inskrivningsmyndigheten.

Vad som sagts om förvärvaren gäller, om denne avlider, i stället hans dödsbo.

7 § Bestämmelserna i 6 § har motsvarande tillämpning, när intecknad verksamhet jämte egendom, som omfattas av företagshypotek, övergår till annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av annan anledning än näringsidkarens död.

Utän hinder av att avhandling om försäljning av näringsidkaren tillhörigt lösöre behandlats enligt bestämmelserna i lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, omfattas den sålda egendomen av företagshypotek på grund av inteckning som sökts senast trettio dagar efter det att avhandlingen företeddes inför rätten.

Rätt till betalning ur företagshypotek

8 § Borgenär, som har företagshypotek för sin fordran, har rätt att vid utsökning eller i konkurs med den företrädesrätt inteckningen medför enligt lag få betalt för fordringen ur egendom, som omfattas av hypoteket, intill hypoteksbrevets belopp. I den mån detta ej förslår, har borgenären rätt att få betalt ur egendomen genom ett tillägg. Detta får ej överstiga femton procent av hypoteksbrevets belopp jämte sex procent årlig ränta på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes.

Har flera hypoteksbrev överlämnats som säkerhet för fordran och har inteckningarna samma företrädesrätt eller gäller de omedelbart efter varandra, skall bestämmelserna i första stycket om hypoteksbrevets belopp avse hypoteksbrevens sammanlagda belopp.

9 § I egendom som belagts med kvarstad för fordran senast den inskrivningsdag då inteckningen söktes får inteckningsborgenären icke göra sin rätt gällande så länge säkerhetsåtgärden består och, om därunder söks betalning ur egendomen genom utmätning, ej heller så länge sådant förfarande pågår.

10 § Borgenären har rätt till betalning enligt 8 § även om fordringen preskriberats eller icke blivit anmäld efter kallelse på okända borgenärer.

11 § Upphör intecknad näringsverksamhet, har borgenären utan hinder därav rätt till betalning ur sådan näringsidkaren tillhörig egendom som hörde till verksamheten och som ej nyttjas av denne för annan näringsverksamhet eller eljest för annat ändamål.

12 § Borgenären äger söka betalning ur egendom, som omfattas av företagshypoteket, fastän fordringen ej är förfallen till betalning, om

1. den in-tecknade verksamheten eller väsentlig del därav överläts eller upphör eller övergår till annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller genom bodelning av annan anledning än näringsidkarens död eller, när in-teckningen är begränsad till visst område, flyttas från detta eller

2. egendomen till följd av vanvård eller naturhändelse eller av annan orsak försämras eller minskas så att säkerhetens värde går ned väsentligt.

Vid utmätning av egendom, som omfattas av företagshypotek, har in-teckningsborgenären rätt till betalning ur egendomen enligt vad som föreskrivs i 8 kap. utsökningsbalken, även om hans fordran ej är förfallen till betalning.

2 kap. Företagsin-teckning

Företagsin-tecknings omfattning

1 § Företagsin-teckning beviljas i all den näringsverksamhet som näringsidkaren vid varje tid utövar i riket.

In-teckning får emellertid begränsas såväl till verksamhet av viss art som till verksamhet i en eller flera kommuner. Dessutom får in-teckning i verksamhet för produktion av elenergi genom vattenkraft begränsas till verksamheten på en eller flera fastigheter och in-teckning i gruvdrift till den verksamhet som hänför sig till ett eller flera utmål eller koncessionsområden.

Företagsin-teckning får endast beviljas så att den i hela giltighetsområdet omfattar samma art av verksamhet.

2 § Näringsverksamhet, som flera utövar gemensamt, får in-tecknas endast som en enhet för sig.

In-teckning får icke beviljas gemensamt i en näringsidkares verksamhet och verksamhet som utövas av annan.

In-teckning får ej heller beviljas så att den till omfattningen avviker från annan in-teckning, som är beviljad eller sökt i samma näringsverksamhet.

3 § Är beviljad eller sökt företagsin-teckning begränsad till verksamhet i en eller flera kommuner och läggs sådan kommun samman med annan kommun, skall in-teckningen därefter även omfatta verksamhet som där vid varje tid utövas av näringsidkaren, om denna verksamhet icke omfattas av beviljad eller sökt in-teckning och om in-teckningsförhållandena genom sådan utvidgning blir förenliga med 1 och 2 §§. Motsvarande skall gälla när del av kommun förs över till annan kommun och när kommun delas.

Utvidgning enligt första stycket inträder, om där avsett hinder mot utvidgning undanröjs genom in-teckningsåtgärd enligt 3 kap.

Företagsin-tecknings företråde

4 § In-teckning ger företråde i förhållande till annan företagsin-teckning efter den tidsföljd i vilken in-teckningarna söks. In-teckningar som söks på samma in-skrivningsdag ger lika rätt.

Om möjlighet att bestämma företrädet mellan flera företagsin-teckningar,

som söks på samma inskrivningsdag, på annat sätt samt om ändring i företrädesordningen genom sammanföring eller nedsättning finns bestämmelser i 3 kap.

5 § Om förmånsrätt, som följer med företagsinteckning, finns bestämmelser i förmånsrättslagen (1970:979).

Vissa bestämmelser om företagsintecknings och hypoteksbrevs giltighet

6 § Om egendom, som omfattas av företagshypotek, blivit utmätt och inteckningsborgenären tillerkänts betalning därur, är inteckningen utan verkan till belopp som svarar mot vad som utfallit på hypoteksbrevets belopp. Detsamma gäller om borgenären tillerkänts betalning ur sådan egendom i konkurs.

7 § Om företagsinteckning blir utan verkan, är även hypoteksbrevet utan verkan. Ändras i annat fall inteckning till belopp eller omfattning, får hypoteksbrevet verkan i enlighet med inteckningens ändrade innehåll.

Dödning av förkommet hypoteksbrev medför ej att inteckningen blir utan verkan.

3 kap. Inskrivningsförfarandet

Inskrivningsregister och inskrivningsmyndighet

1 § Inskrivning enligt denna lag sker i ett särskilt inskrivningsregister (företagsinteckningsregistret). Detta förs med automatisk databehandling.

2 § Ärenden om inteckning i näringsverksamhet eller annan införing i företagsinteckningsregistret på grund av föreskrift i denna lag eller annan författning (inskrivningsärenden) handläggs av en för riket gemensam myndighet, som regeringen bestämmer (inskrivningsmyndigheten).

Inskrivningsmyndigheten förestås av en inskrivningsdomare, som skall vara lagfaren.

Handläggningen av inskrivningsärende

3 § För behandlingen av inskrivningsärende gäller bestämmelserna om tvistemål i tillämpliga delar i den mån ej annat följer av denna lag.

Anmälan eller ansökan i inskrivningsärende skall göras skriftligen.

4 § Inskrivningsärende tas upp på inskrivningsdag. Sådan hålls till klockan tolv varje måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag, som ej utgör helgdag. Lika med helgdag anses midsommarafton, julafton och nyårsafton. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att inskrivningsdag skall ställas in, om särskilda skäl föreligger till det.

Anmälan eller ansökan, som kommit in efter klockan tolv viss dag, anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

5 § Hos inskrivningsmyndigheten förs dagbok över inskrivningsärenden. Handlingar i sådana ärenden förs samman i akter.

Har sökanden eller annan lämnat uppgift eller förklaring av betydelse för ärendets prövning eller har särskild utredning verkställt i ärendet, skall detta antecknas i akten. I akten tas även upp förelägganden och andra beslut, som ej skall föras in i företagsinteckningsregistret.

6 § Om det är nödvändigt för utredningen, får inskrivningsärende skjutas upp till viss senare inskrivningsdag, såvida ärendet ej avser ansökan som omedelbart bör avslås.

Skjuts ärende upp, får sökanden föreläggas att förebringa behövlig utredning. Efterkommer sökanden icke föreläggandet, får ansökningen förklaras förfallen. Föreläggandet skall innehålla erinran om detta.

Inskrivningsärende får vidare skjutas upp till senare inskrivningsdag, om ärendet med hänsyn till beskaffenhet eller omfattning ej lämpligen kan prövas omedelbart. Ärende som skjutits upp av denna anledning skall tagas upp till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansökningen gjordes.

7 § Beslut, som innebär att ansökan i inskrivningsärende bifalls, avslås eller förklaras förfallen eller att ärende skjuts upp, skall föras in i företagsinteckningsregistret. Innebär beslutet att ansökan ej bifalls, skall skälen för beslutet antecknas i akten.

Beslut, som skall föras in i registret, meddelas genom sådan införing och skall anses ha det innehåll som framgår av registret.

8 § Har beslut i inskrivningsärende gått emot sökanden eller annan som hörts i ärendet, skall denne genast underrättas om beslutet. Därvid skall anges de skäl för beslutet som antecknats i akten och vad den som vill fullfölja talan mot beslutet har att iakta.

9 § Om inskrivningsärende enligt beslut av högre rätt skall tas upp till ny handläggning av inskrivningsmyndigheten, skall det ske utan dröjsmål efter det att beslutet kommit myndigheten till handa.

Inteckningsansökan

10 § Företagsinteckning söks av näringsidkaren med uppgift om det belopp, i svenskt mynt, på vilket teckningen skall lyda. Om teckningen skall begränsas enligt 2 kap. 1 § andra stycket, skall ansökningshandlingen innehålla uppgift om avsedd begränsning.

Sökanden skall lämna styrkt uppgift om namn och personnummer eller, för annan juridisk person än dödsbo, organisationsnummer.

11 § Ansökan om företagsinteckning skall avslås, om

1. bestämmelse i 3 § andra stycket eller 10 § ej iakttagits,
2. den verksamhet ansökningen avser uppenbarligen ej kan tecknas,
3. ansökningen strider mot 2 kap. 1 eller 2 §,
4. sökanden eller, om teckningen söks av flera, någon av sökandena är i konkurs eller försätts i konkurs samma inskrivningsdag som teckningen söks.

12 § Möter icke hinder enligt 11 § skall teckning beviljas och hypoteksbrev utfärdas på grund av teckningen.

Bestämmelser om utfärdande av nytt hypoteksbrev i stället för hypoteksbrev som dödats finns i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling.

13 § Inteckning, som skulle medföra lika företrädesrätt som annan företagsinteckning, skall vid inskrivningen förklaras gälla efter den andra inteckningen, om sökanden begär det. Inteckning, som sätts efter annan, gäller efter inteckning med lika rätt som eller bättre rätt än denna, även om detta ej anges i beslutet.

Inteckningsåtgärder

14 § Företagsinteckning som är begränsad enligt 2 kap. 1 § andra stycket får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare sträckas ut till att omfatta ytterligare verksamhet (utsträckning). Om sådan ansökan gäller i tillämpliga delar bestämmelserna angående ansökan om inteckning.

Om ansökan om utsträckning avser flera inteckningar, skall de fastställas att gälla med samma inbördes företrädesrätt i all av inteckningarna omfattad verksamhet.

15 § Ett hypoteksbrev får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare bytas ut mot två eller flera nya hypoteksbrev (utbyte). På begäran skall därvid hypoteksbrevens inbördes företrädesrätt bestämmas. Härvid har 13 § andra meningen motsvarande tillämpning.

16 § Företagsinteckningar, som besvärar samma verksamhet och har inbördes lika rätt eller gäller omedelbart efter varandra, får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevens innehavare föras samman till en inteckning (sammanföring). Denna inteckning skall gälla med den företrädesrätt som tillkommer den av de i sammanföringen ingående inteckningarna som gäller med sämsta rätt.

Inteckning som avses i första stycket skall förklaras gälla för ett lägre belopp än det vartill de sammanförda inteckningarna sammanlagt uppgår, om sökanden begär det och hypoteksbrevens innehavare medger det.

17 § Företagsinteckning får på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare sättas ned efter annan inteckning (nedsättning). Inteckning, som sätts ned efter annan, gäller efter inteckning med lika rätt som eller bättre rätt än denna, även om detta ej anges i beslutet.

18 § På ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare får inteckning dödas helt eller i viss verksamhet (dödning). I samma ordning får inteckning, som intill en ändring av kommunindelning omfattat verksamhet i en eller flera kommuner, dödas i verksamhet i sådan kommun del som uppkommit genom ändringen.

Inteckning får icke dödas så att inteckningsförhållandena därigenom blir oförenliga med 2 kap. 1 eller 2 §.

Bestämmelser om dödning av inteckning, när hypoteksbrevet förkommit, finns i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling.

19 § När innehavare av hypoteksbrev lämnar medgivande till åtgärd, som avses i 14–18 §§, skall hypoteksbrevet ges in.

20 § På ansökan av den som innehar hypoteksbrev skall innehavet antecknas i företagsinteckningsregistret. Är annan antecknad som innehavare, skall inskrivningsmyndigheten sedan det nya innehavet antecknats föra av den tidigare anteckningen och underrätta den vars innehav var antecknat. Om det finns anledning anta att sökanden ej innehar hypoteksbrevet, skall föreläggande meddelas honom att visa upp detta.

Anmäler den vars innehav antecknats att innehavet upphört, skall anteckningen föras av.

Anteckning och rättelse i företagsinteckningsregistret

21 § I företagsinteckningsregistret skall antecknas, när

1. näringsidkare som sökt eller vunnit inteckning försatts i konkurs,
2. borgenär enligt 1 kap. 6 § andra stycket anmält att han sökt betalning ur egendom, som omfattas av företagshypotek,
3. det anmälts till inskrivningsmyndigheten att betalning vid utmätning eller i konkurs utfallit på hypoteksbrevs belopp.

Är eljest i lag eller annan författning föreskrivet att visst förhållande skall antecknas i registret, skall det gälla.

Anteckning i registret skall föras av, om den uppenbarligen ej längre kan vara av betydelse.

22 § Om införeling i företagsinteckningsregistret innehåller uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, annat dylikt förbiseende eller tekniskt fel, skall införelingen rättas. Kan rättelse bli till förfång för näringsidkaren eller innehavare av hypoteksbrev, skall det inbördes företrädet mellan inteckningar som berörs av rättelsen bestämmas efter vad som är skäligen. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs, om han är känd, samt myndighet som avses i 4 kap. 3 §. Meddelas ej beslut samma dag som ärendet tagits upp, skall anteckning om ärendet göras i registret.

23 § Beslut i ärende om rättelse meddelas genom införeling i registret. Skälen för beslutet antecknas i akten. I stället för bevis eller handling, som utfärdats i enlighet med den tidigare införelingen, skall ny sådan handling utfärdas. Den tidigare handlingen skall fordras åter, göras obrukbar och behållas av inskrivningsmyndigheten. Den som innehar handlingen är skyldig att ge in den för detta ändamål. I föreläggande att fullgöra sådan skyldighet får vite sättas ut. Vite döms ut av inskrivningsmyndigheten.

Besvär

24 § Talan mot beslut i inskrivningsärende förs i hovrätten. Besvärslagan skall ges in till inskrivningsmyndigheten.

Besvärstiden är i fråga om slutligt beslut fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra.

Besvär över beslut som förts in i företagsinteckningsregistret skall antecknas där. När slutligt beslut med anledning av besvären vunnit laga kraft, skall anteckning göras om beslutets innehåll.

25 § Talan mot beslut i ärende om rättelse får föras även av myndighet som avses i 4 kap. 3 §.

4 kap. Särskilda bestämmelser

1 § Lider någon förlust till följd av tekniskt fel i företagsintektningsregistret eller i anordning som hos inskrivningsmyndigheten eller annan statlig myndighet är ansluten till registret, har han rätt till ersättning av staten.

Har den skadelidande medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidta åtgärd för att bevara sin rätt eller har han på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, skall ersättningen efter skälighet sättas ned eller helt falla bort.

2 § Kommer till följd av beslut i ärende om rättelse förlust att tillskyndas rättsägare som avses i 3 kap. 22 §, har han rätt till ersättning av staten. Ersättning utgår dock ej, om den skadelidande med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter bort inse att fel förekommit.

3 § Staten företräds i ärende om ersättning enligt 1 eller 2 § av myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Har den som enligt 1 eller 2 § är berättigad till ersättning av staten haft rätt att kräva ut beloppet av annan såsom skadestånd, träder staten in i rätten mot denne.

Ersättning enligt 1 eller 2 § på grund av domstols dom betalas ut sedan domen vunnit laga kraft.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Förordnande om ikraftträdande får begränsas enligt 20. Genom lagen upphävs, med de undantag som följer av nedanstående bestämmelser, lagen (1966:454) om företagsinteckning.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3. Bestämmelserna i den nya lagen skall tillämpas på före ikraftträdandet meddelad eller sökt företagsinteckning, om ej annat framgår av bestämmelse nedan. Detsamma gäller i fråga om förlagsinteckning och inteckning i jordbruksinventarier.

4. Är egendom, i vilken gäller inteckning som avses i 3, utmätt vid lagens ikraftträdande eller är näringsidkaren försatt i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet, skall äldre lag gälla beträffande utmätningen eller konkursen i stället för 1 kap. 5, 8 och 10 §§ samt 12 § andra stycket och 2 kap. 6 §.

5. I fråga om talan som avses i 1 kap. 6 § andra stycket och anmälan till inskrivningsmyndigheten därom gäller äldre bestämmelser, om verksamheten överlåtits före ikraftträdandet. Om skifte eller bodelning som avses i 1 kap. 7 § första stycket skett före ikraftträdandet, gäller också äldre bestämmelser i nu angivna hänseenden.

6. Bestämmelsen i 1 kap. 7 § andra stycket skall ej tillämpas, om köpeavhandlingen upprättats före den 1 juli 1967.

7. I fråga om verkan av företagsinteckning, som meddelats i näringsverksamhet utövad av aktiebolag, som upplösts enligt punkt 4 eller 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag, gäller äldre bestämmelser.

8. Omfattas vid lagens ikraftträdande skepp av företagsinteckning enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1067) om ändring i lagen (1966:454) om företagsinteckning, skall skeppet i stället omfattas av företagshypotek på grund av sådan inteckning.

9. Så länge intecknad båt är upptagen i skeppsregistret enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1064) om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) omfattas den ej av företagshypotek.

10. Inteckning för fordran som beviljats eller sökts före ikraftträdandet skall anses som en enligt de nya bestämmelserna beviljad eller sökt inteckning på belopp svarande mot den tidigare beviljade eller sökta inteckningens kapitalbelopp. Inteckningshandlingen skall anses som hypoteksbrief på samma belopp, om inteckningen är beviljad.

11. Utgör inteckningshandling säkerhet för fordran vid ikraftträdandet, skall företagshypotek anses ställt enligt 1 kap. 3 § till säkerhet för fordringen. Om borgenär innehar inteckningshandling vid nämnda tidpunkt utan att handlingen utgör säkerhet för fordran, skall företagshypotek anses ställt till säkerhet för borgenärens rätt på grund av handlingen.

Utan hinder av första stycket skall bestämmelsen i 9 § första stycket gamla lagen fortfarande gälla.

12. Bestämmelserna i 11 har motsvarande tillämpning i fall då borgenär vid ikraftträdandet innehar fordringshandling, på grund varav inteckning sökts, och inteckning sedermera beviljas med stöd av 19.

Bestämmelserna i 11 har likaledes motsvarande tillämpning, om borgenär vid ikraftträdandet innehar fordringshandling, på vilken tecknats inteckningsmedgivande, och inteckning sedermera beviljas med stöd av 19.

13. Har borgenär företagshypotek för sin fordran på grund av inteckning som beviljats före ikraftträdandet eller därefter med stöd av 19 första stycket skall, i fråga om hans rätt till betalning ur medel vid utsökning eller i konkurs, äldre bestämmelser tillämpas i stället för 1 kap. 8 §, om det yrkas av någon vars rätt beror därav. Vad som sagts nu gäller dock endast om betalningen föranleds av utmätning som skett före utgången av år (1987) eller av konkurs efter ansökan som gjorts inom samma tid.

Första stycket gäller även i fall då efter ikraftträdandet inteckningen utsträckts eller inteckningshandling i samband med annan inteckningsåtgärd ersatts med hypoteksbrief.

14. Grundas företagshypotek på förhållande som anges i 11 eller 12 första stycket, har näringsidkaren även i annat fall än då bestämmelserna i 13 är tillämpliga rätt att påfordra, att betalning till borgenären vid utsökning eller i konkurs begränsas enligt äldre bestämmelser.

15. Medför tillämpning av 1 kap. 8 §, i fall då företagshypotek grundas på förhållande som anges i 11 eller 12 första stycket och fordringens förfallodag inträffar efter utgången av år (1987), att inteckningssäkerhetens värde går ned väsentligt och ställer gäldenären ej efter anfordran ytterligare säkerhet varmed

borgenären skäligen kan nöjas, får borgenären säga upp fordringen till betalning inom sex månader. Uppsägning på grund av vad som sagts nu får inte ske förrän sex månader förflutit från det galdenären anmodats ställa ytterligare säkerhet och ej heller före utgången av år (1985) eller senare än att tiden för betalningsskyldighetens fullgörande infaller före utgången av år (1987).

16. Övergångsbestämmelserna utgör ej hinder för borgenär att göra gällande personligt betalningsansvar på grund av inteckningshandling.

17. Har en före ikraftträdandet beviljad eller sökt företagsinteckning begränsats till verksamhet i län eller i län och kommun, skall inteckningen anses avse verksamheten i de kommuner och delar av kommuner som vid ikraftträdandet svarar mot inteckningens giltighetsområde.

18. Bestämmelserna i 2 kap. 3 § andra stycket och 3 kap. 18 § första stycket andra meningen tillämpas ej i fråga om ändring av kommunindelning som skett före ikraftträdandet.

Om inteckning vid ikraftträdandet omfattar verksamhet i del av kommun eller enligt 17 skall anses avse verksamhet i del av kommun, får inteckningen på ansökan av näringsidkaren och efter medgivande av hypoteksbrevets innehavare dödas i vad avser verksamheten i kommundelen. Bestämmelserna i 3 kap. 18 § andra stycket och 19 § har därvid motsvarande tillämpning.

19. Fullföljs efter ikraftträdandet en dessförrinnan gjord ansökan om inteckning, skall inteckning beviljas enligt de nya bestämmelserna, om ansökningen uppfyller villkoren för inteckning enligt gamla lagen. Ansökningen skall därvid anses avse ett penningbelopp svarande mot fordringens kapitalbelopp.

Söks efter ikraftträdandet inteckning på grund av fordringshandling, på vilken före ikraftträdandet tecknats sådant bevittnat medgivande som avses i 8 § gamla lagen, skall ansökningen tas upp och prövas som ansökan om inteckning enligt 3 kap. 10 §. Avser medgivandet inteckning i verksamheten i län eller i län och kommun, skall ansökningen anses avse verksamheten i de kommuner som svarar däremot. Även i detta fall skall ansökningen anses avse ett penningbelopp svarande mot fordringens kapitalbelopp.

20. Regeringen får förordna att bestämmelsen om besvärstid i 3 kap. 24 § andra stycket skall träda i kraft senare än lagen i övrigt. Från det lagen i övrigt trätt i kraft och till dess bestämmelsen i 3 kap. 24 § andra stycket träder i kraft gäller i så fall, att besvärstiden vid beslut som avses i denna bestämmelse är två veckor från den dag expeditionen i ärendet hölls sökanden till handa, dock minst fyra veckor från den inskrivningsdag till vilken beslutet är att hänföra.

21. Vad i annan lag eller författning stadgas angående företagshypotek skall, om ej annat är föreskrivet, tillämpas även i fråga om företagsinteckning enligt äldre lag, förlagsinteckning och inteckning i jordbruksinventarier.

22. Föreskrift i särskild lag eller annan författning angående företagsinteckning, förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier skall gälla också i fråga om företagshypotek om annat inte föreskrivs eller framgår av omständigheterna.

23. Vad som sägs om kvarstad i 1 kap. 9 § gäller även skingringsförbud som har meddelats före lagens ikraftträdande.

2 Förslag till Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om jordabalken¹
dels att 2 kap. 3 och 4 §§ samt rubriken till 22 kap. skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i balken skall införas tre nya paragrafer, 22 kap. 16–18 §§, samt närmast före 22 kap. 16 § en ny rubrik av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

2 kap.

3 §

Till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, maskin och annan utrustning som tillförts fastigheten för att användas i verksamheten huvudsakligen på denna. Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör *dock icke* till fastigheten.

Till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet hör, utöver vad som följer av 1 och 2 §§, maskin och annan utrustning som tillförts fastigheten för att användas i verksamheten huvudsakligen på denna. *Sådan egendom hör dock ej till fastigheten, om ägares förklaring härom är inskriven i fastighetsboken enligt 22 kap. 16 §.* Fordon, kontorsutrustning och handverktyg hör *ej i något fall* till fastigheten.

4 §

Föremål som nyttjanderättshavare eller eljest annan än fastighetsägaren tillfört fastigheten hör ej till denna, om icke föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand. Detsamma gäller i fråga om föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och tillförts denna av fastighetsägaren utan att han ägde föremålet. Har fastighetsägaren tillfört fastigheten föremål som enligt 3 § kan höra till fastigheten och som han förvärvat under villkor att överlåtaren har rätt att återtaga föremålet om förvärvaren åsidosätter vad som åligger honom enligt överlåtelseavtalet, hör föremålet icke till fastigheten så länge villkoret gäller.

Ingår föremål, som tillförts fastighet av annan än fastighetsägaren, *i företagsinteknad verksamhet* och har föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand genom att fastighetsägaren förvärvat verksamheten eller näringsidkaren förvärvat fastigheten. hör föremålet likväl icke till fastigheten, om det icke upphört

Omfattas föremål, som tillförts fastighet av annan än fastighetsägaren, *av företagshypotek* och har föremålet och fastigheten kommit i samme ägares hand genom att fastighetsägaren förvärvat verksamheten eller näringsidkaren förvärvat fastigheten, hör föremålet likväl icke till fastigheten, om det icke upphört att *omfattas*

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

Nuvarande lydelse

att svara för *inteckningen* eller, i det fall näringsidkaren förvärvat fastigheten, om icke sex månader förflutit från det han sökt lagfart på sitt fäng. Har *inteckningshavaren* före utgången av angivna tid väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för det område där fastigheten ligger, hör föremålet ej till fastigheten, om icke två månader förflutit från det talan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft.

*22 kap. Inteckning**Föreslagen lydelse*

av *hypoteket* eller, i det fall näringsidkaren förvärvat fastigheten, om icke sex månader förflutit från det han sökt lagfart på sitt fäng. Har *inteckningsborgenären* före utgången av angivna tid väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för det område där fastigheten ligger, hör föremålet ej till fastigheten, om icke två månader förflutit från det talan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft.

22 kap. Inteckning m. m.

Inskrivning av förklaring rörande tillbehör till industrifastighet

16 §

Inskrivning av förklaring, som avses i 2 kap. 3 §, söks skriftligen av fastighetsägaren.

Inskrivningsansökan skall avslås, om

- 1. kravet på skriftlig form ej iakttagits,*
- 2. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad och inskrivningsansökningen ej medgivits av den som har lagfart,*
- 3. inteckning gäller i fastigheten och borgenär, för vars fordran pantbrev på grund av inteckningen utgör säkerhet, ej med ingivande av pantbrevet medgivit inskrivningsansökningen,*
- 4. fastigheten har frångått sökanden på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,*
- 5. sökanden är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inskrivningen söks samt fastigheten hör till konkursboet och förvaltaren ej biträder ansökningen,*
- 6. fastigheten eller del därav är utmätt eller utmäts den dag då*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten ej medger ansökningen,

7. fastigheten eller del därav har tagits i anspråk genom betalnings-säkring eller tas i anspråk därför den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten ej medger ansökningen,

8. fastigheten eller del därav är belagd med kvarstad eller beläggs med kvarstad den dag då inskrivningen söks och kronofogdemyndigheten ej medger ansökningen.

Har ärende angående lagfart för sökanden skjutits upp till senare inskrivningsdag, skall behandlingen av ansökan om inskrivning skjutas upp till samma dag.

17 §

Inskrivning av förklaring, som avses i 2 kap. 3 §, skall föras av på ansökan av fastighetsägaren. Därvid har bestämmelserna i 16 § första stycket, andra stycket 1, 2 och 4-8 samt tredje stycket motsvarande tillämpning. Gäller inteckning i näringsverksamhet i sökandens namn, skall ansökningen avslås om icke borgenär, för vars fordran hypoteksbrev på grund av inteckningen utgör säkerhet, med ingivande av hypoteksbrevet samtyckt till åtgärden. Även utan sådant samtycke får dock inskrivningen föras av, om sökanden visar att åtgärden icke rör borgenärens rätt.

18 §

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ har motsvarande tillämpning i fråga om tomträtt som inskrivits, varvid med lagfart likställs inskrivning av tomt-rätt.

3 Förslag till Lag om ändring i konkurslagen (1921:225)

Härigenom föreskrivs att 145 a och 185 g §§ konkurslagen (1921:225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

145 a §¹

Har betalning utfallit på kapitalbeloppet av fordran, till säkerhet för vilken företagsinteckning meddelats, skall förvaltaren, sedan tiden för klander mot framlagt utdelningsförslag gått till ända eller väckt klander avgjorts genom beslut som vunnit laga kraft, göra anmälan därom till inskrivningsmyndigheten och därvid insända utdelningsförslaget eller annan handling som visar fördelningen. Kan det antagas att ytterligare betalning kommer att tilläggas inteckningshavaren, skall dock med anmälan anstå till dess det blivit avgjort, om sådan betalning skall utgå.

När innehavare av inteckning som avses i första stycket lyfter betalning, skall anteckning härom göras på inteckningshandlingen.

Om betalning för fordran, till säkerhet för vilken ställts företagshypotek, har utfallit på hypoteksbrevets belopp, skall förvaltaren, sedan tiden för klander mot framlagt utdelningsförslag har gått ut eller väckt klander har avgjorts genom beslut som vunnit laga kraft, anmäla detta till inskrivningsmyndigheten och därvid sända in utdelningsförslaget eller annan handling som visar fördelningen. Kan det antas att ytterligare betalning kommer att tilläggas inteckningsborgenären, skall dock anmälan inte göras förrän det har avgjorts, om sådan betalning skall utgå.

När inteckningsborgenär lyfter betalning, skall detta antecknas på hypoteksbrevet.

185 g §²

Sedan beslut om fastställelse av utdelning i konkursen har vunnit laga kraft, skall förvaltaren snarast tillställa borgenär de medel som tillkomma denne. Detta gäller dock ej beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller som är föremål för rättegång. Borgenär är berättigad till den ränta som har upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. När medlen ha tillställts borgenärerna, skall förvaltaren anmäla det hos konkursdomaren och tillsynsmyndigheten. Har betalning utfallit på

Sedan beslut om fastställelse av utdelning i konkursen har vunnit laga kraft, skall förvaltaren snarast tillställa borgenär de medel som tillkommer denne. Detta gäller dock ej beträffande fordran som är beroende av villkor, som avses i 136 §, eller som är föremål för rättegång. Borgenär är berättigad till den ränta som har upplupit på medlen från dagen för utdelningsförslagets upprättande. När medlen har tillställts borgenärerna, skall förvaltaren anmäla det hos konkursdomaren och tillsynsmyndigheten. Om betalning för

¹ Senaste lydelse 1979:340.

² Senaste lydelse 1979:340.

Nuvarande lydelse

kapitalbeloppet av fordran, till säkerhet för vilken företagsinteckning meddelats, gäller 145 a §.

Bli medel tillgängliga för utdelning sedan konkursen avslutats, skall förvaltaren *utdela* dem till borgenärena och avge redovisning för förvaltningen av medlen. Bestämmelserna i 185 e och 185 f §§ om utdelning och redovisning *skola* därvid tillämpas. Att nytt utdelningsförslag har upprättats skall kungöras endast om det finns skäl till det. Om konkursdomaren med hänsyn till de med en utdelning förenade kostnaderna finner att sådan *icke* lämpligen bör ske, *äger* han efter framställning av förvaltaren förordna att medlen i stället för att *utdelas skola* överlämnas till gäldenären.

Föreslagen lydelse

fordran, till säkerhet för vilken *ställts företagshypotek, har utfallit på hypotekshrevets belopp, har bestämmelserna i 145 a § motsvarande tillämpning.*

Blir medel tillgängliga för utdelning sedan konkursen avslutats, skall förvaltaren *dela ut* dem till borgenärena och avge redovisning för förvaltningen av medlen. Bestämmelserna i 185 e och 185 f §§ om utdelning och redovisning *skall* därvid tillämpas. Att nytt utdelningsförslag har upprättats skall kungöras endast om det finns skäl till det. Om konkursdomaren med hänsyn till de med en utdelning förenade kostnaderna finner att sådan *inte* lämpligen bör ske, *får* han efter framställning av förvaltaren förordna att medlen i stället för att *delas ut skall* överlämnas till gäldenären.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

4 Förslag till Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 29 §, 6 kap. 5 §, 8 kap. 13 § samt 13 kap. 17 § utsökningsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

29 §

När utmätning har beslutats, får gäldenären ej till skada för sökanden förfoga över egendomen genom överlåtelse eller på annat sätt, om ej kronofogdemyndigheten efter hörande av sökanden medger det av särskilda skäl.

Första stycket utgör ej hinder mot pantsättning av pantbrev eller annan inteckningshandling som gäller i egendomen. Om förbud mot pantsättning av sådan handling *när den har tagits i förvar av kronofogdemyndigheten* finns bestämmelser i 6 kap. 5 § och 12 kap. 5 §.

Första stycket utgör ej hinder mot pantsättning av pantbrev eller annan inteckningshandling som gäller i egendomen. Om förbud *i vissa fall* mot pantsättning av sådan handling finns bestämmelser i 6 kap. 5 § och 12 kap. 5 §.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Om nyttjandet av utmätt egendom m. m. finns bestämmelser i 6 kap. 4 § andra stycket och 12 kap. 6–10 §§.

6 kap.

5 §

Pantbrev eller annan inteckningshandling, som gäller i utmätt skepp eller luftfartyg eller i utmäta reservdelar till luftfartyg och ej är belånad, får tagas i förvar. Sedan handlingen har tagits i förvar, får den ej pantförskrivas utan kronofogdemyndighetens tillstånd.

Hör utmätt lös egendom till näringsverksamhet, får kronofogdemyndigheten meddela näringsidkaren förbud att utan myndighetens tillstånd pantförskriva hypoteksbrev i verksamheten i den mån det är obelånat.

Obelånat hypoteksbrev får tagas i förvar av kronofogdemyndigheten. Är hypoteksbrev i tredje mans besittning, får kronofogdemyndigheten, med underrättelse om utmätningen och pantsättningsförbudet, meddela denne förbud att ge ut hypoteksbrevet utan myndighetens tillstånd.

8 kap.

13 §

Borgenär, vars fordran är förenad med företagsinteckning eller annars med förmånsrätt i utmätt egendom enligt 5 § förmånsrättslagen (1970:979), har rätt att få betalning ur egendomen, om han anmäler sin fordran hos kronofogdemyndigheten innan egendomen säljs eller, om försäljning sker under hand eller utmätt fordran drivs in, senast när fördelning skall äga rum.

Borgenär, vars fordran är förenad med förmånsrätt i utmätt egendom enligt 5 § förmånsrättslagen (1970:979), har rätt att få betalning ur egendomen, om han anmäler sin fordran hos kronofogdemyndigheten innan egendomen säljs eller, om försäljning sker under hand eller utmätt fordran drivs in eller pengar utmätts, senast när fördelning skall äga rum.

Sökanden har dock företräde i den mån betalning till borgenär som avses i första stycket är behövlig för att trygga borgenären och dem som har sämre förmånsrätt i egendomen enligt 5 § förmånsrättslagen. Vid prövningen skall hänsyn tagas även till säkerhet som borgenären på annan grund har i gäldenärens tillhörig egendom.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 kap.

17 §

När medel betalas ut, skall iakttagas vad som i allmänhet gäller om skyldighet för borgenär att förete eller återställa fordringsbevis eller säkerhet som har lämnats för fordran.

Pantbrev i skepp eller fastighet, vilket utgör säkerhet för fordran på vilken betalning har utfallit, skall företes även om borgenären ej är skyldig att återställa *pantbrevet*, om ej kronofogdemyndigheten finner skäl att medge undantag. Detsamma gäller skuldebrev som är intecknat i annan egendom, när skyldighet att förete eller återställa skuldebrevet ej följer redan av första stycket.

Pantbrev i skepp eller fastighet *eller hypoteksbrev i näringsverksamhet*, vilket utgör säkerhet för fordran på vilken betalning har utfallit, skall företes även om borgenären ej är skyldig att återställa *det*, om ej kronofogdemyndigheten finner skäl att medge undantag. Detsamma gäller skuldebrev som är intecknat i annan egendom, när skyldighet att förete eller återställa skuldebrevet ej följer redan av första stycket.

När köparen åberopar att den som enligt sakägarförteckning är berättigad till betalning har medgivit honom avräkning på köpeskillingen, gäller vid kronofogdemyndighetens prövning av överenskommelsen vad som föreskrivs i första och andra styckena.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

5 Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken

Häri genom föreskrivs att 15 kap. 8 § föräldrabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 kap.

8 §²

Aktier, obligationer, pantbrev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren uttaga nedsatt värde-

Aktier, obligationer, pantbrev, *hypoteksbrev*, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren uttaga

¹ Balken omtryckt 1978:853.

² Senaste lydelse 1974:1038.

Nuvarande lydelse

handling, söke han överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen allenast skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsätts i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas.

Föreslagen lydelse

nedsatt värdehandling, söke han överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen allenast skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsätts i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas.

Vad sålunda om nedsättning av omyndigs värdehandlingar föreskrivits skall ej äga tillämpning med avseende å bevis eller motbok rörande tillgodohavande å räkning hos bank, ej heller med avseende å bevis, som utfärdats om inskrivning i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok eller skuldbok hos annan inrättning, som regeringen bestämmer, såframt å beviset finnes antecknat, att inskrivningen skett med förbehåll att kapitalbelopp å inskriven fordran eller därå utställd obligation eller ock inskriven obligation eller å sådan obligation belöpande kapitalbelopp ej må lyftas utan överförmyndarens tillstånd.

Premieobligationer, vilka utfärdats av staten, skola, såframt ej obligationerna äro nedsatta i öppet förvar hos bank eller överförmyndaren medgiver undantag, inskrivas i statsskuldboken med förbehåll, varom i andra stycket sägs.

Utövar en förmyndare förmynderskap för flera omyndiga, skola vid tillämpning av det i första stycket givna stadgandet de omyndigas värdehandlingar sammanräknas.

Finnas omyndigs värdehandlingar, som skola förvaltas av förmyndaren, i öppet förvar hos bank utan att hava nedsatts enligt bestämmelse i detta kapitel, skall å dem tillämpas vad i denna balk är stadgat om nedsatta värdehandlingar.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

6 Förslag till Lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 § ärvdabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 kap.

3 §²

Finns det flera delägare i dödsboet eller är allmänna arvsfonden ensam delägare, får en skuld som inte förfal-

Finns det flera delägare i dödsboet eller är allmänna arvsfonden ensam delägare, får en skuld som inte förfal-

¹ Balken omtryckt 1981:359.

² Senaste lydelse 1981:359.

Nuvarande lydelse

ler till betalning inom sex månader sägas upp hos borgenären till betalning sex månader efter uppsägningen. Om borgenären till säkerhet för sin fordran har panträtt *i fast egendom eller tomträtt eller har inteckning* och han inom tre månader efter uppsägningen meddelar att han vill hålla sig endast till säkerheten, är han dock inte skyldig att ta emot betalning före förfallodagen.

Föreslagen lydelse

ler till betalning inom sex månader sägas upp hos borgenären till betalning sex månader efter uppsägningen. Om borgenären till säkerhet för sin fordran har panträtt *på grund av inteckning eller har företagshypotek* och han inom tre månader efter uppsägningen meddelar att han vill hålla sig endast till säkerheten, är han dock inte skyldig att ta emot betalning före förfallodagen.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

7 Förslag till Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979)

Häri genom föreskrivs att 5 § förmånsrättslagen (1970:979)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet *vari företagsinteckning kan meddelas* följer med

Förmånsrätt i lös egendom som *kan omfattas av företagshypotek på grund av inteckning i näringsverksamhet* följer med

1. fordran hos hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal angående lägenhet eller jord som var avsedd för verksamheten, dock ej för större belopp än som svarar mot tre månaders hyra eller ett års arrendeavgift,

2. *företagsinteckning.*

Särskild föreskrift om vilka slag av lös egendom som omfattas av *företagsinteckning* äger motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt enligt 1.

2. *inteckning i verksamheten.*

Särskild föreskrift om vilka slag av lös egendom som omfattas av *företagshypotek* har motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt enligt 1.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

8 Förslag till Lag om ändring i lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva¹

Häri genom föreskrivs att 3 a § lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1975:1248

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1977:673.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §²

Att köp av lös egendom i visst fall är utan verkan, ehuru köpeavhandling om egendomen behandlats enligt bestämmelserna i denna förordning, stadgas i lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning.

Att i visst fall borgenärs rätt till lös egendom består, trots att köpeavhandling om egendomen behandlats enligt bestämmelserna i denna lag, stadgas i lagen (1982:000) om företagshypotek.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

9 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling**

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 4, 8, 10, 13 och 14 §§ lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev och pantbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och hypoteksbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Denna lag tillämpas inte på banksedlar. Den tillämpas inte heller på obligationer eller förlagsbevis utom i fråga om

1. obligationer och förlagsbevis som har ställts till viss man eller till viss man eller order och som har utfärdats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg, eller

2. obligationer med en löptid på högst ett år som har ställts till innehavaren och som utges av bankinstitut.

2 §³

Ansökan om dödande av handling skall, *skriftligen avfattad, ingivas till rätten i den ort, där förpliktelsen*

Ansökan om dödande av handling skall göras *skriftligen hos rätten i den ort där förpliktelsen skall fullgöras*

² Senaste lydelse 1966:457 (jfr 1966:648).

¹ Lagen omtryckt 1981:770.

² Senaste lydelse 1981:770.

³ Senaste lydelse 1973:1072 (jfr 1975:910).

Nuvarande lydelse

skall fullgöras, eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen, *till* den rätt, där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål, som *angå* gäld i allmänhet. *Då fråga är om pantbrev på grund av inteckning i fastighet eller tomträtt, göres ansökningen hos den rätt under vilken fastigheten lyder. I fråga om pantbrev på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge göres ansökningen hos rätten i skeppets hemort eller i den ort där bygget utföres. Ansökan om dödande av intecknad fordringshandling göres hos rätten i den ort, där vederbörande inskrivningsmyndighet är.*

Ansökan om dödande av konossement skall *ingivas* till rätten i godsets bestämmelseort.

Äro enligt vad nu är sagt flera domstolar behöriga, *må* ansökningen göras vid vilken som helst av dem.

Föreslagen lydelse

eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen, *hos* den rätt där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål som *angår* gäld i allmänhet. *Ansökan som avser pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns.*

Ansökan om dödande av konossement skall *ges in* till rätten i godsets bestämmelseort.

Om flera domstolar enligt vad nu sagts är behöriga, får ansökningen göras vid vilken som helst av dem.

4 §⁴

Sökanden *åligger att, så vitt ske kan*, om ansökningen underrätta *en* var vilken såsom gäldenär, löftesman eller eljest är *på grund av handlingen förpliktad. Avser* ansökningen pantbrev eller *intecknad fordringshandling*, skall den intecknade egendomens ägare, *så ock* den som senast, *i den ordning särskilt är stadgat, blivit antecknad såsom* innehavare av handlingen, *där så ske kan*, underrättas om ansökningen.

Sökanden *skall, i den mån det kan ske*, om ansökningen underrätta *var och en* vilken såsom gäldenär, löftesman eller eljest är *förpliktad på grund av handlingen. Om* ansökningen *avser* pantbrev eller *annan inteckningshandling*, skall den intecknade egendomens ägare *samt* den som senast *har antecknats som* innehavare av handlingen underrättas om ansökningen, *om det kan ske.*

8 §⁵

Sedan tiden för anmälan enligt 6 § andra stycket har gått ut, skall rätten avgöra ärendet. Finner rätten därvid att någon omständighet inte har förekommit som visar eller ger skäligen anledning till antagande att handlingen finns i behåll, skall handlingen dödas genom beslut av rätten.

Beträffande pantbrev och *intecknade fordringshandlingar* skall be-

Beträffande pantbrev och *andra inteckningshandlingar* skall beslutet

⁴ Senaste lydelse 1970:1012.

⁵ Senaste lydelse 1981:770.

Nuvarande lydelse

slutet innehålla en erinran om att beslutet inte innebär att inteckningen dödas.

Föreslagen lydelse

innehålla en erinran om att beslutet inte innebär att inteckningen dödas.

10 §⁶

Avser ansökan om dödning pantbrev eller *intecknad fordringshandling*, skall rätten underrätta vederbörande inskrivningsmyndighet om ansökningen för *anteckning* i *fastighetsboken* eller *annan inskrivningsbok* varom fråga är. Vad nu sagts om ansökningen skall ock gälla rättens slutliga utslag i ärendet: dock må, då ansökningen avslagits, anteckning ej verkställas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Sedan utslag, varigenom pantbrev dödats, vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten på ansökan utfärda nytt pantbrev som svarar mot det dödade samt göra anteckning i *fastighets-* eller *tomträttsboken* därom.

Har intecknad fordringshandling dödats genom lagakraftvunnet utslag, skall inskrivningsmyndigheten, på ansökan, å inskrivningsdag göra anteckning i vederbörande inskrivningsbok, att ny handling, som utfärdats jämlikt 9 §, medför den inteckningsrätt som tillkommit den dödade.

Avser ansökan om dödning pantbrev eller *annan inteckningshandling*, skall rätten underrätta vederbörande inskrivningsmyndighet om ansökningen och om rättens slutliga beslut i ärendet. *Inskrivningsmyndigheten* skall anteckna detta i *inskrivningsboken* eller *inskrivningsregistret*. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Sedan beslut, varigenom pantbrev eller *hypoteksbrev* dödats, har vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten efter ansökan utfärda nytt pantbrev eller *hypoteksbrev* som svarar mot det dödade samt anteckna detta i *inskrivningsboken* eller *inskrivningsregistret*.

Har intecknad fordringshandling dödats genom lagakraftvunnet beslut, skall inskrivningsmyndigheten efter ansökan på inskrivningsdag anteckna i *inskrivningsboken* att ny handling, som utfärdats enligt 9 §, medför samma inteckningsrätt som den dödade hade.

13 §⁷

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes.

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes.

⁶ Senaste lydelse 1970:1012.

⁷ Senaste lydelse 1981:770.

Nuvarande lydelse

Ansökan som avser ett pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

Den som senast har antecknats som innehavare av handlingen skall, om det kan ske, delges ansökningen i enlighet med vad som föreskrivs om delgivning av stämning i tvistemål. Rätten skall därefter utfärda en offentlig stämning, som skall kungöras på det sätt som anges i 6 §. Stämningen skall innehålla en beskrivning av handlingen. I stämningen skall vidare den som kan inneha handlingen eller vet att den finns i behåll eller som i övrigt kan lämna upplysningar i ärendet uppmanas att anmäla detta till rätten senast en viss angiven dag. Denna dag skall bestämmas så att minst sex månader kommer att förflöta från dagen för kungörandet. Sökanden skall underrättas om innehållet i stämningen.

Sedan tiden för anmälan enligt andra stycket har gått ut, skall rätten avgöra ärendet. Finner rätten därvid att någon omständighet inte har förekommit som utgör skäligen anledning att låta inteckningen fortfarande gälla, skall rätten förordna att inteckningen får dödas utan handlingens företeende efter ansökan om detta hos vederbörande inskrivningsmyndighet.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i *fastighetsboken* eller annan inskrivningsbok. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Föreslagen lydelse

Ansökan som avser ett pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev *eller hypoteksbrev* har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i inskrivningsbok *eller inskrivningsregister*. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

14 §⁸

Bestämmelserna i 1–10 §§ *äga, såvitt de angå* pantbrev, motsvarande tillämpning i fråga om vilandebe-

Bestämmelserna i 1–10 §§ *har, i vad de avser* pantbrev, motsvarande tillämpning i fråga om vilandebevis.

⁸ Senaste lydelse 1973:1072 (jfr 1975:910).

Nuvarande lydelse

vis. Bestämmelserna i 13 § om dödande av inteckning *äga* motsvarande tillämpning i fråga om vilandeförklarad inteckningsansökan.

Bestämmelserna i 10 och 13 §§ om annan inskrivningsbok än fastighetsbok äga, i fråga om pantbrev för skepps- eller skeppsbyggnadsinteckning, motsvarande tillämpning på skepps- och skeppsbyggnadsregistren.

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 13 § om dödande av inteckning *har* motsvarande tillämpning i fråga om vilandeförklarad inteckningsansökan.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt**

Härigenom föreskrivs att 52 § 2 mom. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*52 § 2 mom.²

Vid *erläggande* av arvsskatt, som jämlikt 54 § skall av dödsboet förskjutas, må efter tillstånd av beskattningsmyndigheten intill ett belopp, motsvarande högst hälften av skatten, såsom betalningsmedel gälla skuldebrev, till säkerhet för vilket, jämlikt gällande bestämmelser angående inteckning i fast egendom, tomträtt, vattenfallsrätt, fartyg, jordbruksinventarier eller förlagsegen- dom, inteckning meddelats i boet tillhörig egendom, eller ock skuldförbindelse med säkerhet av sådant skuldebrev.

Sålunda intecknat skuldebrev *vare gällande* såsom betalningsmedel eller säkerhet endast i den mån detsamma fastställts att gälla inom det värde, till vilket den intecknade egendomen *upptagits* i ärendet angående arvsskattens fastställande, och *därjämte* endast under förutsättning, att inteckningen omfattar *jämväl* ränta

Vid *betalning* av arvsskatt, som enligt 54 § skall förskjutas av dödsboet, får efter tillstånd av beskattningsmyndigheten intill ett belopp, svarande mot högst hälften av skatten, såsom betalningsmedel gälla skuldebrev, till säkerhet för vilket inteckning meddelats i boet tillhörig egendom, eller också skuldförbindelse med säkerhet av sådant skuldebrev eller med säkerhet av pantbrev i boet tillhörig egendom eller av hypoteksbrev i näringsverksamhet, som hör till boet.

Sålunda intecknat skuldebrev *gäller* såsom betalningsmedel eller säkerhet endast i den mån detsamma fastställts att gälla inom det värde, till vilket den intecknade egendomen *tagits upp* i ärendet angående arvsskattens fastställande, och *dessutom* endast under förutsättning, att inteckningen omfattar *även* ränta

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:857.

² Senaste lydelse 1974:857.

Nuvarande lydelse

efter den procent, som regeringen föreskriver.

Överstiger den arvsskatt, som skall av dödsboet förskjutas, 20 000 kronor må därjämte, intill skattens halva belopp, å inländsk börs noterade aktier, som ingå bland dödsboets tillgångar, eller skuldebrev, för vilket lämnas säkerhet i börsnoterade eller andra aktier, gälla såsom betalningsmedel i enlighet med de föreskrifter regeringen meddelar.

Å skuld, som avses i första och tredje styckena, skall gäldas ränta. Räntan utgår från och med månaden efter den då beslut meddelats om att skatten må erläggas med betalningsmedel varom nu är fråga till och med den månad då skulden betalats. I fråga om räntan gälla i övrigt bestämmelserna i 1 mom.

Föreslagen lydelse

efter den procent, som regeringen föreskriver. *Pantbrev och hypoteksbrev gäller såsom säkerhet endast i den mån inteckningen fastställts att gälla inom värde som nyss sagts.*

Överstiger den arvsskatt, som skall förskjutas av dödsboet, 20 000 kronor får dessutom, intill skattens halva belopp, på inländsk börs noterade aktier, som ingår bland dödsboets tillgångar, eller skuldebrev, för vilket lämnas säkerhet i börsnoterade eller andra aktier, gälla såsom betalningsmedel i enlighet med de föreskrifter regeringen meddelar.

På skuld, som avses i första och tredje styckena, skall ränta betalas. Räntan utgår från och med månaden efter den då beslut meddelats om att skatten får betalas med betalningsmedel varom nu är fråga till och med den månad då skulden betalats. I fråga om räntan gäller i övrigt bestämmelserna i 1 mom.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

11 Förslag till Lag om ändring i lagsökningslagen (1946:808)

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ lagsökningslagen (1946:808) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

För fordran som grundar sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis och är förfallen till betalning får gäldenären lagsökas enligt vad som sägs i det följande.

Om panträtt i fast egendom, skepp eller skeppsbygge har skriftligen upplåtits för en fordran som avses i första stycket, kan borgenären genom lagsökning söka betalning ur egendomen. Har borgenären för fordringen inteckning i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg eller företagsin-

Om panträtt i fast egendom, skepp eller skeppsbygge har skriftligen upplåtits för en fordran som avses i första stycket, kan borgenären genom lagsökning söka betalning ur egendomen. Har borgenären för fordringen inteckning i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg, kan han genom

¹ Senaste lydelse 1981:740.

Nuvarande lydelse

teckning, kan han genom lagsökning söka betalning ur den egendom vari inteckningen gäller.

Föreslagen lydelse

lagsökning söka betalning ur den egendom vari inteckningen gäller. *Vad nu sagts har motsvarande tillämpning för det fall att företagshypotek skriftligen ställts för fordringen.*

För en fordran på ersättning som avses i 2 eller 3 § lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m. m. får lagsökning äga rum även om fordringen inte grundar sig på skriftligt fordringsbevis. En förutsättning är dock att lagsökningen äger rum i samband med lagsökning enligt första eller andra stycket för den fordran som har föranlett den åtgärd som ersättningsanspråket avser.

Lagsökning för fordran på ersättning som avses i tredje stycket får äga rum endast i den mån den fordrade ersättningen kan utgå enligt lagen om ersättning för inkassokostnader m. m.

Vad som sägs i denna lag om gäldenären skall vid lagsökning som avser fastställelse till betalning ur viss egendom tillämpas på ägaren av egendomen.

2 §²

Lagsökning skall göras skriftligen hos allmän underrätt. Ansökningen skall innehålla uppgift om borgenärens namn, personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer samt gäldenärens namn och, *där så kan ske*, dennes personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer, *så ock* fordringens belopp och den ränta som fordras. Borgenären *angive ock* de omständigheter som *betinga* rättens behörighet, om denna *ej framgår* av vad *eljest anföres*. Vid ansökningen skall fogas styrkt avskrift av handling *varå* fordringen grundas och, då betalning enligt 1 § andra stycket *sökes* ur fast egendom, skepp eller skeppsbygge, av handling varigenom panträtt i egendomen upplåtits.

Ansökningen skall jämte avskrift som *angives* i första stycket *avlämnas* i två exemplar och vara egenhändig

Lagsökning skall göras skriftligen hos allmän underrätt. Ansökningen skall innehålla uppgift om borgenärens namn, personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer samt gäldenärens namn och, *om det kan ske*, dennes personnummer, yrke, hemvist, postadress och telefonnummer, *samt* fordringens belopp och den ränta som fordras. Borgenären *skall även ange* de omständigheter som *betingar* rättens behörighet, om denna *inte framgår* av vad *i övrigt anförs*. Vid ansökningen skall fogas styrkt avskrift av handling *på vilken* fordringen grundas och, då betalning enligt 1 § andra stycket *söks* ur fast egendom, skepp eller skeppsbygge *eller ur egendom som omfattas av företagshypotek*, av handling varigenom panträtt i egendomen upplåtits *eller företagshypotek ställts*.

Ansökningen skall jämte avskrift som *anges* i första stycket *lämnas* i två exemplar och vara egenhändig

² Senaste lydelse 1973:1074 (jfr 1975:912).

Nuvarande lydelse

undertecknad av borgenären eller hans ombud. Är endast ett exemplar ingivet, ombesörje rätten mot stadgad avgift erforderlig avskrift. och gällde den i målet lika med huvudskrift.

Föreslagen lydelse

undertecknad av borgenären eller hans ombud. Om endast ett exemplar ges in, skall rätten mot stadgad avgift ombesörja erforderlig avskrift. Denna gäller i målet lika med huvudskrift.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Om inteckningshandling, som rör näringsverksamhet, vid ikraftträdandet utgör säkerhet för fordran, får lagsökning äga rum enligt 1 § andra stycket tredje meningen i dess nya lydelse, även om fordringen ej grundas på skriftligt bevis eller upplåtelsen ej skett skriftligen. Målet skall hänskjutas till rättegång, om det görs invändning som hänför sig till fordringen eller upplåtelsen samt borgenärens rätt är tvistig.

12 Förslag till Lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308)

Häri genom föreskrivs att 11, 32 och 36 §§ stämpelskattelagen (1964:308)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*11 §²

Beviljas inteckning eller förklaras ansökan om inteckning vilande, skall stämpelskatt erläggas. Med beviljande av inteckning *likställs* i denna lag att inteckning *överföres* från skeppsbyggnadsregistret till skeppsregistret.

Beviljas inteckning eller förklaras ansökan om inteckning vilande, skall stämpelskatt erläggas. Med beviljande av inteckning *likställs* i denna lag att inteckning *förs över* från skeppsbyggnadsregistret till skeppsregistret.

Skatten utgår med tio kronor för varje fullt tusental kronor av det kapitalbelopp, för vilket inteckning beviljas eller ansökan om inteckning förklaras vilande, dock lägst med tio kronor. För inteckning i skepp utgår dock skatten med fyra kronor för varje fullt tusental kronor av motsvarande kapitalbelopp.

Skatteplikt föreligger icke, när

- 1) inteckning meddelas i jämväg för allmän trafik;
- 2) vilandeförklarad ansökan om inteckning *fullföljes*;
- 3) inteckning meddelas på grund av 4 § lagen (1927:79) om rätt för borgenär till betalning ur ersättning på grund av brandförsäkringsavtal;
- 4) sammanföring av inteckningar eller utbyte av pantbrev, vilandebe-

- 2) vilandeförklarad ansökan om inteckning *fullföljs*;

¹ Lagen omtryckt 1979:1060. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:864.

² Senaste lydelse 1979:292.

Nuvarande lydelse

vis eller intecknad fordringshandling äger rum;

5) inteckning *utsträcker* till att avse ytterligare en eller flera fastigheter eller ytterligare ett eller flera luftfartyg;

6) nytt pantbrev eller vilandebevis utfärdas i fall som avses i 22 kap. 5 § tredje stycket jordabalken och i 10 § andra stycket lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling;

7) sådan åtgärd *vidtages* beträffande inteckning i luftfartyg som avses i 29 eller 30 § lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg; eller

8) inteckning meddelas i skeppsbygge.

Föreslagen lydelse

brev, vilandebevis eller intecknad fordringshandling äger rum;

5) inteckning *sträcks ut* till att avse ytterligare en eller flera fastigheter, ytterligare ett eller flera luftfartyg eller ytterligare näringsverksamhet;

6) nytt pantbrev, *hypoteksbrev* eller vilandebevis utfärdas i fall som avses i 22 kap. 5 § tredje stycket jordabalken och i 10 § andra stycket lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling;

7) sådan åtgärd *vidtas* beträffande inteckning i luftfartyg som avses i 29 eller 30 § lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg; eller

32 §³

I förhållande till statsverket *skola* för skattens erläggande svara, beträffande skatt för

a) förvärv av fast egendom, tomträtt eller skepp, båda kontrahenterna;

b) inteckning, den som vid tidpunkten för skattepliktens inträde är behörig att ansöka om inteckning i den fasta egendomen, tomträtten eller skeppet eller, i fråga om *annan egendom*, att medge inteckningen;

c) aktie eller insats i svenskt bolag, bolaget och de som *äro* ledamöter i bolagets styrelse sedan skatteplikt inträtt; samt

d) lotteri, den som anordnar detta.

När flera *svara* för skattens erläggande, åligger ansvarigheten dem solidariskt.

I förhållande till statsverket *skall* för skattens erläggande svara, beträffande skatt för

b) inteckning, den som vid tidpunkten för skattepliktens inträde är behörig att ansöka om inteckning i den fasta egendomen, tomträtten, skeppet eller *näringsverksamheten* eller, i fråga om *luftfartyg eller luftfartyg och reservdelar*, att medge inteckningen;

c) aktie eller insats i svenskt bolag, bolaget och de som *är* ledamöter i bolagets styrelse sedan skatteplikt inträtt; samt

När flera *svarar* för skattens erläggande, åligger ansvarigheten dem solidariskt.

Skattskyldig är den som i varje särskilt fall är gentemot statsverket ansvarig för skattens erläggande.

³ Senaste lydelse 1979:1060.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 §⁴

I fall, som avses i 30 § 1 mom. första stycket a) eller b), skall skatten inbetalas till beskattningsmyndigheten eller den myndighet regeringen bestämmer inom en månad från den dag, då expedition i ärendet blir tillgänglig för sökanden, eller, vid tillämpning av andra stycket samma moment, den senare dag, då beslutet om skattens fastställande meddelas. Innan expedition i ärendet blivit tillgänglig eller beslut som nu sagts blivit meddelat, *må* skatten *icke mottagas*. Fastställer överrätt skatten till högre belopp än beskattningsmyndigheten förut beräknat eller vitsordar skattskyldig anmärkning av den enligt 48 § förordnade granskningsmyndigheten, skall sålunda tillkommande skattebelopp inbetalas till länsstyrelsen i det län, dit beskattningsmyndigheten hör inom en månad efter det att överrättens beslut meddelats eller granskningsmyndigheten *erhållit* meddelande om vitsordandet.

I fall, som avses i 30 § 1 mom. första stycket c), åligger det den skattskyldige att inbetala skatten genom insättning på beskattningsmyndighetens postgirokonto inom den tid, som gäller för avgivande av deklARATION. Om den av beskattningsmyndigheten eller besvärmyndighet fastställda skatten överstiger vad som skolat utgöras enligt deklARATION eller, då beslut förut meddelats i saken, enligt det beslut som närmast föregått, åligger det den skattskyldige att inom tid, som beskattningsmyndigheten bestämmer, till denna inbetala det felande beloppet. Vad nu sagts skall även gälla, om skatt fastställts ehuru deklARATION ej avgetts.

När synnerliga skäl äro därtill, må beskattningsmyndighet, som avses i andra stycket, bevilja anstånd med *skattens erläggande*.

Den handling, som ligger till grund för skattens fastställande *eller, när fråga är om inteckning i fast egendom, tomträtt eller skepp, pantbrev eller vilandebevis må* beskattningsmyndigheten *icke utlämna, förrän*

I fall, som avses i 30 § 1 mom. första stycket a) eller b), skall skatten inbetalas till beskattningsmyndigheten eller den myndighet regeringen bestämmer inom en månad från den dag, då expedition i ärendet blir tillgänglig för sökanden, eller, vid tillämpning av andra stycket samma moment, den senare dag, då beslutet om skattens fastställande meddelas. Innan expedition i ärendet blivit tillgänglig eller beslut som nu sagts blivit meddelat, *får* skatten *inte tas emot*. Fastställer överrätt skatten till högre belopp än beskattningsmyndigheten förut beräknat eller vitsordar skattskyldig anmärkning av den enligt 48 § förordnade granskningsmyndigheten, skall sålunda tillkommande skattebelopp inbetalas till länsstyrelsen i det län, dit beskattningsmyndigheten hör inom en månad efter det att överrättens beslut meddelats eller granskningsmyndigheten *fått* meddelande om vitsordandet.

Om det finns synnerliga skäl för det, får beskattningsmyndighet, som avses i andra stycket, bevilja anstånd med *betalning av skatten*.

Den handling som ligger till grund för skattens fastställande *får* beskattningsmyndigheten *inte lämna ut förrän skatten betalats. När fråga är om inteckning i fast egendom, tomträtt, skepp eller näringsverksamhet,*

⁴ Senaste lydelse 1974:887 (jfr 1975:38 och 1975:922).

Nuvarande lydelse

skatten *erlagts*. Har inteckning *överförs* från skeppsbyggnadsregistret till skeppsregistret i samband med att skeppsbygge registrerats som skepp, *må icke* nationalitetshandling för skeppet *utlämnas*, förrän skatten för inteckningen *erlagts*.

Föreslagen lydelse

gäller detsamma beträffande pantbrev, hypoteksbrev eller vilandebevis. Har inteckning *förs över* från skeppsbyggnadsregistret till skeppsregistret i samband med att skeppsbygge registrerats som skepp, *får* nationalitetshandling för skeppet *inte lämnas ut* förrän skatten för inteckningen *betalats*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

13 Förslag till Lag om ändring i lagen (1978:882) om säkerhet för skattefordringar m. m.

Häri genom föreskrivs att 2 och 4 §§ lagen (1978:882) om säkerhet för skattefordringar m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Säkerhet får bestå av pant, borgen eller *företagsinteckning*.

Säkerhet får bestå av pant, borgen eller *företagshypotek*.

Borgen skall ställas såsom för egen skuld. Om den ställs av två eller flera personer gemensamt skall den vara solidarisk.

4 §

Pant får tillgodogöras i den ordning som gäller för utmätt egendom.

Borgen får genast utsökas. Därvid gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272) om indrivning av restförd skatt. Införsel får äga rum om det är medgivet beträffande den fordran som säkerheten avser.

Om *företagsinteckning* utgör säkerhet, får utmätning genast ske i den egendom som omfattas av *inteckningen*, även när den *gäller i annan näringsverksamhet* än gäldenärens.

Om *hypoteksbrev* utgör säkerhet, får utmätning genast ske i den egendom som omfattas av *företagshypoteket*, även när *detta avser annan verksamhet* än gäldenärens.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

14 Förslag till Lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Om ett skepp, som enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1067) om ändring i lagen (1966:454) om företagsinteckning omfattas av en sådan inteckning, skall säljas exekutivt enligt 10 kap. i balken, skall borgenären underrättas och fordran som anmäls tas upp i sakägarförteckningen.

Om ett skepp, som enligt punkt 8 övergångsbestämmelserna till lagen (1982:000) om företagshypotek omfattas av sådant hypotek, skall säljas exekutivt enligt 10 kap. i balken, skall borgenären underrättas och fordran som anmäls tas upp i sakägarförteckningen.

Bestämmelserna i 10 kap. i balken om tillägg enligt 264 § sjölagen (1891:35 s. 1) tillämpas beträffande ränta, som enligt punkt 14 eller 15 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1064) om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) skall i stället för sådant tillägg beräknas på kapitalbeloppet av en inteckning enligt äldre lag.

Vad som sägs i balken om registrerat skepp gäller även i fråga om båt som enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1064) om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) är upptagen i skeppsregistret.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Sammanställning av remissyttrandena

Yttranden över betänkandet har avgetts av hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, domstolsverket, centralnämnden för fastighetsdata (CFD), datainspektionen, bankinspektionen, datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA), statskontoret, riksrevisionsverket, riksskatteverket, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen, kommerskollegium, statens industriverk, konkurslagskommittén (Ju 1971:06), pantbrevsutredningen (Ju 1979:02), utredningen (E 1980:05) angående de små och medelstora företagens finansiella situation, Finansbolagens Förening, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR (FAR), Föreningen Sveriges kronofogdar, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svensk Industriförening, Svenska Bankföreningen, Svenska Företagares Riksförbund, Svenska Handelskammarförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Ackordscentral, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Sveriges Fiskares Riksförbund, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Sveriges Grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) – Familjeföretagen, Sveriges Industriförbund, Sveriges Speditörförbund, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmännyttiga hypoteksbank, Utvecklingsfonden i Stockholms län samt Statstjänstemannaförbundet.

Kommerskollegium har bifogat ett yttrande från Stockholms Handelskammare.

Skånes Handelskammare har anslutit sig till Stockholms Handelskammares yttrande. Post- och Kreditbanken samt Sveriges Investeringsbank AB har anslutit sig till vad Svenska Bankföreningen har framfört. Sveriges Varvsindustriförening har instämt i de synpunkter som har framförts av Sveriges Grossistförbund och Sveriges Industriförbund.

1 Allmänt

Hovrätten över Skåne och Blekinge: En reformering av lagstiftningen om företagsinteckning i syfte att uppnå ett närmande till bestämmelserna om inteckning i fast egendom är enligt hovrättens mening motiverad. Likaså anser hovrätten att övervägande skäl talar till förmån för ett tillgodosende av önskemålen om bl. a. en utvidgning av kretsen av inteckningsberättigade näringsidkare och en förenkling av reglerna rörande den geografiska begränsningen av företagsintecknings giltighet. Mot bakgrund härav ställer sig hovrätten i huvudsak bakom grundtankarna i betänkandet. I några avseenden vill dock hovrätten framföra avvikande uppfattning och i övrigt göra vissa anmärkningar.

Med hänsyn till hovrättens arbetsbelastning har det inte varit möjligt för hovrätten att i önskvärd utsträckning i detalj granska de ställningstaganden i olika enskildheter som betänkandet rymmer. På grund härav har hovrätten väsentligen fått avstå från att kommentera detaljerna i lagförslagen och utredningens överväganden härvidlag.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten anser att utredningens lagförslag om företagshypotek i stort kan godtas i sin helhet under förutsättning att den myndighet, som skall handlägga företagsinteckningar, utrustas med ett ändamålsenligt datasystem.

Bankinspektionen: Utredningens lagförslag är grundat på en inträngande och förtjänstfull analys och beskrivning av alla de problem och frågeställningar som varit att beakta. Förslaget är ägnat att stärka företagsinteckningens värde såsom säkerhet för kredit vilket bankinspektionen från sina utgångspunkter hälsar med tillfredsställelse. Företagsinteckningen har blivit mycket användbar som kreditsäkerhet och ökat möjligheterna att få kredit för sådana näringsidkare som saknat säkerhet i fast egendom eller hos vilka sådan säkerhet på grund av rörelsens beskaffenhet haft ett begränsat värde. Inte sällan har företagsinteckning ställd såsom kompletterande säkerhet visat sig ge bättre täckning för kreditinstituts fordran än pantbrev i industrifastighet.

Det föreliggande lagförslaget tillgodoser i viktiga delar önskemål och synpunkter som under årens lopp förts fram av företrädare för kreditväsendet och som också ligger väl i linje med de intressen som inspektionen företräder. Inspektionen erinrar i sammanhanget om sitt initiativ år 1974 beträffande förmånsrättsordningen för företagsinteckning, vilket ledde till en förbättring av inteckningens kreditsäkerhetsvärde från ingången av 1976 jämfört med tidigare ordning.

Mot bakgrund av det nu sagda tillstyrker inspektionen med nedan angivna undantag att det föreliggande förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Fiskeristyrelsen: Från de synpunkter fiskeristyrelsen har att företräda tillstyrks att betänkandet läggs till grund för ny lagstiftning. Det torde dock endast i mindre mån bidra till att lösa fiskets kreditproblem som väsentligen bottnar i den associationsrättsliga strukturen på de företag som verkar inom fisket.

Kommerskollegium: Kollegiet finner utredningens förslag välgrundade och har i huvudsakliga delar inget att erinra. Utredningsarbetet synes baserat på den tidigare remissbehandlade promemorian (nr 3, 1972), vilken behandlade de viktigare frågor utredningen hade att ta ställning till. Utredningen tillmötesgår i sina överväganden de krav och önskemål som från olika håll framfördes vid remissbehandlingen av promemorian.

Stockholms Handelskammare: Handelskammaren tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag som väl tillgodoser betydelsefulla näringslivsintressen. Handelskammaren anser det särskilt förtjänstfullt att utred-

ningen i valet mellan olika lösningar på de problem som uppkommit ofta låtit praktiska synpunkter fälla avgörandet.

Pantbrevsutredningen: Pantbrevsutredningen, som finner att förslaget är väl genomtänkt, har inte något att erinra mot att det genomförs. Befogenheten av uttalandet i betänkandets sammanfattning (s. 11), att förslaget sannolikt lätt kan jämkas efter vad pantbrevsutredningen kommer att föreslå kan verifieras. Anmärkningar kan emellertid riktas mot vissa detaljer i förslaget. Pantbrevsutredningen vill också lämna några kompletterande synpunkter på vissa mera betydelsefulla frågor som behandlas.

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation: För många mindre och medelstora företag är tillgången på krediter av avgörande betydelse. I den mån ett företag har fast egendom kan inteckningar i fastigheten utgöra acceptabla säkerheter. Saknas sådana inteckningar eller är dessa helt ianspråkta återstår möjligheten att utnyttja företagsinteckningar. Dessa kan enligt nu gällande lagstiftning meddelas näringsidkare under vissa förutsättningar.

Mot denna bakgrund ser utredningen med tillfredsställelse att förtagsintekningsutredningen framlägger ett förslag, som till sin omfattning vidgar förutsättningarna för näringsidkare att lämna säkerheter i ett företags tillgångar.

FAR: FAR tillstyrker i allt väsentligt förslaget. FARs remissyttrande koncentreras i det följande till frågor som påverkar kontroll- och revisionsmöjligheterna.

KF: KF finner att utredningens förslag i sina huvuddelar medför väsentliga förbättringar och förenklingar av de nuvarande företagsinteckningarna. Redan inledningsvis vill KF därför starkt understryka att det är önskvärt att förslaget genomföres snarast möjligt.

LRF: LRF kan i allt väsentligt tillstyrka de förslag som utredningen lagt fram.

Svensk Industriförening: För de mindre företagen har företagsintekningsinstitutet fått tämligen stor betydelse. Anledningen härtill är att dessa företag i betydligt mindre utsträckning än de större företagen kan lämna fastighetsinteckningar som säkerhet för krediter. I den mån ett företag äger fast egendom är ofta fastighetsinteckningarna redan till fullo utnyttjade som säkerhet. Detta innebär att det är väsentligt att så långt som möjligt förbättra och förstärka företagsintekningsinstitutet så att detta fungerar så bra som möjligt. Mot denna bakgrund ser föreningen med tillfredsställelse att utredningen framlagt ett förslag som medför ökade möjligheter för näringsidkare att utnyttja företagsinteckning.

Svenska Bankföreningen: I bankernas kreditgivning till företag har företagsintekningssäkerheten under senare år kommit att få en alltmer framträdande plats. Många företag har svårigheter att ställa annan säkerhet. I den mån ett företag äger fast egendom är ofta fastighetsinteckningarna redan till fullo utnyttjade som säkerhet. Mycket ofta är således situationen

i ett kreditärende den att endast företagsinteckningar finns att tillgå som säkerhet. Detta är normalt inget problem eftersom företagsinteckning i allmänhet kan betecknas som en acceptabel säkerhet. Den angivna situationen visar emellertid behovet av att reglerna om företagsinteckning är sådana att institutet fungerar så bra som möjligt. De brister i institutet som finns f. n. bör således avhjälpas och förbättringar bör, där detta är möjligt, genomföras.

Mot den angivna bakgrunden ser bankföreningen med tillfredsställelse att företagsinteckningsutredningens långvariga arbete nu kunnat slutföras och utredningen kunnat framlägga förslag som i allt väsentligt är förmånliga för ett väl fungerande kreditliv. Bankföreningen anser det således viktigt att utredningens förslag kommer till genomförande. — — — Detta gäller inte minst förslaget att låta en för riket gemensam myndighet med hjälp av ADB handlägga ärenden om företagsinteckning. Detta synes, som utredningen anfört, bygga på en kostnadsmässigt acceptabel grund. Om förslaget i den delen ändå av någon orsak inte skulle genomföras, får detta enligt bankföreningens uppfattning inte innebära att andra delar av utredningens förslag inte genomförs. För att främja näringslivets kreditförsörjning bör tvärtom förslagen så långt detta är möjligt även i sådant fall genomföras inom ramen för den nuvarande organisationen. Bankföreningen vill t. ex. peka på det väsentliga i att förslaget om registrering av industritillbehören som lös egendom genomförs.

Svenska Företagares Riksförbund: Sammanfattningsvis anser Förbundet att förslagen innebär en välkommen utvidgning och rationalisering av framförallt mindre företagares möjlighet att använda företagsinteckning som säkerhet för kredit. Förslagen tillgodoser sålunda de synpunkter Förbundet tidigare framfört över utredningens PM nr 3 av den 30 oktober 1972.

Förbundet tillstyrker — utan att ta ställning till enskildheterna i de lagtekniska lösningarna — att förslagen läggs till grund för lagstiftning.

Svenska Handelskammarförbundet: Förbundet tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag som väl tillgodoser betydelsefulla näringslivsintressen. Förbundet anser det särskilt förtjänstfullt att utredningen i valet mellan olika lösningar på de problem som uppkommit ofta låtit praktiska synpunkter fälla avgörandet. — — —

Svenska Handelskammarförbundet anser således att utredningens förslag bör genomföras. Därvid bör de lagtekniska synpunkter som vi anfört beaktas. Om förslaget av kostnadsmässiga skäl, sammanhängande med kravet på inrättandet av en ny central myndighet, inte genomföres bör likväl andra delar av utredningsförslaget kunna göras till föremål för en delreform inom ramen för den nuvarande organisationen.

Svenska Kraftverksföreningen: Vid finansiering av kraftverk och tillhörande anläggningar anlitas vanligen till stor del lånat kapital. Den säkerhet som härvid kan erbjudas blir av betydelse. Tidigare har banker, kreditinsti-

tut och andra långgivare ofta fordrat att de pantbrev (fastighetsinteckningar) som lämnas som säkerhet kompletteras med företagsinteckningar. Numera synes man emellertid beträffande de speciella kraftverkslånen inte i allmänhet uppställa detta krav. Hur långivarna framdeles kommer att resonera i denna fråga är dock knappast möjligt att förutsäga. För lån av mera allmän karaktär med kraftverk, andra fastigheter, industrier m. m. som säkerhet torde företagsinteckningar fortfarande komma till användning. Frågor om företagsinteckningar är sålunda för kraftverksföretagen fortfarande av en viss betydelse.

Svenska sparbanksföreningen: Sedan sparbankerna genom ändringarna i sparbankslagstiftningen från 1969 fick samma formella möjligheter som affärsbankerna till kreditengagemang inom företagssektorn har säkerhet i form av företagsinteckning blivit allt vanligare i sparbankernas låneportföljer. Också hos sparbankerna har erfarenheterna givit vid handen de brister och ofullkomligheter som vidlåder det nuvarande företagsinteckningsinstitutet och som behandlats under utredningens arbete.

Sparbanksföreningen anser att utredningens förslag generellt synes gynna en god funktion som säkerhetsmedium åt näringslivet och de institutionella kreditgivarna. — — — Sparbanksföreningen anser alltså att utredningens förslag i stort är väl avvägt och tillstyrker med nedan angivna synpunkter att det genomförs.

Sveriges Ackordscentral: Enligt ackordscentralens mening bör utredningens förslag genomföras. De förordade nyheterna är i allt väsentligt ägnade att avsevärt stärka företagsinteckningsinstitutets ställning och därmed bli till gagn för creditsystemet.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: Även SFF anser att förstärkningar av företagsinteckningsinstitutet, på sätt som utredningen i olika avseenden föreslagit, är till stor nytta för såväl kreditgivarna som näringslivet i övrigt. SFF ansluter sig därför i princip till de synpunkter som Svenska Bankföreningen framfört i sitt remissyttrande.

SHIO-Familjeföretagen: Organisationen vill i allt väsentligt uttala sitt stöd för de av utredningen redovisade förslagen och anser att dessa snarast bör genomföras.

Sveriges Industriförbund och Sveriges Grossistförbund: Företagsinteckningsutredningen har genom det nu presenterade betänkandet avslutat ett mångårigt arbete. Organisationerna finner i allt väsentligt förslaget väl genomarbetat och ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Som särskilt förtjänstfullt framstår det förhållandet, att utredningen ofta låtit praktiska synpunkter fälla avgörandet i valet mellan olika lösningar på de problem som uppkommit.

Utvecklingsfonden i Stockholms län: Rent allmänt anser Utvecklingsfonden att flertalet av utredningens förslag innebär väsentliga förbättringar ifråga om företagshypotek.

2 Anpassningen till jordabalkens panträttskonstruktion

Stockholms tingsrätt: Som utredarna funnit torde det vara till fördel om regelsystemet för fastighetspanträtten och för företagsinteckningar i görligaste mån stämmer överens. Den anpassning till jordabalkens regler av företagsinteckningsinstitutet som gjorts i betänkandet synes vara funktionell och bör kunna godtagas. Den nomenklatur som därvid föreslagits förefaller ändamålsenlig.

Malmö tingsrätt: Tingsrätten delar utredningens uppfattning att reglerna om uppkomst av panträtt och inteckning i näringsverksamhet utformas i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelser inom fastighetspanträtten. Utredningens resonemang å sid. 68 om behovet av en ny terminologi anser tingsrätten emellertid vara alltför teoretiskt. Praktiska skäl talar för att beviset om företagsinteckning benämnes pantbrev.

Domstolsverket: Utredningen föreslår att företagsinteckningsinstitutet anpassas till fastighetspanträttens regler med vissa avvikelser. Domstolsverket (DV) godtar utredningens förslag i denna del. DV finner vidare de föreslagna termerna företagshypotek och hypoteksbrev välbetänkta. Det bör anmärkas att en konsekvens av förslaget är att utskriftsarbetet ökar för inskrivningsmyndigheten (IM).

Bankspektionen: De föreslagna termerna framstår inte som helt adekvata om man jämför med jordabalkens motsvarande begrepp. Någon företagshypotek motsvarande term finns inte i jordabalken. Termen företagshypotek är avsedd att ange att säkerheten är i näringsverksamhet och inte i fast egendom. Ordet hypotek sådant det traditionellt uppfattas för dock närmast tanken till panträtt i fast egendom. Härtill kommer att företagsinteckning ej heller i fortsättningen kommer att kunna grunda panträtt.

Även om de angivna förändringarna kan synas vara en önskvärd anpassning till jordabalkens terminologi, är de alltså inte invändningsfria. Någon reell förändring innebär de inte. Å andra sidan har nuvarande termer inte vållat missförstånd. Inspektionen får därför avstyrka utredningens förslag i denna del.

Stockholms Handelskammare: I 1 kap. 8 § föreslår utredningen ett tillägg till inteckningsbeloppet av samma slag som utgår enligt 6 kap. 3 % jordabalken. Förslaget avviker dock i vissa avseenden från vad som gäller enligt jordabalken. Det är enligt Handelskammarens uppfattning lämpligt att så långt som möjligt eftersträva överensstämmelse mellan inteckningstilläggen i de båda fallen. En samordning bör ske när pantbrevsutredningen (Ju 1979: 02) framlagt sitt förslag.

Statens industriverk: Utredningen föreslår att institutet företagsinteckning till sin konstruktion efterbildas fastighetspanträtten. Detta förslag föranleder ingen invändning från verkets sida.

Pantbrevsutredningen: Pantbrevsutredningen delar uppfattningen att

rätt på grund av inteckning i näringsverksamhet inte gärna kan betecknas som panträtt. Reglerna om panträtt i handelsbalken och utsökningsbalken avser inte företagshypotek. Inteckningshandlingen bör därför inte kallas pantbrev. Det föreslagna namnet hypoteksbrev är emellertid inte lämpligt. Ordet hypotek torde i allmänt språkbruk användas som en överordnad beteckning för olika slags säkerheter, t. ex. för fastighetshypotek och för skeppshypotek. Ett hypotek kan också bestå av pantsatta obligationer och andra värdepapper (märk uttrycket generellt hypotek). Det strider mot denna systematik att reservera ordet hypoteksbrev för bevis om inteckning i näringsverksamhet; man kan med fog säga att pantbrev i fast egendom eller skepp är ett slags hypoteksbrev. En mera korrekt beteckning skulle vara företagshypoteksbrev. Ordet är visserligen långt, men det behöver i en och samma paragraf i lagtexten användas bara första gången det förekommer; därefter kan man i paragrafen tala om hypoteksbrev. Sådana termer som "företagsbrev" eller "näringsbrev" är knappast användbara; de leder tanken till bevis om tillstånd att driva viss näring.

Såsom i betänkandet anförts passar institutet ägarhypotek inte för företagsinteckning. En logisk följd av detta förhållande är att "hypoteksbrev" och överhypotek inte skall kunna utmätas. Däremot skall näringsidkaren på nytt kunna ge ut ett hypoteksbrev som han har löst in och pantsätta överhypotek. Annars måste man lämna ordningen med dubbla handlingar, omslagsrevers och hypoteksbrev, och gå över till ett system där det är den "verkliga" fordringshandlingen som intecknas och där inteckningen upphör att gälla när fordringen är betald.

Företagsinteckningen skall enligt förslaget vara direkt knuten till näringsidkarens person. Om en enskild näringsidkare överlåter sin rörelse kommer den som förvärvar rörelsen inte att överta behörigheten att pantsätta hypoteksbrev som är uttagna i verksamheten. Sedan tiden för förföljelseätten har gått ut (1 kap. 6 §) gäller hypoteket heller inte längre i den egendom som används i rörelsen. Hypoteket omfattar i fortsättningen bara överlåtarens fordran på vederlag för vad som ingick i hypoteket vid överlåtelser. En slutsats av det nu sagda är att den som lämnar en näringsidkare kredit mot säkerhet i hypoteksbrev måste kontrollera att näringsidkaren fortfarande driver rörelsen och inte har överlåtit den. En annan slutsats är att det inte finns något behov av godtrosregler motsvarande bestämmelserna i 6 kap. 7 § JB.

Godtrosvärv kan emellertid möjligen bli aktuella i andra situationer, nämligen när en näringsidkare på grund av rådighetsförbud inte får pantsätta hypoteksbrev i rörelsen. Ett sådant fall kommenteras i det följande under förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken (se avsnitt 9). — — —

1 kap. 8 § förslaget till lag om företagshypotek avviker från jordabalkens regler i det att tillägg skall beräknas även i vissa andra fall än då myndighet fördelar medel. Denna skillnad är en följd av att de båda regelsystemen skiljer sig i andra avseenden. Om en utmätt fastighet säljs under hand äger

någon medelsfördelning inte rum och inteckningarna berörs inte av försäljningen. Om åter egendom som ingår i företagshypotek utmäts och säljs under hand – vilket regelmässigt torde ske – eller om eljest genom utmätningen framkommer medel att fördela skall betalning som tillfaller en inteckningsborgenär medföra att inteckningsbeloppet sätts ned (2 kap. 6 § i förslaget). Inteckningsborgenären måste då också få tillgodogöra sig tillägget på hypoteksbrevet (i den mån kapitalbeloppet inte förslår). Pantbrevsutredningen delar sålunda uppfattningen att paragrafen inte kan utformas helt i överensstämmelse med 6 kap. 3 § jordabalken.

Som framgår av betänkandet (s. 176) görs i 2 kap. 6 § en saklig ändring i förhållande till vad som nu gäller. En räntebetalning till inteckningsborgenären skall på samma sätt som en betalning av fordran på kapital medföra att inteckningen skrivs ned. Det finns goda skäl för det. Om egendom som ingår i ett företagshypotek utmäts och säljs och köpeskillingen tillfaller en inteckningsborgenär så minskar värdet av företagshypoteket i motsvarande mån. Det är då rimligt att inteckningen skrivs ned med det belopp som tillfaller inteckningsborgenären. Detta stämmer, som sägs i betänkandet, också väl med konstruktionen att tillägget inte får tas i anspråk förrän hela hypoteksbrevsbeloppet har förbrukats. Pantbrevsutredningen har inte något att invända mot förslaget men vill framhålla att den nya regeln får till följd att en inteckningsborgenär som tar emot betalning ur utmätt egendom kan tvingas att på en gång driva in hela sin fordran, både på kapital och ränta. Det kan han i allmänhet göra under hänvisning till den "accelerationsklausul" som vanligen finns i kreditavtal och som innebär att lånet kan sägas upp till betalning i förtid om det finns indikationer på att gäldenären inte längre är fullt solvent.

En inteckningsborgenär, som tar emot betalning för förfallen ränta ur utmätt egendom som ingår i företagshypoteket, kan tvingas att driva in hela sin fordran om hypoteksbrevets belopp sammanfaller med hans kapitalfordran. Tillägget är då till för att täcka bl. a. uppkommande räntefordringar.

Om räntebetalning får till följd att inteckningen skrivs ned kommer borgenären inte längre att ha full säkerhet för sitt kapital. Tillägget behöver han fortfarande som säkerhet för räntor som senare förfaller till betalning. Borgenären måste alltså kräva en amortering på kapitalet. Amorteringen skall svara mot det belopp som inteckningen har skrivits ned med. Om gäldenären inte har möjlighet att göra en frivillig amortering utan borgenären måste söka utmätning och få betalt ur egendom som omfattas av företagshypoteket så sker en ny nedskrivning av inteckningen. Borgenären måste då ha ytterligare amortering. Så fortsätter det hela i en spiral tills hela fordringen är betald.

Föreningen Sveriges kronofogdar: Den närmare anpassning av reglerna beträffande företagsinteckning till JB:s panträttskonstruktion som utredningens förslag syftar till har många fördelar, främst vad gäller möjlig-

heten att förhindra gäldenären att försämra utmätningsborgenärens rätt genom att efter utmätning av lös egendom som hör till näringsverksamhet pantförskriva hypoteksbrev i den berörda verksamheten. Utredningen borde dock ha tagit steget fullt ut och föreslagit en ordning som möjliggjort utmätning av hypoteksbrev. Härigenom skulle möjligheten öka för t. ex. leverantörer att genom utmätning erhålla betalning. Denna grupp av oprioriterade borgenärer torde i stor utsträckning utgöras av mindre och medelstora företag där utebliven ersättning för gjorda leveranser kan äventyra möjligheten till fortsatt drift. Statens möjligheter att driva in skatt skulle också förbättras. Sedan ett hypoteksbrev utmätts skulle det antingen kunna pantförskrivas till utmätningsborgenären eller föranleda ett ianspråktagande av den företagsintecknade egendomen.

Det synes olyckligt att utredningen har valt att inte helt knyta an till den traditionella panträttsterminologin. Skälen härför har i stor utsträckning icke redovisats.

KF: Den föreslagna konstruktionen med inskrivning av företagsinteckning och som bevis härpå utfärdande av hypoteksbrev tillstyrkes av KF. Härigenom uppnås en för svenskt kreditväsen så långt möjligt enhetlig konstruktion för upplåtelse av säkerhet. Enhetlighet förenklar hanteringen och förståelsen av hur säkerhet upplåtes och värderas. En av utredningen icke tillfredsställande motiverad avvikelse kvarstår dock. Utredningen har inte föreslagit att den s. k. exekutionsrätten anpassas till ändringen av jordabalken. Varför tillägget på pantbrev skall vara tio procent och enbart sex procent på hypoteksbrev kan KF inte förstå. Förutom att det stör enhetligheten föreligger ingen grund för att innehavare av hypoteksbrev skulle ha mindre behov av säkerhet för räntefordringar under indrivningsförfarande än vad pantbrevsinnehavare har. KF föreslår att exekutionsrätten på hypoteksbrev redan från början anpassas till jordabalkens regler.

Svensk Industriförening: Utredningen har haft som målsättning att företagsintektningsinstitutet så långt som möjligt skall anpassas till de regelsystem som gäller för andra säkerheter. Främsta förebild har härvidlag varit jordabalkens panträttssystem. Föreningen delar uppfattningen att olika jämförbara säkerheter så långt som möjligt bör byggas upp efter en enhetlig modell. Det är enligt föreningens mening väsentligt att företagsintektningsinstitutets karaktär inte förändras eller att dess relativt enkla regler görs komplicerade och svårbegripliga för företagarna.

Utredningen har funnit att den säkerhetsrätt som uppkommer till följd av företagsinteckning inte bör betecknas som panträtt. Föreningen delar härvid utredningens uppfattning eftersom den säkerhetsrätt som kan upplåtas med användande av företagsinteckning inte medför panträtt utan endast på visst sätt bestämd betalningsrätt i den intecknade egendomen. Föreningen har ingen erinran mot de av utredningen föreslagna beteckningarna företagshypotek och hypoteksbrev.

Svenska Bankföreningen: Utredningen har haft målet att företagsin-

teckningsinstitutet så långt detta är möjligt skall anslutas till de regelsystem som gäller för andra säkerheter. Främsta förebild har härvidlag varit jordabalkens panträttssystem. Bankföreningen delar uppfattningen att bestämmelserna om jämförbara säkerhetstyper så långt möjligt bör byggas upp efter en enhetlig modell.

Utredningen har diskuterat möjligheten att benämna den säkerhetsrätt som följer med en företagsinteckning panträtt men funnit denna terminologi inadekvat. Bankföreningen delar utredningens – visserligen under tvivel – intagna ståndpunkt att rätten inte bör betecknas som panträtt. Föreningen tog kraftig ställning mot benämningen pantbrev på bevis om företagsinteckning i yttrande över utredningens PM nr 3 daterat 1972-10-30 (betänkandet s. 239). Bankföreningen vidhåller sin då framförda ståndpunkt.

Förutom de rättsliga motiven för att undvika termen pantbrev, dvs. att någon panträtt över huvud taget inte föreligger, finns enligt bankföreningen också praktiska skäl för en annan beteckning. Det är nämligen praktiskt med olika beteckningar på olika företeelser. I den omfattande hantering av säkerheter som förekommer i bankerna kan det vara fördelaktigt att termen pantbrev förbehålls för fastighetspanterna, medan beviset om företagsinteckning ges en annan benämning. Risker för terminologiska missförstånd är i så fall eliminerad.

Bankföreningen kan för sin del inte föreslå några bättre beteckningar än företagshypotek och hypoteksbrev och kan således inte göra några erinringar mot de föreslagna beteckningarna.

Trots att företagshypoteket formellt inte innefattar någon panträtt utan endast en förmånsrätt anser bankföreningen att man såsom utredningen gör i 1 kap. 3 § lämpligen kan använda uttryckssättet att hypoteksbrevet överlämnas som pant för en fordran. Hypoteksbrevet får ju karaktär av handpant (jfr betänkandet s. 141).

Utredningen har ej gått så långt i sin strävan i anpassning till jordabalkens panträttskonstruktion att den föreslagit införandet av ägarhypotek i företagshypoteket. Bankföreningen anser att utredningen därvid gjort rätt. Något behov av ägarhypotek finns inte i detta fall. Man torde snarast få se ägarhypoteket som en för jordabalken speciell företeelse, vilken inte finns anledning att överföra till andra sammanhang. Ägarhypoteket kan sålunda vara motiverat vid fastighetsexekution i den speciella ordning som därvid gäller.

Det har diskuterats om bestämmelser om godtrosvärv behövs för att säkerställa pantsättningen av hypoteksbrev. Enligt 1 kap. 3 § i förslaget tillkommer det näringsidkaren och ingen annan att pantsätta hypoteksbrev. Någon tvekan om vem som har rätt att företräda en näringsidkare som ämnar pantförskriva ett hypoteksbrev behöver aldrig finnas. Det finns därför inget behov av att komplettera lagen med godtrosvregler. — — —

Utredningen föreslår i 1 kap. 8 § ett tillägg till inteckningsbeloppet av

samma slag som utgår enligt 6 kap. 3 § jordabalken. Förslaget avviker dock i vissa avseenden från vad som gäller för tillägget enligt jordabalken. Enligt bankföreningens uppfattning bör så långt möjligt överensstämmelse mellan inteckningstilläggen i de båda fallen eftersträvas. Den för företagshypotek föreslagna exekutionsrätten bör således anpassas till vad som i motsvarande fall gäller enligt jordabalken. En samordning härav bör senast ske när pantbrevsutredningen (Ju 1979: 02) framlagt sina förslag.

Till skillnad från jordabalken förutsätter utredningsförslaget inte att det är en myndighet som fördelar realisationsmedlen. Detta hänger samman med att företagsinteckningar nästan uteslutande görs gällande i konkurs och endast mycket sällan i samband med utmätning. En rätt för konkursförvaltare att fördela medlen är därför en förutsättning för ett fungerande system. Enligt bankföreningens uppfattning bör konkursförvaltare ha rätt att fördela medel också enligt jordabalken. Rätt till tillägg bör dessutom finnas också vid frivilliga försäljningar av fast egendom. Annars torde borgenärerna se sig nödsakade att regelmässigt begära tvångsvis försäljning, vilket knappast kan vara tjänligt om det kan undvikas. Också dessa frågor bör för jordabalkens vidkommande tas upp när pantbrevsutredningen slutfört sitt uppdrag.

Svenska Handelskammarförbundet: I 1 kap. 8 § föreslår utredningen ett tillägg till inteckningsbeloppet av samma slag som utgår enligt 6 kap. 3 § jordabalken. Förslaget avviker dock i vissa avseenden från vad som gäller enligt jordabalken. Det är enligt Förbundets uppfattning lämpligt att så långt som möjligt eftersträva överensstämmelse mellan inteckningstilläggen i de båda fallen. En samordning bör ske när pantbrevsutredningen (Ju 1979: 02) framlagt sitt förslag.

Svenska sparbanksföreningen: Utredningen har på goda grunder sökt efterbilda jordabalkens panträttskonstruktion med de föreslagna reglerna om stiftande av säkerhetsrätt i näringsidkares rörelseegendom.

I praktiken utgör företagsinteckning och pantbrev i fast egendom ofta säkerhet för ett och samma kreditengagemang och det synes ändamålsenligt att göra reglerna för tillkomsten och utnyttjandet av säkerheterna så enhetliga som möjligt. Mot de av utredningen föreslagna termerna företagshypotek och hypoteksbrev har föreningen intet att erinra, då dessa termer enligt föreningens mening bättre svarar mot rättighetens innehåll än termen pant med olika sammansättningar. — — —

I 2 kap 6 § i lagförslaget anges att betalning ur utmätt egendom som omfattas av företagshypotek skall medföra att inteckningen blir utan verkan till det belopp som svarar mot vad som utfaller på hypoteksbrev. Betalning till inteckningsborgenären kommer att avräknas mot säkerheten på samma sätt som enligt reglerna i jordabalken, dvs. tillägg får tas i anspråk först sedan hypoteksbrevsbeloppet gått åt. Detta är i och för sig logiskt eftersom utredningen föreslår att jordabalkens panträttskonstruktion skall efterbildas, men medför vissa praktiska konsekvenser jämfört

med vad som nu gäller. Antag att en borgenär har en företagsinteckning på kr. 100 000:— som svarar mot en kapitalfordran på samma belopp. Av fordringen är ett belopp på kr. 5 000:— amortering och ett belopp på kr. 15 000:— ränta som förfallit till betalning och borgenären får ut beloppen genom utmätning av företagsintecknad egendom. Enligt nuvarande regler skulle inteckningens kapitalbelopp skrivas ned med endast kr. 5 000:—. Enligt utredningens förslag skulle i motsvarande situation inteckningen komma att skrivas ned med kr. 20 000:—. Detta betyder att borgenären för sin återstående kapitalfordran på kr. 95 000:— skulle få kvar ett hypoteks-brev som bara är värt kr. 80 000:—. Han måste då antingen begära ytterli-gare amortering omedelbart med kr. 15 000:— eller begära kompletterande säkerhet om sådan står till buds. Sagda effekt torde göra kreditgivarna benägna att se till att de i sådana situationer alltid kan söka ut hela sin fordran, vilket kan försvåra eventuella rekonstruktionsförsök.

Sveriges advokatsamfund: I enlighet med sitt uppdrag föreslår utred-ningen att konstruktionen av rätt på grund av företagsinteckning anpassas till panträttskonstruktionen. Samfundet har inte något att erinra mot utred-ningens överväganden och förslag i denna del.

Sveriges domareförbund: Den föreslagna nya lagen innebär i fråga om panträttskonstruktionen en anpassning till bestämmelserna i 1970 års jor-dabalk. Vad förslaget innehåller i denna del finner sig domareförbundet kunna godtaga.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: Utredningen har föreslagit att sä-kerhet i näringsidkares lösa egendom, som ställs enligt den föreslagna lagen, skall benämnas "företagshypotek" och att bevis om inskrivning i näringsverksamhet av visst penningbelopp skall kallas "hypoteks-brev" (1 kap. 1 och 2 §§). SFF delar uppfattningen att säkerhetskonstruktionen kan byggas upp med jordabalkens panträtts-system som förebild och att andra beteckningar än panträtt och pantbrev bör väljas i särskiljande syfte. SFF anser däremot inte att de valda beteckningarna är bra. Ordet hypotek betyder underpant och är missvisande eftersom "företagshypotek" inte är en panträtt utan en förmånsrätt. Beteckningen "hypoteks-brev" är olyck-ligt eftersom "hypoteks-brev" felaktigt kan uppfattas som bevis utgivet av stads- eller landshypoteksinstitutionerna. Ordet hypotek har onekligen betydelsen av fastighetspant.

Mot denna bakgrund vill SFF föreslå att följande beteckningar används, nämligen 1. förmånsrätt i företag i stället för företagshypotek 2. företagsin-teckningsbrev i stället för hypoteks-brev. Dessa beteckningar är givetvis otympligare än de av utredningen föreslagna men har fördelen av att vara mer adekvata samtidigt som sammanblandning med stads- och landshypo-teksinstitutionerna och fastighetspant undviks. — — —

Utredningen har i 1 kap. 8 § föreslagit att borgenär har rätt att — i likhet med vad som gäller enligt 6 kap. 3 § jordabalken — om "hypoteks-brevets" belopp inte täcker fordringsbeloppet få betalt genom ett tillägg, maximum

15% av hypoteksbrevets belopp jämte 6% ränta (den s. k. exekutionsrätten) på detta belopp från den dag då egendomen utmättes eller konkursansökan gjordes. SFF tillstyrker att en anpassning till jordabalkens regelsystem sker i detta hänseende men vill föreslå att exekutionsrätten tills vidare bestäms till 10%. På jordabalkens område övervägs dessa bestämmelser för närvarande av pantbrevsutredningen. SFF anser det motiverat att de båda regelsystemen i detta avseende helt samordnas i framtiden.

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank: Omfattningen och betydelsen av fastighetslångivningen i vårt land torde vara väl känd. Såväl stadshypoteks- som landshypoteksinstitutionen har i avgörande grad främjat denna utveckling. Ordet hypotek har i olika sammanhang dels genom namnen på de hypotekslångivande instituten, dels också genom olika användarformer, t. ex. hypotekslån, hypoteksinstitut, stadshypotek, etc. blivit inarbetade begrepp i kreditsammanhang. De omfattas därvid av stor goodwill av en bred allmänhet. Hypoteksinstitutionerna har också i 27 § firmalagen tillerkänts skydd för de firmor som används. Beteckningen "hypotek" åsyftar just långivning mot säkerhet av fastighetsinteckningar.

Rent språkligt är också uttrycket hypoteksbrev missledande. Ordet hypotek betyder underpant. Rätt på grund av företagsinteckning blir dock inte någon panträtt i detta ords tekniska betydelse. Även internationellt har ordet hypotek betydelsen av fastighetspant. Tyskans Hypothekenbrief betyder bevis om fastighetsinteckning.

Mot bakgrund av de nu anförda omständigheterna anser vi utredningens förslag att benämna bevis om företagsinteckning för "hypoteksbrev" som mycket riskabelt eftersom det kan komma att förknippas och sammanblandas med institutens "hypotekslån" (jfr även Undén, Svensk Sakrätt, del 1, Malmö 1955, s. 176 n). Vi motsätter oss därför detta utredningens förslag och föreslår att uttrycket "hypoteksbrev" får en annan och mer adekvat benämning. I första hand bör prövas om inte den gamla termen företagsinteckning kan behållas, eventuellt med tillägget -sbrev. Härigenom blir beteckningen mer ägnad att särskilja långivning som sker mot säkerhet av företagets lösa egendom från långivning som sker mot säkerhet av samma företags fasta egendom.

3 Företagsinteckningars territoriella omfattning m. m.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten hälsar med tillfredsställelse förslaget att samtliga näringsidkare skall få uttaga riksinteckningar. De besvärligheter som är förenade med regionala inteckningar gör att tingsrätten delar experterna Heumans och Törnells uppfattning att sådana inteckningar inte bör tillåtas. Skulle statsmakterna likväl anse att sådana bör tillåtas måste man tillskapa ett effektivt datasystem för att underlätta inskrivningsmyn-

dighetens arbete och för att motverka de nu ofta förekommande felaktigheterna ifråga om regionala företagsinteckningar.

Malmö tingsrätt (majoriteten): De förslag som utredningen framlägger under rubrikerna "Individualisering och verkan av indelningsändring" samt "Inskrivningsväsendets organisation m. m." har enligt tingsrättens mening nära inbördes samband. Tingsrätten anser att det skulle vara till fördel om individualiseringsreglerna göres så enkla och generella som möjligt och föredrar därför i och för sig de förslag, som framlagts i det särskilda yttrandet av experterna Heuman och Törnell, framför utredningens motsvarande förslag. — — (Se avsnitt 4 om inskrivningsväsendets organisation.)

De av utredningen anförda skälen mot den av tingsrätten önskade ordningen med en IM i varje län hänför sig bl. a. till det förhållandet, att andra näringsidkare än aktiebolag enligt nuvarande regler kan ha forum i företagsinteckningshänseende i mer än ett län. Om dessa bestämmelser inte kan ändras — och vad utredningen anført däremot förefaller tingsrätten övertygande — måste man med tingsrättens inställning föreskriva, att aktiebolags företagsinteckningar skall gälla i hela riket och andra näringsidkares i ett visst län. Några andra möjligheter till individualisering såsom kommuninteckningar bör inte finnas. Då ändringar i länsindelningen är sällan förekommande torde komplikationerna vid indelningsändringar bli begränsade. Reglerna härom måste väl för övrigt kunna förenklas; man borde sålunda kunna bortse från de fall då endast enstaka fastigheter eller smärre obebyggda områden överföres (betänkandet sid. 93). Det förefaller orimligt att en sådan obetydlig indelningsändring skall medföra att alla inteckningar i ett län i fortsättningen kommer att gälla även i ett annat. — —

Enligt tingsrättens mening bör inteckningar med begränsning till viss verksamhet inte tillåtas. Sådana inteckningar är numera mycket sällsynta och beror säkerligen ofta på misstag om reglernas innehåll. I de fall där verkligen behov föreligger för en näringsidkare att ha olika inteckningar för olika slags verksamhet står ju alltid den möjligheten till buds att bilda särskilda rättssubjekt för de olika verksamheterna.

Malmö tingsrätt (en minoritet av två personer): Företagsinteckning bör kunna ske endast i all ett företags verksamhet i hela riket. Blott därigenom undgår man samtliga svårigheter beträffande företagsinteckningars territoriella och branschmässiga omfattning och vinner man den kreditsäkerhet man hoppades uppnå vid företagsinteckningsinstitutets tillkomst.

Domstolsverket: I detta avsnitt bortser DV från de särskilda regler som gäller för geografisk begränsning till fastighet, utmål och koncessionsområde. Möjligheter till sådan begränsning skall bestå enligt DV:s mening.

En kreditgivning som bygger på tillgängligheten av uppgifter i ett offentligt register kan inte vara säkrare eller fungera bättre än vad tillförlitligheten hos registeruppgifterna tillåter. I den meningen bör ett i och för sig

berättigat intresse av att avgränsa kreditunderlaget på visst sätt vägas mot de tillämpningssvårigheter avgränsningen leder till vid registerföringen.

Som utredningen själv konstaterar utgjorde delreformen 1974 av verkan av indelningsändringar ett provisorium, som innebar en invecklad lösning av problemen. Utredningen pekar på att dess förslag leder till en mängd komplikationer som inte helt kan röjas undan. Enligt DV:s mening innebär förslaget att slopa länsinteckningar men behålla kommuninteckningar inte någon förenkling värd namnet, utan endast en minskning av antalet fall då en indelningsändring får verkan. De principiella och praktiska komplikationerna står kvar oförändrade.

Utredningen finner (sid. 98) att möjligheten att begränsa företagsinteckning är ett omistligt inslag i näringslivets praktiska kreditsäkerhetsmönster, men konstaterar å andra sidan något senare att möjligheten knappast torde väljas i syfte att vinna de kreditsäkerhetsmässiga fördelar som den kan erbjuda, utan i stället väljs av gammal vana. Av de 71 688 uppläggen, som tillkommit under den tid lagen om företagsinteckning (FL) gällt, är endast 4457, m. a. o. 6,2%, kommunbegränsade.

Mot detta skall ställas de av utredningen utförligt redovisade komplikationerna av regelsystemet, vilka, som framgår på sid. 171, lett till att IM torde ha meddelat inteckningar i strid mot kongruensregeln i 5 § FL.

DV menar att avvägningen leder till att riksinteckning bör vara det enda tillåtna, i all synnerhet som de nackdelar med central registerföring som ansågs vägande vid tillkomsten av FL numera får anses ha liten betydelse. Övergångsbestämmelser bör medge en smidig förändring.

Statskontoret: Utredningen föreslår, utöver s. k. riksinteckning, att företagsinteckning även i fortsättningen skall kunna begränsas till att omfatta viss verksamhet i en eller flera kommuner. Av skäl som anförts i det särskilda yttrandet till betänkandet förefaller det dock vara mera praktiskt att helt avskaffa den territoriella begränsningen till kommun. Statskontoret förordar därför att en sådan lösning övervägs närmare vid den fortsatta beredningen av betänkandet.

Riksrevisionsverket: Inskrivningsmyndighetens arbete med kommunalt begränsade inteckningar kompliceras av ändringar i kommunindelningen, eftersom en ny inteckning i näringsverksamhet inte får avvika till omfattningen från tidigare meddelade inteckningar i samma rörelse och eftersom inteckning inte får beviljas i område som inte utgör administrativ enhet eller enheter. Kravet på kongruens (2 kap. 2 § tredje stycket lagförslaget) medför att vid varje tidpunkt i princip endast en inskrivningsmyndighet bör vara behörig att handlägga samtliga inskrivningsärenden angående en och samma näringsidkare. Reglerna om verkan av indelningsändring blir krångliga. En omfattande dokumentationshantering och tidskrävande kontroller erfordras för att undvika felaktigheter.

På anförda skäl vill RRV förordas att möjligheten att avskaffa alla begränsningar i en företagsintecknings territoriella omfattning övervägs mera

ingående än vad som hittills blivit fallet. Den fortsatta utredningen på denna punkt torde i första hand böra inriktas på näringsidkarnas möjligheter och kostnader för att anpassa sig till en sådan ordning. Kostnaderna bör därvid vägas emot de besparingar i driften som man kan åstadkomma på längre sikt. Dessa besparingar kommer ju med tiden även näringsidkarna själva till godo, eftersom systemet skall vara ekonomiskt självbärande.

Fiskeristyrelsen: Fiskeristyrelsen biträder utredningens förslag att det skall bli möjligt att inteckna verksamheten i hela riket.

Pantbrevsutredningen: Enligt förslaget skall företagsinteckningen kunna begränsas till verksamheten i en eller flera kommuner. Denna möjlighet kan vara av värde bl. a. om ett företag driver samma slags verksamhet i olika kommuner och vill finansiera varje "objekt" för sig.

Pantbrevsutredningen har inte tillräckligt underlag för att kunna värdera de fördelar som är förenade med möjligheten att begränsa verksamheten till kommun. Dessa fördelar måste emellertid enligt pantbrevsutredningens uppfattning väga mycket tungt för att kunna uppväga de nackdelar som är förenade med en sådan ordning. Nackdelarna är främst att förekomsten av inteckningar som inte gäller i hela riket kommer att medföra betydande arbete för inskrivningsmyndigheten. En inteckning som är begränsad till kommun är också förenad med sådana risker för kreditgivaren att särskilda krav på hans vaksamhet ställs. Detta kan undergräva förtroendet för företagsinteckningen som en god och lämplig form av säkerhet.

För inskrivningsmyndigheten, som ju enligt förslaget skall handlägga ärendena om företagsinteckning för hela riket, kommer inteckningar som är begränsade till viss eller vissa kommuner att medföra ett betydande kontrollarbete. Vid nyinteckning måste inskrivningsmyndigheten kontrollera att den sökta inteckningen inte kolliderar med, eller är inkongruent med, redan meddelade inteckningar. Vid denna kontroll måste hänsyn tas till ändringar i rikets administrativa indelning. Det borde väl i och för sig vara möjligt att i datorn programmera in alla indelningsändringar och få en automatisk kontroll av att en sökt inteckning inte strider mot en redan beviljad inteckning. Enligt vad som framgår av betänkandet (bilaga 7 s. 323) är det emellertid inte möjligt att till rimliga kostnader utveckla ett sådant kontrollprogram. Man får nöja sig med att på data förteckna indelningsändringarna.

De risker för kreditgivaren som är förenade med att företagsinteckningen är begränsad till viss kommun sammanhänger med att inteckningen upphör att gälla om näringsidkaren flyttar sin verksamhet till en annan kommun. Flyttar han hela verksamheten har borgenären inte ens någon nytta av att han enligt 1 kap. 12 § i förslaget har rätt att säga upp sin fordring till omedelbar betalning därför att säkerhetens värde har nedgått väsentligt. På s. 155 i betänkandet sägs sålunda: "Om en inteckning är begränsad till visst område och *hela* den intecknade verksamheten flyttas från detta område finns det inte längre någon egendom som omfattas av

företagshypotek på grund av inteckningen och borgenären har således inte någon möjlighet att söka betalning ur sådan egendom. I detta fall är den i paragrafen formellt givna rätten till förtidsbetalning således innehållslös.' Till detta skall läggas att borgenären naturligtvis inte har någon förföljelserätt. Den gäller bara när verksamheten överläts, inte när näringsidkaren flyttar sin verksamhet till en annan kommun.

Det kan väl sägas att det beskrivna händelseförloppet bara är ett utflöde av principen att kreditgivaren själv får bevaka kreditsäkerheten. Det är hans sak om han vill ta ett företagshypotek på grund av inteckning som är geografiskt begränsad och han får själv tillse att företagsinteckningen behåller sitt värde. Mot denna tanke kan emellertid anföras att kreditgivaren inte gärna kan veta vilka planer som gäldenären umgås med. Flyttningen av verksamheten kan komma helt överraskande. Det är mycket möjligt att gäldenären inte själv tänker på att flyttningen får konsekvenser för företagsinteckningen. Man kan inte förutsätta att alla gäldenärer och alla kreditgivare har rättsläget klart för sig, och det är olyckligt om det finns fallgröpor som med ens kan rycka undan hela värdet av säkerheten.

Föreningen Sveriges kronofogdar: Föreningen vill biträda den uppfattning som i särskilt yttrande framförts av experterna Heuman och Törnell vad gäller möjligheten att begränsa företagsinteckningarnas territoriella omfattning.

KF: För KF:s del har det under lång tid varit mycket besvärande att inte kunna ta ut riksinteckningar. KF är ett gott exempel på att näringsverksamhet bedrivs med stor omfattning och geografisk spridning även i andra former än aktiebolag. KF anser liksom utredningen att riksinteckning i de flesta fall är att föredra och att denna form bör öppnas för samtliga inteckningsberättigade. Detta hindrar dock ej att det för verksamhet av t. ex. KF:s omfattning det i vissa fall finns välgrundade behov av geografiska begränsningar. Förslaget att slopa länsinteckningar medför klara fördelar vid indelningsändringar och med nuvarande storkommuner är begränsning till en eller flera kommuner tillräcklig. KF vill framhålla att det ur KF:s synpunkt är mycket väsentligt med möjlighet till såväl riksinteckning som begränsning till en eller flera kommuner.

LRF: LRF ser särskilt positivt på den föreslagna möjligheten för alla näringsidkare att inteckna verksamhet utan någon geografisk begränsning av denna rätt. De nuvarande reglerna har på ett otillfredsställande sätt begränsat de ekonomiska föreningarnas handlingsfrihet.

Svensk Industriförening: Föreningen ställer sig positiv till ett riksomfattande företagsinteckningsinstitut. Det är dock väsentligt att möjlighet finns att begränsa inteckning till kommuner.

Svenska Bankföreningen: Bankföreningen anser utredningens förslag också i denna del väl avvägt och tillstyrker detta.

Det är viktigt att utredningens förslag att riksinteckning kan beviljas för alla näringsidkare genomförs. En sådan ordning skulle underlätta för kre-

ditgivningen. Av hänsyn till vissa viktiga kredittagare måste dock möjligheten att erhålla kommuninteckning bevaras.

För att underlätta för den framtida hanteringen är bankföreningens medlemsbanker beredda att medverka till att de inteckningar som nu är lokala saneras och överförs till riksinteckningar i den mån det är möjligt samt att kommuninteckningar bara kommer att tas ut när detta är nödvändigt.

I ett särskilt yttrande har två av experterna i utredningen vänt sig mot att möjligheten till kommuninteckning behålls. Härtill vill bankföreningen framhålla att det är ett väsentligt intresse för kreditlivet att möjligheten bevaras. De förhållandevis få fall där behov av detta finns är av så stor betydelse att de motiverar att möjligheten finns. När det är fråga om stora industriföretag med sins emellan självständiga enheter för vilka t. ex. särskilda obligationslån tas upp är det ofta nödvändigt att flera kreditgivare bidrar med medel. Detta har blivit allt vanligare på senare tid. Kreditgivarna måste i den situationen fördela säkerheterna emellan sig. Sådan kredit lämnas vanligen till stora företag med verksamhet i flera kommuner. Det vore då olämpligt att kreditgivarna fick säkerhet i hela företags tillgångar med förmånsrätt efter varandra. I stället bör, såsom förslaget möjliggör, företagsinteckningar kunna tas ut i lokala komplex inom företaget och fördelas mellan kreditgivarna. När kreditgivningen avser ett annat komplex inom företaget kan en annan förmånsrättsordning vara motiverad.

Det är mot den angivna bakgrunden nödvändigt att kommuninteckning alltjämt kan utnyttjas för att näringslivets kreditförsörjning i de antydda fallen skall underlättas. Det vore inte rimligt att de företag för vilka möjligheterna till kommuninteckning är väsentlig skulle tvingas att dela upp verksamheten på olika juridiska personer med de komplikationer och kostnader detta skulle föra med sig.

Svenska Handelskammarförbundet: Förslagets 2 kap. 2 § 1 och 2 st. förefaller att vara i behov av viss redaktionell bearbetning. Uttrycket "som en enhet för sig" i första stycket kan misstolkas och även det andra styckets avfattning torde lämna utrymme för missförstånd. Ett klagörande bör göras i överensstämmelse med den precisering av bestämmelsernas innebörd som görs i specialmotiveringen.

Svenska Kraftverksföreningen: Enligt förslaget skulle företagsinteckning i verksamhet för produktion av elektrisk energi genom vattenkraft kunna begränsas till en eller flera fastigheter, under det att i övrigt begränsning – utom beträffande gruva – geografiskt skulle avse en eller flera kommuner. Förstnämnda bestämmelse, som överensstämmer med nu gällande lag, är av vikt vid belåning av vattenkraftverk. I yttrande år 1964 över då föreliggande förslag till lag om företagsinteckningar anhöll föreningen att denna bestämmelse skulle utvidgas till all verksamhet för alstrande av elektrisk energi, så att även t. ex. för ett kärnkraftverk eller konventionellt ångkraftverk begränsning kunde ske till viss fastighet. Detta önskemål beaktades emellertid icke i den slutliga lagen.

Fortfarande skulle det vara praktiskt och lämpligt med en dylik bestämmelse om bundenhet till viss fastighet för elkraftverk av alla typer. Med hänsyn till den begränsade användning av företagsinteckningar för rena kraftverkslån åtminstone tills vidare synes ha, vill föreningen dock icke för närvarande förnya sin anhållan om sådan lagstiftning. Det är emellertid fortfarande av vikt att bestämmelsen bibehålles beträffande vattenkraftverk.

Svenska sparbanksföreningen: Majoritetsförslaget innebär enligt föreningens mening att en fallgrop bevaras från det nuvarande regelsystemet, nämligen i fall då företagsintecknad verksamhet i viss kommun flyttas till en annan kommun. Utredningen säger: "Om en inteckning är begränsad till visst område och hela den intecknade verksamheten flyttar från detta område finns det inte längre någon egendom som omfattas av företagshypotek på grund av inteckningen och borgenären har således inte någon möjlighet att söka betalning ur sådan egendom" (sid. 155). Den formellt givna rätten till förtida betalning kan inte utnyttjas och borgenären har inte någon förföljelserätt. Det låter sig sägas att denna princip är ett utflöde av att kreditgivaren själv får bevaka creditsäkerheten och att kreditgivaren själv får svara för om han vill godta ett geografiskt begränsat hypotek. Föreningen anser dock att den nämnda effekten är försåtlig och lätt kan inträda på grund av förbiseende eller av misstag på kreditgivarens eller kredittagarens sida med följd att hela värdet av säkerheten förloras.

Föreningen har förståelse för att några mycket stora näringsidkare, såsom "flerbankskunder" och företag med stora verksamhetsenheter i olika kommuner, kan ha intresse av att kunna utnyttja säkerhetsvärdena däri separat. För sparbankerna torde det bli fråga om rena undantagsfall där företagshypotek med begränsad geografisk omfattning kan accepteras.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag att rikstäckande företagsinteckning skall kunna uttagas. Samfundet anser likaledes på av utredningen anförda skäl att möjligheten att begränsa företagsintecknings territoriella omfattning till län kan avskaffas. Fråga återstår då, huruvida inteckning alltjämt skall kunna begränsas att enbart omfatta verksamhet i en eller flera kommuner.

Utredningen har redovisat att antalet kommuninteckningar är relativt litet i förhållande till det sammanlagda antalet meddelade företagsinteckningar. Anledning finns också till antagande att kommunbegränsning i många fall har kommit till användning mer av slentrian än svarande mot ett aktuellt behov.

Bibehållen kommunbegränsning skulle medföra väsentliga administrativa problem för inskrivningsmyndigheten vartill kommer att ständigt förekommande ändringar i kommunindelning ytterligare skulle komplicera situationen. Ur rättssäkerhetssynpunkt förefaller det inte vara tillfyllest att inskrivningsmyndigheten genom ett s. k. hjälpregister skulle försöka hålla sig à jour med verkan av indelningsändringar.

Samfundet instämmer i det särskilda yttrande som har avgivits av två av utredningens ledamöter, nämligen att möjligheten att begränsa företagsinteckningars territoriella omfattning till kommun bör avskaffas. Om kommunbegränsning skall bibehållas torde det i vart fall vara ett oavvisligt krav att överföringen av uppläggen från nuvarande lokala inskrivningsmyndigheter till den centrala myndigheten inte sker successivt utan genom s. k. total överföring.

Sveriges domareförbund: Utredningen föreslår att, liksom hittills, in-teckning skall få begränsas till verksamhet i en eller flera kommuner. Med hänsyn till de svårigheter som uppkommer vid ändringar i kommunindelning vill förbundet i likhet med experterna Jan Heuman och Inga-Britt Törnell ifrågasätta om det finns anledning att bibehålla denna möjlighet till begränsning. Om det anses påkallat att ha någon geografisk begränsning bör denna hellre avse län, eftersom län mera sällan berörs av indelningsändring.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: SFF hälsar med stor tillfredsställelse utredningens förslag om att riksinteckning kan beviljas för alla näringsidkare. SFF tillstyrker också förslaget om att möjligheten till kommuninteckning behålls. Möjligheten att ta ut kommuninteckning torde inte komma att utnyttjas ofta och då det blir aktuellt endast beröra stora industriföretag. För dessa är emellertid möjligheten i vissa fall av stor betydelse. Det finns därför ingen anledning att ur lagen utmönstra en möjlighet som har praktisk betydelse för näringslivet.

Sveriges Industriförbund och Sveriges Grossistförbund: Organisationerna finner utredningens förslag om att låta alla näringsidkare få möjlighet att söka riksinteckning ändamålsenligt. Samtidigt vill emellertid organisationerna också framhålla det angelägna i att en näringsidkare har möjlighet att på ett flexibelt sätt använda sin rörelse som kreditunderlag. Av bl. a. detta skäl finner organisationerna det riktigt, att – såsom utredningen föreslår – möjlighet finns att begränsa inteckningen såväl till verksamhet av viss art som till verksamhet i en eller flera kommuner. I själva verket är dessa regler av sådan vikt för att möjliggöra smidighet och variationsrikedom i inteckningssystemet, att man i vart fall kan ifrågasätta det principiellt riktiga i utredningens uppfattning att expeditionsavgiften för regionalt begränsade inteckningar bör sättas högre än för riksinteckningar.

Organisationerna vill något beröra utredningens resonemang i samband med förslaget om hur en ändring av kommungränserna skall påverka en intecknings giltighetsområde. Organisationerna har härvid i och för sig ingen erinran mot den tekniska lösning som utredningen valt i 2 kap. 3 §, men vill föreslå att paragrafen kompletteras med en rätt för näringsidkare att motsätta sig en automatisk inteckningsutvidgning. Det torde nämligen kunna förekomma, att en inteckningsutvidgning enligt förslaget medför negativa konsekvenser för vissa näringsidkare. De kan ha behov av att hålla verksamheten inom ett visst område gravationsfri enligt åtagande

eller för planerad försäljning. Organisationerna finner det därför rimligt, trots de av utredningen anförda skälen för en motsatt uppfattning (sid. 174 f), att en näringsidkare ges möjlighet att hindra en in-teckningsutvidgning i nu aktuella fall.

Utvecklingsfonden i Stockholms län: Utvecklingsfonden ser också positivt på utredningens förslag om en strävan emot i huvudsak riksinteckningar och att endast undantagsvis begränsningar skall förekomma.

4 Inskrivningsväsendets organisation

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Med viss tvekan anser sig hovrätten kunna tillstyrka förslaget om inrättande av en central inskrivningsmyndighet för handläggning av ärenden om företagsinteckning. Som utredningen anført torde numera, inte minst mot bakgrund av vad som sagts om möjligheten till användning av ADB, fördelarna med en centralisering överväga nackdelarna. Hovrätten vill dock framhålla det mindre tillfredsställande i att handläggningen av företagsinteckningsärenden med den föreslagna ordningen kommer att förbehållas ett betydligt mindre antal domare än vad som är fallet i dag och att den myckna kunskap som inskrivningsdomarna i de 24 olika distrikten i dag besitter kommer att gå helt eller delvis förlorad. Kretsen av domare som har möjlighet att upprätthålla nödvändig kännedom om rättsområdet kommer att minska, och skapandet av praxis läggs i händerna på ett fåtal jurister vid den centrala inskrivningsmyndigheten. Att detta måhända leder till en enhetligare rättstillämpning behöver inte enbart vara av godo; inget säger att rättstillämpningen därigenom automatiskt blir bättre. I sammanhanget kan också pekas på att en centralisering i enlighet med utredningens förslag medför att ett led i utbildningen av tingsnotarier faller ifrån. Bl. a. får detta till följd att de fiskaler som skall tjänstgöra hos myndigheten helt kommer att sakna tidigare erfarenhet av verksamheten. Hovrätten utgår från att de nu nämnda frågorna blir vederbörligen beaktade vid prövningen av det allmänna spörsmålet om inskrivningsväsendets organisation.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten är positiv till utredningens förslag att samtliga ärenden om företagsinteckning skall handläggas vid en gemensam myndighet. Detta torde också i vart fall i dagsläget vara en nödvändighet med hänsyn till den föreslagna utökade användningen av riksinteckningar.

Enligt tingsrättens mening bör en central myndighet utrustas med ett ändamålsenligt datasystem för att bli effektiv och arbetsbesparande. Antalet ärenden angående företagsinteckning har under senare år ökat markant. Intet tyder på att utvecklingen skulle stagnera. Behovet av snabb och rationell hantering är alltså stort.

I betänkandet har redogjorts för två olika handläggningssystem vid en central myndighet, nämligen det s. k. CIM/MAN-alternativet, som innebär

en helt manuell handläggning, och det s. k. CIM/ADB-alternativet, som är ADB-baserat (IMDOC). I utredningen förordas CIM/ADB-alternativet. Stockholms tingsrätt har i sin inskrivningsverksamhet erfarenhet av dels manuell handläggning av företagsinteckningar och tidigare manuell handläggning inom inskrivningsväsendet, dels IMDOC-systemet med delvis manuell handläggning, som utnyttjas av sjöfartsregistret, dels fastighetsdatasystemet vid handläggning av inskrivningsärenden.

Det är tingsrättens mening att en manuell handläggning vid en central myndighet för företagsinteckningar blir kostsam, vilket också utredningen visar. Denna ärendebehandlings verkliga akilleshäl är, förutom det stora antalet bristfälliga ärenden, inskrivningsbokens uppläggning. Trots att uppläggen i och för sig är enkla, medför det nuvarande systemet att den tid som åtgår för att söka rätt på upplägget för en näringsidkare är orimligt lång, även om näringsidkarens säte icke förändrats. Risken för fel är också den mycket stor. Vid en central myndighet med inskrivningsdag en gång i veckan skulle minst 500 upplägg i inskrivningsboken tas ut för åtgärd varje vecka. Även om betydande vinster skulle kunna göras genom att uppläggen placeras efter organisations- och personnummer kvarstår risken för att upplägg placeras fel. Denna risk kan bedömas som betydande, åtminstone på större inskrivningsmyndigheter. Risken för fel kan endast elimineras genom ökade personalinsatser eller förlängda handläggningstider. Ingen av dessa möjligheter torde vara realistisk. En manuell handläggning vid en central myndighet är enligt tingsrättens mening direkt otjänlig.

Tingsrätten anser vidare att det i utredningen föreslagna datasystemet inte är tillräckligt avancerat för att vara ändamålsenligt för handläggning av rikets samtliga företagsinteckningar. I jämförelse med ett system som fastighetsdatasystemet är det föreslagna IMDOC-systemet ineffektivt och personalkrävande. IMDOC-systemet innebär bl. a. att dagbokföring, uträkning av stämpelskatt och expeditionsavgifter samt utsändande av expeditioner sker manuellt. Dessa senare led är med nuvarande system mycket resurskrävande och kan inte förväntas bli enklare med det datasystem utredningen föreslagit.

Enligt tingsrättens mening är det endast tänkbart att den centrala myndigheten utrustas med ett liknande datasystem som på fastighetssidan. Detta system har visat sig säkert och effektivt. Ärendena kommer om utredningens förslag om företagshypotek genomförs att bli förhållandevis enkla och fullt jämförbara med ärenden angående fastighetsinteckningar. Denna ärendegrupp har visat sig vara synnerligen väl lämpad för databehandling i stort sett utan manuella inslag vare sig när det gäller utskrift av pantbrev eller expedition av dessa.

Den med nuvarande system mycket personalkrävande telefonserviceverksamheten ifråga om företagsinteckningar kan troligen förenklas åtskilligt med ett datasystem, om en samordning sker med fastighetsdatasystemet. Då skulle nämligen uppgifter om företagsinteckningar kunna lämnas

med användande av alla presentationsterminaler knutna till fastighetsdatasystemet. Framställningen av gravationsbevis med nuvarande system är relativt enkel. Det är dock även detta resurskrävande i onödigt hög grad till följd av den omständliga sökningen efter upplägg och i förekommande fall kontakter med andra inskrivningsmyndigheter. Resursbehovet för gravationsbevis blir med ett datasystem enligt fastighetsdatamodellen försumbar.

CFD:s erfarenheter av fastighetsdatasystemet borde göra myndigheten väl lämpad att utveckla datasystemet för företagsinteckningar. Möjligheterna att utnyttja fastighetsdatasystemet eller ett motsvarande väl utvecklat datasystem har inte närmare utretts i betänkandet. Tingsrätten vill därför föreslå att detta alternativ blir föremål för ytterligare utredning. Tingsrätten vill i detta sammanhang även föreslå en undersökning av möjligheterna att inom datasystemet utnyttja patent- och registreringsverkets (PRV) dataregister.

I betänkandet har förordats en successiv överföring av uppgifter till data, vilket skulle innebära att i princip endast ärenden, som anhängiggörs efter lagens ikraftträdande förs in i ADB-registret. Enligt tingsrättens bedömning har i utredningen kostnaderna för en total överföring överskattats. Ett visst beredningsarbete av inskrivningsbokens uppgifter måste naturligtvis ske före överföring till data. Med hänsyn till uppläggets relativt enkla beskaffenhet torde arbetet bli långt mindre omfattande än fallet är på fastighetssidan. Det är inte heller omöjligt att ha olika ambitionsnivåer när det gäller beredningsarbetet eller att låta vissa kontroller ske automatiskt, t. ex. kontroll av att enskilda näringsidkare fortfarande lever. Större delen av det beredningsarbete som måste föregå överföring till data torde även vara sådant att det måste utföras under alla förhållanden, t. ex. framtagning av organisationsnummer i de fall dessa saknas i inskrivningsboken.

Genom länsstyrelsernas eller kammarkollegiets försorg bör före beredningsarbetets igångsättande överskådliga förteckningar upprättas läns- och kommunvis över tidigare indelningsändringar. Vid överföringen till data bör i de fall indelningsändring skett efter inteckningsbeslut införas en varning t. ex. "Indelningsändring 1972" efter sista inteckningen i intecknad näringsverksamhet. Framtida indelningsändringar torde utan svårighet kunna aviseras automatiskt.

På fastighetssidan finns ett handläggningsprogram för såväl beviljande av lagfart som nyteckning i ett sammanhang. Genom liknande program torde utan svårighet såväl näringsidkare som befintliga inteckningar kunna föras över till data utan nämnvärd tidsutdräkt vad gäller handläggning. Tingsrätten är av den uppfattningen att en successiv överföring skulle under många år medföra kolossala svårigheter vid handläggningen och vara mycket personalkrävande. Tingsrätten anser det uteslutet att tillämpa successiv överföring.

Utredningen har inte framlagt något förslag var den centrala myndigheten skall förläggas. Som framhållits i betänkandet är det lämpligt att myndigheten förläggs till en inskrivningsmyndighet, som nu handlägger ärenden om företagsinteckning, så att den personal och kunskap om företagsinteckningar, som där finns, kan utnyttjas. Tingsrätten vill varna för att den gemensamma myndigheten placeras vid någon mindre tingsrätt. Stockholms tingsrätt med sin redan nu stora omfattning av företagsinteckningar torde vara den tingsrätt, som har de bästa möjligheterna att handha verksamheten vid den centrala myndigheten. Tingsrätten har gjort bedömningen att endast smärre förstärkningar av personalen vid inskrivningsenheten skulle behövas för att kunna handlägga den utvidgade verksamheten, om ett effektivt och ändamålsenligt datasystem ställs till förfogande. Vidare vill tingsrätten påpeka att rätten planerar att inom några år flytta till nya lokaler, varför funktionella utrymmen kan skapas för den utökade verksamheten.

Malmö tingsrätt (majoriteten): Tingsrätten, vars inskrivningsmyndighet sedan 1982-03-01 för inskrivningsregister med automatisk databehandling (ADB) och har goda erfarenheter härav, anser det närmast självklart att ADB skall komma till användning även beträffande företagsinteckningsregistret. Däremot har tingsrätten svårt att acceptera utredningens förslag att handläggningen av företagsinteckningsärenden skall koncentreras till en inskrivningsmyndighet (CIM) och att denna skall förläggas någonstans i Mellansverige.

F. n. handlägges ärenden om företagsinteckning vid 24 olika inskrivningsmyndigheter (IM), en i varje län. Vid dessa IM finnes personal med specialutbildning och ofta mångårig vana vid handläggningen av ärenden om företagsinteckning. Utredningen har beräknat att vid den föreslagna CIM 27 personer, varav 2 jurister, skall arbeta med företagsinteckningar. Även vid de största IM torde f. n. inte mer än 3–4 biträden normalt syssla med företagsinteckningar. Man torde få räkna med att de biträden som nu arbetar med företagsinteckningar vid 24 IM endast i undantagsfall kommer att vilja flytta till CIM. Utredningens förslag medför således dels att de specialkunskaper och erfarenheter som nu finns hos ett stort antal biträden runt om i landet ej tillvaratas och dels att ett betydande nyrekryterings- och utbildningsbehov uppkommer vid den tingsrätt dit CIM förlägges. Då dessa konsekvenser om möjligt bör undvikas anser tingsrätten det böra undersökas om användandet av ADB och önskemålet om enkla och generella individualiseringsregler kan förenas med ett bibehållande av handläggningen vid de nuvarande 24 IM. Utredningen har på sid. 108–110 redovisat de skäl som talar emot ett regionaliserat inskrivningsväsende med ett centralt ADB-register. De kostnadsmässiga skälen synes tingsrätten föga bärande eftersom terminaler och terminalskrivare redan finnes vid fyra av de IM som handlägger företagsinteckningsärenden (Stockholm, Uppsala, Malmö och Gävle) och inom ett par år kommer att anskaffas till

Göteborg. För övriga IM blir det egentligen bara fråga om en tidigareläggning av anskaffningskostnaderna, eftersom inskrivningsregister medelst ADB inom ett par decennier sannolikt kommer att ha införts i hela landet och terminalutrustningen kan vara gemensam. Utvecklingen inom ADB-området är för övrigt sådan att anskaffningskostnaderna för berörda apparater torde bli försumbara. Det under uppbyggnad av televerket varande allmänna datanätet kommer säkerligen att underlätta kommunikationerna mellan de olika IM och ett centralt ADB-register. Det torde för övrigt inte vara särskilt förutseende att satsa på ett datasystem avsett enbart för företagsinteckningar. Planeringen bör inriktas på ett framtida datasystem som kan betjäna många olika uppgifter vid domstolarna. Man bör sträva efter att använda tekniska hjälpmedel där de personer arbetar som skall utnyttja tekniken och inte flytta människor efter teknikens krav. — — —

Tingsrätten förordar alltså en organisation med ett ADB-register till vilket 24 olika IM, en i varje län, med behörighet att handlägga ärenden om företagsinteckningar är anslutna. För aktiebolag bör endast riksinteckning medges under det att övriga näringsidkare endast kan erhålla länsinteckning. Tingsrätten kan inte förstå annat än att ett sådant system är tekniskt möjligt och skulle fungera tillfredsställande.

Därest likväl systemet med en CIM skall komma till stånd vill tingsrätten påpeka att utredningen inte förebragt något som helst skäl för sin uppfattning att CIM skall förläggas till Mellansverige inom 25 mil från Stockholm. Malmö tingsrätt torde ha samma förutsättningar som Stockholms tingsrätt att bli säte för den blivande CIM. Här finns duglig personal med erfarenhet av såväl företagsinteckningar som ADB-handläggning och sedan tingsrätten förhoppningsvis inom ett par år erhållit utökade lokaler i en nybyggnad torde några svårigheter att bereda lämpliga och tillräckliga lokaler åt CIM ej föreligga.

Vad det föreslagna ADB-systemets utformning angår finner tingsrätten det märkligt, att utredningen förordar ett system i vilket dagboken skall föras manuellt och uppgifter om stämpelskatt och expeditionsavgifter skall manuellt införas på de maskinellt framställda "hypoteksbreven". Ett sådant system förefaller efterblivet och föga rationellt; enbart dagbokföringen kommer att kräva ett flertal arbetskrafter. I dessa och andra avseenden måste förbättringar göras om datoriseringen skall vara meningsfull. En jämförelse med det av CFD uppbyggda fastighetsdatasystemet kan säkert ge uppslag till förbättringar.

Malmö tingsrätt (en minoritet av två personer): Ett centralt dataregister för företagsinteckningar bör såsom utredningen föreslagit tillskapas, vilket sköts av en central inskrivningsmyndighet. Inskrivningsmyndigheten kan gärna vara förlagd till Malmö. Vidare bör alla företag, både fysiska och juridiska personer, registreras i datoriserade företagsregister där inskrivningsmyndigheten via terminal kan kontrollera företagsnummer, firma-tecknare m. m.

Malmö tingsrätt (en minoritet av en person): Det skulle vara fördelaktigt att handlägga alla ärenden om företagsinteckning i aktiebolags verksamhet vid en CIM och övriga näringsidkares ärenden vid de nuvarande IM.

Domstolsverket: Den nuvarande länsvisa uppdelningen av inskrivningsärendena har klara nackdelar: Den begränsade ärendemängden leder till att endast få tjänstemän behärskar rutinerna, varigenom verksamheten blir känslig för frånvaro och personalomsättning; aviseringsskyldighet mellan IM vad gäller aktiebolag är tungrodd; överflyttning av akter har framtvingat realaktssystem och förhindrar därmed rationellare aktläggning. DV ser det sålunda inte som en nackdel att möjligheten för – och helst kravet på – alla näringsidkare att ta ut rikstäckande inteckning gör centralisering nödvändig. Det ligger tvärtom en rationaliseringseffekt i en sådan förändring.

DV är inte övertygat om att notarier inte bör tjänstgöra vid CIM. Från utbildningssynpunkt finns inga hinder mot notariatjänstgöring där, men i vilken utsträckning notarier bör förordnas får framtiden utvisa. Biträden bör liksom på fastighetsinskrivningsområdet få fatta beslut i vart fall i fråga om rikstäckande inteckning och innehavsanteckning. Sådan beslutsdelegation behöver inte vara beroende av om ADB-handläggning införs.

DV finner det uppenbart att ADB-stöd bör ges till CIM. Den skiss grundad på IMDOC-systemet, som utredningen presenterat, ser DV som ett kalkylexempel. Det systemet bör inte komma till användning. Motsvarande resultat torde kunna åstadkommas till väsentligt lägre kostnader.

En lägsta nivå för stödet bör innebära tillgång till det av utredningen beskrivna hjälpregistret. Därutöver bör finnas ett register över konkurser, särskilt eller knutet till hjälpregistret. Med detta stöd kan CIM arbeta rationellt och erhålla tillräcklig säkerhet i handläggningen genom god sökbarhet i registret. Det styr vidare inte placeringen av CIM till viss ort. Vid bedömningen av om ADB-stödet bör höjas till en högre nivå bör en noggrann avvägning ske mellan å ena sidan rationaliseringsvinster och andra fördelar och å andra sidan merkostnader och andra nackdelar. Det bör anmärkas att handläggningen och registreringen av ärenden om företagsinteckning på flera punkter i det fungerande systemet medger rationellare rutiner än vad som är fallet på fastighetsinskrivningsområdet. Det främsta exemplet härpå är utfärdandet av registerutdrag, som enligt 18 § företagsinteckningsförordningen (FF) får ske genom kopiering av inskrivningsboken. Rationaliseringspotentialen är alltså mindre.

Mot bakgrund av det sagda vill DV förorda att frågan om ADB-stöd ytterligare övervägs. Det bör därvid förutskickas att ett mera sofistikerat ADB-system inte självklart ger tillräckliga fördelar för att motivera uppkommande kostnader. En direkt jämförelse med ADB-systemet för fastighetsinskrivning haltar, eftersom bl. a. ärendetyperna skiljer sig väsentligt liksom antalet kontrollmoment som kan förprogrammeras. DV är berett att, om det skulle anses lämpligt, åta sig en utredning om lämpligt ADB-stöd.

Om ett mera utvecklat ADB-system kommer till användning uppkommer frågan om hur överföring till systemet skall ske. Utredningen förordar s. k. successiv överföring. DV delar denna mening. Inte minst med hänsyn till det utredningsarbete som framtvingas av reglerna om verkan av indelningsändring framstår en total överföring som olämplig. Som utredningen finner kommer vidare delar av detta arbete att vara meningslöst m. h. t. att en mängd inaktuella upplägg finns kvar i inskrivningsböckerna. Ett sätt att komma runt detta problem är att införa preklusionsregler. Detta är emellertid enligt DVs mening att bruka större våld än nöden kräver, då alternativet successiv överföring finns. Preklusionsregler kan emellertid på lång sikt vara motiverade för att nå en slutpunkt för sådan överföring.

DV anser att det finns anledning att räkna med en märkbar personalbesparingseffekt vid en centralisering redan i ett manuellt system för företagsinteckning. Personalbesparingen ökar med ADB-stöd. Vad gäller IMDOC-systemet menar DV dock att utredningens dimensionering är väl optimistisk. DVs inställning i frågan till ADB-stöd leder till att verket avstår från att nu närmare bedöma redovisade kostnadsberäkningar. Kostnadsbedömningen får anstå till den av verket förordade utredningen om ADB-stöd.

CFD: Liksom ifråga om inteckningsärenden på fastighetssidan lämpar sig hanteringen av ärenden rörande företagsinteckning vid en central inskrivningsmyndighet väl för datorisering. En angelägen fråga är då vilken ADB-teknisk lösning som bör väljas. Det föreslagna systemet (IMDOC) kräver, enligt den beskrivning som lämnas, i stor utsträckning manuella insatser från den handläggande personalens sida. Detta gäller bl. a. dagbokföring, uträkning av stämpelskatt och expeditionsavgift samt hanteringen av bevis och utdrag. Även ärendegranskningen får ske utan egentligt ADB-stöd. Jämfört med fastighetsdatasystemet förefaller ett sådant system föga användaranpassat. Man kan mot denna bakgrund också ifrågasätta vilka rationaliseringseffekter som står att vinna genom den föreslagna lösningen. Frågan om ett lämpligt ADB-stöd bör därför utredas ytterligare.

Det kan därvid diskuteras huruvida en kommande databehandling av företagsinteckningar kan inordnas i fastighetsdatasystemet. Utredningen har framhållit (sid. 114) att man hos CFD erfarit att det ej är praktiskt att utnyttja fastighetsdatasystemet för handläggning av företagsinteckningsärenden. Det kan då tilläggas att det inte ens är möjligt att utnyttja fastighetsdatasystemet med nuvarande utformning och registerinnehåll för inteckning i annat än fast egendom ellet tomträtt. För att inordna det föreslagna företagsinteckningsregistret i fastighetsdatasystemet krävs dels någon sorts identifieringssystem för inteckningsobjekten, dels lagring av de ytterligare uppgifter som behövs dels en nödvändig anpassning av program för handläggning och utdata. Sådana insatser torde kräva uppskattningsvis 5–10 personår. I gengäld erhåller man ett effektivt ADB-system med

möjlighet till inbyggda kontroller samt med hög automatiseringsgrad. Därigenom skapas bästa förutsättningar för en rationell och säker verksamhet. Förutsatt att denna förläggs till en inskrivningsmyndighet som redan använder fastighetsdatasystemet torde driftkostnaderna bli låga. Ett ytterligare skäl att överväga en samordning är att den målgrupp som systemet skall betjäna återfinns hos användare av fastighetsdatasystemet (banker m. fl.). Särskilt intressant blir detta vad gäller frågan om anslutning av presentationsterminaler.

Den föreslagna ordningen för företagsinteckningar företer sålunda betydande likheter med vad som i inskrivningshänseende gäller på fastighetssidan. En avgörande skillnad är dock att företagsinteckningar avser näringsverksamhet som kreditsäkerhet. Detta är ett från fastighet fristående objekt. Man kan därmed ifrågasätta om det finns något naturligt samband med CFDs system och verksamhet som har fastighet som grundläggande begrepp. Likheter i inskrivningshänseende talar emellertid för att man vid utformning av ADB-stöd kan nyttiggöra en stor del av det systemutvecklingsarbete som skett inom fastighetsdataprojektet, bl. a. program för handläggning av olika förekommande typer av inteckningsärenden.

Vad beträffar övergången till nytt system vill CFD framhålla att med den metod för registeruppläggning som tillämpas inom fastighetsdataprojektet torde en sådan datafångst kunna ske på ett enklare sätt än vad som anges i betänkandet. För registermyndigheten bör det vara en fördel att redan från början ha tillgång till ett fullständigt och korrekt register.

Sammanfattningsvis menar CFD att man mer ingående bör undersöka vilken form av ADB-stöd man skall använda i verksamheten. Det är inte uteslutet att man genom att nyttiggöra utvecklingsarbete som skett inom fastighetsdatasystemet kan få ett system som är väl användaranpassat och som därigenom är ekonomiskt fördelaktigt. Anknytning mellan systemen – t. ex. genom att dessa kan nås på samma terminaler – kan också vara av intresse. Nämnden vill slutligen peka på de positiva erfarenheterna från fastighetsdataprojektet ifråga om en omläggning i ett sammanhang.

Datainspektionen: Datainspektionen begränsar sitt yttrande till att omfatta de delar av det fylliga betänkandet som direkt berör inspektionens verksamhetsområde enligt datalagen (1973:289) och kreditupplysningslagen (1973:1173). – – – Inskrivningen föreslås av utredningen ske med hjälp av automatisk databehandling (ADB) hos en för ändamålet särskilt inrättad central inskrivningsmyndighet (CIM). Personregister enligt datalagen kommer därvid att inrättas och föras hos myndigheten.

Enligt 2 § första stycket datalagen gäller att personregister inte får inrättas eller föras utan tillstånd av datainspektionen. Denna bestämmelse gäller emellertid inte ifråga om personregister vars inrättande beslutats av regering eller riksdag. Före sådant beslut av statsmakterna skall emellertid – enligt 2 § andra stycket datalagen – yttrande inhämtas från datainspektionen. Om beslut om inrättande av personregister, i enlighet med de

riktlinjer som utredningen föreslår, fattas av statsmakterna kan förevarande remissvar behandlas som ett datainspektionens yttrande enligt 2 § andra stycket datalagen.

Enligt 1 § datakungörelsen (1973:291) skall vid sådant förhållande den myndighet som är registeransvarig snarast anmäla till datainspektionen att registret inrättats. I annat fall skall ansökan om tillstånd enligt datalagen inges i vanlig ordning.

Datainspektionen har att beakta att otillbörligt intrång i den personliga integriteten ej sker. Skydd mot integritetsintrång enligt datalagens regler åtnjuts endast av fysiska personer. Den personkrets som omfattas av förslaget är näringsidkare, såväl fysiska som juridiska personer.

Utredningen anser – en uppfattning som datainspektionen delar – att övergången från nuvarande inskrivningsmyndigheter till CIM bäst tillgodoses genom en successiv överföring. Denna överföringsmetod innebär att endast de ärenden som anhängiggörs vid CIM förs in i registret och att därutöver endast en mindre del av nuvarande inskrivningsböckers innehåll, vad gäller företagsinteckningar, överförs. Den beskrivna överföringsmetoden föreslås bli kompletterad med ett ADB-baserat hjälpregister, med ett fåtal identifikationsuppgifter för varje upplägg. Mot detta har datainspektionen ingen invändning.

Datainspektionen ställer sig dock tveksam till utredningens förslag om särskilt konkursregister. Nuvarande lagstiftning ålägger konkursdomaren skyldighet att underrätta den myndighet hos vilken företagsinteckning finns inskriven om konkursen. Enligt förslaget skulle registret omfatta alla konkursgäldenärer, dvs även enskilda personer som inte är näringsidkare. Detta har ansetts nödvändigt eftersom företagsinteckningar kommer att få sökas och beviljas innan vederbörande påbörjat någon näringsverksamhet. Denna registrering kommer självfallet att innebära risker från integritetssynpunkt. Med hänsyn härtill och då behovet av och riskerna med en central registrering av dessa förhållanden med automatisk databehandling inte framstår som övertygande, enbart för att tillgodose den nya myndighetens administration av företagsinteckning, borde det närmare undersökas om inte syftet bakom förslaget i denna del kan tillgodoses genom andra administrativa föreskrifter.

En centralisering av inskrivningsväsendet när det gäller företagsinteckningar ter sig, från skilda utgångspunkter, rimlig. Verksamheten kommer att få en sådan omfattning att utnyttjande av ADB synes nödvändig.

Datainspektionen har vid sin prövning bland annat att särskilt ta hänsyn till det ändamål, för vilket ett register skall föras. Detta gäller även register vars inrättande beslutas av regering eller riksdag. För att rätt kunna avgränsa registerändamålet fordras enligt datainspektionens mening att innehållet i och omfattningen av den nya myndighetens verksamhet anges entydigt och väl avgränsat, samt att detta kommer till uttryck i myndighetens instruktion, vilket även kan komma att vara av betydelse för avgränsningen mot kreditupplysningslagen.

Slutligen bör också offentlighetsprincipen uppmärksammas, inte minst mot bakgrund av den kommersiella verksamhet som vissa myndigheter bedriver genom att mot ersättning upprätta nya sammanställningar ur allmänna handlingar, se prop. 1981/82: 37 sid. 42 ff. Utredningen har pekat på registrets användbarhet t. ex. för exekutionsväsendet. Största intresset kommer dock registret troligen att röna som källa för kreditupplysningsföretagen.

DAFA: DAFAs yttrande inskränker sig till att endast behandla de delar av förslaget som rör den ADB-tekniska utformningen och kostnaden för drift av ADB-systemet.

Förslaget, vad avser ADB-stödet, bygger helt på det kalkylexempel som utredningens ADB-expert Lars Renmyr och DAFA diskuterade 1979. Förutsättningen för kalkylen var att använda det system som Stockholms tingsrätt använder för sjöfartsregistret, nämligen IMDOC. Eftersom systemskissen och kalkylen enligt förutsättningarna skulle utgå från IMDOC, saknade DAFA anledning att göra alternativa beräkningar för andra systemlösningar. DAFA påpekade dock att om utredningsförslaget realiserades först i mitten av åttiotalet, så kommer det ha förflutit så lång tid sedan ursprungsförslaget diskuterades att detta säkert skulle behöva modifieras.

Den tekniska utvecklingen inom ADB-området går så fort att det inte skulle vara ekonomiskt försvarbart att låsa sig för en teknisk lösning under så lång tid. Domstolsverket har också, sedan förslaget diskuterades, fått erfarenheter av andra ADB-system med mera lokalt anpassade driftstrukturer än vad en central IMDOC-lösning kan erbjuda. DAFA vill därför ånyo påpeka att om förslaget genomförs, så bör den ADB-tekniska lösningen självfallet utformas efter de förutsättningar som gäller vid tiden för genomförandet.

Utredningens förslag vad avser IMDOC-lösningen är således i och för sig möjlig att genomföra och vad DAFA kan bedöma är de ekonomiska kalkylerna fortfarande aktuella. DAFA anser dock att en förnyad analys är nödvändig.

I övrigt har DAFA inga erinringar mot förslaget i sin helhet.

Statskontoret: Statskontoret delar uppfattningen att en central inskrivningsmyndighet bör ersätta nuvarande länsvisa inskrivningsmyndigheter. Särskilt som den centrala myndigheten får ADB-stöd bör omorganisationen leda till effektivitetsvinster. Statskontoret utgår från att de resurser som frigörs vid de nuvarande länsvisa inskrivningsmyndigheterna kan utnyttjas effektivt inom andra arbetsområden vid berörda tingsrätter.

Med hänsyn till att inskrivningsmyndigheten i Stockholm handlägger det ojämförligt största antalet ärenden per år torde det vara mest rationellt att verksamheten förläggs till Stockholms tingsrätt.

Särskilt om en central inskrivningsmyndighet får ansvaret för all verksamhet rörande företagsinteckning torde det vara rationellt med ADB-

stöd. Enligt statskontorets mening bör man dock inte nu binda sig för den IMDOC-lösning utredningen redovisat i bilaga 7 till betänkandet. IMDOC är i första hand byggt för dokumentsökning och inte för det slags ärendehantering som är aktuellt när det gäller företagsinteckningar. Systemet, som i sina grunddrag utarbetades för ett tiotal år sedan, kräver t. ex. betydande datorkapacitet, det är inte närmare anpassat till högre krav på kontroll av indata, möjligheterna att skriva ut och sammanställa information och att byta information med andra system är begränsade och det kan finnas risk för långa svarstider.

Man bör därför i det fortsatta arbetet närmare lägga fast vilka krav som bör ställas på ADB-stödet till en central inskrivningsmyndighet, t. ex. när det gäller indatakontroller, registeraktualitet, åtkomstmöjligheter, svarstider samt utskrifts- och bearbetningsmöjligheter. Med dessa krav som grund bör, i form av en förstudie, ett ADB-baserat alternativ till IMDOC utvecklas närmare, som direkt syftar till att tillgodose kraven.

I detta arbete kan de väl genomarbetade beräkningar m. m. som finns i bilaga 7 till betänkandet utnyttjas. IMDOC-alternativet och det specialutvecklade alternativet bör därefter jämföras i fråga om kravuppfyllelse, kostnader, effekter avseende inskrivningsmyndighetens och kreditväsendets verksamhet, intäkter m. m. innan den slutliga ADB-lösningen väljs. Statskontoret är berett att medverka i ett sådant arbete.

Utredningens förslag innebär att ett centralt konkursregister rörande näringsidkare kommer att föras vid den centrala inskrivningsmyndigheten. Troligen kan ett sådant register ha ett betydande värde även vid sidan av myndighetens egna verksamhet. Man bör därför i samband med det arbete som nämndes, nyss närmare pröva vilka användningsområden som kan bli aktuella beträffande konkursregistret.

Regeringen har nyligen (prop. 1981/82: 118) föreslagit riksdagen att ett centralt basregister över företag inrättas. Avsikten är enligt propositionen, som ännu inte behandlats av riksdagen, att statskontoret tillsammans med berörda myndigheter skall arbeta vidare med denna fråga i form av en s. k. huvudstudie. Det är inte osannolikt att ett sådant basregister kan utnyttjas i och underlätta den verksamhet som kommer att bedrivas av en central inskrivningsmyndighet för företagsinteckningar. Även denna fråga bör därför enligt statskontorets mening prövas närmare i samband med ett fortsatt arbete rörande ADB-stödet för myndigheten.

Statskontoret delar uppfattningen att en s. k. successiv överföringsmetod sannolikt är mest rationell.

Avslutningsvis vill statskontoret peka på att det slutliga valet av ADB-alternativ bör följas av en huvudstudie, i vilken alternativet utvecklas närmare i den omfattning som behövs för val av teknisk utrustning, systemutformning, programmering, test och genomförande m. m. Bl. a. med hänsyn härtill kan den nya organisationen och de förändringar i övrigt som utredningen föreslagit enligt statskontorets bedömning sannolikt inte genomföras förrän tidigast vid årsskiftet 1983/84.

Riksrevisionsverket: En förutsättning för genomförande av förslaget att alla näringsidkare skall få tillgång till riksinteckning är enligt utredningen att samtliga ärenden rörande företagsinteckning handläggs av en för hela riket gemensam, central inskrivningsmyndighet (CIM).

RRV har ingen erinran mot detta ställningstagande. För en centraliserad organisation talar även andra skäl som utredningen pekat på, främst de praktiska problem som följer av en breddad rätt till riksinteckning med bibehållen regional hantering men även rationaliseringssynpunkter.

Den vid CIM bedrivna verksamheten förefaller med hänsyn till sin omfattning och karaktär enligt RRVs mening vara lämplig att utföra med hjälp av ADB.

När det gäller val av system härför har utredningen inte ansett det vara befogat att utreda något för ändamålet särskilt anpassat system. Istället har man undersökt möjligheten av att utnyttja något befintligt ADB-system. I detta syfte har utredningen låtit undersöka förutsättningarna för att använda det s. k. IMDOC-systemet, vilket tillhandahålls av DAFA och till vilket CIM skulle anslutas via terminaler.

De relativt utförliga kostnadsberäkningar för ett ADB-system som utredningen redovisar baseras i allt väsentligt på ett utnyttjande av IMDOC-systemet och på det prisläge som gällde den 1 juli 1980.

Eftersom det nya inskrivningsförfarandet föreslås träda i kraft den 1 juli 1983, dvs tre år efter det att kostnadsberäkningarna gjordes, menar RRV, att ett slutligt val av ADB-system bör föregås av en prövning huruvida förutsättningarna när det gäller lämpliga ADB-tekniska hjälpmedel och kostnaderna för dessa alltjämt gäller.

En av fördelarna med att institutet företagsinteckning med det nu framlagda förslaget anpassas till jordabalkens panträttskonstruktion är att möjligheten att använda gemensam personal ökar. Enligt underhandsuppgift från Stockholms tingsrätt handläggs där redan i dag ärenden rörande inteckning i fastigheter och luftfartyg samt företagsinteckningar av gemensam personal. RRV har inga erinringar mot utredningens överväganden angående en förläggning av CIM till Stockholms tingsrätt, ehuru andra alternativ också kan diskuteras.

LRF: Den centralisering av inskrivningsväsendet som förslaget kräver torde inte behöva medföra kostnadsökningar under förutsättning av en rationell användning av ADB.

Svensk Industriförening: Föreningen anser att det finns en risk för att en centralisering av de administrativa funktionerna till en för riket gemensam inskrivningsmyndighet kommer att medföra en försämrad service. Det föreligger inte samma behov för näringsidkare att besöka inskrivningsmyndigheter som vid den fastighetsrättsliga inskrivningen, varför kontakterna med inskrivningsmyndigheten torde kunna ske skriftligen. Vidare handläggs dessa ärenden oftast av banker och andra kreditinstitut i samband med beviljande av krediter. Enligt föreningens mening uppväger därför de

fördelar som är förenade med en centralisering, de nackdelar som består i försämrade kontaktmöjligheter mellan näringsidkarna och inskrivningsmyndigheten.

Svenska Bankföreningen: Bankföreningen tillstyrker utredningens förslag i fråga om inskrivningsförfarandet. De skäl utredningen åberopar som grund för förslaget att inskrivningsärendena skall handläggas av en för riket gemensam inskrivningsmyndighet anser bankföreningen utgöra ett starkt stöd för förslaget. Särskilt bör de möjligheter detta medför – förutsatt att automatisk databehandling används – att få en snabbare handläggning och snabbare och säkrare besked om inteckningsförhållanden betonas. Som redan anförts anser bankföreningen således den delen av reformen vara mycket angelägen.

Bankföreningen kan inte finna att några nackdelar skulle uppstå med ett centralt datasystem för hela riket. Till skillnad från vad som gäller beträffande den fastighetsrättsliga inskrivningen finns i fråga om företagsinteckning inget behov för vare sig banker, andra kreditgivare eller kredittagare att vid besök hos inskrivningsmyndigheten ta del av registerinnehållet. Vid kreditärenden med företagshypotek som säkerhet erfordras endast skriftlig kontakt med registermyndigheten. Det torde f. n. inte ofta förekomma besök på de inskrivningsmyndigheter som handlägger ärenden om företagsinteckning i avsikt att ta del av inskrivningsboken eller andra handlingar. Registerinnehållet är inte sådant som rör någons personliga integritet, varför det inte av hänsyn till skyddet därför finns något skäl mot ett centralt register.

Svenska Handelskammarförbundet: Beträffande den av utredningen förordade organisatoriska lösningen vill Förbundet framhålla att även andra lösningar bör kunna övervägas. Med hänsyn till bl. a. den tekniska utvecklingen på dataområdet torde det inte vara uteslutet att en s. k. distribuerad systemlösning, anknuten till den nuvarande organisationsstrukturen, skulle kunna te sig såväl billigare som mera lättgenomförbar än utredningens alternativ. Förbundet förutsätter att frågan om hur utredningsförslaget organisatoriskt skall kunna genomföras på ett så effektivt och billigt sätt som möjligt blir föremål för överväganden inom regeringskansliet.

Svenska sparbanksföreningen: Förslaget att varje näringsidkare skall få rätt till riksinteckning förutsätter för sitt genomförande att alla ärenden angående företagsinteckning handläggs av en för riket gemensam inskrivningsmyndighet och med utnyttjande av ADB-teknik. Utredningen har ingående penetrerat och redövisat skälen för en sådan lösning. Föreningen anser en sådan reform tilltalande från kreditgivarsynpunkt.

Sveriges advokatsamfund: Tidigare hörda remissinstanser inkluderande samfundet har ställt sig positiva till inrättandet av en för hela riket central inskrivningsmyndighet och övergång till ADB-system. Lagförslaget synes i aktuellt avsnitt vara väl genomtänkt. Samfundet har därför inte några övergripande erinringar att anföra i denna del.

Det föreslås att den centrala inskrivningsmyndigheten bör inrättas inom visst avstånd från Stockholm. Anledning för inteckningssökande eller hypoteksbrevsinnehavare eller andra berörda att besöka inskrivningsmyndigheten torde dock komma att föreligga endast i rena undantagsfall. Möjligheterna att telekommunicera vidgas ständigt. Beträffande verkslokalisering kan olika synpunkter förefinnas, men avståndsanknytning till Stockholm i mil-tal räknat torde vara ointressant.

Sveriges domareförbund: Även domareförbundet har den uppfattningen, att företagsinteckningar bör överföras till ADB. Förbundet anser sig också, på de skäl utredningen åberopar, kunna godtaga att en centralisering sker. Det finns dock anledning framhålla att en centralisering av företagsinteckningarna kan medföra problem för personalen vid vissa inskrivningsmyndigheter, särskilt om ungefär samtidigt personalindragningar sker på grund av övergång till ADB på fastighetsområdet. — —

Utredningen lägger inte fram något förslag om var en central inskrivningsmyndighet bör förläggas men anser det vara lämpligast att en sådan förlägges någonstans i Mellansverige. Förbundet har inte kännedom om några skäl som talar för en sådan förläggning. Emellertid kan det vara lämpligt att en central inskrivningsmyndighet förlägges till en tingsrätt där man har erfarenhet av ADB på fastighetsområdet.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: Utredningens förslag om att inskrivningsärenden skall handläggas av en för riket gemensam inskrivningsmyndighet tillstyrks av SFF. Detta torde bl. a. komma att medföra snabbare handläggning och säkrare besked om inteckningsförhållanden — under förutsättning av att ADB-behandling införs. Med hänsyn till att endast skriftlig kommunikation erfordras med registermyndigheten torde inga praktiska olägenheter behöva uppkomma genom långt geografiskt avstånd till inskrivningsmyndigheten.

Sveriges Industriförbund och Sveriges Grossistförbund: I och med att utredningen valt att låta samtliga näringsidkare få möjlighet att söka riksinteckning torde också inrättandet av en central inskrivningsmyndighet, med användande av ADB-system, vara nära nog en nödvändighet. Organisationerna tillstyrker således förslaget också i denna del.

Utvecklingsfonden i Stockholms län: Utvecklingsfonden ser förslaget om en central inskrivningsmyndighet som en klar förbättring.

Statstjänstemannaförbundet: Statstjänstemannaförbundet vill betona det viktiga i att personalen får inflytande genom sina fackliga företrädare vid bedömningen huruvida ADB skall införas. Detta är enligt vår uppfattning ingen fråga som skall regleras i lag. Domstolsverket bör få i uppdrag att slutligt ta ställning till vilken hantering som är att föredra ur såväl personalpolitisk som ekonomisk synvinkel.

Utredningens förslag att samtliga ärenden angående företagsinteckningar skall handläggas av en för riket gemensam inskrivningsmyndighet ser vi positivt på. Var i landet denna handläggning skall ske anser vi kan ankomma på flera omständigheter. Stockholms tingsrätt är ett bra alternativ.

5 De inteckningsberättigade näringsidkarna

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Utredningen gör sig till tolk för den principiella uppfattningen att lagstiftningen bör erkänna såväl varje näringsidkares rätt att själv och på eget ansvar avgöra om hans näringsverksamhet skall ställas som kreditsäkerhet eller ej som kreditlivets frihet att självt pröva i vad mån dylik säkerhet skall godtas (s 71). I linje härmed ligger att utredningen mönstrar ut kravet på bokföringsplikt för rätt till företagsinteckning. Vidare slopas ordningen med driftsbevis. Ytterligare kan nämnas att utredningen menar att företagsinteckning skall kunna meddelas även om verksamheten ännu inte påbörjats (s 137). Inskrivningsmyndighetens prövning i ett inteckningsärende kommer mot denna bakgrund att bli rätt begränsad (se 3 kap. 11 § förslaget till lag om företagshypotek). Möter inte hinder enligt det nämnda lagrummet, skall inteckning beviljas och hypoteksbrev utfärdas på grund av inteckningen.

Det beskrivna systemet är otvivelaktigt tilltalande. Man öppnar bl. a. möjlighet för vissa småföretagare som i dag inte har tillgång till företagsinteckning att nyttja sin näringsverksamhet som kreditsäkerhet. Prövningen av en sådan säkerhets värde torde i de allra flesta fall inte bereda kreditlivet några större problem. Att inskrivningsväsendet skulle komma att i någon större utsträckning belastas med onyttiga inteckningar kan inte antas. Det är också en fördel om man kan minska pappershanteringen i samband med uttagande av företagsinteckning.

Trots det nu anförda vill hovrätten dock påpeka att den frihet som utredningsförslaget öppnar kan fresta en och annan mindre nogräknad rörelseidkare att missbruka den möjlighet som enligt förslaget står honom till buds att i formellt riktig ordning ta ut hypoteksbrev, som sedan erbjuds som säkerhet för kredit. Även om det etablerade kreditlivet knappast skulle lämna vederbörande någon kredit, om det kan befaras att det rör sig om en mer eller mindre obefintlig näringsverksamhet, kan man inte utesluta att andra vägar skulle stå till buds. Den omständigheten att samhället genom inskrivningsmyndigheten medverkar till utfärdandet av ett hypoteksbrev kan förläna detta ett sken av trovärdighet som kan stå i bjärt kontrast till de verkliga förhållandena. Med de nuvarande avgränsningarna av möjligheterna att erhålla företagsinteckning har tillfällena till missbruk varit mindre än som kan bli fallet, om utredningens förslag genomförs. Enligt hovrättens mening bör man i det fortsatta lagstiftningsarbetet på området se till att man så långt möjligt motverkar missbruk av den i och för sig värdefulla tillgången till företagsinteckning. Ett minimum bör vara att man hindrar den som meddelats näringsförbud enligt 199 b § konkurslagen från att ta ut företagsinteckning i den näringsverksamhet som omfattas av förbudet. Utredningen har själv varit inne på denna tanke men avvisat en regel i ämnet såsom blivande för rättsligt komplicerad och praktiskt betungande att iakttas för inskrivningsmyndigheten (s. 187). Hovrätten känner

sig inte övertygad om att komplikationerna skulle bli så stora som utredningen vill göra gällande. Uppgift rörande näringsförbud kan erhållas via det av riksskatteverket förda näringsförbudsregistret. Inhämtande av uppgift ur registret skulle bara behöva ske när anledning därtill förekommer. Genomförs utredningens förslag med en central inskrivningsmyndighet, som baserar handläggningen på ADB-drift, torde de praktiska problemen inte vara oöverkomliga.

Utöver det nu sagda vill hovrätten framhålla att en regel om kontroll av förekomsten av näringsförbud lämpligen bör ha sin plats i lagtexten. Skulle hovrättens nyss anförda synpunkter vinna beaktande, bör det således övervägas ett tillägg till 3 kap. 11 § förslaget till lag om företagshypotek. Möjligen skulle även ett tillägg till reglerna om anteckning i företagsinteckningsregistret i 3 kap. 21 § kunna vara av betydelse. — —

Hovrätten ifrågasätter om det finns anledning att i 1 kap. 2 § förslaget till lag om företagshypotek särskilt ange att inteckning skall kunna meddelas även om verksamheten ännu inte påbörjats. Eftersom det ändå torde vara omöjligt att ange vid vilket stadium av ett företags tillblivelse detta kan anses ha påbörjat sin verksamhet och då någon kontroll från inskrivningsmyndighetens sida inte skall ske i vad mån den inteckningssökande verkligen bedriver verksamhet, torde bestämmelsen inte fylla någon självständig uppgift. Det synes också osannolikt att en kreditgivare skulle bevilja någon kredit i en verksamhet som inte till någon del har påbörjats. Härtill kommer att lagtexten åtminstone skenbart kan komma att innehålla motsägelser. Redan uttrycket "näringsidkare" står i viss motsats till den föreslagna nya bestämmelsen. Jfr också t. ex. stadgandet i 2 kap. 1 § om att företagsinteckning beviljas i all den näringsverksamhet som näringsidkare vid varje tid utövar i riket. I den mån någon tveksamhet skulle kunna uppstå i frågan huruvida blivande näringsidkare har rätt till inteckning bör denna tveksamhet undanröjas genom uttryckliga regler i lagen.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten tillstyrker att rätten för näringsidkare att få uttaga företagsinteckning utvidgas genom att kraven slopas att näringsidkare, då han gör ansökan om företagsinteckning, skall driva verksamhet och vara bokföringsskyldig. En borgenär torde även nu göra sådan prövning av kreditsäkerheten hos företagsinteckningen att lagändringen inte innebär någon avgörande försämring för denne.

Malmö tingsrätt: Driftsbevis blir genom förslaget överflödiga och tingsrätten tillstyrker att de avskaffas oberoende av om förslaget i övrigt genomföres. Det obligatoriska företeendet av driftsbevis har mer eller mindre utvecklats till ett självändamål, eftersom kronofogdemyndighetens möjligheter att konstatera pågående verksamhet i praktiken torde vara små.

Idag kan med visst undantag endast näringsidkare, som är bokföringsskyldiga enligt reglerna i den före den 1 januari 1977 gällande bokföringslagen (1929: 117), inteckna sin näringsverksamhet. Tillämpningen av bestämmelserna i denna lag har inte sällan inneburit besvärliga ställningstaganden

och ibland medfört godtyckliga gränsdragningar. Om betänkandet i sin helhet inte leder till lagstiftning är i vart fall en lagändring angelägen vad beträffar kretsen inteckningsberättigade näringsidkare.

Domstolsverket: DV delar utredningens mening att det skall överlåtas på varje näringsidkare att avgöra om hans näringsverksamhet skall utgöra säkerhet för kredit och på kreditgivaren att själv pröva om säkerheten kan godtas. Slopandet av kravet på driftsbevis hälsas med tillfredsställelse. DV noterar att föreslagna ordning underlättar prövningen hos inskrivningsmyndigheten.

Bankinspektionen: Den föreslagna lagstiftningen skärper kravet på kreditbedömning hos kreditgivarna. Att näringsverksamhet inte har startat eller kanske har upphört kommer i och för sig ej att utgöra hinder mot företagsinteckning. Även om nuvarande krav på bokföringsplikt för näringsidkaren i fråga naturligtvis inte i och för sig är någon garanti för företagsintecknings innehåll, kan detta krav dock underlätta bedömningen av underlaget. Av förslaget följer att kreditgivaren med hjälp av alla de medel som kan stå till buds kommer att få förvissa sig om beskaffenheten av den ifrågakommande näringsverksamheten och fortlöpande följa denna. Ett viktigt inslag häri blir att kontrollera att inte det vid kreditgivningen förutsatta inteckningsunderlaget minskas genom särskild pantsättning av sådan lös egendom som med fördel låter sig belåna separat. Inspektionen håller emellertid för sannolikt att kreditgivare under inspektionens tillsyn – med hänsyn till den kapacitet dessa kreditgivare i regel besitter – kommer att kunna upprätthålla den kontroll av företagsinteckningarna som erfordras. Skulle inte tillfredsställande övervakningsmöjligheter finnas, t. ex. beroende på att den intecknade verksamheten inte är bokföringspliktig, blir företagsinteckningens kreditsäkerhetsvärde mycket begränsat. Det blir då snarare fråga om förtroendekredit som tar utrymme för blankokredit i anspråk, om ej betryggande säkerhet ställs i annan form. Viss övervakning i nämnda avseende kommer att få ske vid inspektionens undersökningar av kreditgivningen i bankerna. Liksom utredningen anser inspektionen att det skulle ha fört för långt att söka skapa möjlighet till inskrivning av s. k. negativ klausul såsom någon sorts kompletterande säkerhetsinstitut. Skulle företagsinteckning väsentligt urholkas genom att näringsidkaren utan att underrätta kreditgivaren överlåter eller separat belånar lös egendom som omfattas av inteckningen, bör det enligt inspektionens uppfattning följa av 1 kap. 12 § den föreslagna lagen att kreditgivaren kan söka betalning ur företagsinteckningen för sin fordran även om denna inte är förfallen. – – –

Inspektionen ser positivt på den förenkling som det innebär att enligt utredningens förslag s. k. driftsbevis inte erfordras vid ansökan om företagsinteckning.

Riksskatteverket: Den ändring som nu föreslås innebär att varje näringsidkare som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art ges tillfälle

att inteckna sin verksamhet. Någon myndighetskontroll av den verksamhet som begärs intecknad skall inte längre göras. Utfärdande av driftsbevis kräver f. n. icke obetydliga arbetsinsatser hos kronofogdemyndighet.

RSV tillstyrker att driftsbevisen avskaffas. RSV vill dock påpeka att liberaliseringen kan befaras inbjuda till missbruk hos mindre nogräknade personer. Eftersom någon myndighetskontroll inte skall ske kan personer som överhuvudtaget inte driver någon verksamhet eller personer som meddelats näringsförbud frestas att ta ut hypoteksbrev. På kreditmarknaden kan på ett helt annat sätt än f. n. komma att cirkulera inteckningshandlingar som är värdelösa. Banker och andra seriösa kreditgivare bör givetvis inte ha några svårigheter att pröva värdet hos en inteckningshandling vilken erbjuds som säkerhet. Detsamma gäller kronofogdemyndighet som vid skatteindrivning erbjuds sådan säkerhet. Kreditgivning utan tillfredsställande säkerhet kunde däremot börja förekomma på den privata lånemarknaden. Storleken på denna lånemarknad bör i kreditåttstramningstider inte underskattas. RSV vill med det anförda fästa uppmärksamheten på risker för missbruk som kan följa om myndighetskontrollen vid intecknandet elimineras. Beträffande sådana personer som meddelats näringsförbud vill verket påpeka att det i ett datoriserat inskrivningssystem är lätt att hindra att personer som meddelats näringsförbud tar ut hypoteksbrev.

Enligt utredningens förslag skall konkursbo inte räknas som näringsidkare. Konkursbo skulle därför inte kunna ta ut hypoteksbrev. RSV anser att den av utredningen anförda argumenteringen inte är juridiskt hållbar. Problematiken belyses av f. d. justitierådet Walin i ett av RSV åberopat utlåtande i HDs mål nr Ö 707/79. I praktiken torde inte föreligga något behov att skaffa fram säkerhet för massafordringar. Enligt RSVs mening kan förslaget därför utgå.

Lantbruksstyrelsen: En viktig och för lantbruksstyrelsens verksamhet positiv nyhet är att alla näringsidkare, oavsett om de är bokföringspliktiga eller ej, får tillgång till det nya kreditsäkerhetsinstrumentet. Lagen om företagsinteckning har därvidlag medgett undantag för näringsidkare, som driver jordbruk och skogsbruk, varför det inte varit något problem för dessa företagare att lämna företagsinteckning. Företagare som – utan att vara bokföringspliktiga – driver renskötsel eller trädgårdsodling har däremot inte kunnat lämna företagsinteckning som säkerhet. Inom styrelsens verksamhetsområde gäller detsamma även åtskilliga företagare som söker glesbygdstöd. Ändring av förhållanden har länge diskuterats och styrelsen ser med tillfredsställelse att utredningens förslag tillgodoser dessa önskemål.

Fiskeristyrelsen: Fiskeristyrelsen har möjligheter att lämna stöd till fiskets rationalisering i form av fiskerilån, statsbidrag och lånegarantier till den som är yrkesfiskare. Av dessa stödformer torde fiskerilån vara det som är av störst betydelse för fiskarna. Under de senaste budgetåren har styrelsen haft 25 milj. kronor om året i låneram. Budgetåret 1980/81 utnytt-

jades i princip hela låneramen. Av de beviljade lånemedlen utgick ca 74 % till fiskare som bedrev fiske med fiskeskepp medan den resterande delen utgick till fiskeföretag med båtar. Den förstnämnda gruppen låntagare lämnade säkerhet i form av pantbrev i fiskeskepp medan övriga låntagare ställde säkerhet i form av borgen, pantbrev i fastighet eller företagsinteckning. Den del av lånesumman som säkerhet i form av företagsinteckning lämnats för, understiger 5 %.

I dagsläget är det inte ovanligt att nyinvesteringar i fiskebåtar uppgår till över 1/2 milj. kronor. Det är förståeligt att det för många av fiskarna är svårt att kunna ställa säkerhet för lån till dessa investeringar. En utväg, som blivit allt vanligare i takt med att priserna på fartyg stigit, är att fiskarna bildar handelsbolag för att kunna ta ut företagsinteckning och lämna denna som säkerhet för beviljat stöd. Utvecklingen mot ett ökat antal handelsbolag kan delvis vara en följd även av den nya lagen om handelsbolag och enkla bolag som gör att enkla bolag inte längre kan driva näringsverksamhet.

Den av utredningen föreslagna säkerheten företagshypotek torde, enligt fiskeristyrelsens bedömning, kunna bli ett användbart creditsäkerhetsinstrument för sådana yrkesfiskare som fiskar ensamma. Vad gäller de fiskare som bedriver fiske i fiskelag torde utredningens förslag inte medföra några väsentliga förändringar. Som framgår i betänkandet görs bedömningen att fiskelaget bör drivas i lämplig associationsform, som t. ex. handelsbolag. Redan i dag kräver kreditgivare detta om fiskeföretaget önskar ställa företagsinteckning som säkerhet.

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation: Utredningen tillstyrker det framlagda förslaget om att en betydligt större krets av näringsidkare skall omfattas av reglerna om företagshypotek. Därigenom bortfaller bestämmelsen om att endast näringsidkare, som enligt 1929 års bokföringslag skulle ha varit bokföringsskyldiga – om denna lag ännu gällt – kan använda sig av företagsinteckning. Det är vidare betydelsefullt att – såsom utredningen föreslår – näringsidkaren skall kunna få inteckna delar av sin näringsverksamhet även om denna ännu inte har startats. Särskilt för företag som avser starta ny verksamhet är det av vikt att företagaren i ett så tidigt skede som möjligt kan mot säkerheter i den kommande näringsverksamheten få krediter. Detta förslag anser denna utredning vara ytterst värdefull del av kreditgivningen i ett initialskede. Det överläts på kreditgivaren att avgöra om ett företag med hänsyn till planerad verksamhet, riskaspekter m. m är kreditvärdigt eller ej.

En konsekvens av förslaget blir också att upphör näringsverksamhet som är intecknad har borgenären utan hinder därav rätt till betalning ur sådan näringsidkaren tillhörig egendom som hörde till verksamheten och som ej nyttjas för annat ändamål. Denna utredning har inte någon erinran mot en sådan ordning.

Föreningen Sveriges kronofogdar: Kretsen av näringsidkare med tillgång till företagsinteckning som creditsäkerhetsinstrument föreslås ökat så att varje näringsidkare får rätt att inteckna sin verksamhet. Föreningen är mycket tveksam till en utvidgning av kretsen inteckningsberättigade. De näringsidkare där den lösa egendomen som omfattas av företagsinteckningen är av sådan omfattning att den innebär en reell säkerhet torde ingå i den krets som redan har tillgång till institutet. Att kravet slopas på att verksamhet skall bedrivas för att företagsinteckning skall kunna beviljas och att därigenom behovet av driftsbevisen försvinner hälsas med tillfredsställelse.

LRF: LRF vill också framhålla det positiva i utredningens avståndstagande från behovet av myndighetskontroll av om näringsidkaren verkligen bedriver verksamhet. LRF instämmer helhjärtat i utredningens syn, "att lagstiftningen helhjärtat erkänner såväl varje näringsidkares rätt att själv och på eget ansvar avgöra om hans näringsverksamhet skall ställas som creditsäkerhet eller ej som kreditlivets frihet att självt pröva i vad mån dylik säkerhet skall godtas".

Svensk Industriförening: Föreningen anser att kretsen av inteckningsberättigade skall vara så stor som möjligt och således omfatta även de minsta företagen. Föreningen tillstyrker därför utredningens förslag att alla näringsidkare, oavsett om de är bokföringspliktiga eller ej, skall vara berättigade att få företagsinteckning meddelad i verksamheten. Det får sedan ankomma på kreditgivarna att bedöma i vad mån näringsverksamheten är sådan att den kan motivera kredit mot säkerhet av hypoteksbrev. Enligt föreningens mening borde det räcka med att kreditgivarna finner att företagets bokföring är i sådan ordning att verksamheten på ett tillfredsställande sätt kan utläsas därav. Utredningens förslag innebär att även näringsidkare som ännu inte startat rörelse skall kunna vinna inteckning. Enligt föreningens mening är det väsentligt att även blivande näringsidkare får tillgång till företagsinteckning utan hinder av att hans verksamhet ännu inte påbörjats. Det medför att inteckningar kan tas ut i ett så tidigt skede i en nystartad verksamhet att kredit mot säkerhet av hypoteksbrev kan beviljas redan när rörelsen startar.

Svenska Bankföreningen: Bankföreningen tillstyrker utredningens förslag att alla näringsidkare (med undantag för konkursbo som driver näring) skall vara berättigade att få företagsinteckning meddelad i verksamheten. Det får sedan ankomma på kreditgivarna att bedöma om näringsverksamheten är sådan att den kan motivera kredit mot säkerhet av hypoteksbrev. Detta är en ändamålsenlig ordning. Härigenom vinner man fördelen att faktiska – och inte som f. n. stundom är fallet formella – förhållanden avgör näringsverksamhetens lämplighet såsom creditsäkerhet.

I och med att inteckning skall kunna beviljas alla näringsidkare slipper man ifrån den konstlade gränsdragningen som hänvisningen till 1929 års bokföringslag i nuvarande lag om företagsinteckning innebär. En viktig

förbättring ligger också i att näringsidkaren inte skall behöva visa att han driver näring när han söker inteckning. Det medför att inteckningar kan tas ut i ett så tidigt skede i en nystartad verksamhet att kredit mot säkerhet av hypoteksbrev kan beviljas redan när rörelsen startar. En konsekvens av den föreslagna ordningen är också att inteckningarna gäller sedan företaget lagt ned sin verksamhet. Detta kan dock inte anföras som någon avgörande invändning mot förslaget. Den rättsliga regleringen av olika creditsäkerheter har till syfte att underlätta just kreditgivningen. Det är därför angeläget att understryka den förtjänstfulla ambitionen bakom utredningens förslag att det är kreditlivet självt som får avgöra om ett företag är kreditvärdigt eller inte.

En annan fördel med den föreslagna ordningen är att kravet på s. k. driftsbevis kan slopas. Detta är en väsentlig förbättring inte minst av den anledningen att det inte sällan tagit mycket lång tid innan kronofogdemyndigheterna effektuerat beställda driftsbevis. Detta har uppenbarligen – i och för sig omotiverat – haft samband med kronofogdemyndigheternas egenskap av företrädare för statens borgenärsintressen i avseende främst på skattefordringar. Bankföreningen kan således instämma i de tvivelsmål om den nuvarande ordningen som utredningen uttalat (s. 137). Också för att undanröja dessa bör förslaget genomföras.

Svenska Samernas Riksförbund: Enligt SSRs uppfattning kvarstår med oförminskad styrka de reformkrav beträffande samebyns konstruktion m. m. som tidigare påtalats. Även om vissa av angivna reformkrav inte äger omedelbar anknytning till föreliggande betänkande finns dock beröringspunkter, bl. a. det i betänkandet gjorda påpekandet om det enligt rennäringslagen införda legala förbudet mot viss bolagsbildning.

SSR kan i allt väsentligt instämma i den redovisning som lämnas beträffande förhållandet mellan bestämmelserna för företagshypotek och rennäringslagstiftningen vad gäller konstruktionen av samebyn, m. m.

Då SSR däremot inte kan dela utredningens framförda ståndpunkt, att behovet av creditsäkerhetsinstrument inte skulle vara lika stort som före 1971 års rennäringslagstiftning, får SSR redovisa följande.

Utredningens konstaterande att förhållandet mellan de enskilda medlemmarna/renägarna och samebyn är sådant att det endast är den samlade verksamheten som skulle kunna intecknas som en enhet för sig torde i och för sig ha stöd i den nuvarande konstruktionen av samebyn. Utredningens slutsats att det i stället skulle vara fråga om att ändra på rennäringslagstiftningen måste dock sägas bygga på utredningens val att inte vilja föreslå något undantag från förslagets huvudregel att rörelsegemenskap konstituerar inteckningsgemenskap. Även om SSR inser att starka hinder möter mot att genomföra en undantagsbestämmelse för att tillgodose renskötselns – och fiskets – möjligheter till kreditförsörjning vill dock SSR hemställa att denna fråga övervägs ytterligare i kommande propositionsarbete.

Denna ståndpunkt förändras inte av det av utredningen i och för sig helt riktigt gjorda påpekandet att en särskild utredning arbetar med att se över rennäringens ekonomiska förhållanden. Detta mot bakgrund av dels förhållandet att denna utredning inte torde ha slutfört sitt arbete på ytterligare någon tid, dels de problem som torde möta om denna utredning sedermera skulle komma med ett förslag innebärande ändringar i föreslagen lagstiftning om företagshypotek.

Svenska sparbanksföreningen: På grundval av uppfattningen att lagstiftningen bör erkänna "såväl varje näringsidkares rätt att själv och på eget ansvar avgöra om hans näringsverksamhet skall ställas som kreditssäkerhet eller ej som kreditlivets frihet att självt pröva i vad mån dylik säkerhet skall godtas" (betänkandet sid. 71) föreslår utredningen att alla näringsidkare – utom konkursbo – skall vara berättigade att inteckna sin verksamhet. Föreningen instämmer i den redovisade uppfattningen och tillstyrker således förslaget i denna del samt konstaterar att de gränsdragningsproblem som kan uppstå genom kravet på att verksamheten skall vara förenlig med 1929 års bokföringslag bortfaller. En icke obetydlig praktisk fördel medför förslaget också såtillvida att det underlättar kreditgivningen till nystartade verksamheter genom slopande av kravet på s. k. driftsbevis.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet har i tidigare yttrande ställt sig tveksamt till förslaget om utvidgning av företagsinteckningsrätten att omfatta andra bokföringspliktiga än sådana som skulle ha varit bokförings-skyldiga enligt 1929 års lag. Utredningen anser att bokföringsplikten genom den utvidgning därav som skett kommit att spela ut sin roll såsom lämplig gräns för kretsen inteckningsberättigade och föreslår nu att alla näringsidkare, oavsett om de är bokföringspliktiga eller ej, skall ha rätt att få inteckning i sin näringsverksamhet. Frågan uppkommer då om begreppet "näringsidkare" är en lämplig bestämning av kretsen av inteckningsberättigade.

Begreppet näringsidkare torde vara att fatta i vidsträckt mening. Det omfattar varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art, en definition som också utredningen har anslutit sig till (betänkandet sid. 137). Vid bedömningen av frågan om bokföringsplikt föreligger för viss verksamhet fästes enligt motiven till bokföringslagen avgörande vikt vid om denna drivs yrkesmässigt. Om exempelvis enskilda vid sidan av sin egentliga sysselsättning åtar sig konsultuppdrag, hantverkssysslor och dylikt, kan de oftast inte anses som näringsidkare på grund härav. Å andra sidan är alla aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar enligt lag bokförings-skyldiga men bedriver inte alltid yrkesmässig verksamhet; detta torde i synnerhet gälla många ekonomiska föreningar.

Av förslaget framgår att var och en som kan presentera ett person- eller organisationsnummer (identitetsbeteckning) kan verkställa inskrivning och därmed få tillgång till hypoteksbrev. I praktiken torde inskrivningsmyn-

digheten inte komma att pröva huruvida den som presenterar en identitetsbeteckning verkligen bedriver yrkesmässig verksamhet. Å andra sidan kan man fråga sig om den som saknar identitetsbeteckning på annat sätt skall kunna styrka sin status av näringsidkare. Man måste således försöka bedöma för det första om kretsen av in-teckningsberättigade genom anknytningen till identitetsbeteckning kan bli för vid och för det andra om det kan förefinnas associationer, vilka skulle kunna ha ett berättigat intresse av att kunna in-teckna rörelseegendom men vilka utestängs från denna möjlighet genom kravet att de skall bedriva yrkesmässig verksamhet.

Den första frågeställningen, huruvida kretsen av in-teckningsberättigade kan bli för vid, vållar måhända inga problem om man accepterar utredningens grundtanke att kreditlivet självt skall pröva kreditsäkerheten bakom pantsatta hypoteks-brev. Man måste då samtidigt vara införstådd med att som presentatör av hypoteks-brev kan förekomma enskilda och associationer, vilka realiter inte bedriver yrkesmässig verksamhet. Inte heller kan man bortse från risken att det utbildas en slentrian att kräva pantsättning av hypoteks-brev och att inskrivningsväsendet härigenom belastas med samhällsekonomiskt omotiverat merarbete.

Den andra frågeställningen, huruvida kretsen av in-teckningsberättigade kan bli för snäv, är av större principiellt intresse. Det torde sålunda finnas ett antal associationer – t. ex. vissa stiftelser, ideella föreningar, idrottsklubbar, fackföreningar – vilka bedriver icke-yrkesmässig affärsverksamhet och äger betydande rörelsetillgångar samt därför skulle kunna ha ett berättigat intresse att kunna ställa företagshypotek till sina borgenärs förfogande. Även dessa associationer kan emellertid efter ansökan erhålla organisationsnummer och kommer då troligen att utan prövning godkännas vid ett inskrivningsförfarande. Huruvida det finns ett behov från icke-registrerade associationers sida att som säkerhet kunna erbjuda företags-hypotek undandrar sig samfundets bedömning men samfundet noterar att sådana intresseorganisationer inte har varit tillfrågade i genomförda enkäter och inte heller beretts tillfälle att avge yttrande över utredningen.

Ytterligare en omständighet kan anföras som belägg för att begreppet näringsidkare ej är entydigt. Utredningen har i sina överväganden kommit fram till att näringsidkare skall vara in-teckningsberättigade även i avsaknad av bokföring. Samtidigt föreskriver gällande bokföringslag att näringsidkare är bokföringsskyldig (med vissa undantag). Utredningen har således, måhända under inverkan av sitt förslag att in-teckning skall kunna meddelas även om verksamhet ännu icke påbörjats, åstadkommit något av en uppluckring av bokföringslagens absoluta krav.

Av det anförda framgår att begreppet näringsidkare kanske inte är den rätta definitionen på gruppen in-teckningsberättigade. Det bör då övervägas om gruppen antingen skall begränsas, t. ex. genom en katalogisering såsom enligt 1929 års bokföringslag, eller om man bör gå ett steg längre och medge envar som har ordnad bokföring rätt att uttaga företagsin-teckningar

i sin verksamhet. Samfundet anser alltså att kravet på yrkesmässig verksamhet bör slopas, eftersom det är såväl okontrollerbart som alltför begränsande, samt att ordnad bokföring bör vara den grund efter vilken en hypoteksbrevsinnehavare skall kunna bedöma hypoteksbrevs kreditvärde.

— — —

Sedan utredningen slutfört sitt utredningsarbete har genom tillägg i konkurslagen införts möjlighet att meddela näringsförbud. Hos riksskatteverket förs register över meddelade näringsförbud och tillfälliga sådana.

Såvitt samfundet har förstått kommer enligt lagförslaget en person som meddelats näringsförbud att vara inteckningsberättigad och kunna erhålla hypoteksbrev. Visserligen är vederbörande förbjuden att bedriva näringsverksamhet men som anförts torde inskrivningsmyndigheten sakna praktiska möjligheter att i det enskilda fallet kunna kontrollera, huruvida en sökande som kan presentera en identitetsbeteckning realiter är näringsidkare, särskilt som inteckning skall kunna meddelas även om verksamhet ännu inte har påbörjats. Härtill kan naturligtvis anföras att ett hypoteksbrev utan kreditunderlag är värdelöst i borgenärens hand, men blotta möjligheten att det i kreditväsendet kan förekomma hypoteksbrev som ställts som säkerhet av personer under näringsförbud inger betänkligheter. Lagstiftaren bör därför överväga om inte lagtexten borde kompletteras med en bestämmelse att rätt till inskrivning icke skall föreligga för enskilda under näringsförbud. Samtidigt bör övervägas om inte näringsförbudsregistret borde överföras från riksskatteverket till centrala inskrivningsmyndigheten eller om inte inskrivningsmyndigheten i vart fall genom riksskatteverkets försorg skulle hållas fortlöpande underrättad om meddelade näringsförbud.

Sveriges domareförbund: Enligt gällande lag kan, med två speciella undantag, näringsverksamhet intecknas endast under förutsättning att näringsidkaren är bokföringsskyldig enligt 1929 års nu upphävda bokföringslag. Utredningen föreslår att denna restriktion upphäves. Enligt utredningen bör det ankomma på kreditgivaren att avgöra om erbjuden säkerhet är godtagbar, varför någon myndighetskontroll av näringsidkarens verksamhet inte erfordras. Domareförbundet har inte något att erinra mot detta förslag, vilket också medför den fördelen att förfarandet hos inskrivningsmyndigheten inte obetydligt förenklas.

Sveriges Fiskares Riksförbund: Förslaget är bra i så måtto att det underlättar för en ensamfiskare att inteckna sin verksamhet och därvid få större möjligheter att erhålla lån.

Vad beträffar fiskare som fiskar i lag kvarstår dock tidigare problem. Som en konsekvens av 2 kap. 2 § FHL måste dessa fiskare bedriva verksamheten som handelsbolag eller aktiebolag för att kunna inteckna verksamheten. Detta innebär att en för fisket vanlig företagsform, partrederi, ej accepteras i FHL. Vi anser att i den mån man i ett partrederi kan härleda vissa inventarier till viss person, så bör det även finnas möjligheter för denne att som rörelseidkare inteckna dessa.

Alternativet är annars att övergå till annan företagsform eller att förlita sig till statsborgen.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: Förslaget att alla näringsidkare (med undantag för konkursbo som driver näring) skall vara berättigade att få företagsinteckning i verksamheten tillstyrks av SFF. Den nya ordningen innebär att kreditgivarna får bedöma om näringsverksamheten är sådan att den kan motivera kredit mot säkerhet av "hypoteksbrev" eller med den av SFF förordade terminologin – "företagsinteckningsbrev". SFF finner att detta är praktiskt. En konsekvens av förslaget är att kravet på s. k. driftsbevis kan slopas, vilket SFF noterar med tillfredsställelse.

Utvecklingsfonden i Stockholms län: Utredningen föreslår att bokföring eller bokföringsplikt inte skall vara laga förutsättning för uttagande av inteckning. Utvecklingsfonden instämmer i detta. Utredningen synes dock ha missat möjligheten att låta bokföringsplikt uppstå vid uttagande av inteckning i verksamhet som hittills inte varit bokföringspliktig. Ur fondens synpunkt som kreditgivare torde det vara en förutsättning för att sådan näringsidkare överhuvudtaget skall ha någon möjlighet att få en kreditansökan prövad.

Förslaget att nuvarande ordning med driftsbevis bör slopas delas av Utvecklingsfonden.

6 Den inteckningsbara egendomen

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Då det gäller att begränsa den egendom som skall kunna omfattas av företagsinteckning är, som utredningen själv framhåller (s. 73), f. n. en väsentlig utgångspunkt att i inteckningsunderlaget skall ingå enbart egendom som inte alls eller endast med olägenhet eljest kan utnyttjas för creditsäkerhetsändamål. Med andra ord är nuvarande lagstiftnings ståndpunkt den att företagsinteckning skall meddelas endast i den omfattning som från creditsynpunkt kan anses nödvändigt. Hovrätten konstaterar härvid att det förslag som utredningen redovisat på berörda område i viss utsträckning bryter mot den angivna principen. Sålunda föreslås att t. ex. kontanter och bankmedel i fortsättningen skall kunna bilda underlag för företagshypotek. Även andra lätt omsättningsbara tillgångar såsom lånefordringar och alla slags rörelsefordringar skall enligt förslaget ingå i inteckningsunderlaget. Som utredningen själv konstaterar kan en utvidgning av detta slag komma att gå ut över oprioriterade borgenärer. I vilken utsträckning så kan befaras bli fallet redovisas inte närmare i betänkandet. Sålunda nöjer sig utredningen med ett antagande om att det utvidgade inteckningsunderlaget inte så mycket kommer att beröra den oprioriterade borgenärerna som andra borgenärer med sämre rätt än den företagsinteckningen ger. Mot bakgrund av att just hänsynen till de oprioriterade borgenärerna är ett av skälen bakom den

nuvarande begränsningen av inteckningsbar egendom anser hovrätten att frågan härom borde ha analyserats mer ingående. I sammanhanget vill hovrätten också hänvisa till den inställning som riksdagen (LU 1981/82: 19) nyligen gjort sig till tolk för då det gäller oprioriterade borgenärens möjligheter att göra sin rätt gällande vid konkurs. De uttalanden som riksdagen därvid gjort bl. a. om behovet av att åtgärder övervägs som syftar till att förbättra underleverantörers och underentreprenörers ställning gör det än mer angeläget att frågan om förslagets följder för de oprioriterade fordringsägarna blir ytterligare belyst i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

En annan effekt som kan komma att följa av att inteckningsunderlaget utvidgas i enlighet med förslaget är att samma egendom – i än större utsträckning än vad som är fallet i dag – kan bli föremål för såväl företagsinteckning som pantsättning i annan form. Samma tillgångar kan således komma att lämnas som säkerhet för upptagande av lån från skilda kreditgivare. Vilka konsekvenser detta kan komma att få med avseende på konkurrerande borgenärer har inte närmare utvecklats i betänkandet. Att sådan konkurrens kan uppkomma redan i dag, enligt vad som anförs av utredningen (s. 74) t. ex. vad avser det fall att byggnad på ofri grund ställs som säkerhet, bör kanske inte tas till intäkt för att problemet är av enbart underordnad betydelse. Även från denna utgångspunkt kan frågan enligt hovrättens mening behöva ytterligare belysas.

Med det nu anförda vill hovrätten på detta stadium inte kategoriskt avvisa utredningens förslag om en utvidgning av inteckningsunderlaget. Däremot vill hovrätten framhålla att konsekvenserna av förslaget i nu berörda hänseenden inte synes vara fullständigt redovisade och att detta därför inte utan ytterligare utredning bör läggas till grund för lagstiftning.

Malmö tingsrätt: Utredningen vill även väsentligt utvidga inteckningsunderlaget till bl. a. kassamedel och alla slag av fordringar. Tingsrätten har intet emot förslagen. I detta sammanhang vill tingsrätten dock peka på att utvidgningen av såväl kretsen inteckningsberättigade näringsidkare som inteckningsunderlaget kommer att försämra statens möjlighet att vid konkurs få utdelning för obetalda skatter och allmänna avgifter, vilka fordringar ju har sämre förmånsrätt än sådana med företagsintecknad säkerhet.

Domstolsverket: Från de synpunkter DV har att beakta finns inte anledning till invändning mot utredningens förslag.

CFD: Från de synpunkter CFD har att företräda finns knappast anledning att närmare diskutera innebörd och omfattning av den säkerhet som företagshypotek skall utgöra. Samtidigt skall emellertid framhållas att gränsdragningen mellan fastighet och rörelseegendom är utomordentligt betydelsefull. Några svårigheter i detta hänseende synes dock den föreslagna ordningen inte innebära.

Bankinspektionen: Genom att fordringar i allmänhet kommer att kunna utgöra underlag för företagsinteckning tillgodoses ett gammalt önskemål. Företagsinteckning i finansieringsinstitut kommer enligt förslaget att kun-

na omfatta såväl köpta som belånade fakturafordringar. Vidare kommer enligt utredningen fondkommissionsbolags refinansiering av krediter att kunna underlättas med hjälp av företagsinteckning innefattande även dessa bolags lånefordringar. Rebelåning av fondpapper innebär praktiska komplikationer med den ordning som för närvarande måste praktiseras. Att märka är dock att rebelåningen av aktier inte underlättas genom utredningens förslag även om utredningen i sin allmänna motivering åberopar fondkommissionsfirmornas problem (s. 77). Utredningen har lämnat aktier utanför vad företagsinteckning kan omfatta (s. 144). Utredningen torde vad gäller fondkommissionsbolagen avse att fordringarna exklusive för dem ställda panter skall kunna omfattas av företagsinteckning. Vad sålunda av allt att döma avses skulle strida mot 4 § lagen (1979: 750) om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper, där det föreskrivs att vid rebelåning av fordran denna inte får utan skriftlig överenskommelse härom skiljas från säkerhet som är ställd för fordringen. Ett klarläggande synes under alla förhållanden här erforderligt.

Det intresse av förstärkning av företagsintecknings kreditsäkerhetsvärde som i övrigt bär upp utredningens förslag kan enligt inspektionens uppfattning motivera att även aktier får medräknas i underlaget för företagsinteckning. Det är relativt vanligt att företag i börsnoterade aktier placerar sådana medel som inte kontinuerligt erfordras i rörelsen. Skäl att hålla aktier utanför skulle kunna vara att en näringsidkare kan ha anledning använda sig av sina aktier för erhållande av aktiekredit hos särskild kreditgivare. Å andra sidan utgör i princip utredningsförslaget ej hinder mot att egendom – t. ex. fakturafordringar, reverser, obligationer och i förekommande fall även aktier – belånas särskilt och därmed hålls utanför underlaget för företagsinteckning i verksamheten. Inspektionen förordar att även aktier tas med i underlaget för företagsinteckning.

Den beskrivna problematiken aktualiserar såvitt gäller bankerna ett annat spørsmål, vilket kan vara anledning att notera i sammanhanget. Kredit mot företagsinteckning hänförs i banklagstiftningen till riskgrupp D och kräver 8% kapitaltäckning. För kredit mot säkerhet av obligationer samt börsnoterade förlagsbevis och aktier erfordras 0–4% kapitaltäckning. Det är alltså från denna utgångspunkt gynnsammare för både bankerna och kredittagarna att säkerheter som kräver mindre kapitaltäckning än företagsinteckning belånas separat. Betydelsen härav reduceras emellertid av att företagsinteckning i bankerna i många fall kompletterar säkerhet i fast egendom. Beskaffenheten av den senare blir då avgörande för placering i riskklass. – – –

Såvitt gäller den egendom som skulle komma att omfattas av företagsinteckning – även kassamedel enligt förslaget – vill inspektionen ta upp ett särskilt spørsmål. Vid belåning av fast egendom kan säkerheten inte anses betryggande om inte egendomen är nöjaktigt brandförsäkrad. Det ligger alltså i sakens natur att utfallande försäkringsersättning i förekommande

fall skall kunna tas i anspråk av fastighetspanthavaren. En företagsinteckning bör alltså inte genom att omfatta även kassamedel kunna till nackdel för fastighetspanthavare ta över belopp som hänför sig till utfallen brandförsäkring. För att eventuell tveksamhet i nämnda avseende skall undanröjas vill inspektionen föreslå att det i lagförslaget på ett eller annat sätt klarläggs att den som har säkerhet i fastigheten skall ha rätt till sådan utfallen brandförsäkring som avser fastigheten.

Det kan inte undvikas att oprioriterade borgenärs rätt i viss mån försämras genom att underlaget för företagsinteckning vidgas. Betydelsen härav bör dock inte överskattas. Kreditrisker är ett naturligt inslag i förbindelsen leverantör-avnamare och får ett uttryck i prissättningen. Dessa krediter är också regelmässigt mycket korta och köparens solvens kan kontrolleras genom kreditupplysning. Inget hindrar för övrigt att större leverantör till ett företag tillförsäkras sig företagsinteckning. Allmänt sett gagnar det näringslivet om kreditfaciliteterna ökar genom förstärkning av företagsinteckningsinstitutet. Av samma skäl och på grund av det allmännas intresse av ett väl fungerande kreditväsen bör enligt inspektionens uppfattning ändring inte ifrågasättas beträffande den ställning i fråga om förmånsrätt som företagsinteckningen fick fr. o. m. 1976 efter framställning av bankspektionen.

Riksskatteverket: Staten är som skatteborgenär vid utmätning och konkurs sämre prioriterad än innehavare av företagsinteckning. En utvidgning av inteckningsunderlaget till att omfatta praktiskt taget all lös egendom i verksamheten kommer givetvis att minska möjligheterna för sämre prioriterade borgenärer än inteckningshavaren samt för oprioriterade borgenärer att få betalt ur den egendom som omfattas av utvidgningen.

RSV behandlar här endast utvidgningen av inteckningsunderlaget i den del det avser kassamedel och banktillgodohavanden, fordringar på skatte restitution samt nyttjanderätter och immateriella rättigheter.

Vad först gäller kassamedel och banktillgodohavanden motiverar utredningen utvidgningen härtill bl. a. med att sämre prioriterade borgenärer inte så ofta kommer att drabbas av utvidgningen eftersom kassamedel och banktillgodohavanden ofta är förbrukade när utmätning eller konkurs förstås. RSV delar denna uppfattning. Därav följer emellertid också att utvidgningen inte kan vara av någon större betydelse för hypoteksbrevsinnehavaren.

Ur hypoteksbrevsinnehavarens synvinkel är det givetvis angeläget att erhålla en så god säkerhet som möjligt för sin kredit. Vad gäller kassamedel och banktillgodohavanden har utredningen inte påstått att en utvidgning av inteckningsunderlaget till denna egendom skulle innebära någon betydelsefull förstärkning av hypoteksbrevsinnehavarens säkerhet. Det är här fråga om tillgångar som kan variera kraftigt från tid till annan. Om sådan egendom skulle omfattas av företagshypotek skulle detta därför inte i någon nämnvärd grad påverka säkerhetens värde. Utvidgningen skulle

därför knappast komma att påverka vare sig lånesumma eller lånevillkor. Redan mot denna bakgrund anser verket att det saknas anledning att utvidga in-teckningsunderlaget till att avse denna egendom (jfr Sveriges hantverks- och industriorganisations yttrande; se betänkandet s. 251). Här-till kommer följande omständigheter.

Antag att en näringsidkare som har lån mot säkerhet i hypoteksbrev råkar i ekonomiska svårigheter. Hypoteksbrevsinnehavaren skulle i ett sådant läge med hänsyn till den föreslagna utvidgningen av in-teckningsun-derlaget få en så stark ställning gentemot näringsidkaren att denne för att kunna fortsätta driften helt blir beroende av in-teckningshavarens direktiv. Den föreslagna utvidgningen kan därför leda till att näringsidkaren av hänsyn till hypoteksbrevsinnehavaren tvingas avstå från att betala löpande skulder såsom hyror, löner, skatter och råvaruleveranser. För det fall att gäldenären—näringsidkaren är en juridisk person skulle ställföreträdare för denna riskera dels att bli personligen betalningsansvarig för A-skatt, mer-värdeskatt, olika punktskatter samt arbetsgivaravgift som gäldenären un-derlåter att i rätt tid betala för att tillgodose in-teckningshavaren, dels såvitt gäller A-skatt vid denna underlåtenhet även göra sig skyldig till brott enligt uppbördslagen. I detta sammanhang förtjänar bestämmelserna om manna-mån mot borgenärer i 11 kap. 4 § brottsbalken en viss uppmärksamhet. Efter en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1976 innebär dessa bl. a. att betalning av förfallen skatt aldrig medför ansvar för sådant brott. Ordning-en ansågs kunna godtas bl. a. därför att den förmånsrätt som tillkommer företagsin-teckningar bara kan gälla i sådan lös egendom som avses i 4 § lagen om företagsin-teckning och att därför en betalning av en skattefordran med pengar aldrig i och för sig berör företagsin-teckningshavarnas rätt (jfr prop. 1975/76: 82 s. 109 ff och 117 f).

Uteblir betalning för sämre prioriterade och oprioriterade borgenärer har dessa visserligen möjlighet att efter utmätning få betalt även ur kon-tanter och banktillgodohavanden. Hypoteksbrevsinnehavaren har emeller-tid företräde till betalning om denne gör anspråk härpå och dennes rätt berörs av betalningen till utmätningsborgenären (UB 8:13). Som utmätt egendom anses härvid även medel som i anhängigt mål hos kronofogde-myndigheten frivilligt inbetalas av gäldenären (UB 4:28). En utvidgning av in-teckningsunderlaget till att avse kassamedel och banktillgodohavanden innebär därför att kronofogdemyndighet vid utmätning av nämnda tillgång-ar och så snart en näringsidkare under indrivningsförfarandet inbetalar medel till myndighet måste kontrollera om näringsidkaren har företagshy-potek och därefter underrätta enligt 5 § förmånsrättslagen förmånsberätti-gad borgenär om betalning. Begär denne betalning ur de utmätta medlen måste kronofogdemyndigheten avgöra vem som skall få företräde vid betalningen. Resultatet av denna prövning torde i praktiken ofta utfalla till utmätningsborgenärens nackdel. Ett ofta omfattande arbete av kronofog-demyndigheten skulle därför inte leda till något annat än att influtet belopp redovisas till hypoteksbrevsinnehavaren.

Bestämmelsen i UB 4:28 får sannolikt konsekvenser även i ett annat avseende. Restfördra gäldenärer har ofta överenskommelse om avbetalningsplaner. Om kronofogdemyndighet så snart det visar sig att en näringsidkare har företagshypotek måste räkna med att det finns risk för att staten på grund av hypoteksbrevsinnehavarens rätt till medlen kan gå förlustig de pengar som inbetalas blir myndigheten förmodligen föga benägen att ingå en avbetalningsplan med näringsidkaren—gäldenären. Om statens möjlighet att få betalning försvåras kan följden bli en ökad benägenhet från myndighetens sida att begära näringsidkare i konkurs.

Vid konkurs innebär den föreslagna utvidgningen att praktiskt taget all den lösa egendomen i näringsidkarens rörelse kommer att omfattas av företagshypotek. Följden blir att andra borgenärer än innehavaren av hypoteksbrev i ännu mindre utsträckning än tidigare torde få utdelning i konkurs. Vidare torde medel som betalats till hypoteksbrevsinnehavaren strax före konkurs knappast kunna återvinnas till konkursboet. För statens del får utvidgningen av in-teckningsunderlaget till kassamedel och banktillgodohavanden också betydelse om skattebetalning sker strax före konkursbeslutet. Sådan betalning kan om den avser förfallen skatt inte återvinnas till konkursboet (28 § KL). Skulle betalningen emellertid komma att gå ut över hypoteksbrevsinnehavaren kan ifrågasättas vilken regel som tar över, 28 § KL eller 1 kap. 5 § i lagförslaget. RSV motsätter sig att urholkning sker i den mycket betydelsefulla regeln i 28 § KL.

Det viktigaste argumentet för en utvidgning av in-teckningsunderlaget till kassamedel och banktillgodohavanden är enligt verkets mening vissa problem som enligt nuvarande ordning uppkommer i samband med betalningsinställelse. Dessa problem som är av mera allmän räckvidd och inte bara rör innehavare av hypoteksbrev torde emellertid helst lösas genom en allmän lagstiftning om betalningsinställelse. RSV vill för sin del förorda att frågan om en sådan lagstiftning får utredas i särskild ordning. Som utgångspunkt vid utredningen bör tas det förslag om registrerad betalningsinställelse som framlagts inom arbetsmarknadsdepartementet (Ds A 1979:7). Vad beträffar just hypoteksbrevsinnehavarens intressen anser verket att de vid betalningsinställelse tillfredsställande kan tillgodoses t. ex. genom att vid försäljning influtna medel hålls avskilda på ett konto som gode mannen ensam förfogar över (jfr SOU 1970:75 s. 133).

Med hänvisning till det anförda avstyrker RSV utredningens förslag om en utvidgning av in-teckningsunderlaget till kassamedel och banktillgodohavanden.

Vad gäller fordringar på skatterestitution anför utredningen som skäl för att låta dessa fordringar omfattas av in-teckningsunderlaget att det här rör sig om marginella och vanligen tillfälliga rörelsetillgångar och att de därför utan nämnvärd återverkan på andra borgenärs rätt kan omfattas av företagshypotek. Denna bedömning överensstämmer inte med verkligheten. För att belysa detta vill verket framhålla att staten enbart vad gäller

överskjutande ingående mervärdeskatt under budgetåren 1977/78 och 1978/79 återbetalade 14,4 respektive 16,4 miljarder kr. Vad gäller utmätt belopp har verket inhämtat att enbart hos kronofogdemyndigheten i Stockholm under tiden den 1 januari 1980 t. o. m. den 15 mars 1981 utmättes drygt 6,5 miljoner kr. av restitutionsbeloppen avseende mervärdeskatt. Vad gäller statens kvittningsrätt kan nämnas att staten före skatte- och avgiftsrestitutioner får avräkna enligt särskilda regler (se t. ex. 68 § 4 mom. uppbördslagen). Staten har emellertid inte någon generell kvittningsrätt. Enligt RSVs uppfattning är det med hänsyn till indrivningsarbetets effektivitet av stor vikt att staten ges en sådan rätt. Budgetdepartementet avser enligt vad RSV inhämtat också att framlägga ett lagförslag härom. Skulle fordringar på skatterestitution ingå i in-teckningsunderlaget försämrar detta i betydande grad statens möjlighet att driva in obetalda skatter o. dyl. RSV avstyrker därför – så länge det inte finns någon generell kvittningsrätt för det allmänna – att in-teckningsunderlaget utvidgas till att avse fordringar på skatterestitution.

RSV vill i detta sammanhang vidare uppmärksamma ett problem som gäller redovisning av mervärdeskatt i konkurs när t. ex. en kundfordran betalas till konkursboet. Som framgår av 4 § mervärdeskattelagen gäller som huvudregel att skattskyldighet för mervärdeskatt inträder när vara levereras, tjänst tillhandahålls eller uttag sker. Om skattskyldig försätts i konkurs inträder redovisningsskyldighet för konkursgäldenären för alla affärshändelser för vilka skattskyldighet men inte redovisningsskyldighet har inträtt före konkursutbrottet (se RSVs anvisningar om tidpunkten för inträde av skattskyldighet, redovisningsskyldighet och rätt till avdrag för ingående skatt m. m. RSFS 1980: 45). Mervärdeskatt bevakas i konkursen bland andra förmånsberättigade fordringar. När betalning för vad som levererats eller tillhandahållits före konkursbeslutet senare flyter in behöver konkursboet däremot inte redovisa någon skatt. För det fall att företagshypotek finns torde följden ofta bli att mervärdeskattebelopp som rätteligen bort tillkomma staten i stället kommer hypoteksbrevsinnehavaren till godo. Enligt RSVs uppfattning bör därför införas en regel som omöjliggör att mervärdeskattebelopp på detta sätt undandras det allmänna. Om frågan inte i sin helhet kan tas upp i detta sammanhang bör bestämmelserna om företagshypotek i vart fall utformas så att nyss nämnda effekt inte ytterligare förstärks.

För närvarande gäller att nyttjanderätt till lös egendom och immateriella rättigheter omfattas av företagsinteckning under förutsättning att de kan utmätas. Utredningens förslag innebär att egendom för att kunna omfattas av företagshypotek måste vara utmätningsbar eller ingå i konkursbo (1 kap. 5 § 3 st. i förslaget). Som framgår av 27 § konkurslagen förutsätts emellertid att egendom för att ingå i konkursboet skall vara utmätningsbar. I praktiken torde därför utredningens förslag inte medföra någon skillnad mot tidigare. Den osäkerhet som råder huruvida t. ex. en hyresrätt skall

omfattas av företagshypotek kvarstår således (se Sveriges Advokatsamfundets yttrande; s. 266 i betänkandet). RSV vill upplysningsvis vad gäller hyresrätt framhålla att RSV i ett mål som nyligen förts till högsta domstolen gör gällande att hyresvärds bristande samtycke vid utmätningstillfället inte hindrar utmätningen (HDs mål nr Ö 56/82). Med hänsyn till nämnda rättigheters ofta betydande värden är det enligt RSVs mening angeläget att det ytterligare klargörs under vilka förutsättningar de kan omfattas av företagshypotek.

Lantbruksstyrelsen: Den andra (jfr avsnitt 5) viktiga och för lantbruksstyrelsens verksamhet positiva nyheten är att samtliga rörelsefordringar och därmed även kassamedel skall ingå i säkerheten. Styrelsen delar utredningens uppfattning att detta har sådana praktiska fördelar att dessa bör väga över bl. a. de principiella betänkligheter som kan anföras mot att kontanter och tillgångar, som snabbt kan förvandlas till reda pengar, utgör kreditunderlag. Komplikationer synes visserligen kunna uppstå om företagsinteckningen är begränsad till endast viss art av verksamhet eller till verksamhet inom viss kommun. Det kan då föreligga svårigheter att klarlägga om kassamedlen o. dyl. hänför sig till just den aktuella företagsinteckningen eller till en annan verksamhetsgren. I allmänhet torde dock dessa komplikationer kunna undvikas genom att borgenären inte begränsar företagsinteckningen på sådant sätt annat än när bokföringen är skild åt för de olika grenarna.

Fiskeristyrelsen: Styrelsen biträder utredningens förslag om att säkerheten omfattar ett vidare begrepp än vad som nu är fallet, dvs. att samtliga rörelsefordringar och därjämte kassamedel skall ingå i säkerheten.

Kommerskollegium: I fråga om den egendom som skall kunna omfattas av företagshypotek kommer enligt utredningens förslag (1 kap. 5 § lagförslaget) kassamedel och fordringar – såsom banktillgodohavanden, obligationer och skuldebrev – att höra till inteckningsunderlaget. Däremot kommer aktier och andra andelsrätter i juridiska personer, med undantag för bostadsrätt, att falla utanför underlaget. I likhet med Stockholms Handelskammare anser kollegiet det av praktiska skäl mindre lämpligt att skilja mellan dessa båda typer av egendomslag. Från creditsäkerhetssynpunkt torde exempelvis aktier, som faller utanför underlaget, betraktas som likvärdiga med konvertibla skuldebrev, som kommer att ingå i underlaget. Enligt kollegiets mening bör även aktier och andra andelsrätter i juridiska personer kunna omfattas av företagshypotek.

Stockholms Handelskammare: Den i 1 kap. 5 § föreslagna uppräknningen av egendom som skall omfattas av företagshypotek, innebär en utvidgning jämfört med nu gällande regler. Förslaget innebär även en förenkling av utdelningsförfarandet i en konkurs eftersom i stort sett all lös egendom i boet omfattas av hypoteket. Den inverkan som utvidgningen kan få på utdelning i konkurser är givetvis svår att fastställa men sannolikt kommer effekten härvidlag att vara begränsad. I allmänhet är tillgången på likvida

medel obetydlig i ett företag som försatts i konkurs och om det finns banktillgodohavanden utnyttjar bankerna regelmässigt sin kvittningsrätt. Ett genomförande av utredningsförslaget torde därför i praktiken inte komma att medföra en särskilt stor försämring för de oprioriterade konkursborgenärerna.

Enligt utredningens förslag skall aktier och andra andelsrätter i juridiska personer, med undantag för bostadsrätt, falla utom den rörelseegendom som ingår i företagshypotek. Vid införandet av 1966 års lag om företagsinteckning gjordes emellertid ingen åtskillnad mellan aktier å ena sidan samt banktillgodohavanden, obligationer och andra värdepapper å andra sidan. Enligt departementschefen (proposition 1966:23 sid. 61) var dessa egendomslag så likartade att de behandlades som en enhet. Utredningen lämnar inte heller några skäl till varför dessa egendomslag skall behandlas på olika sätt.

När nu utredningen föreslår en utvidgning av de egendomslag som skall omfattas av företagshypotek är det svårt att se någon principiell skillnad mellan kassamedel, banktillgodohavanden, obligationer och andra värdepapper samt aktier och andra andelsrätter i juridiska personer. Varken kreditgivare eller kredittagare torde betrakta exempelvis konvertibla skuldebrev, som föreslås ingå i hypoteksunderlaget, och aktier, som faller utom hypoteksunderlaget som artskilda. De motiv som ligger bakom utredningens förslag att kassamedel och banktillgodohavanden samt fordringar enligt obligationer och förlagsbevis skall ingå bland den egendom som omfattas av företagshypoteket kan enligt Handelskammaren också anföras till stöd för att aktier och andra andelsrätter i juridiska personer skall omfattas av företagshypotek. Det slutliga lagförslaget bör även på denna punkt baseras på praktiska överväganden. Handelskammaren föreslår därför att förslagets 1 kap. 5 § kompletteras i enlighet med här anförda synpunkter.

Stockholms Handelskammare vill även väcka frågan om hur man skall se på de dataprogram som många företag numera äger. Eftersom det ekonomiska värdet härav kan förväntas bli allt mer betydande, är det önskvärt att frågan redan nu närmare övervägs.

Statens industriverk: I sin finansiella stödverksamhet har industriverket anledning att hälsa med tillfredsställelse förslaget att samtliga rörelsefordringar och därjämte kassamedel skall ingå i säkerheten. Härigenom undanröjes den osäkerhet som råder för inteckningshavaren framförallt vid en betalningsinställelse.

Konkurslagskommittén: Förslaget kommer uppenbarligen, om det genomförs, att få konsekvenser för oprioriterade borgenärer och borgenärer med sämre förmånsrätt än den som företagsinteckning ger. Konkurslagskommittén lämnar därhän frågan om de verkningar som förslaget kan få i sådant hänseende är ändamålsenliga. För kommittén har det däremot syntts angeläget att beröra ett par spörsmål som inte har dryftats i betänkandet

eller om förslaget att vidga inteckningsunderlaget kan tänkas inverka på konkurslagens (1921:225, KL) regelsystem. Härvid är det framför allt gränsdragningen mellan de två handläggningsformerna stor och mindre konkurs samt KL:s återvinningsregler som kommer i blickpunkten. I dessa frågor vill konkurslagskommittén framhålla följande.

När det gäller förslagets inverkan på gränsdragningen mellan de två formerna för handläggning av konkurs är det till en början av intresse att närmare undersöka om den föreslagna ordningen kan inverka på oprioriterade borgenärens möjlighet att i händelse av konkurs få betalt för sina fordringar. Vid bestämmandet av handläggningsform är ju en faktor att ta med vid bedömningen huruvida enbart förmånsberättigade borgenärer kan antas få betalt eller om utdelning kan påräknas också för oprioriterade fordringar (jfr prop. 1978/79: 105 s. 214 ff). I det förra fallet är tumregeln att konkursen skall handläggas som mindre konkurs och i det senare att den skall handläggas som stor.

Företagsinteckning omfattar i dag inte all lös egendom som hör till den intecknade verksamheten utan är begränsad till sådan egendom som näringsidkaren annars inte alls eller endast med olägenhet antagits kunna utnyttja som kreditsäkerhet. Utanför inteckningsunderlaget faller bl. a. lånefordringar, aktier, obligationer och andra värdepapper. Inte heller banktillgodohavanden och kassamedel omfattas av företagsinteckning. Mot bakgrund av de problem som en avgränsning av inteckningsunderlaget medför och då de praktiska problemen att bestämma gränserna för detta måste återverka på hur erbjudet företagshypotek värderas i det enskilda fallet har utredningen föreslagit en utvidgning av inteckningsunderlaget till att avse också nyss nämnda kategorier av lös egendom. Genom förslaget kommer företagshypotek att omfatta gäldenärsföretagets hela reskontra (betänkandet s. 79).

Vid en första anblick ligger det onekligen nära till hands att anta att förslaget inverkar på de inte förmånsberättigade borgenärernas ställning. Om praktiskt taget all lös egendom, som inte på annat sätt kunnat begagnas som kreditsäkerhet, är reserverad för borgenärer med företagshypotek som säkerhet, blir utrymmet för övriga borgenärer mycket begränsat. Emellertid vet vi redan nu att det är förhållandevis sällsynt att oprioriterade fordringsägare får någon utdelning. Utdelning till borgenärer utan förmånsrätt torde äga rum endast i 10–15% av de stora konkurserna, vilka i sin tur utgör cirka 20% av samtliga konkurser. De oprioriterade borgenärernas ställning då konkurs har inträffat är således redan nu så dålig att förslaget knappast kan sägas utgöra någon påtaglig försämrings för dem. Innan utdelning för inte förmånsberättigade fordringar äger rum skall vidare, såvitt här är aktuellt, ur boets egendom betalas bl. a. fordringar på skatter och avgifter samt löne- och pensionsfordringar. I den mån en lönefordran täcks av den statliga lönegarantin träder staten in i arbetstagarrens rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för arbetstagarrens

fordringar tillfaller staten. Först därefter blir det aktuellt med utdelning till oprioriterade borgenärer. Det sagda torde innebära att det i första hand är borgenärer med sämre förmånsrätt än den som följer med företagshypotek som drar det kortaste strået i sammanhanget, rent generellt sett.

Vad som har sagts nu gäller även med en utvidgning av in-teckningsunderlaget till kassamedel och banktillgodohavanden. Redan nu tillses nämligen som regel att medel som efter en betalningsinställelse flyter in vid en avveckling under hand och vilka eljest skulle bli kassa- eller bankmedel kommer företagsin-teckningshavarna till godo (jfr betänkandet s. 262 ff). Utvidgningen av in-teckningsunderlaget till sagda egendom medför således i första hand att några sådana försiktighetsmått som i dag vidtas till skydd mot att rörelsetillgångar som omfattas av in-teckningshavarens säkerhet förvandlas till tillgångar i vilka säkerheten inte gäller blir överflödiga. När konkurs inträffar, finns som regel inte några kassa- eller bankmedel, oavsett om konkursen föregåtts av transaktioner till skydd för företagsin-teckningshavaren eller inte.

En förutsättning för en förskjutning till nackdel för oprioriterade borgenärer (och borgenärer med sämre förmånsrätt än den som följer med företagshypotek) är också att in-teckningens värde som säkerhet ökar genom utvidgningen och att större krediter därför lämnas mot ett ställt företagshypotek. Kommittén anser för sin del det mindre sannolikt att utvecklingen skulle gå i denna riktning. Det kan däremot tänkas att utredningens förslag resulterar i att företagshypotekets betydelse som säkerhet ökar på det viset att ett större antal näringsidkare än i dag kan utnyttja sådan säkerhet för kreditändamål.

Sammanfattningsvis kan konstateras att utvidgningen av in-teckningsunderlaget är av underordnad betydelse för de oprioriterade borgenärernas utsikter att få betalt för sina fordringar. Därmed skulle också den första frågan vara besvarad. Gränsdragningen mellan stor och mindre konkurs torde inte påverkas. Visserligen är en viss marginell förskjutning mot ett än sämre utfall för de oprioriterade borgenärerna tänkbar. Man får emellertid hålla i minnet att boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden måste vara av enkel beskaffenhet för att handläggningsformen mindre konkurs skall få tillgripas. En utvidgning av institutet företagsin-teckning på det sätt utredningen föreslår kan föra med sig att företagshypotek kommer att utnyttjas av t. ex. leverantörer i större utsträckning än f. n. och att detta i sin tur medför konkurrensproblem som gör att boet inte kan anses enkelt. Också den omständigheten att med förslaget samma egendom – i större utsträckning än vad som är fallet i dag – kan bli föremål för såväl företagshypotek som pantsättning i annan form och egendomen följaktligen komma att lämnas som säkerhet för lån från skilda kreditgivare, kan medföra sådana konkurrensproblem att konkursen bör handläggas som stor konkurs. Skulle en mindre förskjutning mot ökad användning av stor konkurs inträda till följd av utredningens förslag, synes det dock

inte böra uppfattas som något större problem. Det ligger i sakens natur att frekvensen av konkurser som handläggs som stor resp. mindre konkurs kan växla allt efter omständigheterna i konkurserna. Utredningens förslag kan enligt kommitténs mening inte medföra annat än en ringa förskjutning.

Vad härefter gäller frågan om utvidgningen av in-teckningsunderlaget kan tänkas påverka tillämpningen av KL:s återvinningsbestämmelser synes lämpligast att undersöka frågan med utgångspunkt i de särskilda bestämmelserna om återvinning. Härvid är det främst reglerna i 28, 30, 35 och 37 §§ KL som tilldrar sig intresse.

Enligt 28 § 1 KL undantas från återvinning betalning av skatt eller allmän avgift som avses i 1 § lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m., om fordringen varit förfallen till betalning. Undantagsregeln har betydelse endast då betalning skett till nackdel för fordringar med bättre prioritet, dvs. bl. a. fordringar med säkerhet i företagsinteckningar. F. n. berör en betalning av en skattefordran med pengar i princip inte företagsinteckningshavares rätt, eftersom den förmånsrätt som tillkommer företagsinteckningar inte omfattar kontanter. Utsträcks in-teckningsunderlaget till att omfatta även kontanter kommer saken i ett något annat läge. Undantagsregeln i 28 § 1 får då en större räckvidd än f. n. En försäljning av lagertillgångar, som omfattas av företagshypotek och där likviden används till betalning av förfallna skatter, torde med hänsyn till 28 § 1 knappast kunna återvinnas, trots att den indirekt gått ut över hypoteksborgenärens rätt. Det anförda visar att utvidgningen av in-teckningsunderlaget till kassamedel sannolikt inte får så stor praktisk betydelse för hypoteksborgenären. I sammanhanget förtjänar även bestämmelserna om mannamån mot borgenärer i 11 kap. 4 § brottsbalken en viss uppmärksamhet. Efter en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1976 innebär dessa bl. a. att betalning av förfallen skatt aldrig medför ansvar för sådant brott. Ordningen ansågs kunna godtas bl. a. därför att den förmånsrätt som tillkommer företagsinteckningar bara kan gälla i sådan lös egendom som avses i 4 § lagen (1966:454) om företagsinteckning och att därför en betalning av en skattefordran med pengar aldrig i och för sig berör företagsinteckningshavarnas rätt. (Se i anslutning till det sagda prop. 1975/76: 82 s. 109 ff och 117 f.)

Betalning av skuld kan enligt 35 § KL återvinnas under vissa i paragrafen angivna förutsättningar. För att återvinning skall kunna ske krävs också att åtgärden har varit till nackdel för borgenärerna eller vissa av dem. Tillämpningen av detta skaderekvisit kan föranleda viss tvekan i det inte ovanliga fallet att all företagsintecknad egendom har realiserats och förtida betalning med anledning härav har tillställts företagsinteckningshavarna. Sådant betalning är i och för sig inte att betrakta som "ordinär" i KL:s mening. Har den inte varit till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem, lär den likväl inte kunna angripas genom återvinning, eftersom skaderekvisitet inte är uppfyllt. (Se härtill SOU 1970: 75 s. 132 f,

150 och 161, prop. 1975:6 s. 142, 209 och 224 f samt Walin, Materiell konkursrätt s. 110 f och 148.) Förarbetena till 1975 års reform ger uttryck åt ståndpunkten att det regelmässigt inte är till nackdel för andra borgenärer att en företagsinteckningshavare får betalning ur företagsintecknad egendom. Walin (Walin a. a. s. 110 f) har uttryckt saken så, att en försäljning av egendom som omfattas av företagsinteckning ofta är aktuell som en fullt lojal och lämplig åtgärd. Det skulle bl. a. stå i strid mot företagsinteckningshavares skydd vid utmätning (jfr 8 kap. 13 § UB), om betalning som han fått vid exekutiv försäljning skulle frångå honom i konkursen.

Utvidgas inteckningsunderlaget för företagshypotek på det sätt som utredningen har föreslagit förändrar det bilden i det angivna fallet på det viset att det framstår som ännu tydligare, att någon tillämpning av 35 § KL som regel inte blir aktuell beträffande betalning till hypoteksborgenären. Realiseras den intecknade egendomen, blir inflytande likvider omedelbart hänförliga till företagshypoteket. Endast i den situationen att den intecknade näringsverksamheten är belastad med flera företagsinteckningar med olika företrädesrätt synes rätt till återvinning kunna aktualiseras, nämligen till den del en hypoteksborgenär med sämre rätt åtnjuter betalning för sin fordran till nackdel för en hypoteksborgenär med bättre rätt. Det som sagts nu innebär att en utvidgning av inteckningsunderlaget inte medför någon egentlig förändring såvitt avser tillämpningen av 35 §. Det gäller inte bara frågan om betydelsen av det allmänna skaderekvisitet utan också spørgsmålet när en betalning skall anses som "ordinär" i den mening som avses i paragrafen. I linje med det anförda ligger också att en tillämpning av återvinningsregeln i 30 § KL inte heller lär komma i fråga beträffande betalning ur företagsintecknad egendom till hypoteksborgenären (jfr Walin Materiell konkursrätt s. 128).

Man får mot angivna bakgrund förutsätta att återvinning av betalning till företagsinteckningshavare sällan kommer att aktualiseras på annan grund än den att säkerheten lämnats för sent, dvs. med stöd av 37 § KL. Enligt den paragrafen går säkerhet som gäldenären lämnat senare än tre månader före fristdagen åter, om den inte var betingad vid skuldens uppkomst och inte överlämnats utan dröjsmål efter skuldens tillkomst. Även om en företagsintecknings värde som kreditunderlag inte ökas genom förslaget, är det inte uteslutet att fler kreditgivare än f. n. (t. ex. leverantörer) söker säkerställa sina fordringar genom företagshypotek. Tidigare har framhållits att detta kan medföra konkurrensproblem som inverkar på valet av handläggningsform. Häri ligger också att frågor om återvinning av ställd säkerhet eventuellt kan få något större utrymme än f. n.

Som framgår av vad kommittén har anfört nu kan utredningsförslaget i vissa hänseenden återverka på tillämpningen av KL:s regelsystem. Det gäller inte bara de särskilt nämnda paragraferna utan också exempelvis regeln i 71 § andra stycket KL om krav på samtycke av hypoteksborgenär för att förvaltaren skall få sälja lös egendom på annat sätt än på auktion

samt regeln i 81 § KL om fördelning av konkurskostnaderna på olika slag av egendom. I sist nämnda hänseende kan förslaget accentuera den redan i dag förekommande situationen att konkurskostnaderna väsentligen hänför sig till företagsintektnad egendom. Kommittén kan emellertid inte från konkursrättslig synpunkt se något hinder mot förslaget såvitt avser utvidgningen av inteckningsunderlaget för företagsintektnad.

Pantbrevsutredningen: Enligt förslaget skall underlaget för företagsintektnaden, företagshypoteket, betydligt utvidgas. Det skall sålunda bl. a. omfatta kassamedel och alla fordringar. Som framgår av betänkandet innebär en sådan utvidgning stora fördelar. Det blir lättare att tillämpa reglerna och företagsintektnaden blir en bättre säkerhet än vad den nu är.

Det finns emellertid anledning att framhålla de konsekvenser som följer med en utvidgning av företagshypoteket.

Utvidgningen sker bl. a. på bekostnad av borgenärer med allmän förmånsrätt, dvs. förmånsrätt för skatter och avgifter och för lönefordringar. Huruvida detta är lämpligt eller ej är närmast en fråga om politisk värdering.

Förslaget får konsekvenser också för de helt oprioriterade borgenärerna. I praktiken är det leverantörernas fordringar som här är av störst intresse. Ett företag kan drabbas av svårigheter och kostnader, om leverantörerna finner sig böra begära bankgaranti som säkerhet för sina fordringar eller om leverantörerna helt slutar att ge kredit, sedan företagshypotek upplåtits.

Det förhållandet att det blir mindre över till de oprioriterade borgenärerna än vad som nu är fallet kan i vissa fall tänkas försvåra underhandsackord. I dag kan de oprioriterade borgenärerna, även om deras ställning är svag, i alla fall få någon utdelning, t. ex. ur kassamedel. Om företagshypoteket utvidgas kan de oprioriterade borgenärerna bli helt utan vid ett underhandsackord. De blir då kanske inte intresserade av att gå med på ackord utan vill hellre pröva, om inte ett konkursförfarande kan ge dem någon utdelning. — — —

I 1 kap. 5 § sista stycket i den föreslagna lagen om företagshypotek anges att företagshypoteket ej omfattar egendom som varken kan utmätas eller ingå i konkurs. Enligt lagtexten ingår denna kategori av egendom aldrig i företagshypoteket. Det är också enligt pantbrevsutredningens mening en lämplig begränsning av företagshypotekets omfattning. I motiveringen till paragrafen förklaras emellertid (s. 146 i betänkandet) att hypoteket kan få en annan omfattning vid konkurs än vid utmätning. Lagtext och motivuttalande synes här inte överensstämma med varandra och enligt pantbrevsutredningens uppfattning är det uttalandet i motiven som bör ändras.

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation: Företagsintektnadsutredningen föreslår att företagsintektnad skall kunna beviljas i all den näringsverksamhet företagaren utövar här i riket. Utredningens förslag innebär en utvidgning i förhållande till gällande

lagstiftning och skulle komma att omfatta bl. a. kassamedel och alla rörelserfordringar.

Utredningen tillstyrker detta förslag och menar att även detta kan innebära fördelar för att underlätta kreditgivningen till företagen. Gränsdragningsfrågor om vilken egendom eller vilka tillgångar som skall omfattas av företagsinteckning kan därvid undvikas. Utredningens förslag kan komma att påverka hur tillgångarna skall fördelas vid konkurser, utmätningar eller ackord för att tillgodose förmånsberättigade borgenärer. I praktiken torde förslagen inte få någon nämnvärd negativ verkan för oprioriterade borgenärer med hänsyn till att dessa ändock endast sällan erhåller någon utdelning.

Utredningen föreslår att företagshypotek skall omfatta sådan lös egendom som anges i 1 kap. 5 § i utredningens lagförslag. Denna uppräknning torde vara att anse som en fullständig katalog med den innebörden att annan lös egendom ej kan omfattas av företagshypotek.

I den gjorda uppräknningen saknas emellertid sådana tillgångar som aktier. Inte sällan finner ett företag det förmånligt att placera del av sina likvida tillgångar i aktier, varför ett innehav därav kan representera ett betydande värde.

Denna utredning har i sitt delbetänkande om de mindre och medelstora företagens finansiella situation (SOU 1981: 95) ansett det som angeläget för att tillföra de mindre och medelstora icke börsnoterade företagen riskvilligt kapital att en handel med icke börsnoterade värdepapper kan komma till stånd i Sverige. Regeringen har i propositionen om ändringar i aktiefondslagen (prop. 1981/82: 116) förordat att så sker snarast. I samband med att en handel med icke börsnoterade värdepapper utvecklas kommer en mängd olika aktier att bli föremål för omsättning utanför börsen. Innehavet av sådana värdepapper liksom av börsnoterade papper kommer då att utgöra stora tillgångar. Denna utredning menar därför att också aktier bör ingå bland den lösa egendom företagshypoteket skall omfatta. Någon begränsning bör inte göras så att begreppet aktier endast kommer att omfatta sådana som är börsnoterade utan alla aktier oavsett slag.

Finansbolagens Förening: Företagshypotek kommer enligt förslaget och till skillnad ifrån vad som gäller för företagsinteckning att omfatta jämväl bl. a. fordringar av alla slag.

Företagshypotek i finansbolagets verksamhet kommer således att omfatta alla fordringsdokument som finansbolaget ingått direkt med kund, av finansbolaget från kund köpta fordringar och finansbolagets fordringar mot kund i följd av avtal enligt vilket kunden pantsatt fordringar som säkerhet.

Företagshypotek i finansbolagets kunds verksamhet kommer att omfatta säljföretagets fordringar även om dessa är pantsatta till finansbolaget. Enär pantsättningen går före företagshypoteket innebär detta att innehavaren av företagshypoteket har begränsad säkerhet. Innehavaren kommer därför —

i likhet med vad som är fallet nu betr. företaginteckning – att komplettera företagshypoteket genom att fordra att överhypoteket i de pantsatta fordringarna ställs som ytterligare säkerhet.

Föreningen har här ovan utgått ifrån att en denuntiation av innehåll att fordringen överlåtes ej styr frågan huruvida överlåtelse eller pantsättning eller övertagande av hanteringsfunktionen innebärande endast att betalningsmottagning har skett till finansbolaget eller ej. Oavsett för vilket ändamål fordringen övertagits använder nämligen finansbolaget samma formulering i denuntiationen till säljföretagets kund uttryckt så att säljföretaget överlåtit fordringen till finansbolaget. En annan metod skulle innebära en i praktiken ohanterlig ordning i finansbolagets verksamhet. För vilket ändamål finansbolaget övertagit fordran styrs av avtal mellan finansbolaget och säljföretaget, vari regleras att fordringar övertages för upp till ett visst högsta belopp för resp. ändamål. Det är därvid inte ovanligt att säljföretaget avtalar om flera ändamål. Det är därför inte möjligt att ha olika denuntiationstexter.

I finansbolagens finansieringsformer till företag förekommer det i begränsad omfattning att företagsinteckning används, som kompletterande säkerhet till de fordringar som kunden överlåter eller pantsätter till finansbolaget som säkerhet.

En företaginteckning belånas med ett väsentligt lägre belopp än vad som gäller om fordringar ställs som säkerhet. Detta enär företagsinteckningens säkerhetsrätt endast medför på visst sätt bestämd betalningsrätt i den in-tecknade egendomen och således ej är konstruerad som en panträtt.

Vad som nu föreslås innebär endast en viss utvidgning betr. företagshypoteks omfattning till jämväl bl. a. fordringar av alla slag. Denna förändring är ej så väsentlig att den kommer att leda till att finansbolagen i ökad omfattning skulle kräva företagshypotek eller ersätta sin panträtt mot företagshypotek.

Karaktären av finansbolagets verksamhet medför att den viktigaste säkerheten är, och kommer att förbli, de fordringar som kunden pantsätter till finansbolaget.

Finansbolagens upplåningsrätt regleras idag i lagen om finansbolag med stöd av vilken lag bankinspektionen för övrigt utövar tillsyn över finansbolagen. Finansbolagens upplåning och i samband därmed ställda säkerheter varierar. Upplåningsregler i lagen om finansbolag, som bl. a. kommit till för att skydda finansbolagets långgivare, torde medföra att kravet på säkerheter har minskat.

Företagsinteckning torde användas i ytterst begränsad omfattning. Detta enär de till finansbolaget pantsatta fordringarna ej ingår bland finansbolagets tillgångar och sålunda ej omfattas av företagsinteckning i finansbolagets näringsverksamhet.

Den nu föreslagna utvidgningen, varigenom företagshypotek i finansbolagets verksamhet kommer att omfatta bl. a. finansbolagets fordringar mot

kund i följd av avtal enligt vilket kunden pantsatt fordringar som säkerhet, kommer sannolikt ej att innebära en ökad användning av företagshypotek i finansbolagets verksamhet. För finansbolagets långgivare är en panträtt i de till finansbolaget pantsatta fordringarna betydligt säkrare i de fall sådan pantsättning förekommer i samband med upplåning.

På sid. 76 bemöter utredningen i tidigare sammanhang yppade farhågor för visst missbruk, som enligt föreningens mening även föreligger om förslaget genomförs, genom att säga att påstådd risk för "dubbelbelåning" vid factoring föreligger redan idag i factoringsammanhang. Detta må i och för sig vara teoretiskt riktigt. Emellertid är det på det sättet att finansbolaget har en sådan fortlöpande kontroll över betalningsströmmarna vid factoring att förutsättningar för dubbelbelåning genom pantsättning till två kreditgivare är praktiskt taget utesluten. I varje fall är förutsättningarna för dubbel pantsättning utomordentligt små.

Vid lagstiftningsärendets tidigare behandling har påståtts att erforderlig administration vid refinansiering av fordringar kan bli betungande ur hanterings- och kostnadssynpunkt för finansbolagets långgivare. Föreningen finner skäl understryka att detta påstående inte är bärande. Vid factoring eller vid kontoverksamhet sker denuntiation i den faktura säljföretaget utsänder resp. den säljnota säljföretaget utfärdar. Denuntiation vid övriga fordringsdokument sker när finansbolaget till gäldenären översänder inbetalningskort. Angiven hantering kommer sannolikt att fortgå oavsett utfallet av föreliggande lagstiftningsärende. I den mån refinansiering av fordringar förekommer är således hanteringen för finansbolagets långgivare begränsad till att inledningsvis se till att avtals- och denuntiationsmetodiken medför att finansbolaget långgivaren blir den slutliga panthavaren. Denna metodik har numera tillämpats under en tidsrymd överstigande tjugo år och kan knappast sägas utgöra ett problem.

Utredningens förslag att samtliga rörelsefordringar skall omfattas av företagshypotek har mot bakgrund av vad som ovan anförts ett begränsat värde för finansbolagen.

FAR: Utredningen har föreslagit att bl. a. kassamedel och banktillgodohavanden skall utgöra underlag för företagsinteckning. FAR ifrågasätter om man inte härvidlag också borde inrymma investmentbolags innehav av börsnoterade aktier i det inteckningsbara underlaget.

Föreningen Sveriges kronofogdar: Inteckningsunderlaget föreslås utvidgat till att omfatta även kassamedel och rörelsefordringar. Förslaget torde innebära att statens möjlighet att erhålla utdelning på grund av skattefordringar i företagskonkurser minskar betydligt. Föreningen delar icke utredningens uppfattning att denna typ av tillgångar merendels är förbrukade när utmätning eller konkurs förestår. Föreningen har tvärtom den uppfattningen att statens och oprioriterade borgenärers (ofta små eller medelstora företag på leverantörssidans som är mycket känsliga för ekonomiska bakslag av den här typen) möjlighet att erhålla betalning genom utdelning i

konkurs eller via utmätning minskar i betydande omfattning. Eventuellt kan en rad fördelningstvister uppstå i samband med betalning av skatt till kronofogdemyndighet om kassamedel skall ingå i inteckningsunderlaget. Medel som inbetalas till kronofogdemyndighet skall anses som utmäta i målet enligt UB 4:28. Enligt betänkandets förslag till ny lydelse av UB 8:13 har borgenär med här aktuell förmånsrätt i vissa fall rätt att erhålla betalning när pengar utmäts. Ett betydande merarbete skulle komma att uppstå för kronofogdemyndigheterna. Efter varje frivillig betalning av företag vari företagshypotek kan förekomma skulle kronofogdemyndigheten bli tvungen verkställa utredning som underlag för beslut huruvida redovisning av de inbetalda medlen skall ske till sökanden eller innehavaren av företagshypoteket. Det kan i praktiken betyda att restförda företag i normalfallet inte kan verkställa skattebetalning eller betalning i enskilda utskningsmål (bl. a. leverantörsfordringar) till kronofogdemyndighet. För att möjliggöra en betalning i dessa fall tvingas dessa borgenärer att tillgripa konkursansökan i större omfattning än tidigare. De föreslagna reglerna kan innebära en försvagning av möjligheterna att utkräva ansvar hos ställföreträdare för juridiska personer beträffande vissa skatter och avgifter.

Svensk Industriförening: Föreningen anser att det för näringsidkare är angeläget att kreditunderlaget är så stort som möjligt så att kreditgivningen underlättas.

Svenska Bankföreningen: I utredningens förslag omfattar företagshypoteket fler slag av egendom än vad som gäller f. n. för företagsinteckning. Denna utvidgning av omfattningen är väsentlig för att underlätta kreditgivningen.

Bankföreningen vill framhålla att det är särskilt viktigt att kassamedlen kommer att omfattas av företagshypoteket. Kreditgivare med företagsinteckning som säkerhet får nu se denna avsevärt försämrad när kredittagaren överläter företagsintecknad egendom. För närvarande gäller att kredittagarens fordran efter en sådan överlåtelse alltså omfattas av en företagsinteckning. När han inkasserar betalning för fordringen och denna således övergår till en kassapost omfattas emellertid tillgången inte längre av företagsinteckning. Detta förhållande har inneburit åtskilliga svårigheter för kreditgivarna inte minst i samband med rekonstruktionsförsök genom t. ex. offentligt ackord efter betalningsinställelse. Det kan inte uteslutas att en kredittagare när hans ekonomiska ställning tycks hotad kan finna anledning till dylika överlåtelser just för att minska företagsinteckningshavarens säkerhet och gynna andra borgenärer eller för att försöka föra ut tillgångar ur rörelsen. Utredningens förslag i fråga om kassamedel bör således genomföras.

I bilaga 2 i betänkandet (s. 279) har tagits in ett avsnitt av bankföreningens remissyttrande över fondbörsutredningens betänkande (SOU 1976:54). Med hänvisning till vad bankföreningen därvid anförde tillstyrker föreningen nu utredningens förslag att lånefordringar generellt omfattas av företagshypotek.

Utredningen har försökt att i sin beskrivning av företagshypotekets omfattning ta in all egendom som inte omfattas av hypotekariska panträtter. Uppräkningen i förslagets 1 kap. 5 § synes därvid så gott som fullständig. Inte minst med hänsyn till logik och systematik i lagstiftningen bör därför den egendom som omfattas av företagshypotek bestämmas på det sätt utredningen föreslagit i punkterna 1–7 i 1 kap. 5 §, dock med visst tillägg enligt vad bankföreningen strax återkommer till. Den "katalog" över tillgångar som tas upp i paragrafen innebär som nämnts en viss utvidgning i förhållande till gällande rätt. Detta innebär i praktiken ingen störning gentemot andra kreditgivare. Erfarenheterna visar nämligen att de oprioriterade borgenärerna oftast inte får någon utdelning i konkurs. Vidgningen av "katalogen" saknar följaktligen större betydelse för dem. Inte heller för staten som sämre prioriterad borgenär i egenskap av innehavare av t.ex. skattefordringar torde saken ha någon större betydelse. Som bankföreningen längre fram kommer att beröra, torde det dessutom generellt vara till störst nytta för det allmänna om staten tillåter att kreditgivarna ges en god säkerhet, och inte själv konkurrerar med kreditgivarna i obeståndssituationer. Härigenom främjas näringslivets kreditförsörjning.

När det således finns starka skäl för att viktiga tillgångsslag, såsom kassamedlen, skall ingå i "katalogen", bör den av hänsyn till rättssystemets systematiska uppbyggnad därutöver omfatta all lös egendom som är lämplig som säkerhet för företagshypotek och som inte kan bli föremål för annan form av inteckning. 1 kap. 5 § i utredningens förslag uppfyller i huvudsak detta krav. Det är därvid viktigt att också det övervärde som kan betecknas good will ingår i underlaget för företagshypotek såsom utredningen föreslagit. Det kan avse t.ex. övervärde på grund av ett gott affärsläge. Detta kan stundom vara avsevärt och bör kunna nyttiggöras som underlag för creditsäkerhet.

Utredningen har således tänkt sig att all lös egendom för vilken ingen annan inteckningsform finns skall omfattas av företagshypoteket. Som redan framgått anser bankföreningen detta vara angeläget. Enligt utredningens förslag kommer dock inte aktieposter som en näringsidkare kan inneha att omfattas av företagshypoteket. Det är emellertid vanligt att många företag placerar sina likviditetsöverskott i aktier. Enligt bankföreningens uppfattning är det därför lämpligt att också aktier omfattas av företagshypoteket. Det finns härvid inte skäl att göra skillnad mellan organisationsaktier och andra aktier. En förutsättning måste dock vara att aktierna är omsättningsbara. En begränsning bör därför göras till börsnoterade aktier. Bankföreningen föreslår således att "katalogen" i 1 kap. 5 § kompletteras så att också börsnoterade aktier kommer att ingå.

Genom att alla finansiella fordringar omfattas av företagshypotek enligt förslaget kommer även sådana fakturafordringar som förvärvas av factoringföretagen att omfattas. Enligt nuvarande ordning anses sådana fordringar inte kunna utgöra objekt för företagsinteckning i factoringföretagets

rörelse. Om ett sådant företag f. n. skall finansiera sin verksamhet genom att i sin tur belåna fakturafordringarna behövs denuntiation med fakturagäldenärerna. Förslaget torde medföra avsevärda förenklingar genom att delgivning med gäldenärerna inte kommer att behövas när finansieringen sker mot säkerhet av företagshypotek.

I 1 kap. 5 § tredje stycket i förslaget anges att företagshypotek ej omfattar bl. a. egendom, som kan vara föremål för panträtt på grund av inteckning. Här finns skäl att något beröra frågan om utfallande brandförsäkring avseende fast egendom. Utredningen har inte berört denna fråga. Det står klart att sådan försäkringsersättning måste förbehållas fastighetspanthavarna och således inte omfattas av företagsinteckning. Lagen (1927: 79) om rätt för borgenär till betalning ur ersättning på grund av brandförsäkringsavtal bygger på en sådan tanke. Om ersättningen överstiger tio procent av brandförsäkringsvärdet anger lagen en särskild ordning för fördelning av ersättningen genom länsstyrelsens försorg. I jordabalken 6 kap. 3 §, som är införd under rubriken panträtts innebörd, stadgas att borgenär har rätt att för fordran förenad med panträtt i fastighet få betalning ur medlen när dessa fördelas av myndighet. Genom denna beskrivning av panträtts innebörd med hänvisning till medel som fördelas av myndighet bör det stå klart att sådan brandförsäkringsersättning som nu avses omfattas av pant-rätten. Ett stöd för denna tolkning är att panträtt i skepp eller skeppsbygge enligt uttrycklig bestämmelse omfattar försäkringsersättning (263 § sjölag-
gen). Skulle den nu angivna tolkningen anses felaktig, bör 1 kap. 5 § tredje stycket i lagförslaget kompletteras med ett undantag för försäkringsersättning i nu angivet fall. I och med utredningens tystnad i saken vore det även i övrigt av värde med ett ställningstagande i frågan av lagstiftaren i form av ett motivuttalande.

Svenska Handelskammarförbundet har framfört synpunkter som överensstämmer med Stockholms Handelskammars.

Svenska Kraftverksföreningen: Förslaget innehåller bl. a. en utvidgning av företagshypotekets omfattning till viss lös egendom som icke nu kan bli föremål för företagsinteckning, bl. a. kassamedel och fordringar. Det föreslås dessutom att utvidgningen skall givas retroaktiv verkan på så sätt att redan beviljade inteckningar skulle utsträckas till ifrågavarande nya egendom. Konsekvenserna härav är svåra att förutse, och man kan tänka sig att en sådan lagstiftning skulle oförmånligt inverka på belåning mot säkerhet av s. k. negativa klausuler som numera i vissa fall begagnas. Retroaktiv lagstiftning bör ju som regel undvikas, och föreningen vill ifrågasätta om det av praktiska skäl verkligen är nödvändigt med retroaktivitet i detta all.

Svenska sparbanksföreningen: Utredningen föreslår utvidgning av företagshypotekets omfattning i förhållande till vad som nu gäller för företagsinteckning till att i stort sett omfatta all egendom i näringsverksamhet som inte kan intecknas särskilt, såsom t. ex. fast egendom eller skeppsbygge. Denna utvidgning finner föreningen angelägen, särskilt då med avseende

på att hypoteket föreslås omfatta även kassamedlen i verksamheten. På flera håll har kreditgivande sparbanker negativa erfarenheter av att en tillgång bestående av företagets intecknade egendom efter överlåtelse har omvandlats till kassamedel och därmed inte längre omfattats av företagsinteckning. Utredningens förslag i denna del bör således genomföras.

Företagshypotek skall som sagt enligt förslaget inte omfatta egendom som kan intecknas i annan ordning, t. ex. fast egendom. Om däremot den fasta egendomen sålts torde fordran på köpeskillingen för fastigheten ingå i underlaget för företagshypoteket. Mot den bakgrunden kan frågan uppställas hur det blir med utfallande försäkringsersättning för skadad fastighet. Frågan har inte behandlats av utredningen. Med hänsyn till den särskilda lagen om rätt för borgenär till betalning ur ersättning på grund av brandförsäkringsavtal samt jordabalkens regler i 6 kap. 3 § ligger närmast till hands att anta att försäkringsersättningen kommer att tillfalla de borgenärer som har panträtt i fastigheten och inte dem som har företagshypotek som säkerhet. I förtydligande syfte synes lagförslaget böra kompletteras med ett undantag för försäkringsersättning i hithörande fall.

Sveriges Ackordscentral: Framförallt måste förslaget att företagshypotek skall omfatta också kassamedel hälsas med tillfredsställelse. Därmed undviks det onödiga krånglet med pantförskrivning av administrationskonton. Däremot har ackordscentralen svårt att inse varför utredningen föreslår att "good-will" skall inbegripas i den lösa egendomen. Detta synes meningslöst, eftersom något affärsvärde knappast längre föreligger när näringsidkaren har kommit på obestånd.

Ackordscentralen förutsätter att utredningens mening är att företagsinteckning skall omfatta hyresrätt, oavsett om denna kan utmätas eller inte. I denna fråga får ackordscentralen hänvisa till ett utlåtande av f. d. justitierådet Gösta Walin.

F. d. justitierådet Gösta Walin: Enligt 4 § första st. 3 lagen (1966: 454) om företagsinteckning omfattar sådan inteckning bl. a. arrenderätt och hyresrätt, om rättigheten kan utmätas.

I SOU 1964: 10 innehöll lagtexten inte såsom förutsättning att rättigheten skulle vara utmättningsbar. Det ansågs obehövt att erinra om den allmänna förutsättningen att egendomen var av beskaffenhet att kunna utmätas eller ingå i konkurs. (Se NJA II 1966 s. 133.) Detta föranledde kritik i remissyttranden av advokatsamfundet och kooperativa förbundet. Dep. chefen anförde m. anl. härav i prop. 1966: 23 följande (se NJA II 1966 s. 139).

"För att rättighetens värde skall kunna tillgodogöras måste denna få överlåtas, och enligt de båda remissinstansernas uppfattning uppfylls denna förutsättning endast undantagsvis. Under sådana förhållanden anser de det vilseledande att generellt ange dessa rättigheter som värdeobjekt för en inteckningshavare. Kommittén synes emellertid ha fäst ganska stor vikt vid att de nu ifrågakvarande rättigheterna omfattas av företagsinteckningen.

Detta torde vara befogat. Det råder intet tvivel om att exempelvis en hyresrätt kan ha ett betydande värde i en bristsituation på hyresmarknaden. I fråga om affärlägenheter torde det inte heller vara ovanligt, att hyresvärderna medger att hyresgästen överlåter hyresrätten. Beträffande sådana lägenheter är hyresvärdens intresse ofta koncentrerat till det rent ekonomiska utbytet. Med hänsyn härtill finner jag inte anledning att såvitt nu är i fråga frångå det framlagda förslaget. Eftersom nyttjanderätt, som här avses, saknar egentligt värde för inteckningshavaren, om den inte kan tas i anspråk vid utmätning och i konkurs, anser jag dock, att begränsningen i fråga om utmätningsbarheten bör komma till uttryck i lagtexten. En begränsning till sådana rättigheter som kan överlåtas skulle i vissa lägen kunna ge anledning till tvekan." (Jfr Nordström, Lagen om företagsinteckning 2 uppl. s. 49.)

Av lagtexten liksom dep.chefens uttalande framgår att hyresrätter i och för sig bör vara objekt för företagsinteckning. De är sålunda inte av sådan beskaffenhet att de utan vidare är uteslutna men hinder mot deras tillgodogörande kan föreligga.

I prop. diskuteras endast verkan av hyreslagstiftningens krav på hyresvärdens samtycke till överlåtelse av hyresrätten, ett villkor som brukar återkomma uttryckligen i hyresavtalen. I 12 kap. 32 § JB sägs att hyresgästen icke får överlåta hyresrätten utan hyresvärdens samtycke, om ej annat följer av 34–36 §§. I 36 § samma kap. föreskrivs, att hyresgäst, som hyr lägenhet för att helt eller till väsentlig del använda den för handel, hantverk, industri eller annan förvärvsverksamhet, får överlåta hyresrätten till den som skall övertaga verksamheten, om hyresnämnden lämnar tillstånd till överlåtelsen. Sådant tillstånd skall lämnas, om hyresvärderna ej har befogad anledning motsätta sig att hyresrätten överlåtes. Har hyresgästen innehaft lägenheten mindre än tre år, får tillstånd dock lämnas endast om synnerliga skäl föreligger. Motsvarande bestämmelser hade införts i 3 kap. äldre JB genom lag 1968:344 och alltså efter tillkomsten av lagen om företagsinteckning.

Av dep.chefens uttalande framgår att han ansåg det vara av praktisk betydelse att det inte var ovanligt att hyresvärderna gav sitt medgivande till överlåtelse av hyresrätten. Därmed måste ha åsyftats inte så mycket ett generellt, oåterkalleligt medgivande i hyresavtalet utan ett särskilt medgivande när saken blivit aktuell. Även om dep.chefens uttalanden inte i fortsättningen ger så mycken ledning måste enligt min mening av sammanhanget framgå att han räknat hyresrätt, vilken inte får överlåtas utan hyresvärdens samtycke, som en potentiell tillgång på grund av möjligheten att hyresvärderna lämnar sådant samtycke. Den senare tillkomna bestämmelsen i 12 kap. 36 § JB ökar givetvis i sin mån värdet av en sådan tillgång. Jag anser därför att hyresrätt – en tillgång som ju principiellt omfattas av företagsinteckning – överlag skall inkluderas om det överhuvud finns praktisk möjlighet att ta den i mät resp. att överlåta den i händelse av

konkurs. Det förtjänar erinras om att rättigheter inte är undantagna från företagsinteckning i andra fall därför att de är villkorliga eller eljest osäkra. Även andra endast potentiella tillgångar hör alltså till den inteckningsbara egendomen.

Som nämnts föreligger inte på grund av en hyresrätts beskaffenhet hinder att överlåta den och i enlighet härmed föreligger i princip inte heller hinder att ta hyresrätten i mät eller låta den ingå i konkursbo. Det praktiska hinder som kravet på hyresvärdens samtycke i allmänhet utgör kan falla bort genom att sådant samtycke in casu lämnas eller hyresnämnden lämnar sitt tillstånd enligt 12 kap. 36 § JB. Sistnämnda bestämmelse är enligt 1 § fjärde st. i samma kap. tvingande till förmån för hyresgästen eller dennes rättsinnehavare. Det är tydligt att praktiska svårigheter kan möta att genomföra utmätning när samtycke måste inhämtas men det utesluter inte att hyresrätten principiellt är utmättningsbar och i enlighet härmed också ingår i hyresgästen/gäldenärens konkursbo. Märk att enligt 27 § KL skall däri ingå egendom som är av "beskaffenhet" att kunna utmätas. (Welamson, Konkursrätt 1961 s. 197 hänvisar betr. utmättningsförbud endast till utsökningsrättsliga framställningar, likaså i Konkurs 7 uppl. s. 46 f.) Under konkurs finns större praktiska möjligheter att tillgodogöra det värde som en hyresrätt kan representera bl. a. till följd av stadgandet i 12 kap. 36 § JB.

I detta sammanhang kan erinras om att det är tveksamt i vad mån överlåtelseförbud i onerösa avtal är bindande mot tredje man. Jfr Hessler, Allmän sakrätt s. 466 f, Walin, Materiell konkursrätt s. 91 och SOU 1964:57 Utsökningsrätt 111 s. 243. Se även Walin m. fl., Utsökningsbalken, 1982 s. 189. Förbud att överlåta hyresrätt följer emellertid direkt av lag. Det är möjligt att det ändå kan åsidosättas med tillämpning av generalklausulen i 36 § avtalslagen. Se härom Walin, Lagen om skuldebrev m. m., 1977 s. 74. Man kan t. ex. tänka sig att en hyresvärd utan skäl vägrar samtycke till överlåtelse av en välbehövlig hyresrätt och hyresgästen inte är betjänt av att i sådant fall jämlikt 12 kap. 32 § JB bringa hyresavtalet till upphörande. Att bringa generalklausulen i tillämpning i samband med utmätning är naturligtvis inte så lätt men i konkurs kan den tänkas få praktisk betydelse.

I Walin m. fl., Utsökningsbalken, 1982 s. 182 framhålles – efter en erinran om att hyresrätt i allmänhet inte kan överlåtas utan hyresvärdens samtycke – att i sådana fall kan utmätning "som regel" redan av det skälet inte genomföras. Den omständigheten att det kan vara praktiskt ogenomförbart att fullfölja utmätning av hyresrätt hindrar emellertid inte att hyresrätten är av beskaffenhet att ingå i hyresgästens konkursbo och att det vid konkursutredningen kan vara möjligt att verkligen få ut något värde genom överlåtelse av hyresrätten.

Genom lag 1968: 623 – och alltså efter tillkomsten av lagen om företagsinteckning infördes i UL nya bestämmelser om undantag från utmätning, bl. a. i 65 § UL. De har numera ersatts av bestämmelser i 5 kap. UB. Punkt

5 i 1 § nämnda kap. föreskriver att från utmätning undantas hyresrätt till lägenhet som tjänar gäldenären till stadigvarande bostad eller behövs för hans förvärvsverksamhet, även om hyresrätten får överlåtas. Den avslutande villkorssatsen löd i 65 § UL: "även om hyresrätten på grund av hyresvärdens samtycke eller av annan anledning får överlåtas". Motsättningsvis kan av lydelsen slutas att möjlighet till utmätning kan inträda om hyresvärden i det särskilda fallet har lämnat sitt samtycke till överlåtelse. Ordet "samtycke" passar ju mindre väl som beteckning på ett villkor i hyresavtalet men däremot utmärkt bra på ett samtycke när saken är aktuell.

Bestämmelsen skall förhindra att den bas för affärsverksamhet som gäldenärens hyresrätt kan vara rycks undan genom utmätning. I kommentaren s. 183 framhålls emellertid att bestämmelsen inte reser något hinder mot utmätning t. ex. om en affärslokal blir onyttig till följd av att rörelsen måste läggas ned. Även betr. den nu aktuella bestämmelsen bör understrykas att hinder mot utmätning inte följer av hyresrättens "beskaffenhet" utan på grund av hyresgästen/gäldenärens behov av lägenheten. 5 kap. 1 § UB stadgar en rad undantag från utmätning därför att gäldenären har behov av egendomen, t. ex. i punkt 7 betr. pengar och tillgodohavande hos bank. Sådana undantag utesluter givetvis inte att egendomen enligt 27 § KL ingår i konkurs ehuru i konkursen också skall ske en beneficieprövning. Vad angår hyresrätt som ingår i konkurs torde det regelmässiga vara att gäldenären inte själv fortsätter rörelsen. Nämnda bestämmelse i 5 kap. 1 § punkt 5 som ger skydd mot utmätning torde överhuvud inte bli tillämplig i konkurs.

Även om punkt 5 i 5 kap. 1 § UB i ett aktuellt fall inte hindrar utmätning kan kravet på hyresvärdens eller hyresnämndens samtycke göra det svårt att genomföra utmätning av en näringsidkares hyresrätt. Åtminstone teoretiskt står emellertid till buds möjlighet att i ärendet inhämta hyresvärdens samtycke eller hyresnämndens tillstånd när lagen medger det, resp. att åsidosätta kravet på samtycke med tillämpning av 36 § avtalslagen. Betr. tillvägagångssättet i ett utmätningsärende kan erinras om möjligheten att använda försäljning under hand i stället för auktion. Den förra metoden torde erbjuda större möjligheter att förhandla med hyresvärden, t. ex. om ett visst bud föreligger och hyresvärden därför vet vilken förvärvare av hyresrätten som det kan bli fråga om.

Närmare undersökning av vad utmätning av visst objekt kan ge för valuta kan bli aktuell i många sammanhang. Frågan finns uppmärksammas i NJA 1978 s. 560 där ett längre utlåtande av mig redovisas. Se betr. spörsmålet s. 575 f. och HDs svar s. 580 nederst. Utmätning bör underlåtas om den är praktiskt meningslös. Till jämförelse kan erinras om att överlåtelseförbud inte hindrar utmätning av köparens rätt till gods som förvärvats med återtagandeförbehåll. Se 5 kap. 5 § andra st. UB. I detta fall behöver överhuvud något samtycke från säljarens sida inte inhämtas men säljarens rätt skall ändå tas till vara, se 9 kap. 10 § UB.

Överhuvud torde egendom som förvärvats med förbud mot överlåtelse utan överlåtarens samtycke kunna tas i mät resp. ingå i konkurs om det finns en beaktansvärd chans att det hinder som överlåtelseförbudet innebär kan undanröjas. Utmätning bör – som framgår av rättsfallet – inte äga rum om det redan från början framstår som meningslöst att vidta åtgärden.

Redan den omständigheten att en hyresrätt – liksom annan villkorlig eller eljest potentiell tillgång – är i princip utmätningsbar ehuru praktiska svårigheter att nå ett resultat kan möta bör medföra att den omfattas av företagsinteckning. Om utmätning inte ger resultat kan borgenären söka gäldenären i konkurs i vilken det finns större praktisk möjlighet att uppnå ett resultat. Som hyresrätten kan utgöra en viktig bas för gäldenärens verksamhet är det givetvis också rationellt att den utgör inteckningsobjekt.

Att företagsinteckning antas gälla även i hyresrätten medför att oprioriterade borgenärer skjuts tillbaka. Om emellertid den aktuella hyresrätten antas inte vara utmätningsbar kan den inte åtkommas av vare sig företagsinteckningshavare eller oprioriterade borgenärer så länge inte vederbörligt samtycke föreligger från hyresvärden eller hyresnämnden lämnat sitt tillstånd. Anses hyresrätten däremot – som jag hävdar – vara i princip utmätningsbar ehuru det kan vara praktiskt svårt att få ut något resultat, är det svårt att förstå varför inte denna potentiella tillgång skulle omfattas av företagsinteckningshavarnas förmånsrätt.

Jag har tagit del av betänkandet SOU 1981:76 Företagshypotek där hyresrätt till affärslokal m. m. behandlas s. 146 och 266. Enligt min mening har frågan inte blivit de lege lata tillräckligt penetrerad. Det är inte heller någon lycklig lösning att företagshypotekets underlag skall vara olika vid utmätning och vid konkurs. Hur ställer det sig t. ex. om hyresvärden ger sitt samtycke vid utmätning? Han kommer varken vid utmätning eller konkurs undan svårigheten att kunna på giltigt sätt överlåta hyresrätten ehuru som påpekats ovan det kan finnas större utsikt att praktiskt lyckas därmed i konkurs.

Sveriges advokatsamfund: Utredningen har fastslagit principen att inteckningsunderlaget väsentligen bör vara begränsat till egendom som inte alls eller endast med olägenhet kan utnyttjas för traditionell belåning. Factoring har numera blivit en vanlig belåningsform. Belånade kundfordringar skulle således – under förutsättning att de sakrättsligt har överlåtit å factorn – enligt utredningens förslag icke ingå i inteckningsunderlaget för det överlåtande företaget utan ingå i factorns kreditunderlag. Samfundet är starkt tveksamt till detta förslag.

Gällande lagreglering avseende belånade kundfordringar har visserligen vissa negativa konsekvenser. När ett företag kommer i likviditetsbehov, ligger det nära till hands att företagets bankförbindelse erbjuder factoring genom ett banken närstående factoringbolag. Därvid fastställs kreditlimit normalt inom spannet 60–90% av det lånande företagets vid belåningstillfället utestående kundfordringar, medan samtidigt samtliga kundfordringar

till sina fulla värden skall överlåtas å factoringbolaget; därjämte har vederbörande långivande bank ofta redan en generell pantförskrivning mot säkerhet av företagsinteckning. Om det därefter inträffar att det lånande företaget expanderar och dess utestående kundfordringar ökar, framkommer ofta att factoringbolaget är ovilligt att öka den ursprungligt fastställda kreditlimiten, förmodligen på grund av att bankens företagsinteckning därmed erhåller ett minskat säkerhetsunderlag. På detta sätt uppkommer s. a. s. kommunicerande käril mellan bank och närstående factoringbolag. Det låntagande företaget har i den uppkomna situationen knappast möjlighet att vända sig till andra kreditgivare för erhållande av den genom den skedda expansionen erforderliga förstärkningen av sin likviditet. – Att stävja sådana effekter torde emellertid vara en fråga för bankinspektionen snarare än för lagstiftaren.

Samfundet anser att lagstiftaren bör slå vakt om såväl hypotekbrevsinnehavares som oprioriterade borgenärens intressen. Dessa saknar inte sällan kännedom om att företaget har överlåtit sina kundfordringar. Den enda reella tillgång som finns i konkurser är oftast kundfordringarna. Factorns intresse av att kunna erhålla kreditunderlag är negligerbart. Efter avvägning bedömer således samfundet att kundfordringar, som har överlåtit på factoringföretag, bör omfattas av företagsinteckning i det företag som erhållit factoringkredit.

Kassamedel och liknande bör otvivelaktigt ingå i den egendom, som omfattas av företagsinteckningar. Dessa tillgångar utgörs i hög grad av medel, som utgör likvid för rörelseegendom, och det är givetvis otillfredsställande att betalningstidpunkt skall vara avgörande för företagsintecknings kreditvärde.

Förvärvat goodwill är – som utredningen har konstaterat – endast en bokföringspost och kan som sådan inte komma ifråga som objekt för företagshypotek. Återstår därför att bedöma, om ett företags egen upparbetade goodwill bör kunna utgöra kreditunderlag. Begreppet goodwill är företagsekonomiskt väl definierat. Det är anknutet till fysisk person, företagsledning eller ett företags eller dess produkters "image". Det innebär vidare att ett företag eller del av dess verksamhet har ett avkastningsvärde överstigande substansvärdet. Man måste således ha klart för sig att "öronmärkta" övervärden hos immateriella tillgångar såsom varumärken, firmabeteckningar, dataprogram, kundlistor och liknande icke innefattas i begreppet goodwill. Goodwill är således icke realiserbart per se, allra minst i konkurssituationer, och är ej heller utmättningsbart.

Samfundet anser att det är meningslöst att ange att företagshypotek skall omfatta goodwill och att en lagstiftning i detta avseende endast skulle åstadkomma förvirring.

Under detta avsnitt "Rörelseegendom" har samfundet övervägt hurvida det inte hade varit lämpligare om utredningen, istället för att i lagförslaget framlägga en utvidgad egendoms katalog, hade tagit ett än radikalare

grepp genom att fastställa att all överlåtbar lös egendom skulle ingå i kreditunderlaget med undantag av vissa specificerade tillgångar såsom aktier, obligationer och liknande (lätt separat belåningsbara) värdehandlingar samt vissa surrogat-tillgångar. Onekligen har utredningen närmat sig en sådan lösning. Emellertid finner samfundet efter övervägande att intresset att uppnå förenkling får vika inför förhållandet, att rätts- och kreditssäkerheten bättre gagnas genom den föreslagna egendomskatalogen. — — —

Enligt förslaget begränsas företagsintecknings giltighet till den näringsverksamhet, som näringsidkare vid varje tid utövar i riket. Samfundet vill påpeka att åtskilliga svenska företag, särskilt i entreprenadbranschen, är verksamma i utlandet och där har betydande tillgångar t. ex. i form av nedlagda kostnader i pågående arbeten samt att många svenska företag har möjlighet att med kort varsel överföra tillgångar till utländska dotterbolag. Kreditunderlaget kan alltså genom ensidiga åtgärder från näringsidkarens sida relativt snabbt nedbringas. Vid sådana fall blir bestämmelsen i 1 kap. 12 § enda möjligheten för långivaren till remedierande åtgärder. Samfundet vill fästa uppmärksamhet på att tilltagande internationalisering öppnar möjlighet för manipulationer.

Sveriges domareförbund: Förbundet har inte något att invända mot utredningens förslag att företagshypoteket skall omfatta bl. a. kassamedel, banktillgodohavanden och goodwill.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: "Företagshypoteket" – eller förmånsrätten i företag enligt SFFs terminologi – omfattar fler slag av egendom än vad som för närvarande gäller för företagsinteckning.

I likhet med Svenska Bankföreningen anser SFF att det är av stor betydelse för "företagshypotekets" värde som säkerhet i kreditlivet att särskilt kassamedel – men även lånefordringar – omfattas av "företagshypoteket". SFF ansluter sig till Svenska Bankföreningens förslag om att "katalogen" i 1 kap. 5 § kompletteras så att också börsnoterade aktier kommer att ingå.

SHIO-Familjeföretagen: Företagshypoteket skall omfatta fler tillgångs-
slag i rörelsen än enligt nu gällande regler. Denna utvidgning av säkerhetsramen kommer att öka möjligheterna till krediter för ett stort antal småföretag.

Sveriges Industriförbund och Sveriges Grossistförbund: Utredningen har, utan närmare motivering, valt att låta aktier som ett företag kan inneha falla utom den rörelseegendom som skall ingå i företagshypoteket. Däremot föreslås att bl. a. kassamedel, banktillgodohavanden och obligationer skall ingå. Organisationerna har svårt att se den principiella skillnaden mellan de nyss angivna egendomsslagen, å ena sidan, och aktier och andra andelsrätter i juridiska personer, å den andra sidan. Mot bakgrund härav och då det för näringsidkarna är viktigt att kreditunderlaget är så stort som möjligt, finner organisationerna det lämpligt att egendomskatalogen i 1 kap. 5 § kompletteras i nu nämnda avseenden.

Sveriges Speditörförbund: Det råder för närvarande viss osäkerhet i fråga om omfattningen av sådan företagsinteckning som meddelats i speditorsverksamhet. De huvudsakliga tillgångarna i sådan verksamhet består normalt av fordringar hos speditörkunderna. Dessa fordringar består emellertid inte bara av "fordran på vederlag för arbete" (se 4 § punkt 7 i nuvarande lag om företagsinteckning) utan även av fordringar för utlägg för speditörkundens räkning, särskilt fraktutlägg. Det är i praktiken svårt att dra en gräns mellan dessa olika grupper av fordringar, eftersom speditörerna ofta utfäster sig att transportera varan till "eget pris". I sådana fall ingår även frakten i speditörens "fordran på vederlag för arbete". Det är därför svårt för kreditgivaren att säkert bedöma vilket värde speditörens reskontra kan ha som underlag för kredit mot företagsinteckning.

Förbundet hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag att utöka företagsinteckningens – numera företagshypotekets – omfattning så att fordringar rent generellt ingår i säkerhetsunderlaget (1 kap. 5 § punkt 6 "kassamedel eller fordringar") och tillstyrker att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Utvecklingsfonden i Stockholms län: Utredningens åsikt att lånefordringar generellt skall omfattas av företagshypotek delas också av Utvecklingsfonden.

Den ytterligare utvidgning som föreslås genom att kassamedel och banktillgodohavanden enligt utredningens förslag också skall omfattas av företagshypotek förefaller enligt fondens uppfattning vara motiverad.

7 Rörelseegendomen på industrifastigheter

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Hovrätten delar utredningens uppfattning att det i många fall kan vara ändamålsenligt från kreditsynpunkt att möjlighet ges för näringsidkare att belåna fastigheten för sig och industritillbehör för sig. Emellertid kan hovrätten inte acceptera den lösning av problemet som utredningen anvisat. Av rent principiella skäl anser hovrätten sålunda att det framstår som olämpligt att helt överlåta åt parterna i en kreditangelägenhet att på egen hand avgöra om viss egendom skall betraktas som fast eller lös. Detta strider inte bara mot vedertagna principer inom fastighetsrätten utan torde dessutom få konsekvenser inom andra rättsområden. Pekas kan t. ex. på den särbehandling av fast och lös egendom som sker inom utsökningsrätten. Några överväganden rörande förslagets effekter i sådant hänseende har inte redovisats i betänkandet. Enligt hovrättens mening vore det värdefullt om utredningen hade prövat ytterligare vägar att komma till rätta med den förelagda uppgiften och därvid undersökt möjligheten av att lösa problemet under hänsynstagande till andra än rent kreditmässiga synpunkter. Ett alternativ som kunde vara värt närmare överväganden är att helt enkelt avskaffa nuvarande bestämmelser om

industritillbehör. I avsaknad av närmare utredning vill dock inte hovrätten göra gällande att en sådan lösning skulle vara fri från invändningar.

Mot bakgrund av det nu anförda avstyrker hovrätten utredningens förslag i nu förevarande delar.

Stockholms tingsrätt: Några avgörande praktiska svårigheter att registrertekniskt särskilja industritillbehör från fastighet för att dessa skall kunna omfattas av företagshypotek torde inte föreligga. Tingsrätten vill dock påpeka att en ändring av stämpelskattelagens regler om lagfartsstämpelskatt måste övervägas.

Malmö tingsrätt: Tingsrätten avstyrker införandet av ett anmälningsförfarande för att skilja industritillbehör från eller förena dem med fast egendom. Enligt tingsrättens mening kommer ett sådant nytt instrument bara att skapa oreda. Reglerna härom hör för övrigt inte hemma i 22 kap. jordabalken.

Domstolsverket: DV ställer sig tveksam till utredningens förslag att ge fastighetsägaren-rörelseidkaren möjlighet att flytta gränsen mellan lös och fast egendom genom en ny typ av inskrivningsärende. Enligt DVs mening är detta en ingripande författningsändring. DV är inte övertygat om att ett så markerat och över konjunkturväxlingar bestående intresse föreligger, som bör krävas för att institutet skall införas. Om förslaget leder till lagstiftning bör 8 § stämpelskattelagen formuleras om så att inte konvertering kan utnyttjas för att minska stämpelskatten.

DV anser att det föreslagna förfarandet vid konvertering är välordnat. Den antydning till likhet med inteckningsärende som utredningen skönjer är emellertid inte tillräcklig för att inordna konverteringsinstitutet i 22 kap. jordabalken. Ett nytt 24 kap. är en rimligare lösning. Detta gäller särskilt om begreppet fastighetsägare i detta sammanhang skall ges annan innebörd än det i övrigt har i 22 kap. DV syftar här på utredningens mening (sid 218) att konkursförvaltaren skall få ansöka om konvertering utan medverkan från gäldenären-fastighetsägaren.

Inskrivningen av konverteringen bör, som utredningen angett, ske i inteckningsspalten i det manuella inskrivningssystemet, även om skäl kan tala för en placering i fastighetsspalten, där fastighetens omfattning anges. I fastighetsdatasystemets inskrivningsregister, där IM inte själv disponerar över fastighetsspalt, synes den logiska placeringen vara avdelningen för anteckningar. Där kan den också föras in utan att några tekniska förändringar behöver vidtas. Utredningen förutsätter emellertid att pantbrev på grundval av inteckning i konverterad fastighet skall innehålla uppgift om konverteringen. Det torde inte kunna åstadkommas av ADB-systemet utan betydande omprogrammering. Man får därför utgå från att handläggningen i så fall får ske enligt särrutiner, vilket naturligtvis påverkar kostnaderna för förfarandet negativt. DV noterar att pantbrev, som vid konvertering försetts med uppgift härom, inte förutsätts behöva ges in vid återkonvertering. De kommer efter sådan åtgärd därför att vara missvisande.

CFD: Enligt förslaget skall industritillbehör kunna rättsligen skiljas från fastigheten genom ägarens förklaring därom. Såsom CFD underhand framfört till utredningen (sid 85) kan dylika inskrivningsärenden hanteras i fastighetsdatasystemet samt bevis om åtgärden och registerutdrag framställas maskinellt. Utredningens överväganden (sid 218) att ingivna pantbrev antingen skall förses med påteckning om inskrivningen eller bytas ut mot nya pantbrev skulle dock kräva manuella insatser från myndighetens sida. Att i sådana ärenden framställa nya pantbrev maskinellt förutsätter visst systemutvecklingsarbete.

Bankinspektionen: Inspektionen ser positivt på den flexibilitet i fråga om säkerhet i industritillbehör som ändringen syftar till.

Lantbruksstyrelsen: Utredningens förslag rymmer också ett inskrivningsrättsligt instrument för dem som driver industriell rörelse på egen fastighet. De skall med dess hjälp kunna rättsligen från fastigheten skilja dess s. k. industritillbehör så att fastighet och rörelseegendom kan obehindrat belånas eller överlåtas var för sig trots att rörelseegendomen blir kvar på fastigheten. Denna företeelse torde inte förekomma ofta inom styrelsens verksamhetsområde men i den mån så sker bedömer styrelsen att förslaget innebär fördelar för både långgivare och låntagare.

Stockholms Handelskammare: Utredningens förslag att ge näringsidkaren/fastighetsägaren möjlighet att genom en inskrivningsåtgärd dels konvertera rörelseegendom av industritillbehörskaraktär till lös egendom, dels att senare rekonvertera den till fast egendom, torde vara till avsevärd praktisk nytta för näringslivet. Förslaget är i denna del av så stor betydelse att det enligt Handelskammarens mening bör genomföras även om vissa delar av förslaget i övrigt inte kan genomföras omedelbart.

Statens industriverk: I sin finansiella stödverksamhet har industriverket anledning att hälsa med tillfredsställelse förslaget om ett inskrivningsrättsligt instrument för den som driver industriell rörelse på egen fastighet. Man skall kunna rättsligen från fastigheten skilja dess industritillbehör så att fastighet och dessa tillbehör obehindrat kan belånas eller överlåtas var för sig, trots att egendomen i själva verket blir kvar på fastigheten. Detta stärker företagsinteckningen (företagshypoteket) som kreditsäkerhet.

Finansbolagens Förening: Utredningens förslag rymmer också ett inskrivningsrättsligt instrument för dem som driver industriell rörelse på egen fastighet. Föreningen stödjer detta förslag.

KF: På senare år har det gamla sambandet mellan äganderätt till fastighet och produktionsutrustning i allt större utsträckning kommit att brytas. Enligt KF:s erfarenhet har regeln i JB 2:3 härvid i många fall utgjort ett stort och ibland olösligt problem. Utredningens förslag undanröjer ett hinder för flexibla lösningar av samarbete och strukturförändringar inom näringslivet. Behovet av ändring är enligt KF:s mening av sådan styrka att förslaget i denna del bör bli föremål för separat behandling och träda ikraft redan vid årsskiftet.

Svensk Industriförening: Föreningen anser att det för näringsidkare är angeläget att kreditunderlaget är så stort som möjligt så att kreditgivningen underlättas. Den av utredningen föreslagna möjligheten att frigöra industritillbehör från egenskapen av fastighetstillbehör medför att kreditunderlaget utsträcker. Föreningen ställer sig därför positiv till utredningens förslag.

Svenska Bankföreningen: Eftersom företagshypoteket i princip skall omfatta all lös egendom, däribland inventarier, som inte kan vara föremål för panträtt på grund av inteckning, omfattas alla industritillbehör som är lös egendom av företagshypoteket såsom också f. n. gäller vid företagsin-teckning. Utredningen har för att vidga underlaget för företagshypoteket föreslagit en möjlighet att lösgöra industritillbehör från egenskapen av fastighetstillbehör. Med hänsyn till företagsin-teckningssäkerhetens allt större betydelse i kreditlivet är detta en avsevärd förbättring. Utredningen har därvid stannat för ett förslag som medför flexibilitet såtillvida att tillbehören kan växla status mellan lös egendom och fastighetstillbehör. Bankföreningen anser utredningens förslag mycket förtjänstfullt. Det skulle stöta på olösliga övergångsproblem att genom lagstiftning generellt överföra samtliga industritillbehör till lös egendom. Utredningen har likväl enligt sitt uppdrag framlagt ett förslag som möjliggör att industritillbehör när detta är möjligt kan överföras till lös egendom. Eftersom detta rent praktiskt inte låter sig göra beträffande alla sådana inventarier får man två typer av sådana, dels de som är lös egendom, dels de som är fastighetstillbehör, även om det för varje fastighet bara kan förekomma en kategori. När ändå denna uppdelning blir en nödvändig följd av förslaget ligger det nära till hands att tänka sig ett flexibelt system av den typ utredningen föreslagit. Möjligheten att åter göra industritillbehör till fast egendom kan ha stor betydelse i vissa fall. Det är i enskilda kreditärenden inte alltid givet vilken säkerhet som är den förmånligaste. Många gånger kan det vara förmånligast att fastighetsägaren låter inventarier av industritillbehörskarakter vara fastighetstillbehör för att därigenom öka underlaget för fastighetspant, vilken har bättre förmånsrätt än företagshypotek och är en till egendomen knuten "äkta" panträtt till skillnad från företagshypotek. Flexibiliteten enligt förslaget kan därför förmodas öka näringslivets kredit-möjligheter.

Svenska Handelskammarförbundet har framfört synpunkter som överensstämmer med Stockholms Handelskammars.

Svenska sparbanksföreningen: Även om det endast i enstaka fall visar sig betydelsefullt att kunna avgöra vad som är industritillbehör och vad som är lös egendom kan det enligt föreningens mening knappast vara till nackdel att såsom utredningen föreslår åstadkomma flexibilitet genom att tillbehören tillåts växla status med en inskrivningsåtgärd. Att genom lagstiftning generellt överföra industritillbehör till lös egendom synes stöta på mycket svårlösta övergångsproblem. Förslaget är intressant och torde

underlätta möjligheterna att åstadkomma smidigare säkerhetskombinationer vid hanteringen av kreditärendena. Föreningen anser att förslaget bör genomföras.

Sveriges advokatsamfund: Som en följdlagstiftning till ny lag om företagshypotek och som komplettering därav har utredningen föreslagit vissa ändringar i jordabalken av innebörd att ägare till fastighet som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet genom inskrivning i fastighetsboken skall kunna åstadkomma att viss egendom av industritillbehörskarakter skall kunna avskiljas och därmed komma att ingå i rörelseegendom enligt lag om företagshypotek.

Samfundet anser att ett behov föreligger i avseende på åtskiljande av industritillbehör från fast egendom i och för överförande av detta kreditssäkerhetsunderlag till företagshypotek. Samfundet finner att utredningen har löst åtskiljningsförfarandet på ett lagtekniskt enkelt och elegant sätt. Samfundet tillstyrker således föreslagna lagändringar i jordabalken.

I detta sammanhang vill samfundet påpeka att många industriell utrustning i svensk industri numera utgörs av s. k. leasad eller förhyrd maskinutrustning. En borgenär kan därför vid besiktning av rörelseegendom lätt bibringas felaktig uppfattning om vad som rätteligen tillhör näringsidkaren och vilken egendom som rätteligen omfattas av företagshypotek. Leasad och förhyrd maskinutrustning borde därför, även för upprätthållande av äganderättsförbehåll, på ett betydligt mer markant sätt än som nu vanligen sker vara märkt med upplysning om vem som är rätt ägare därtill. Ett sådant lagstiftat krav avseende iögonfallande märkning skulle också underlätta för kronofogdemyndigheterna att i utmätning kunna särskilja annan tillhörigt gods.

Sveriges domareförbund: Förbundet ställer sig tveksamt till den rättsfigur som utredningen vill tillskapa när det gäller sådan utrustning för industriell verksamhet som enligt 2 kap. 3 § jordabalken hör till fastighet. Enligt förslaget skall dylik egendom ej höra till fastigheten om ägarens förklaring härom är inskriven i fastighetsboken. Med hänsyn också till bestämmelserna i 2 kap. 4 § jordabalken skulle förslagets genomförande medföra att reglerna om rörelseegendom på industrifastighet blir svåröverskådliga. Risk för rättsförluster skulle föreligga. Det kan ifrågasättas om inte en bättre lösning vore att upphäva bestämmelserna om att ifrågasatt utrustning skall höra till fastigheten.

Sveriges Industriförbund och Sveriges Grossistförbund: Bland företag har det blivit alltmera förekommande att förstärka det egna kapitalet genom att avyttra den fastighet där verksamheten bedrivs till t. ex. hemmakedningen eller privata företag som har behov av "tunga" investeringsobjekt. Ofta kombineras fastighetsförsäljningen med ett hyresavtal. De sakrättsliga problem som uppstår i och med att det säljande företaget vill behålla äganderätten till exempelvis maskinparken har belysts av utredningen.

Organisationerna finner utredningens förslag att låta fastighetsägaren, genom en inskrivningsåtgärd, skilja fastighet och rörelseegendom åt väl svara upp mot näringslivets praktiska behov. Genom förslaget har uppnåtts ett flexibelt system som torde vara till avsevärd nytta för näringslivet. Organisationerna vill betona vikten av att förslaget genomförs och vill särskilt framhålla att detta är möjligt även om – av någon orsak – förslaget i övrigt inte kan genomföras omedelbart.

8 Inskrivningsförfarandet

Malmö tingsrätt: Ett inskrivningsärende kan utmynna i bifall eller avslag. Dess avgörande kan också uppskjutas i vissa fall. Vid uppskovsbeslut erlägges f. n. ej någon avgift. Detta förhållande missbrukas av ingivare som lämnar in ofullständiga ärenden och begär uppskov. Tingsrätten ifrågasätter om inte uppskovsbeslut bör avgiftsbeläggas och ett vilandeinstitut införas. – Uppräkningen av de olika grunder för avslag som anges i lagförslaget är enligt utredningen inte avsedd att vara uttömmande. Tingsrätten förstår inte vilka skälen är för att inte i lagen ange alla grunder för avslag. – I avsnittet om inteckningsåtgärder i 3 kap. lagförslaget ändras de nuvarande reglerna om utbyte till överensstämmelse med jordabalkens regler. Detta medför att möjligheten att byta ett pantbrev (eller intecknat skuldebrev) mot ett nytt pantbrev försvinner. Detta är mindre lämpligt då behov av sådana utbyten ibland föreligger. Det förefaller opraktiskt att behöva tillgripa först utbyte och sedan sammanföring för att få ett nytt pantbrev. Tingsrätten anser att ändring i stället bör ske i 22 kap. 8 § jordabalken så att enhetlighet uppnås.

Domstolsverket: I sammanhanget vill DV påpeka att en möjlig rationaliseringsåtgärd – oavhängig frågan om ADB-stöd – är införandet av obligatoriska ansökningsblanketter. En föreskrift om sådana blanketter vore välkommen från IMs synpunkt. Tvärtemot utredningens antagande har nämligen de centralt framtagna, gratis tillhandahållna men inte obligatoriska ansökningsblanketterna på fastighetsinskrivningsområdet alls icke kommit till övervägande användning. Detta medför besvär för IM. Problemet behandlades 1976 av DVs Inskrivningsprojekt. Visst samarbete har ägt rum och fortgår med kreditinstitutionerna, men önskvärd lösning har ännu inte kunnat nås.

I remissyttrande över stämpelskatteutredningens betänkande Avgifter vid tingsrätt m. m. (Ds B 1980: 7) anförde DV att expeditionsavgift borde uttas i ärenden som uppskjuts på grund av försummelse från sökandens sida. Detta gäller även ärenden om företagsinteckningar, se 3:6 första stycket förslaget till lag om företagshypotek. Beslut enligt 3:6 tredje stycket, s. k. tankeuppskov, bör inte föranleda avgift. Det bör noteras att handläggningen av ärenden om företagsinteckning skiljer sig från fastig-

hetsinskrivningsverksamheten därigenom att formellt uppskovsbeslut numera är väsentligt vanligare i den förstnämnda verksamheten. Detta utgör enligt uppgift från flera IM en belastning.

Stockholms Handelskammare: Innebörden av bestämmelsen i lagförslaget 3 kap. 14 § 2 st. "samma inbördes företrädesrätt" är oklar. Den kan betyda såväl "samma inbördes företrädesrätt som de tidigare ägt" och som "samma företrädesrätt i förhållande till varandra".

Då det av specialmotiveringen (sid. 189) framgår att det är det först nämnda tolkningsalternativet som avses och då detta alternativ också enligt Handelskammarens mening är det logiskt rätta, bör den föreslagna lagtexten förtydligas i enlighet härmed.

Besvär mot beslut i inskrivningsärende skall enligt lagförslaget 3 kap. 24 § föras i hovrätten. Enligt utredningsförslaget skall en central inskrivningsmyndighet handha inskrivning av företagsinteckning. Talan mot denna myndighets beslut torde därför komma att föras vid den hovrätt under vilken myndigheten sorterar. I klarhetens intresse bör denna hovrätt namnges i lagtexten.

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation: Vad utredningen anför om principerna och inskrivningsförfarandet finns ingen erinran emot.

FAR: Den enligt FARs uppfattning bästa lösningen på kontroll- och säkerhetsproblemet erbjuder en konsekvent innehavarregistrering av alla pantbrev i respektive objekt (fastighet respektive näringsverksamhet). Detta förutsätter en fullständig datorisering hos inskrivningsmyndigheterna, vilket ingår i utredningens förslag om företagshypotek. (Enligt uppgift under hand kommer en datorisering däremot inte att kunna vara genomförd förrän under 1990-talet vad gäller fastigheter.) Beviset om inskrivningen (hypoteksbrevet) skulle därmed förlora i betydelse och kunna ersättas med ett enkelt meddelande. Utöver den kontrollmässiga fördelen skulle kostnaderna för utskrivning och hantering av hypoteksbrev bortfalla.

Skulle en innehavarregistrering ej kunna genomföras vill FAR fästa uppmärksamheten vid de kontrollsvagheter som vidlåder ett system med pantbrev som bärare av panträtt. Ett utdrag ur FARs framställning till pantbrevsutredningen i december 1981 bifogas (bilagan har uteslutits här). Där återgivna citat bör kompletteras med den upplysningen att vissa inskrivningsmyndigheter nu har datorer till sitt förfogande och att inte blott gravationsbevis utan även pantbrev i fastighet utskrivs på datorn ifråga. I sådana fall sker ingen underteckning av pantbrevet från myndighetens sida.

FAR har erfarit att skrivelsen av pantbrevsutredningen översänts till domstolsverket för yttrande.

Svenska Handelskammarförbundet har framfört synpunkter som överensstämmer med Stockholms Handelskammarens.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet förmodar att inskrivningsmyndigheten kommer att ha svårigheter att vid sin prövning av inteckningsansökningar kunna avgöra om lämnade uppgifter är riktiga. I detta sammanhang vill samfundet peka på att enligt lagförslaget någon möjlighet att undanröja en på felaktiga grunder bifallen inteckningsansökan inte torde föreligga. Ett hypoteksbrev utfärdat på grund av en i strid med bestämmelserna i 2 kap. 2 § beviljad inteckning kommer således att utgöra en orubblig handling.

Samfundet anser att inskrivningsmyndighetens möjligheter att kontrollera om den inteckningssökande uppfyller bestämmelserna i nämnda paragraf i någon form bör förstärkas.

Enligt 3 kap. 4 § är i stort sett varje vardag inskrivningsdag. Enligt 3 kap. 6 § tredje stycket kan krävande inskrivningsärenden uppskjutas till avgörande senast till den femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag, då ansökning gjordes. Bestämmelsen har sin motsvarighet i lagen om inskrivningsregister. Samfundet befarar emellertid att denna korta tidsfrist ur praktisk synpunkt sett kan visa sig vara orealistisk.

S. k. krävande inskrivningsärenden torde medföra behov av kompletterande uppgifter från sökanden. Föreläggande därom bör överbringas skriftligen till sökanden och måste sålunda postbefordras. Det kan icke rimligen förutsättas att sökanden skall vara omedelbart tillstädes för mottagande av post från inskrivningsmyndigheten. Än mindre kan det förutsättas att sökanden efter eventuellt rättidigt mottagande av inskrivningsmyndighetens föreläggande skall ha omedelbart rådrom för åstadkommande av erforderlig utredning, vilken utredning för övrigt även den rimligen måste vara skriftlig och sändas till inskrivningsmyndigheten med postbefordran. Den femte inskrivningsdagen efter den dag, då ursprunglig ansökning gjordes, torde då för länge sedan vara passerad med påföljd att ansökningen har förklarats förfallen. — Samfundet kan inte finna att tidsfrist överhuvudtaget skulle fylla någon funktion.

Mot denna bakgrund vill samfundet även ifrågasätta, huruvida inte i lagen borde inarbetas en möjlighet att bevilja vilande inteckning respektive vilandebevis.

9 Övrigt

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Utredningen föreslår i 1 kap. 6 § andra stycket förslaget till lag om företagshypotek vissa ändringar i fråga om den frist som skall gälla för att på ett rimligt sätt avgränsa inteckningshavarens s. k. förföljelserätt. De sakliga ändringar utredningen föreslår föranleder i och för sig ingen erinran. Det krav på aktivitet från inteckningshavarens sida som ställs upp enligt förslaget innefattar bl. a. krav på att han inom den angivna tidsfristen "söker betalning ur egendomen".

Formuleringen åsyftar detsamma som enligt 10 § FL uttrycks med orden "väcker talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen", dvs. att vederbörande väcker talan genom stämning eller lagsökning (s. 149). Enligt hovrättens uppfattning är utredningens ordval i lagtexten inte invändningsfritt (jfr även 1 kap. 8 och 9 §§ förslaget till lag om företagshypotek). Den nya formuleringen är enligt sin lydelse mer obestämd än den nuvarande. Om någon saklig ändring inte åsyftas, är det att föredra att man använder sig av ordalag som inte medger missförstånd.

Hänvisningen i 3 kap. 3 § förslaget till lag om företagshypotek till bestämmelserna om tvistemål bör förtydligas så att det klart framgår att det är bestämmelserna i rättegångsbalken härom som åsyftas. Speciella regler om tvistemål finns nämligen numera även i andra författningar, t. ex. lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden. Att en sådan precisering saknas i jordabalken, vilken tjänat som förebild vid utarbetandet av paragrafen, torde bero på att de berörda specialbestämmelserna kommit till efter jordabalkens ikraftträdande.

Riksrevisionsverket: Beräkningen av intäkter för ärenden angående företagsinteckning baseras på ärendestatistik och de expeditionsavgifter som gäller fr. o. m. 1980-10-01. Utredningen finner att intäkterna i nuvarande verksamhet (4,2 Mkr) överstiger kostnaderna (3,8 Mkr) med ca 0,4 Mkr. De nuvarande avgifterna är enligt utredningens beräkningar tillräckligt höga för att täcka kostnaderna även för den nya organisationen. Utredningen föreslår dock att nya expeditionsavgifter skall gälla för den nya organisationen. Sålunda föreslås att expeditionsavgifterna för riksinteckningar skall vara 80 kr., för andra inteckningar 160 kr., för andra inteckningsåtgärder 200 kr. och för registerutdrag 50 kr. Den lägre avgiften för riksinteckningar motiveras med att bruket av sådana bör främjas. Utredningen presenterar inget kostnadsunderlag som stöd till förslaget om nya avgifter. Utredningen räknar med att det skisserade avgiftsförslaget måste omprövas med hänsyn till de ärendeförhållanden som är aktuella vid ett framtida genomförande av utredningens förslag.

RRV vill i detta sammanhang påminna om huvudtanken bakom stämpelskatteutredningens arbete, nämligen att avgifter i princip skall utformas så att full kostnadstäckning för varje tjänst så långt möjligt uppnås. Utredningen föreslår att avsteg från denna regel görs beträffande riksinteckningar och andra inteckningar i syfte att främja bruket av riksinteckningar. RRV har inget att invända mot utredningens förslag i händelse av att territoriellt begränsade inteckningar behålls men föreslår att de verkliga kostnaderna för hanteringen av resp. slag av inteckning beräknas som underlag för statsmakernas ställningstagande i ärendet.

Kommerskollegium: När det gäller den s. k. förföljelserätten (1 kap. 6 § lagförslaget) föreslår utredningen att borgenären skall kunna göra sin rätt gällande intill sex månader efter det att han av överlåtaren eller förvärvaren underrättats om att verksamheten övergått i ny ägo, dock aldrig

längre än aderton månader från det verksamheten överläts. Den nuvarande regeln stadgar att rätten gäller under ett år efter det att överlåtelsen skett. Motivet till den föreslagna ändringen, med krav på underrättelse, uppges vara att borgenären i dag ofta inte har kännedom om att ägarbyte skett och därför inte kan ta tillvara sin rätt. Utredningen föreslår emellertid inte någon tidsgräns inom vilken underrättelse skall ske och inte heller föreslås någon påföljd om överlåtaren eller förvärvaren underlåter att underrätta borgenären. Kollegiet har i sig inget att invända mot vare sig kravet på underrättelse eller tidsramarna för förföljelserätten, men om påföljd saknas är det inte helt säkert att den föreslagna ändringen i praktiken stärker borgenärens rätt.

Stockholms Handelskammare: De omständigheter som enligt 1:12 § 1 st. 2 p. — "vanvårdnad eller naturahändelse eller (av) annan orsak" — medför att borgenären äger kräva förtida betalning har enligt Handelskammarens uppfattning fått en oklar utformning. Beträffande de omständigheter som skall omfattas av denna rätt instämmer Handelskammaren i att de skall vara hänförliga till själva egendomen och inte avse förändringar i det allmänna marknadsläget. I lagtextens ordalydelse bör således den förvillande exemplifieringen utgå så att det framgår att alla förändringar hänförliga till själva egendomen ger rätt att utkräva förtida betalning, förutsatt att "säkerhetens värde går ned väsentligt".

Den kreditgivare eller kredittagare som bättre önskar tillgodose sina intressen får inta en bestämmelse av sådan innebörd i kreditavtalet. Detta sker redan i stor utsträckning i bankernas kreditgivning. — — —

I de föreslagna övergångsbestämmelserna p. 15 tas upp en situation där borgenären kan säga upp fordringen till betalning i förtid. Handelskammaren anser att den frist om sex månader som måste förflyta från det gäldenären anmodas ställa ytterligare säkerhet innan uppsägning får ske, är alltför lång. Eftersom förtida uppsägning enligt detta stadgande förutsätter att in-teckningssäkerhetens värde gått ned väsentligt samt att gäldenären ej efter anfordran ställt fullgod säkerhet bör fristen kunna avsevärt avkortas.

Konkurslagskommittén: Utredningens betänkande innehåller förslag till ändring i bl. a. 145 a och 185 g §§ KL. Utan att föregripa sitt slutbetänkande vill kommittén härvidlag anmärka, att kommittén överväger att låta 145 a § och dess motsvarighet i 185 g § utgå ur lagtexten och tas upp i förordning.

Pantbrevsutredningen: I 6 kap. 5 § andra stycket förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken sägs att kronofogdemyndigheten får meddela näringsidkaren förbud att pantförskriva hypoteksbrev i verksamheten. Vad händer om näringsidkaren sätter sig över förbudet? Blir pantsättningen giltig och spelar det någon roll om borgenären är i ond eller i god tro?

Svenska Bankföreningen: Den s. k. förföljelserätten enligt 1 kap. 7 § i

utredningens förslag omfattar enligt sin ordalydelse inte det fallet att ett handelsbolag upplöses på den grund att samtliga andelar i bolaget övergått till en person. Detta är en brist och "förföljelserätten" bör vidgas till att omfatta också den situationen. — — —

I utredningsförslagets 1 kap. 12 § ges möjlighet för borgenären att söka betalning ur egendom omfattad av företagshypotek, om verksamheten överläts eller säkerhetens värde går ned väsentligt. Bestämmelsen skulle kunna tillämpas exempelvis i det fallet att kredittagaren borgenären ovetande avtalar om factoring avseende sina fakturafordringar och på det sättet avsevärt minskar säkerhetens värde. — — —

Bankföreningen kan inte finna att övergångsbestämmelserna kan göras enklare än vad utredningen föreslår.

I punkt 15 tas upp en situation där borgenären kan säga upp en fordring till betalning i förtid. Bankföreningen anser att den frist om sex månader, som måste förflyta från det gäldenären anmodats ställa ytterligare säkerhet innan uppsägning får ske, är alltför lång. På sex månader kan, enligt vad erfarenheten visat, ett företags ekonomi hinna undergrävas helt och hållet. Fristen bör därför avkortas avsevärt, förslagsvis till två månader. Även detta får anses vara en väl tilltagen frist för ett företag. — — —

Utredningen har inte föreslagit att företagshypoteket skall få någon annan ställning i förmånsrättsordningen än vad som f. n. tillkommer företagsinteckning. Bankföreningen vill ändå något beröra denna fråga eftersom den inte sällan tas upp i debatten.

För bankerna i egenskap av kreditgivare är det ett självklart intresse att de säkerheter de betingar sig har ett så gott förmånsläge som möjligt. Bankföreningen vill hävda att detta också är ett allmänt samhällligt intresse.

Det har då och då väckts förslag om att staten som borgenär bl. a. för skatter och på grund av lönegaranti skulle få en bättre förmånsrätt än den nuvarande och eventuellt gå före borgenär med företagsinteckning som säkerhet. För Högsta Domstolens prövning ligger nu ett mål om slututdelning i konkurs, där saken gäller om staten på grund av lönegaranti eller en bank på grund av företagsinteckning skall ha företräde till utdelning (målet är omnämnt på s. 147 i utredningens betänkande). Företrädarna för staten i detta mål och de som i andra sammanhang gjort gällande att staten bör ha en bättre rätt än f. n. torde mena att staten vinner på att dess förmånsrätt förbättras. Bankföreningen betvivlar detta.

Om de gängse kreditgivarna får en god förmånsrätt för sina säkerheter gynnar detta kreditgivningen till näringslivet. Detta medför i sin tur att krediterna nyttiggörs i produktionen och kommer hela samhället till del. En god kreditförsörjning för näringslivet hjälper bl. a. till att göra detta bärkraftigt, vilket kommer bl. a. staten till godo. Det är bankföreningens bestämda uppfattning att det är gynnsammast för staten att avstå från en bättre förmånsrätt i obeståndssituationer och i stället främja att samhällsnyttiga krediter kan tillhandahållas näringslivet.

Bankföreningen har inledningsvis framhållit att företagsinteckning blivit en allt vanligare säkerhet vid kreditgivning till näringslivet. Det är därför viktigt att inte bara utredningens förslag genomförs utan också att säkerheten får behålla den förmånsrätt den har för närvarande.

Svenska Handelskammarförbundet har framfört synpunkter som överensstämmer med Stockholms Handelskammars.

Sveriges advokatsamfund: Utredningen föreslår att rätt till förtida betalning liksom enligt gällande rätt skall föreligga om rörelseegendomen till följd av vanvård eller naturhändelse eller av annan orsak försämras eller minskas så, att säkerhetens värde nedgår väsentligt. Enligt jordabalken stadgas om rätt till förtida betalning i händelse av vanvård eller naturhändelse eller annan därmed jämförlig orsak. Härmed avses således åtgärder eller underlåtenhet att vidtaga åtgärder, för vilka fastighetens ägare är culpöst ansvarig samt händelser av force majeure-karaktär.

Rörelseegendom i företag kan undergå väsentliga men samtidigt normala värdefluktuationer. Detta gäller särskilt kassamedel och banktillgodohavanden. Varulagers och kundfordringars storlek kan vara säsongberoende. Många tillverkande företag är starkt påverkade av julhandeln med påföljd att de under stor del av året upparbetar ett varulager, vilket sedan utförsäljes under en begränsad tidsrymd mot sedvanliga kreditvillkor (betalning per 30 dagar netto). Om ett sådant företag lämnar hypoteksbrev som säkerhet under sin korta högsäsong, kommer rörelseegendomen automatiskt att väsentligen minska under tiden därefter. Visserligen ökar kassamedlen, nya råvaror inköps och nytt färdigvarulager byggs upp successivt, men låntagaren kan dock komma att försättas i en situation, då kreditgivare med företagshypotek som säkerhet på grund av värdeminskning i kreditunderlaget kan säga upp sina lån till förtida betalning. Mot sådana krav kan låntagaren ha svårt att värja sig. Lagtexten bör omarbetas så att endast rörelsefrämmande eller onormala försämringar eller minskningar av rörelseegendomen skall kunna utgöra grund för förtida uppsägning.

Sveriges Föreningsbankers Förbund: Utredningen har inte föreslagit att "företagshypoteket" skall få någon annan ställning i förmånsrättsordningen än vad som för närvarande tillkommer företagsinteckning. Bankföreningen har i sitt remissyttrande tagit upp frågan och utvecklat skälen, varför det är av allmänt samhälleligt intresse att bankernas säkerheter får ett så gott förmånsläge som möjligt. SFF ansluter sig helt till föreningens uppfattning att det är gynnsammast för staten att avstå från en bättre rätt i obeståndssituationer och i stället främja att samhällsnyttiga krediter kan tillhandahållas näringslivet.

Regeringsbeslut den 16 december 1982 om ADB-stöd vid handläggningen av ärenden om företagsinteckning

Utredningen angående företagsinteckning avlämnade i september 1981 betänkandet (SOU 1981: 76) Företagshypotek. Betänkandet innehåller förslag till ny lagstiftning om företagsinteckning.

Utredningen föreslår bl. a. att

1. jordabalkens panträttskonstruktion tillämpas i fråga om företagsinteckning,
2. alla näringsidkare får rätt att inteckna sin verksamhet i riket utan geografisk begränsning men med möjlighet att begränsa inteckningarna till att omfatta en eller flera kommuner,
3. handläggningen av ärenden om företagsinteckning förläggs till en enda inskrivningsmyndighet där inskrivningen sker med hjälp av automatisk databehandling (ADB),
4. inskrivningsdag hålls varje arbetsdag.

Utredningen har inte lagt fram något förslag om var den centrala inskrivningsmyndigheten bör lokaliseras men betonat att en förläggning till Stockholms tingsrätt torde ställa sig billigast.

Betänkandet har remissbehandlats och fått ett över lag positivt bemötande.

Regeringen uppdrar åt domstolsverket att i samarbete med statskontoret utreda de tekniska och organisatoriska frågor som föranleds av ett genomförande av utredningens förslag. Utredningen bör i första hand inriktas på följande frågor.

1. Vilken systemteknisk lösning är från teknisk och ekonomisk synpunkt lämpligast för verksamheten?
2. Bör övergången till ADB ske successivt eller på en gång?
3. Vilka blir de ekonomiska och personella effekterna av en ändrad organisation av verksamheten?
4. Vilka tillämpningsföreskrifter behövs?
5. Vilken avgiftsnivå behövs för att täcka såväl övergången till ADB som den fortlöpande driften genom uttag av expeditonsavgifter?

Myndigheterna skall i sitt utredningsarbete utgå från de i betänkandet framlagda och i det föregående redovisade förslaget med det undantaget att endast s. k. riksinteckningar skall kunna beviljas. Härutöver bör de utgå från att den centrala inskrivningsmyndigheten förläggs till Stockholms tingsrätt och att den nya lagstiftningen och det nya systemet skall kunna börja tillämpas den 1 januari 1985.

Utredningen bör redovisas senast den 1 oktober 1983. Den skall innehålla erforderliga kostnadskalkyler och de kompletterande anslagsyrkanden för budgetåret 1984/85 som kan föranledas av ett genomförande av förslagen.

På regeringens vägnar

OVE RAINER

Karl-Gunnar Ekeberg

Innehåll*Bilaga 1.*

<i>Utredningens sammanfattning</i>	1
--	---

*Bilaga 2.**Utredningens lagförslag*

Förslag till lag om företagshypotek	3
Förslag till lag om ändring i jordabalken	13
Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)	16
Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken	17
Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	19
Förslag till lag om ändring i ärvdabalken	20
Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)	21
Förslag till lag om ändring i lagen (1845: 50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva	21
Förslag till lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling	22
Förslag till lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt	26
Förslag till lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)	27
Förslag till lag om ändring i stämpelskattelagen (1964: 308)	29
Förslag till lag om ändring i lagen (1978: 882) om säkerhet för skattefordringar m. m.	32
Förslag till lag om ändring i lagen (1981: 775) om införande av utsökningsbalken	33

*Bilaga 3.**Sammanställning av remissyttrandena*

Förteckning över remissinstanserna	34
1 Allmänt	34
2 Anpassningen till jordabalkens panträttskonstruktion	39
3 Företagsinteckningars territoriella omfattning m. m.	46
4 Inskrivningsväsendets organisation	54
5 De inteckningsberättigade näringsidkarna	68
6 Den inteckningsbara egendomen	78
7 Rörelseegendomen på industrifastigheter	105
8 Inskrivningsförfarandet	110
9 Övrigt	112

Bilaga 4.

Regeringsbeslut den 16 december 1982 om ADB-stöd vid handläggningen av ärenden om företagsinteckning	117
--	-----

